

ահ: 1-19742.

ԹԷՈՐԻԿ

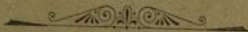
1887
246

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ

ԶԲՕՍԱԼԻ ՈՒ ՊԻՏԱՆԻ

1907

246
1887

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Վ. ԵՒ Հ. ՏԷՐ-ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ

246
1887

ՍՏԱՆԴԱՐԱՆ	
ՊՐԻՆՏ. Գ. ՉԼԱՐԵԱՆԻ	
ԱՅՆՈՒՆ - ՇԱՀԻՆ - ՊԵՐՈՒԹ	
ԴԱՍ	ԹԻՒ Է33

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Տպագր. վ. և Հ. ՏԷՐ-ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ

Սուրբաթ - Համաթ

Ամենայնսին

Սրբազան Պատրիարք Հոր կարծիքն՝ Տարեցոյցիս մասին.

Ամենայնսին
Եւսեփ Բարսեղ Եւսեփ

Եւսեփ Եւսեփ

معارف نفطارت جليله سنك في ١٥ حزيران ٣٢٢ تاريخي و
١٢٢ نومرولى رخصتنامه سيله طبع اولمتندر

↔ 5,5 սմ.

(2)

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒՄ Տ. Տ. ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՕՐՄԱՆԵԱՆ

Ս. Պատրիարք Հայր Թուրքիոյ Հայոց

[Կարգալ Կենտագրական գիծերը, էջ 32, Ն. Սրբազնութեան
Անուանը թանապարծին առիթով]:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԿՐԹԱԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Յ ՈՒՆ ՎԱՐ

Տարեկան հաշիւ գրեցու համար՝
Պէտք է մեզ՝ կազմով, բուրքով լաւ ՏՈՄԱՐ.
Ո՞վ կը ծախէ զայն: — Հո՛ւս, Տէր-Ներսէսեան
Տիար Վահրամբն ու Տիար Հրաչեան . . . :

ՅՈՒՆԻԱՐ = 31 ՕՐ = ՔԵԱՆՈՒՆԻ ՍԱՆԻ

Յ--Ն-- անունը կուգայ Լ*. Januarius բառէն : Յ-- լաշին դիցարանու-
 թեան չաստուածներէն մին է : Կռսնոս երկինքէն վաւարելով այնքան լաւ ասպըն-
 ջակեանութիւն գաւ Յանսի քով որ մագական կարողութիւն մը շնորհեց անոր :
 Աջնայր եւ ասպառնին անոր աչքին առջեւ էին միշտ : Այս կրկնակի կարողու-
 թեան համար Յանսը ներկայացուցած են խառն ներհակ ուղղութեամբ նայող 2
 զէմքով : Ն. Գոմպիլիոս անոր 'ի պատիւ ճանար մը կառոյց 12 բազկներով, շա-
 ւոյն ամիսներուն թիւով :

Տարւոյն առաջին ամիսն է Յունվար՝ մեր գործածած Յուլեան տմարի
 հաշուով, մինչ եւրոպացիներուն գործածած Իրիգորեան տմարի հաշուով՝ Յուն-
 վարը 13 օր կանուխ կ'սկսի մերինէն : Իսկ Հռովմ. տարւոյն 11^{րդ} ամիսն է, վասն
 զի տարեգոյնը առաջ Մ--էն կը հաշուուէր : Յունվարը նախամիս ընդունելու
 տոմարութիւնը 340 տարուան հնութիւն մը ունի : 1567ին էր որ ամբողջ Յրանսա
 ընդունեց Կառքոս Թ.ի հրովարտակը՝ Ամանորը Յունվար մէկէն սկսելով :

Գաղատ ծառեր անկիւռ, եւ աճէն ճնկածներուն շակերը փոփշակելու
 եւ ազրելու առնն է : Երկրագործը կը բաղձայ առաւ ծիւն, որ այնքան արդիւ-
 նաւոր է հողին յանձնուած սերմերուն համար :

Յունվարի խորհրդանիշ պատկերն է Ջէզ--ը (Verseau)՝ որ Չոդիակոսի 11^{րդ}
 փնջանակերպն է : Կը ներկայացունեն զայն Տերմակ վերահկուով անձ մը՝ որ Ձիւնը
 կը ցուցունէ, անդին մուշակով չոյս մը՝ կրակարանին քով կծկած : Գաւերին
 խորը կ'երեւի նաեւ զայլ մը, վասն զի ձմեռն այս ամսուն է որ նոյն կենդանին
 քի որսը փնտռել կ'ենլայ :

Մեր նախնիք ԱՐԱՅ կոչած են Յունվար ամիսը, որ է ձմեռ եղանակին եր-
 րեակ ամիսներէն միջինը. — 1870 տկան Պուականին սկիզբները Յէւլ փորձ մը
 հզաւ Յ--Ն-- օտար անունը փոխանակելու Ս--Ն-- նոր յորջորջմամբ, — իր
 համառօտութիւն «ստանալիք ամիս»-ի բայց ընդունելութիւն չի գաւ :

ՄԵՐ ՆՈՒՆԵՐԸ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԻԹՈՎ

ԱՄԷՆ ԱՆՈՒՆՑ

որոնք կը փափաքին մտերիմ ընկեր մը նարել, իրենց առանձնութեան ու ձանձուրոյթի վայրկեաններուն.

որոնք կ'ուզեն անմեղձ ժամանց մը ստանել ինքզիններուն, ամառը, բացօդեայ վայր մը մեկուսացած.

որոնք կը սիրեն ամեն հիւրէ քղրասուելիք հասոր մը ձգած ըլլալ իրենց սպորնին հեշտադարանին վրայ.

որոնք անձուկն ունին օգտակար կերպով սահեցունելու ժամերը՝ ձմեռն երկար գիշերներու.

որոնք հոգի՝ կուսան իմանալու համար զանազան ծանօթութիւններ ու զարմանազան այժմեութիւններ.

որոնք կ'երազեն բացուած տեսնել ծիծաղիկոտ ծաղիկը ծաղիսին՝ իրենց տեսում դէմքին վրայ.

որոնք տեսնին ունին ընդլայնելու իրենց միտքի հորիզոնը՝ գիտական նօթերով ու բարոյական նիւթերով.

որոնք երջանկութիւն կը սեպեն հմտանալը Կեանքի ու Գիտելութեան լուրջ պայմաններուն.

որոնք «պիտանի»ն կը փնտռեն, եւ հետք մեկտեղ՝ չեն կրնար բարձի բողի ընել «գլխապի»ն.

որոնք ծառաւր կ'զգան Կրօնքի, Օրենքի, Լեզուի ու Գեղարուեստի հասցնիւր խօսքեր վայելելու.

որոնք տրամադիր են զորձնական պատգամներ լսելու ընդդէմ խանգարման «Անձին Առողջապահութեան».

որոնք, վերջապէս, հանոյք կը նկատեն մեր գրողներուն դէմքերը տեսնել՝ իրենց արտադրած նոր նոր էջերուն առընթեր.

անո՛նցն է. տարին ամբողջ անո՛նցն է անա այս գիրքը:

Ք: — Գ. օր պահանջ ծննդեան. Կ. Ն. Ն. 1907 թուականին ֆ. թ.

Գ: — Գ. օր պահանջ ծննդեան:

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽ

Ընծաներ տալու ևւ ասնելու հողը յանձնե՛նք իրենց տէրերուն, «Շնորհաւոր Նոր Տարի ևւ քարի Կապանի» բանաձեւը՝ բարեմաղթունքուն, «Ամէն տարի բարով հասնիք»ը՝ ժամկոչներուն ու գիշերապահներուն, և թողու՛նք որ «օխար ըռախին» ճակնն Բաղսի խրնկարկունք, ու մենք նայինք թէ՛ Նոր Տարին ի՛նչու Յունվար 1 ևն կ'սկսի, փոխանակ, օրինակի համար, Փետրբլար 16 էն կամ Սեպտեմբեր 27 էն սկսելու:

Պէտք չէ կարծել թէ՛ ամէն ատեն Ամանորը Յունվար 1 ին սկսած է: Բաղդատարար, շատ նոր է այս սովորութիւնը: 1564 ին էր որ Ֆրանսայի Կարօլոս Թ. ի հրովարանով Նոր Տարին Յունվար 1 էն սկսիլ առաջարկուեցաւ, և 1567 ին պարտաւորիչ դարձաւ: Անկից առաջ տարուան սկզբնաւորութիւնը ժողովւորդներուն համեմատ կը փոխուէր: Հռոմէլոսի՝ Հռոմի հիմնադրին օրով, տարին Մարտ 1 էն կ'սկսէր: Օսմանցիք նոյնպէս Մարտ 1ը կը ճանչնան տարեգլուխ, կոչելով դայն «Ելմտական տարի»: Ֆրանսայի Գառլովիկեանց օրով՝ Դեկտեմբերէն կ'սկսէր Ամանորը, ու Գաբելեանց օրով՝ Զատիկէն: Շատ ժողովուրդներ տարեգլուխ ընտրած էին ա՛յն օրն ուր աստղաբաշխական մեծ երեւոյթ մը կը պատահէր, ինչպէս գարնան ու աշնան գիշերահաւասարները կամ արեւադարձները: Հայերուն տամբական թուականին համաձայն, Նոր Տարին կ'սկսի նաւասարդ ամսուն 1 ին, որ ի սկզբան կը համապատասխանէր Մարտ 9 ին, այսինքն գարնան գիշերահաւասարին: Զինացիք տարին կ'սկսին ձմրան արեւադարձին (10 Դեկտ.), իսկ Հրեաները՝ աշնան գիշերահաւասարին: Նորմանտացի աշխարհակալ Ռիկերմի ժամանակ, 1066, տարին Դեկտ. 25 ին կ'սկսէր:

Տարին չէ՛ թէ 365 օր է միայն, հապա 5 ժամ, 48 վայրկեան և 46 երկվայրկեան ալ աւելի, որ է տեղագութիւնը Երկրիս՝ Արեւին չուրջը ըրած շրջանին: Ատկէ՛ է ահա իր «Արեւադարձային տարի» կոչումը:

Դ՛շ. — Ե. օր պահող Մեծօրեան:

Ե՛շ. — Զ. օր պահող Մեծօրեան:

ՄԱՅՐԻԿԻ ՕՐՕՐՆԵՐ

Երախան ի քուն հրաւիրելու համար, մօր չուրթունքէ արտաբերուած մեղանուշ ու մեղմօրօր զեղգեղանքներ են օրօրները՝ որոնց բառերուն մէջ ժողովրդական բանահիւսութեան զոգար ու գոհար հատուածներ կը վխտան։ Մեծամասնութեամբ, հիմազ կոչուած արեւելեան եղանակին վրայ չինուած են այդ օրօրները՝ որոնցմէ մէկ քանի գրուագ կը դնենք ստորեւ, իրր նմոշ։

Լեռներ կապեմ կախօրան,
Չուանք մասներս՝ վա եմ հուսեր.
Մեջ տեղը վարդ մըն է բուսեր,
Բոլորն ալ՝ ունեան։

Օր, օր, օր, աղւոր խուճիկ,
Քընացի՛ր մըճիկ մըճիկ,
Խոռոք ներմակ լուսինկան
Յաքեր է օրանիդ վրան։

Դըլուխդ դնեմ խաս վարդին ծառին,
Վըրան անուճիկ պիւլպիւլներ բառին։
Քընանաս վարդերուն հոտովը,
Արքըննաս պիւլպիւլին ձայնովը։

Լեռներ ձորեր ձիւն է եկեր,
Իմ գառնուկիս փունն է եկեր։

Օր, օր, օր, օր, ալլըման,
Մար մը չէ բերեր նըման։

Տարուբեր, հովե՛ր, տարուբեր,
Դառուկիս փունիկն ա՛ն ու բե՛ր։
(ԲԱՌԴԻՐԲԷՍ)

Պիկր. — Բ. օր Մեծօրհան։ ՄԻՆԷՆՆ։

ԲԷ. — Գ. օր Մեծօրհան։

ԹՈՉՈՒՆԻ ՎԱՋՔ

Արագութիւնը քսաներորդ դարու մեծ պահանջներէն մին է : Շոգեկառքը, ելեկտրական հանրակառքը և օթոմօպիլը հասկցած են զայն ու տարուէ տարի իրենց արագութիւնը աւելցունելու վրայ են : Կան որ մինչեւ 150 է աւելի քիլոմէթր արագութեամբ կը սուրան մէկ ժամուան մէջ : Գերմանիա կատարուած փորձեր ձեռք բերած են մինչեւ 210 քիլոմէթր՝ մէկ ժամուան մէջ, ելեկտրաշարժ լոթօմօթիլի մը միջոցաւ : Բայց սովորաբար չոգեկառքերը այսօր 120 քիլոմէթրը չեն անցնիր . ինքնաշարժներն ալ երբեմն մինչեւ 150 քիլոմէթր կը սուրան փոքր միջոցի մը մէջ :

Թուշուները սակայն մարդկային այս փորձերուն վրայ կը թուին ծիծաղիլ, ցոյց տալով արագութիւններ՝ որոնց հասնելու համար դեռ բաւական տոննի և համբերութեան պէտքը կայ :

Այսպէս, յորամարդին (պլտրճին) մէկ երկվայրկեանի մէջ 17 մէթր ճամբայ կ'ընէ, այսինքն 61 քիլոմէթր՝ մէկ ժամուան մէջ : Մինչեւ մօտ տոններս Զուիցերիոյ մէջ ձեռքնթաց մը ատկէ աւելի արագ գացած չունէր :

Ուզեւոր ադաւնին մէկ երկվայրկեանի մէջ 27 մէթր կը կտրէ, կամ, ժամը 100 քիլոմէթր :

Արծիւը կը սուրայ մէկ երկվայրկեանի մէջ 31 մէթր արագութեամբ, որ բնիլ է ժամը 121 քիլոմէթր :

Ծիծեռնակը՝ 67 մէթր, մէկ երկվայրկեանի մէջ, կամ, ժամը 241 քիլոմէթր :

Վերջապէս մաքալուկը (տաղ գրլանկըճը) բառին բուն նշանակութեամբը կը սուրայ՝ մէկ երկվայրկեանի մէջ 88 մէթր ճամբայ ատնելով, այսինքն 316 քիլոմէթր՝ մէկ ժամուան մէջ :

Այս օգտաւաց էակներն են որ պիտի խլեն միշտ բացարձակ արագութեան մրցանակը :

Գ. չ. — Գ. որ նշանակումն է :

Գ. չ. — Ե. որ նշանակումն է :

ԷՐԻԿ-ԿՆԿԱՆ ԾԻԾԱՂՆԵՐ

(Կինը). — Կանչէ՛ սա ծառադ, աղէ՛կ մը առակէ, քեզ նայիմ:

== Ի՞նչ ըսելով, ի՞նչ ըրաւ խեղճը:

— Այսօր դեանի գորգերը պիտի թօթիլէ, բարկացած ըլլայ նէ ուժո՛վ կը թօթիլէ:

— Ախ կնիկ, առած գնդասեղդ կլկեցի:

== Նա՛ քեզի ուրիշ մըն ալ:

(Նոր փեսայ մը). — Կ'ուզէի գիտնալ թէ կինս արդեօք ի՞նչ կը խորճի իմ վրաս:

(Հին կարգաւոր մը). — Ասկէ դիւրին ի՞նչ կայ: Անգամ մը սխալմամբ իր գլխարկին վրայ նստէ՛. խկոյն կ'ըսէ քեզի ինչ որ կը խորճի քու վրայ:

(Բարոյախօսը). — Այրը ամուսնութեան մէջ նեցուկն է՝ որուն կը կախնի կնոջ տկարութիւնը:

(Տիկինը). — Բայց յաճախ նեցուկը դառազան կ'ըլլայ ու... կը ձեռնէ:

Ք... կինը ձգեր էր: Բոլոր ծանօթները զարմանք կը յայտնէին անանկ աղւոր ու բարեկիրթ կնոջ մը բաժնուած ըլլալուն համար: Անիկա կօշիկը ցոյց տալով պատասխանեց.

— Կը տեսնէք որ ձեռաւոր է, բայց չէք գիտեր թէ ոտքիս ուր տեղը կը ցաւցունէ:

(Կինը). — Միշտ միշտ կը յօրանջէք կոր:

(Այրը). == Առանձնութենէ կը ձանձրանամ կոր, անոր համար:

— Միթէ ես քովերնիդ չե՞մ:

== Սիրելիս, մոռցա՞ք թէ այր ե կին մէկ անձ կը կաղմնն:

Կէ — Ք. օր մեծիկան:

Որ — Է. օր մեծիկան:

ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՖՐԱՅԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ

(Անուանակոչութեան տօնին առիթով)

Երբ — Ը. որ նշանական և ճոճ Ա.ճ.
ուանակոչութեան Գրիգորի

✱

Կիր. — Ա. գիրք նշանական և

✱

ՅԻՍՈՒՍ կամ Յեսու = փրկող. Մեսիա (Քրիստոս) = օծեալ. Արիսողոմ = հայր խաղաղութեան. Արրահամ = հայր բազմութեան. Ագրիպպաս = դժուարածին. Աղամ = հողեղէն. Ահարոն = լեռնաբնակ. Անանիա = աստուածատուր. Բառնարաս = միջիմարութեան զաւակ. Գարրիէլ = այր Աստուծոյ. Գեթէոն = մայրեւոր. Դաւիթ = սիրուած. Դիոնեսիոս = աստուածադղեցիկ. Եղիա = իմ Աստուածս Ենովան է. Ենովք = նուիրուած. Եսայի = փրկութիւն Աստուծոյ. Եսաւ = մազեղ. Զարուդոն = բնակարան. Զաքարիա = յիշատակ Տեառն. Զաքէոս = արդար. Էմմանուէլ = մեղի հետ է Աստուած. Թէոփիլոս = աստուածասէր. Իսահակ = ծիծաղ. Կայէն = ստացեալ. Դազարոս = օգնութիւն Աստուծոյ. Դուկաս = լուսաւոր. Դուր (Մատթէոս) = յօգեալ. Մաղաքիա = հրեշտակ. Մամբրէ = պարարտ. Մանասէ = մոռցուող. Մատաթիա = պարզեւ Տեառն. Մովսէս = ջուրէն հանուած. Յարեթ = ընդարձակութիւն. Յովնանէս = չնոր՝ Ենովայի. Յովնաթան = պարզեւ Տեառն. Յովնան = ազաւնի. Նոյ = հանդիստ. Կեփաս (Պետրոս) = վէմ. Ռուբէն = ահա՛ որդի իմ. Սաղաթիէլ = ազաւեցի Աստուծոյ. Սամուէլ = լսեց Աստուած. Սամիտոն = արեւ. Սաւուղ = խնդրուած. Սեմ = անուն. Սողոմոն = խաղաղասէր. Ստեփան = պրակ. Տիմոթէոս = Աստուածապաշտ. Փելիք = երջանիկ. Փիլիմոն = գորովալից. Էն. :

ԿԱՆԱՆՅ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Դալիլա = դոյլ. Եղիսարէթ = անոր երդումը Աստուած է. Հուսթ = յազեցած. Մերովք (Մէօհրիպէ) = անում. Նոյեմի = իմ քաղցրութիւնս. Ովսաննա = փրկէ՛ կ'աղաչենք. Ռաբէլ = մօքի (էգ ոչխար). Սաուս = տիկին. Եւնիկէ = քաջայաղթ. Մարիամ = մայր Յիսուսի. Էն. :

ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԿԱՐԱՊԵՏԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ԳԻՒՂԸ

Երուսաղէմէն երկու ժամուան հեռաւորութիւն ունի Յովհաննու ծննդեան գիւղը, որ շինուած է բոլորչի բլուրի մը վրայ, և որ արաքական բարբառով Այն Ֆէրիմ կը կոչուի գիւղին աղբիւրին անուամբը, ու կը նշանակէ «Աղբիւր շնորհաց»։ Իսկ տեղացի բրիտանական Ս. Աստուածածնի աղբիւր կ'անուանեն զայն։

Հաննէ վարդապետ իր «Պատմութիւն Ս. Երուսաղէմի» անուն երկասիրութեանը մէջ կը յիշատակէ թէ յայնքը «փորձութեան քուր» կ'ըսեն այդ աղբիւրին, որ կը կարծուի որ թլփատուած ըլլայ Յովհաննէս Մկրտիչ։

Աղբիւրէն զէպի արեւմուտք մնկնելով կը պատահինք երկաթ դուռի մը։ Աւանդութիւնը կ'ըսէ թէ Զաքարիա քահանայապետ ամարանոց մը ունէր հոս, որ Մարիամ Ս. Կոյսը այցելեց իր մօրաքրոջը աղջկան՝ Եղիսաբէթին։

Բրիտանէութեան առաջին դարերէն ի վեր Յովհաննու ծննդեան գիւղին մէջ եկեղեցի չինուած կար։ Դանիէլ Եզումննոս սուրբ 1113 ին Երուսաղէմ այցելութեանը՝ տեսած է այս տեղումնքը վանքեր ու եկեղեցիներ։ Հիմա լատինները ունին միայն վանք մը և եկեղեցի մը։ Այդ եկեղեցիին աջակողմեան դասուն մէջ 7 աստիճանով վար՝ փոքրիկ խորան մը կայ, ուր ծնաւ — կ'ըսեն — Յովհաննէս Մկրտիչ։ Դիւղէն շատ հեռու չէ նաեւ քարակոյտ տեղ մը, ուր կանգնած, ստեղծք կը քարոզէր Ս. Յովհաննէս։

Յովհաննու ծննդեան գիւղէն զրեթէ 1½ ժամ կը տեւէ համնելու համար Փիլիպպոսի աղբիւր ըսուած տեղը։ Հոս էր որ նոյն առաքեալը մկրտեց Կանթակայի եթովպ. ներքինին՝ որ Երուսաղէմ եկեր էր Աստուծոյ երկրպագութիւն ընելու։

Բշ. — Տե՛ս մեծք. Յովհաննու Կոյսոյեան։

Բշ. — Արքայն Պետրոսի Հայրապետին, վասոյ եպիսկոպոս Արխեպիսկոպոս ապիսկոպին։

Մութ անտառի մը մէջ, լինի մը եղերքը, ճգնաւոր մը խտամբեր կեանքով իր հոգիին փրկութեանը կ'աշխատէր. և սուրբերէն խնդրած շնորհ՝ իրեն համար մահուան սուրբ հանդիսան էր:

Ամառ օր մը, երբ իր աւերակ խրճիթին սեմին վըրայ կ'աղօթէր Աստուծոյ, անտառը անզգայարար տեղի կը մթննար, մէզը՝ իրր գորշ շոգի՝ լինին մակերեսէն կը բարձրանար վեր, և լուսինը իր չաղերը երկինքէն դէպ ի ամպերը կը կաթեցունէր մեղմիւ:

Յանկարծ ինքզինքը վախէ մը չրջագատուած կ'ըզգայ. աչքերը կը չփէ, տեսածէն բան մը չկրնար հասկընալ ու պահ մը իր գոյութեանն իսկ կ'անհաւատի: Գիշերուան ստուերին պէս թեթեւ, լեռներու առջի ձիւնին պէս ճերմակ մերկ կին մը մէջ տեղ կ'ելլէ ջուրին խաղաղ մակերեսոյթէն ու կ'երթայ լճակին վրայ նստիլ: Իր նայուածքներովը ծերունի բարեպաշտը կը ծակծկէ և սխրանքով կ'սկսի սանտրել իր ջրեղէն մագերը: Մենակեացը սարսափէն կը դողդողայ, և սակայն չկրնար իր աչքերը պահել մը հեռացունել աշդքան թողչութենէն: Ան պըրարար գլուխը չարժելով իրեն ձեռքը կը խըղբէ և յետոյ տառապի մը պէս կ'աննկատի արեւմտեան տակ:

Ենզճ խտամբեր ծերունին բոլոր գիշերը չկրցաւ քնանալ և մոռցաւ աղօթքը: Ակամայ մտածումով մը՝ մանկամարդ կնոջ ստուերը տեսնել կ'երագէր. ու նորէն անտառը իր սեւ գոյնը հագաւ, ու Ռուզալքա — լինին այդ պատելի յաւերժանարար — ջուրին տակէն եկաւ նստաւ վերստին, հլու և տոգոյն:

— «Մենակեաց, մենակեաց, եկո՛ւր ինձի, եկո՛ւր ինձի»: Ու իսկոյն թափանցիկ կոհակներուն տակ կ'ընկլուզի, ու ամէն բան խոր լուսեան մէջ է:

Երբորդ օրը, այդ դիւթական ափերուն մօտ, ճրջ նաւորը յափշտակուած նստած էր ու մանկամարդ աղջկան կ'սպասէր: Արշալոյսը գիշերին խաւարը փարատեց, բայց ա՛լ ոչ ոք գտաւ ճգնաւորը: Միայն փոքրիկ մանչեր անոր աղերեսի մօրուքը նշմարեցին ջուրին վրայ՝ որ կը լողար . . .

Գ: — Պատմ.

Ե: — Սրբոցն Ամանի, Տրեփեթի, Պարտաւոյ և Մոսկովոյն նշմարումն:

Ար. — Պարս.

Եր. — Արքայի թէպոյի Եպարքին և
Կոմս Կոնստանտին Եպարքի.

Գէրերը ծանրաշարժ կ'ըլլան և յայտնի դժգոհանք մը ունին միշտ իրենց մակը, լայնափոր իրանէն՝ որ անընդունակ կ'ընէ զիրենք սուօրին անհրաժեշտ դործունէութեան: Այս անտանելի վիճակէն զերծ մնալու դիտումով աւնուած զեղերը քիչ կամ չատ վառնգաւոր եղած են առողջութեան: Առողջարանութիւնը միայն սրամաղիթ կ'երեւայ չարիքը դարմանելու:

Պէտք է քիչ ուտել, ողորկ ծաւալի մէջ շատ սրննդարար նիւթ պարունակող բաներ ճաշակել, նախապատուութիւն տալ թարմ հացին և բանջարեղէնի, ինչպէս թրթնջուկ, շտին, ծնեքեկ, աղցան, ևն.: Աղը շատ օգտակար է գէրերուն. անոնց կերակուրի հիմը կազմելու են ոչխարի խորոված կողիկ մը, նոյն կերպով եփուած եղան միս, հաւութեւ, խորոված ձուկ: Վնասակար չեն նաեւ ճարպոտ չեղող երէի միսերը, ինչպէս ճագարինը, նապաստակինը, ևն.: Եթ. բեղէնի, անուշեղէնի, կարագի, բրինձի, դգմաճ (մաքաշեա)ի, դետնախնձորի, լուպիայի ամենեւին մատչելու չեն: Ճաշի միջոցին չարաւոր աւնուած ձերմոյկ գինին օգտակար է անոնց: Առատն արթննադնուն պէս եթէ դաւաթ մը կտուտաթի ջուր խմեն՝ շատ կ'օգտուին: Գիրութիւնը անցնելու նպատակաւ, առտունը անօթի փորանց խրմուած քացախը խերը կ'անիծէ ներքին դործարանաց: Իրիկուան ճաշը կազմելու են ֆոնսովի, թերխաշ 2 հաւ կիթ, պտուղ ու պանիր: — Պառկիլ կարծր անկողինի մէջ, և 7 ժամ քունը բաւական սեպել: Երբէք քնանալու չէ ճաշերէն վերջը, և ճաշելու է օրը 2 անգամ միայն՝ անօթութիւնը բողբոջին չի յագեցուցած սեղանէն ելլելով: Կարելի եղածին չափ քիչ ջուր խմել, սուրճ՝ առանց չաքարի, և թէյ՝ քիչ չաքարով: — Մարմնամարդ ամէն օր, դործիքով կամ առանց դործիքի, յոգնելու ատարձան, որպէս զի առատ քրտինք յառաջ դայ: Հեծելանիւ, թիափարութիւն, դնդամաղ, յաջորդաբար երկարաձգուած պտոյտներ ևն. հաւատարապէս օգտակար են, որոնք յարստեւութեամբ պէտք է ի դործ դրուին:

ՄԱՅՐԱԿԱՆ ՍԷՐ

Երեսասարդ մ'ափնով
Բոլոր արևով կը սիրեք
Ազգիկ մը, — եւ քսեք ո՞վ
Երբեք այս բան չեք քեր:

Բայց սիրունին օր մ'իբեց
Ըսաւ. «Կուգե՞ս քեզ սիրեմ»
Ականջն ի վար մեղմօրէն,
«Ըսածս քե՛կ, քեզ տեսնեմ»:

«Գրե՛մ քե՛ր ինձ, կը լքե՞ս»,
«Մօրդ սիրք, որ շուտով
«Շուններուն տամ, եւ այսպէս
«Քեզի սիրեմ իմ հոգով»:

Շուտ մը վազեց յիմարը,
—Ո՛հ, ի՛նչ սեւ օր, ի՛նչ փորձանք,—
Եւ սպաննեց իր մայրը
Որ տալիս էր իրեն կեանք:

Խըլել սիրք այդ կուրծքէն
Եւ դուրս ելլելն մէկ եղաւ,
Շուտ հասնելու տեսնեցին՝
Վազած ասե՛ն վար ինկաւ:

Սիրք ձեռքէն սանեցաւ
Դուրեցաւ ի գետին.
—«Ո՛ւր տեղդ, օրդի, ցաւեցաւ»
Հարցուց Սիրք լալազին:

Յ. ԱՆՓԻԱՐ
(Նմանողաբար)

Սիրք. — Բ. զինի մեծօրէն, չորս շաբաթ:

✕

Բ. — Սիրքն իրականութեամբ Յուլիանայի, և
Վկայիցն Գրգիլիայի, Գրգիլիայի և Գրգիլիայի:

ԽՐԱՏԻ ՔԱՌԵԱԿՆԵՐ

Բարեկամիդ հետ կե՛ր խրովե՛,
Բայց մի՛ քնեւ առուսուր,
Շանք սիրոյն վորձաբարն է,
Ինձո՛ր առիւր՝ անանկ տուր:

Քուկինդ երբ ունիս, ի՛նչ պէտք անոր,
Հինեկն աւելի՛ քնսրե՛ դուն նոր,
Եւ չուանո՛վդ իջիր ջրհոր,
Ուրպէս զի չիյնաս կես համբէն՝ խոր:

Հովանոցը անձեւ օրին,
Ըզբօսանքը քեթեւ օրին,
Ըսկզբունքն է չունելուրին՝
Ըստակ պահել իր սեւ օրին:

Թեւ աղփա՛ս՝ բայց հաւուսի պէս սեզ,
Թեւ հաւուս՝ բայց ապրող կծծի, հեզ,
Մեր՝ ներմակ մազէն չի խալնող երբեք:
— Սա երեքէն դուք միտ հեռու կեցե՛ք:

Հոխէն շարքե՛՝ աղփաքն տուր,
Քուկին համբաղ է եղեմ:
Այրիէն ա՛ռ՝ կոկորդղ անցո՛ւր,
Եկո՛ւր քեզի Դրժոխք նետմ:

Դեռ չի մքսած անկողին՝
Հագուսներդ մի՛ հաներ.
Ոտքդ ամէն ինկողին՝
Բուրդ ու բամպակ մի՛ մաներ:

Անօրութիւնը՝ հացին չոք չոք,
Սասիկ ծառար՝ ջուրին պղտոք,
Բանիլ-սասիլն ալ՝ դիւր հանգստան
Վայելիք զաւ զաւ համեր կուտան:

Եւ: — Սրբոյն եղբիւնս, Մովսէսի,
Վաղեքիս, Կանգիտար և Ալիզապայ,

Ուր: — Փաճը:

«ՈՐ ԴՐԱՄՆ ԷՐ»

Այս խաղը շատ պարզ ու միևնույն ատեն շատ ալ զարմանալի է: Ձեռական որ, և է ճարտարութիւն չի պահանջեր, միայն քիչ մը հանճարեղութիւն՝ խաղը նուա՛ղ պարզ ցուցունելու և թող չի տալու որ հանդիսականք անոր լուծումը շատ մը գուշակեն:

Ներկաներէն ուղեցէք քանի մը հատ դրամ, (երկու քառորդնոցներ կամ մէճիտիէ), ամէնքը մէկ արժէքով, պայմանաւ որ իւրաքանչիւրը մէյմէկ տարբերութիւն ունենայ, այսինքն նոր կոխուած, կէս մը գործածուած, բոլորովին սրբուած կամ վերջապէս վրան զմնլիի բերնով պղտիկ նշան մը ըլլուած, որպէս զի իրարմէ զանազաները դիւրին ըլլայ:

Կը մողվէք այսպէս, օրինակի համար, 5-6 մէճիտ, և առանց ձեռակերպութեան կը շարէք զանոնք չմընէին կամ մարմար սեղանի մը վրայ, մինչև որ աղէկ մը կորանցունեն զրպանի իրենց տաքութիւնը: Յետոյ գլխարկի մը մէջ կը ձգէք զանոնք, առանց երկար ատեն ձեր ձեռքին մէջ պահելու, որպէս զի չի տաքնան, և գլխարկը ներկաներուն կարկառելով կ'սկսիք երկրցունել զայն՝ անոնց ուղածին չափ: Աս ալ ընելէ վերջ, կ'առաջարկէք որ ներկաներէն մէկը դայ և մէջի դրամներէն հատ մը առնէ, խնդրելով իրմէ որ լաւ պահէ զայն, վասն զի սուր նայուածք մը ունիք: Դրամը առնողը կ'սկսի քննել զայն ուշի ուշով, միւսներուն ալ կը ցուցունէ, —եթէ ուղէ,—նորէն գլխարկին մէջ կը ձգէ զայն՝ զգուշիւ: Ուժով մը կը խառնէք, քայց ո՛չ երկարատեւ, և գլխարկը սեղանին վրայ դնելով՝ աջ ձեռքովնիդ իրարու ետեւէ կ'առնէք մէջինները և ձախ ձեռքերնիդ կ'անցունէք: Այն ստակը զոր բռնած ատեննիդ քաֆ կ'զգաք՝ ներկաներուն քննածն է: Հետաքրքրութիւն արթնցունելու համար դրամները մօտէն քննելու ձեռ մը կ'առնէք, կը դարձունէք, կը չխրտացունէք, ևն. գուշակելիքնիդ ցոյց տալէ առաջ, զոր ձեռք առած ատեննիդ իսկ ճանչցած էիք արդէն:

Եր. — Արտ. հայտնեցաք Ստանիսլ և Կլարի, և Գրիգորի աստուածաբաններն:

Կլ. — Գ. զի՞նք Մանդեան, Էդուարդ:

ԳՍՂԱՓԱՐԻ ՇԻԹԵՐ

* Երեւակայութիւնը կը նկարէ, Միտքը կը բազմաթիւ, ճաշակը կ'ընտրէ, իսկ Տաղանդը կը գործադրէ:

* Ծաւլութիւնը բոյն մըն է որուն մէջ Չարութիւնը իր հակիրթները կ'ածէ:

* Մարդուն երջանկութիւնը կը կոչուի «կ'ուզեմ»: Կնոջ երջանկութիւնը կը կոչուի «Անիկա կ'ուզէ»:

* Անհաւատարիմ ամուսնութեանց մէջ էրիկը «անուն է և սիրականը «դերանուն»:

* Ազգական մը սիրտը հանելուկ մըն է, ամուսնութիւնն ալ անոր մրցանակը: Սակայն հանելուկը լուծողը չէ՛ միշտ որ մրցանակը կ'ստանայ:

* Երեք տեսակ տգիտութիւն կայ: Բան մը չգիտնալ, գիտցածը գէշ գիտնալ, անծին պիտանի չեղող բաները գիտնալ:

* Շատ մը լեզուներ սորվիլը մէկ երկու տարուան գործ է: Իրենին մէջ պերճախօս ըլլալու համար ամբողջ կեանք մը պէտք է:

* Ճամբորդութեան մը մէջ աղան կը տեսնայ մեկնումը, չափահասը՝ նպատակը, իսկ ծերունին՝ վերադարձը:

* Անմտութիւնը կը յառաջանայ տեսնուելու համար: Ուշիմութիւնը ետ կը մնայ տեսնելու համար:

* Իրապաշտութիւն կը կոչեն տգեղութիւնը, ինչպէս անկեղծութիւն կը սեպեն կոստութիւնը:

* Ոչ հրեշտակ, ոչ ալ անասուն է մարդս: Բայց թշուառութիւնը անասուն կ'ընէ հրեշտակ ըլլալ ուզողը:

* Ով որ հարստութիւն, ընտանիք, զաւակ, հլու կլին մը չունի, վարկ, նեցուկ, ուժ, հանգիստ չունի. սակայն սա ալ ստոյգ է որ ասոնցմէ և ո'չ մէկը չունեցողն ալ հոգ չունի:

* Մարդս փոխանակազիր մ'է: Քաջուած օրէն կը սկսին օրերը պակսիլ. ուստի լաւ է որ ըստ օրինի վճարուի ժամանակին, առանց տեղի տալու զեղչի կամ բողոքի:

Բշ:—Ս. Կրտսերանոյ կոպտիւն և 54 կոպիցն. և կուտանայ Գուտանայ, Եւփանայ և Քրիստինայ:

Փշ:—Արթըն ԱՅճապանայ կոպտիւն և 54 կոպիցն և տան ուսակբառն և ճիւղ վկայիցն:

ՊՕԼՍԱՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐ

«ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ»

1871 Յունիս 1 ին կ'սկսի հրատարակուիլ այս հանդէսը Իզմիրի մէջ Մատթէոս Մամուրեանի արտօնատիրութեամբ և խմբագրապետութեամբ: Մինչև 1900՝ ամսաթերթի շարունակուելէ վերջ, Երկարաթաթերթի կը վերածուի: Արտօնատիրոջը մահուամբ (1901) «Ա. Մամուլ» կը փոխանցուի իր զաւկին՝ Հր. Մամուրեանի, որ ցայսօր կը հրատարակէ զայն շարաթաթերթի, չորեքշաբթի օրերը, խմբագրական մարմինը կազմած ըլլալով հետևեալ անձերէ. — Հրանտ Մամուրեան (խմբագիր—Տնօրէն), Կ. Նուստարդ (վարտամ) օգնական խմբագիր:

Աշխատակիցներն են. Յ. Ալիբար (Բրոնիկ կամ Երգիծանք՝ ամէն շաբաթ), Նազարէթ Հիւմի Ներսէսեան (Իրաւագիտական հարցեր), Դէորդ Պուպլի (Բաղ. բաժին), «Պօլսոյ կեանքը» գրող Թղթակիցը, Նուրհան, Պէրպէրեան, Զ. Եսայեան, Զիֆթէ Սարաֆ, Մ. Պարսամեան, Արտ. Յարութիւնեան, Ե. Արմէն, Մ. Նուպարեան, զոտաւային Թղթակիցք, ևն. ևն.:

«Արեւելեան Մամուլ» թեւակոխած է իր 37րդ տարեշրջանը:

Բաժանորդագրութիւն. — Թուրքիոյ համար տարեկան 50 դր., արտասահման 12 ֆրանք. ձեռքէ կը ծախուի թիւր 1 դրուշի:

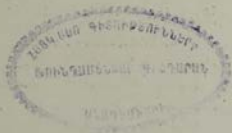
Հասցէ. — Մ. Մամուրեան Որդի, Իզմիր: Տպագրութիւն Մ. Մամուրեան Որդի:

Պօլսոյ 14 հայ թերթերէն, միայն «Արեւելեան Մամուլ»ն է Իզմիրի մէջ լոյս տեսնող:

Մուտք. — 24 էջ, միասիւն, խրաքանչիւր էջի չափն 11 սանթիմէթր, Երկայնք 20 սանթիմ.: Բաց կանաչ շաղկի, կողքին վրայ հիմնադրին լուսանկարը, և ծանուցմանց զեղին թերթեր մէջերը ցրուած:

Գլ. — Պատր.

Յօդուք մի անգամ Կ. Նուստարդ Կ. Նուստարդ Կ. Նուստարդ

ԵՂԻՇԷՆ ԵՊԻՍԿ. ԳՈՒՐԵԱՆ

Ս. ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԻԶՄԻՐԻ

Բանասէր, Բանասեղծ եւ նախկին Փոխ-գանահայր Արմաշու-Գլխավանքին

ՆԵՐՈՒՄԸ

(ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ Ս. ԳԻՐՔԷՆ)

ԵՐԵՄԻԱ

«ՆՁ կը սեսնես», հարցուց Ասուած
Անաթովրի մարգարէին,
Երբ ձիւնն ամէն կողմ եր ծածկած,
Չայն ու ցոլքեր կը մարէին,
Ու լուռ բնութեան ծոցէն ալ դուրս
Կեանքի բուռ՝ւմը տուած եր խոյս:
Ես կը սեսնեմ, ըսաւ խիզախ մարգարէն,
Նրբեկիի ուս մը ծաղկած նրկարէն:
— Քաջ է, ա՛յդպէս խօսեցես արթուն կը ծաղկին,
Երբ կամք ու միտք ցուրտ բմութեամբ կը բաղկին:

* * *

«Ի՞նչ կը սեսնես», հարցուց դարձեալ
Սրսմբսութեամբ մը եհովան,
Երբ զոհերու ծուխը ծալ ծալ
Կը մղձկեր օդն ու օրեկան,
Ու անմրսունչ կուռքի մը մօտ,
Կը պապաջեր կիրքն անամօր:
Ես կը սեսնեմ, ըսաւ ցասկոտ մարգարէն,
Հրաշեկ կարսայ մ'իջած երկնից կամարէն:
— Քաջ է, ա՛յդպէս կրակներս պիտի բորբոքին,
Երբ ա՛լ ցամքի զիս ասող սիրտն ու հոգին:

* * *

ԱՄՈՎՍ

«Ի՞նչ կը սեսնես», հարցուց Ասուած,
Բեքելի զո՛ւն մարգարէին,
Երբ աղբաքին հացն եր խըլուած՝
Ու զըրկողներն կը պարէին,
Երբ գանձ ու շահ, ցուցք ու ցրքի
Կը խըրդէին պուրտն հանոյթի:
Ես կը սեսնեմ, ըսաւ հովիւ մարգարէն,
Հաւորսի կո՛ւռ գործիք մը՝ զոր կը լարեն:

—Քա՛ջ է, ա՛յդպէս պիտի ցանեմ զայրագին
Հացի տեղ սով, տօնի տեղ սո՛ւգը կեանքին:

* * *

«Ի՞նչ կը տեսնես», հարցուց Աստուած
Սուրբ Քաղաքի մարգարէին,
Երբ խոր գիշերն էր տառնուած՝
ԶԱՔԱՐԻԱ Քուն ու խոնջանք կը փարէին,
Ու զրգանքի սնարներուն շուրջ
Կը պսպրդար բոլի մը անուշ:

Ես կը տեսնեմ, քսաւ արթուն մարգարէն,
Աւետանակի լոյսն ոսկեծոյլ նրագներէն:

— Քա՛ջ է, ա՛յդպէս նայուածքս մի՛ւս կը վառի,
Երբ մարդկեղէն բիբը մուրին կը յառի:

* * *

«Ի՞նչ կը տեսնես», հարցուց դարձեալ
Տերը շեշտ՝ վ մ'երկնաշաղկի,
Երբ երկրի վրայ հողաքաւալ
Կը յողային Սուսն ու Կեղծիք,
Ու հարպէ խիղնն ալ անազդակ
Կը սոնհանար լանջներու տակ:

Ես կը տեսնեմ, քսաւ խորոխս մարգարէն,
Մանգաղ մը մեծ՝ որ կը բռնի շա՛ւս վարէն:

— Քա՛ջ է, ա՛յդպէս անեծքս ինքնին պիտի զայ,
Հնձել չարիքն ու մոխրել կուրծքն անըզգայ:

* * *

«Ի՞նչ կը տեսնես», քսաւ Աստուած .

— Հարցում մը չէ՛ր մարգարէին — ,

Երբ մեղքերով բեռնաւորուած

ՅԻՍՈՒՍ Արդարն ի մահ կը վարէին՝

Չոր խուժ նախա՛նձը անհոգի,

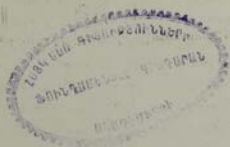
Չոհ կ'ընէր դո՛ւժ պաշտամունքի . . . :

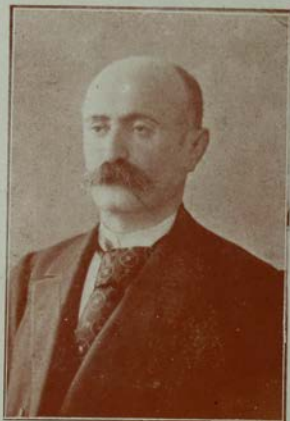
Բա՛ն մը ուզեց լոկ բոբովել նսային,

Բա՛ն մը Ներման . . . ու քաց աչքերն՝ երկնային

Քաւուրեան Քառն ու արիւնքի նոր Փեսան՝

Իր Փառքերուն մեջ՝ Հոր աջ կո՛ղմը՝ տեսան . . . :

Ասուցատեա Ռ. Յ. ՊԵՏՐՈՎՈՎՈՎ

ՀԵՂԻՆԱԿ

«Մարդիկ եւ Իրք»ի, «Դաստիարակի մը Խօսքեր»ին, «Խոհք եւ Յուշք»ի, եւն.:

Հ Ի Ա Յ Ո Ի Մ

ՄԱՐԴ պատուող ընտրելագոյն զգացումներէն մին է
հիացման զգացումը: Գեղարուեստն անոր վրայ կը
հիմնուի, ու նոյն իսկ քաղաքական զգացման կարեւոր

մէկ տարրն է: Եթէ մարդը ինչ ինչ ձեւերու և պատկերներու, ինչ
ինչ վիճակներու և գործերու վրայ հիմնալ չզիտնար, ո՛ր պիտի ըլ-
լային Գեղեցիկ Արուեստք, և նոյն իսկ կրօնքի ու քաղաքականութեան
գաղափարները մարդկութեան մէջ պիտի կրնային ստանալ այն զարգա-
ցումը որուն հասած են: Գեղեցիկն ու մտածման բմբռնումը և զգացումը
հիացմամբ քիչ արտայայտուին, որ սէրն ու ներշնչութիւնը կը ծնցնէ, ու
սոքա յառաջ կը բերեն ամէն ստեղծում և յառաջդիմութիւն խտէակա-
նին իրացման ամէն կարգերուն մէջ: Երբ հիացման զգացումը սերտ կը
կապէ զմեզ գաղափարի մը, մեր պաշտաման առարկայն կը դառնայ այն,
և պէտք է որ ըստ կարելոյն իրականանայ այն մեղ համար, եթէ ոչ
նոյն իսկ ընկերային հաստատութեան մը, օգտակարութեան մը, Գիտու-
թեան և Ճարտարութեան մէջ՝ զէպ յառաջ առնուած քայլի մը միջոցաւ,
այլ բանաստեղծական ու գեղարուեստական ստեղծագործութեան ձեւին
տակ որ գերագոյն մարդոց տեսլականը կը մարմնաւորէ ու ազնուա-
գունին տնչով կը համակէ ժողովուրդները: Այս կը նշանակէ թէ հիաց-
ման զգացումը քաղաքակրթութեան զօրաւորագոյն մէկ ազդակն է:
Տարվին դայն նոյն իսկ անասնոց մէջ կը գտնէ, ու բնընտրութեան
բարեշրջական օրէնքին չարժաւորներէն մին կը համարի: Թռչնոց մէջ
արուին կամ էգին ձայնին գեղեցկութիւնը, կամ փետուրներու ակնա-
հաճոյ երկներանդութիւնը, կամ այլ առաւելութիւններ հիացում կ'ազ-
դեն, կը հրապուրեն ու տարասեռ անհատները յիրեար կը յանկուցանեն,
ու այս կը նպաստէ ցեղին տակաւ ազնուացման: Չեմ խօսիր միայն
գեղարուեստից ծագման ու զարգացման վրայ, որք նոյն իսկ նախա-
կան մարդերէն սկիզբ կ'առնուն, քանի որ նախնական մարդուն թո-
ղած նշմարներուն մէջ կը գտնուին Արուեստի նմոշներ, դեռ յոյժ տկար
ու կոշտ, բայց բաւական ազատացանելու համար որ անձաւարնակ

վայրասուն մեր նախահարք զիտէին արդէն հիանալ սքանչանալ, այնպիսի զօրաւոր զգացմամբ որ կը մղէր զանոնք իրենց զարմացումը գրաւող գէմքն ու կերպարանը ներկայացնել ու հաստատել զժադրութիւններով ոսկորներու վրայ ու այսպէս կը հիմնէին Գեղարուեստը: Կրօնքը չէր ծներ ատենդազարդ երկնակամարի տեսիլին ազդած հիացումէն ու բնութեան հզօր զօրութիւններուն զարմանահրաշ տպաւորութիւններէն, երբ եթերի դաշտերուն մէջ ստեղծուող գումարտակները կը պայքարէին, ու բռնն ճայթիւններ ու որոտումներ երկնից գունտը կը գոռացնէին, և հովերուն սաստկաշունչ թափին տակ զողով բռնուած կը մռնչէին անտառք ու ծովերու լեռնակուտակ ալիք մրմռալով կուգային կոծել եղերքի խրոխտ ժայռերը՝ իրենց մողեղնութեան փրփուրը ժայթքելով անոնց երեսին: Ու բարոյականութիւնն ալ իր առտիճանական յառաջացումներուն մէջ ոչ ստիպու կը պարտի հիացումի այս զգացման: Հիացումը ստեղծած է մարդկութեան բոլոր հերոսները, հերոսներ նախ և առաջ ըրիտ ուժի ու ֆիզիքական առաւելութեանց, բայց և տակաւ առ տակաւ մտաւոր կորովի ու ընկերական առաքինութեանց, — բնութիւնը մեկնող իմաստուններ, ապագայն կարդացող մարդարէներ և սիրոյ առաքեալներ, — Հերակլէսներէն յետոյ Պիթագորներ, Եսայիներ, Պուտամներ և Յիսուսներ: Ու Քաջին, ու իմաստնոյն, ու առաքինւոյն տեսլականներն ու աւանդալէզները կը կազմակերպուն, բարոյականութեան գեղեցկագիտական ազդակը կը շինեն մարդուն մէջ, ու նմանողութեան տեսլով՝ անհատական կատարելագործման իղձն ու սպարտականութեան զգացումը կը դնեն հողիներուն մէջ:

Անհատին մէջ միշտ հիացման զգացումը բարձրացման լծակ մը, ազնուացման խմոր մ'է: Հիացողը իր հիացման առարկայն, որուն մէջ կը գտնէ զերազանց հանգամանքներ, ի հարկէ տիպար մը կ'ընէ իրեն, ու, ինչպէս մոլորակը արեւուն շուրջ, կը դառնայ անոր բոլորովը, կը ձգտի անոր կատարելութիւններուն, ու ճիգ մ'ունի անպատճառ բան մ'իրացնելու այն յատկութիւններէն զորս այնքան խանդով կը գնահատէ: «Ստուգիւ լաւագոյն ենք, կը գրէ Կիւյօ, երբ կը հիանանք, զմեզ մեզմէ վեր ու բարձրը մղուած կ'զգանք և թերեւս կարող այն գործերուն որոց առջեւ յետս կ'ընկերկէինք սովորական ատենի մէջ»: Հիացողը տեսլական մ'ունի իր հողւոյն մէջ, առանց որոյ ո՛չ տրեք, ո՛չ ոքի վրայ, ո՛չ մի գործոյ մէջ պիտի գտնէր խանդավառութեան պատճառ մը: Այն որ չի գիտեր հիանալ, եթէ անկեղծ է, ամէն բան իրեն համար տախակ ու հասարակ է, ամէն բան չոր ու անհրապոյր է, ու չոր է նաեւ իր կեանքը, որ զուրկ է այն երկնային

վայրկեաններէն ուր սխաղիկ կանգ կ'առնու. բնութեան կամ բնկերութեան մի տեսարանին առջեւ, դէմքի մը կամ պատկերի մ'առջեւ, ուր մարդ փոխադրուած կ'զգայ ինքզինք տարրեր, լաւագոյն ոլորտի մը մէջ՝ մոռնալով աշխարհի սովորական ազդեցութիւնքն ու անկատարութիւններն, ուր մարդ մարդուն սահմանուած գերագոյն ճակատագիրներու հաւատքն ու ապրելու ոյժը կ'զգայ իր մէջ, վասն զի այդ վայրկեաններն են որք կեանքին մէջ կը խառնեն միութարիչ քաղցրութիւնը Գեղեցկին, որք ճշմարիտ՝ այն է զազափարական սիրոյն մաքուր հրաշքով կը վառեն ու սուրբ ու քարծրագոյն հեշտութեան մը հոսանքներով կ'ողողեն. և կ'երջանկացնեն հոգին։ «Չկայ աւելի ակուր բան մը, կ'ըսէր Տիկին տը Սթալ, քան անյոյզ մնալ այն բաններէն որք պարտէին յոյզ տալ մեզ. կը կարծէ մարդ թէ գոտացեր է իր հոգին, կը վախճայ թէ կորուսած ըլլայ ախնի այն կարողութիւնը որ եթէ չըլլայ՝ ա'լ խորհելու կարողութիւնն ալ միայն կեանքէն զգուցնելու պիտի ծառայէր։»

Բայց ի՞նչ ըսենք անոնց որոյ մէջ հիացման պակասութիւնը կամաւոր թերութիւն մ'է գրեթէ, որք, այո՛, կամաւ կը չորցնեն իրենց սիրտը, ցամքեցնելով խանդի ու սքանչացման ազդիւրը իրենց մէջ, վասն զի նոքա չափազանց նախանձոտներ ու դուռաժամիտներ են, ու կը կարծեն թէ կը նուաասանան ուրիշի արժանիքն ընդունելով ու մասնաճիւղ կ'արգելու գիրենք անոնելէ մեծութիւնը որ կեցած է իրենց աչքերուն առջեւ։ Նախանձը պղտիկացուցած ու նեղցուցած է անոնց հոգին, ու տարադէպ հպարտութիւնը թեւատած ու գետնի վրայ չըլթայած է զայն։ Ա'լ չունին թոյլ, չունին վերելք, չունին լայն չունչ, ու հիացիկ խանդին մտաց առջեւ պարզած ընդարձակ հորիզոնները չունին գոյութիւն իրենց համար։ Այն վարժութիւնը զոր կ'ընեն անտարրեր մնալու և արհամարհոտ ըլլալու իրենց շուրջը, իրենց նմանեաց վրայ տեսնուած գեղեցկութեանց ու կատարելութեանց՝ անկարող կը դարձնէ զիրենք տակաւ ո՛ր և է գեղեցկութիւն, ո՛ր և է կատարելութիւն տեսնելէ ու գնահատելէ, իրենցմէ հեռու չըջանալներու մէջ ալ, բնութեան կարգին մէջ ալ. գեղեցկին զգայարանքն է որ կը բթի տակաւ. նախանձտը, ինչպէս առածը կ'ըսէ, բիծեր պիտի գտնէր տրեւուն մէջ ու զանոնք միայն պիտի տեսնէր, որպէս և վարդին փուշերը միայն պիտի ծակէին իր աչքերը։ Արդահատելի են արդարեւ «ի՛նչ կայ աւելի անոյշ քան հիացումը», կը գոչէ Շոթոպրիան, ու կը յաւելու թէ բնա՛ւ պէտք չէ զգացած լսելու երբ հիացած է։ Հիացումը մը ա՛յնքան և թերեւս աւելի պատիւն է հիացողին, որքան անո՛ր որուն վրայ կը հիանայ. ազնիւ ու վեհատենչ հոգի մը կը մասնանչէ,

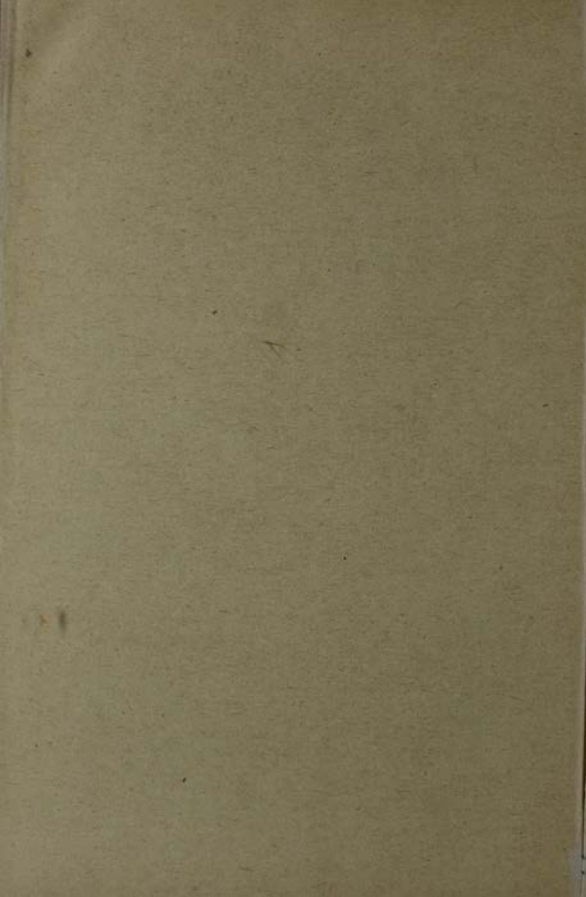
որ, անկեղծ ու պարզ, իր պաշտամունքը կը նուիրէ գեղեցիկ ու վսեմ
 գաղափարին ամենուրեք ուր կը պատահի անոր մարմնացումներուն,
 իրաց վրայ թէ մարդոց, օտարին ու հնոյն վրայ թէ տահմանադին ու
 ժամանակակիցին: Ու բարերախո է, վստահ զի ազնիւ ու անխէթ վա-
 յելումներու ազդիւրն ունի իր հոգւոյն մէջ ու բարձրանալու մղումը
 իր գործունէութեան մէջ: Եւ հա՛րկ է դիտել որ յաճախ այն որ ինք-
 նին զուրկ է զնահատելի յատկութիւններէ ու ապիկար ու ամուլ է
 ազւոր ու օգտակար արդիւնքներու մասին՝ այն է որ ամենէն աւելի
 պարտաադէտ ու անհատն կը ներկայանայ. այո՛, յաճախ անարդա-
 օք անկարողութեան խզճալի նշան մ'է հիացման անընդունակութիւ-
 նը, որքան անձուկ ու ստոր բնատրուութեան մը: Ինքնին արդէն բնա-
 կան արամադրութիւն մը թերութիւնները տեսնելու մեր չուրջը մա-
 նաւանդ քան առաւելութիւնները՝ ցաւալի է, և, թէեւ միամիտ լա-
 ւատեսութիւն մը՝ իրրեւ բարւոքման ու կատարելագործման աննպաստ՝
 ունենայ իր վնասները, մի՛շտ բարւոյն ու գեղեցիկն հանդէպ կոյր մնալ
 մեծագոյն թերութիւն մ'է որ աշխարհէն ու կեանքէն կը խլէ ամէն
 հրապոյր ու հմայք. իսկ ո՛րքան աւելի ցաւալի ու վտանգալի է երբ
 կամաւոր ու բարոյական կը լինի այդ կուրութիւնը ու nil admirari՝
 գործնական սկզբունք մը: Անձին դաստիարակութիւնը անուն ընտիր
 գործին բարոյախօս հեղինակը, անգղիացին Պլաքի կ'ըսէ. «Ոչինչ լա-
 սպասնք անկէ որ, ինքնին, բան մ'արտադրած չլլալով, իրեն բան
 գործ կ'ընէ ուրիշին պակասութիւնները դտնել ու այս տեսակ մը թե-
 րութեանց որսորդութեան քննադատութիւն անունը կուտայ: Թո՛ղ
 նախ և առաջ սովոր գեղեցկութիւնները տեսնել, և ո՛չ պակասները»
 Գիտնանք որ Համայնքի մը մէջ՝ այսպիսի նախանձոտ ու արդիւնա-
 զուրկ կրիտիկատութեան մը ողւոյն ծաւալիլը յետադիմութեան զօրա-
 ւոր շարժախիթ մ'է, վստահ զի անկեղծ ու արժանաւոր հիացումն ու
 գովեստը աշխատողներուն ու արդիւնարեւրներուն քաջալերանք մ'ու
 վճռք մ'են, որոց պակասը այնպիսեաց ալ պակասելուն պատճառ
 մ'է, և յետոյ՝ անոնց առարկայք իրական արժանեօք ստոր ալ մնան
 իրենց հանդէպ արտայայտուած սքանչացումէն ու դուցէ չապշուած
 ներրողանքէն՝ բարոյական ստիպում մ'է այդ որ կը մղէ ճիգեր ընելու
 կատարելապէս արժանանալու համար որ մը իրենց վրայ դրուած բար-
 ձրը համարման: Հիացումն այսպէս երկու կողմերուն, հիացողին ու
 հիացուողին համար լի է բարի բարի ազդեցութիւններով և արգեամբք:

Ռ. Մ. Կոչարյան

ՓԵՏՐՎԱՐ

Երբ ըլլայ թատրոն, նրագահանդէս,
Տէր-Ներսէսեանեն մի՛ առնէ՛ք անձնա:
Անոն կը զրպէն ՅԱՅՏԱԳԻՐ, ՏՈՄՍՍԿ,
Որոնց նըման չի՛ք այլուր մի՛ յուսա՛մ . . . :

ՓԵՏՐՎԱՐ = 28 ՕՐ = ՇՈՒՊԱԹ

Փետրէլէն անունը կուգայ 1-է. *Febrarius* բառէն. *februare* բայը լատին լեզուի մէջ կը նշանակէ -բէլ, +--ել. Հռովմայեցիք այս ամսուն էր որ կը սարքէին շաւ մը հանդէսներ՝ որոնց նպատակն էր ամբողջ ժողովրդեան սրբացումը, քառամիւսը, եւ զոհեր կը մատուցանէին բնական չատուածներու: Այս ամիսը նուիրուած էր Ծովու չատուածին՝ Պոսիդոնի, վասն զի ընդհանրապէս անծովուոր է: Փետրէլէնը ստուգաբանած են նաեւ քերէտ բառով որ «սենդ» կը նշանակէ. այսինքն սենդի ամիս. 'ի հնումն Հռովմի շրջակայքը նոյն ամսուն սենդի պատահումք յաճախակի էր:

Տարւոյն երկրորդ ամիսն է Փետրվար՝ մեր գործածած Յուլեան տոմարի հաշուով, մինչ Եւրոպացիներուն գործածած Գրիգորեան տոմարի հաշուով Փետրվարը 13 օր կանուխ կ'սկսի մերիկէն. իսկ հռովմ. տարւոյն 12-րդ ամիսն է, վասն զի բարեկուխը առաջ Մարտէն կը հաշուուէր:

Կորիզապառզ ծառերը յօտելու եւ պատուասելու աշենն է. իսկ վերջին օրերուն պէտք է յօտել որմատունը եւ մօխի Թափել վարդենիներու բունին չակ, զանոնք որդնոտումէ զերծ պահելու համար: Հանդէնը Թուխի կը նստին:

Փետրվարի խորհրդանիշ պատկերն է 2-ը (*Poisson*) որ Չողիակոսի 12-րդ կենդանակերպն է. Եւ զոր կը ներկայացունեն հորիզոնական դրուած երկու ձուկերով, Յեղով մը իրենց բերաններէն իրար միացած:

Մեր նախնիք ՄԵԶԵԿԱՆ կոչած են Փետրվար ամիսը. որ է 2-մեռ եղանակին երեւակ ամիսներէն վերջինը, եւ կը բաղկանայ 28 օրէ՝ ստորադեպ տարիներու մէջ, իսկ 29՝ նահանջ տարիներու մէջ: Նահանջ տարին կը պատահի 4 տարին անգամ մը, զոր հաստատած է Յուլիոս Կեսար. — Բանաստեղծութիւնն ալ իր լեզուն ունի, որակելու համար բնութեան այս եղանակայ շրջանը. «2-մեռն է իր ծերութեան, Արեւամուտ Կենաց»: — 1870 ական Թուականին սկիզբները Թէեւ փորձ մը եղաւ Փետրէլէն օտար անունը փոխանակելու Մարտէն նոր յորջորջմամբ, — իբր համառօտութիւն ամբողջութեամբ ամիսի, — բայց ընդունելութիւն չի գտաւ:

ԿԵՆԳԱՆԵԱՅ ՏԱՐԻՔԸ

Նոյ նահապետ (որուն անուան տոնախմբութիւնն է այսօր) : ջրհեղեղին՝ իր տապանին մէջ հաւաքած անասուններուն բազմութիւնը և անունները թէև դիտէր, բայց ազանովարար անսեղեակ էր թէ ո՛րչափ ժամանակ կրնային ապրիլ անոնք :

Ժամանակակից նշանաւոր կենդանաբաններ երկար տարիներ ուսումնասիրութեան և հետազոտութեան առարկայ ընելով վայրի ու ընտանի բոլոր անասնոց ապրելու ժամանակամիջոցը՝ սա եզրակացութեան յանգած են . Պալէնա ձուկը կ'ապրի դարեւո՛շ, կարապը՝ մինչև 300 տարի, փիղը 200, բազէն 160, վայրի սագը 100 տարիէն աւելի, թութակը՝ նոյնպէս, ուղար 40-50, ձին 25-30, կովը՝ նոյնպէս, էջը 40, առիւծը 35, կկոթուշուր 32, ընտանի հաւը՝ մինչև 20, փաթանն ու ճագարա՛ւուր 15-16, քանարեակը 15, կաաուն 10-15, ոչխարը 15, շունը՝ նոյնպէս, կեռնեխը (գարա թափուղ) 12, սիսակը 10, աղանին՝ նոյնպէս :

Սողուններու երկարակեցութիւնը լիովին ծանօթ չէ դիմեցողիս . միջին եզր մը նկատուած է 15 տարին :

Էգ մեղուն կրնայ ապրիլ 4-5 տարի, արու մեղուն՝ անկէ քիչ :

Բարձանկը (Ecrevisse, քիւչիւկ սթաքս)՝ 40 կամ 50 տարի, խեցեկափնը (Homar, սթաքս)՝ անկէ շատ :

Խխունջը (Escargot, սայլանկէօղ)՝ 4-5 տարի, ուտրէն (սթրիտա) 4-5էն աւելի : Պողիպօղի ազդէն՝ կառարոյսը (Actinie) նոյնպէս, ևն., ևն. :

Տարիներու այս երկար շարքին քով, որքա՛ն անշուն պիտի նկատուի երբ դասներ օրիորդիկ կամ միօրեայ կոչուած ճանճը՝ որուն կեանքի տեսողութիւնը միմիայն մէկ օր է :

Են. — Սրբոց նախնայն Ագուայ, Արեւիկ, Մեծայ, Ենօփայ, Ենօփայ, Նոյի, Միկի, Ենօփայ, Արեւիկ, Արեւիկ, Են. :

Են. — Պոփ :

(ՄԵՆԱԽՈՍՍՈՒԹԻՒՆ «ԼԻԻՖԵՐ» 2004ԻՆ)

Առ Տիար Յ. Քաշանճեան

Երե կարբով մ'արագօրէն

Ծովիս վրնիս յասակներէն

Զկնորսն առնէ զիս վեր ճանի,

— Դիսցե՛ք որ դեռ եմ կենդանի:

Երե զրլուխս եղունգով

Սեղմեն ձրգեն սանկ մը մէկ քով,

Մարմինս ամբողջ ալ արիւնի,

— Դիսցե՛ք որ դեռ եմ կենդանի:

Երե ճաշին մէջ շար ի շար՝

Մարդիկ հանեն զիս ի վաճառ,

Ու իրան ալ քուրջ նրմանի,

— Դիսցե՛ք որ դեռ եմ կենդանի:

Երե դուն ալ զընել ուզես,

Դիսես խօսին շամփուր ու սեզ,

Մէկ մասեղ անձրս ճաշանի,

— Դիսցե՛ք որ դեռ եմ կենդանի:

Երե տունէն սքրկեն զիս,

Փորս նեղեն, լըւան չորս զիս,

Դրնեն վրայ կասկարայի,

— Դիսցե՛ք որ դեռ եմ կենդանի:

Երե եփած՝ սեղան բերուիմ,

Եւ ոռոգէ լեմօնն անձն իմ,

Ու հաշ մ'ըլլամ ես արժանի,

— Դիսցե՛ք որ դեռ եմ կենդանի:

... Իսկ հաշողներ երբ իրաւ

ձի'ւղ այդ պահուն ըզզան ծարաւ,

Ու վրայէս խրմեն զինի,

— Ա՛լ այն ատեն չե՛մ կենդանի:

Երբ — Մըրց տղաւք և Եռանք Ա. Գրիգորի
Լուսաւորին, Արիտակիւնի, Վարդանի,
Յուսէան, Գրիգորի և Դանիէլի:

* Դիւր — Դ. Գրիգորի Մանգիւն, Հ. Գրիգորի:

(ԿԵՆՍԱԴՐԱԿԱՆ ԳԻՄԵՐ)

Այսօր, Փետր. 6, Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք՝ Ամենայնաթու Տ. Տ. Մաղաքիա Ս. Արքեպիսկոպոս Օրմանեանի անուանը տօնադարձն է. հինգ օր վերջն ալ — 11 Փետր. կիր. — Նորին Բարձր Արաղնութեան ծննդեան 66րդ տարեկիցը: Առիթը բարեպաշտն էր սեպենք մեր որդիական ջերմ շնորհաւորութիւնները ներկայելու իրեն, ու կը փութանք կենսադրական գիծեր կցելու այս կրկնակ առիթներով:

Ա. — Բերա, 1841 Փետր. 11 ին ծնած է: Հոովմ, Անտոնեան Միտրանութեան վանքը կը մանէ 1851 Մայիս 25 ին: Կրօնաւորական Աքեմ կ'ստանայ 1858 յուլ. 12 ին ու կը հետեւի Ս. Աղողինար եկեղեցական համալսարանի դասընթացքին 1858 հոկտ. 27 ին, որիէ երկու տարի ետք, 1860 օգոստ. 31 ին կը կոչուի Տքթ. Փիլիսոփայութեան և նոյն տարին հոկտ. 28 ին կ'սկսի դասախօսել Անտոնեանց վանքին մէջ: Հիւրմիւղեան Հ. Եղաւարդ Արքեպիսկոպոսէ կուսակրօն քաճանայ կը ձեռնադրուի 1863 օգոստ. 12 ին: 1865 մայիս 27, կը կատարէ հրապարակային քննական բանալէճ աստուածաբանական ուսմանց մէջ, և կը հռչակուի Տքթ. Աստուածաբանութեան՝ նոյն տարին, օգոստ. 24 ին: Իսկ 1868 օգոստ. 20 ին կ'անուանուի Տքթ. Եկեղ. Իրաւադիտութեան և օգոստ. 23 ին անդամ Հոովմ Աստուածաբանական Կաճաօին: 1869 ին կը մասնակցի Հոովմ. Հայոց Կ. Պոլիս գումարուած Սինոդին իբր խորհրդական և իբր քարտուղար:

Բ. — Կը լինի Մայրագոյն Վարդապետ Հայ Եկեղեցւոյ 1879 հոկտ. 28 ին, ու կ'ընտրուի քարոզիչ Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիին: 1880 ապրիլ 2 ին ընտրութիւն և մայիս 29 ին սկզբնաւորութիւն կարնոյ առաջնորդութեան, զոր կը վարէ 7 տարի Եպիսկոպոս կ'օծուի Էջմիածին Մակար Կաթողիկոսէն 1886 յունիս 8 ին, ու միւս տարին Յուլիսի Գէորգեան ձեմարանին Աստուածաբանութեան ուսուցիչ կը կարգուի: 1888 օգոստոսին մայրաքաղաքս վերադառնալով Գարակէօմրիկի քարոզիչ կը կոչուի և Եկեղ. Վարժարանի բացման Յանձնաժողովին կը նախագահէ: 1889 սեպտ. 18 ին բացում Գպրեվանքին Արմաշու, ուրուն վերաանուութիւնը, ուսուցչութիւնը և փոխ-վանահայրութիւնը կը վարէ 7 տարի:

Գ. — 1896 Նոյեմ. 6 ին կ'ընտրուի Պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ:

Բ: — Սրբոց Մակարայեցոց՝ Եղիազար, Բնիկ, և Շամսեանց և 7 որդոց ծորին:

Գ: — Սրբոց 12 մարգարէից՝ Ովանայ, Ամուայ, Միքիայ, Յովելեայ, Արզիւ, Յովնանու, Նուսույ . . . և ՄԱՂԱԲԱՅ,

Ջ Ե Ր Մ Ա. Չ Ա Փ

Այսօր, Փետրվար 7, է «օր իջանեւոյ ջերմութեան արեւու յօդա»։ Պատշաճ է ուրեմն խօսիլ օդին ու ջերմաչափին վրայօք։ Յրանապի մէջ ընդհանրապէս օդին վիճակը ցոյց կուտան սանթիլրաշի աստիճանով, Գերմանիոյ մէջ՝ Ռեումիւրով, և Անգղիոյ մէջ՝ Ֆարենհայթով, Կարժէ դիտնալ թէ ի՞նչպէս կարելի է մէկ ցուցումէն միւսին անցնիլ և հասկնալ — օրինակի համար — թէ 25 աստիճան սանթիլրաշ օդին վիճակը՝ նոյն իսկ 20 աստ. Ռէումիւրն է և կամ 77 աստ. Ֆարէնհայթը։ Հետեւեալ ցուցակին մէջ նշանակուած են Օէն 10 աստիճան վարէն մինչեւ 50 աստ. վեր սանթիլրաշի աստիճաններուն ունեցած յարաբերութիւնները Ռէումիւրի և Ֆարէնհայթի աստիճաններուն միջեւ։

Գշ. — Պարս.

Սնթլրս.	Ռէումիւր	Ֆրենիք.	Սնթ.	Ռէ.	Ֆրն.
— 10	— 8,0	14,0	+	6	42,8
— 9	— 7,2	15,8	+	7	44,6
— 8	— 6,4	17,6	+	8	46,4
— 7	— 5,6	19,4	+	9	48,2
— 6	— 4,8	21,2	+	10	50,0
— 5	— 4,0	23,0	+	11	51,8
— 4	— 3,2	24,8	+	12	53,6
— 3	— 2,4	26,6	+	13	55,4
— 2	— 1,6	28,4	+	14	57,2
— 1	— 0,8	30,2	+	15	59
0	0	32,0	+	20	68
+	1	33,8	+	25	77
+	2	35,6	+	30	86
+	3	37,4	+	35	95
+	4	39,2	+	40	104
+	5	41,0	+	45	113
			+	50	122

Եշ. — Արցոյն Սոփիայ և երկրի դասերոցն Պետտի, Եղիփի և Ալքաթիայ։

ԱՆՀԱՒԱՏՆԵՐՈՒ ՀԱՍՑԷԻՆ

Բարոյագէտներու դպրոց մը կայ՝ որ բարոյականի ծրագիր մը գծած է առանց կրօնքի։ Ասիկա ապահար-
զան մըն է բնութեան դէմ։ Իմաստասիրութեան ուսու-
ցիչ մը կրնայ ըլլալ շատ ազնիւ մարդ մը և անցունել
մաքուր կեանք մը։ Կարծելով հանդերձ որ այս սքան-
չելի տիեզերքին շինուած քը արդիւնքն ըլլայ կոյր հիւ-
լէներու պատահական համախառնումն։

Սակայն արդահատող արհամարհանք մը պիտի ու-
նենայինք հանդէպ մարդու մը որ ենթակայ է խելքի
փշումներու և զուրկ է բարեձեւութիւններէ։ Նոյն բա-
նըն է նաեւ անասունածներուն համար։ Իրենց անաս-
նածութիւնը ըլլայ տեսական կամ գործնական, շատ
անգամ երազատեսներ են իրենք, վաճառականներ՝ ծուռ
զազափարներու։ պարզ խօսուռն մեքենաներ են, բացար-
ձակապէս սնանկ՝ ազնիւ ներշնչումներէ։ Իրենց խմացա-
կան երկինքը կազարէ է, առանց ջերմութեան ու լոյ-
սի։ Անոնք ամէն ճիգ կը թափեն ունենալու համար այն
զազանի գոհունակութիւնը՝ զոր իրենց կ'առթեն փցուն
ծանօթութիւններնին։ Եւ իրօք, իրենց կոշկոտտ մատ-
ները ուրիշ բաներու չեն հասնիր, բայց միայն անոնց որ
կը շօշափուին, կը դասաւորուին, կ'աւելնան կամ կը
նուազին։

Կայ սակայն բան մը որ խոյս կուտայ շօշափելիքէ,
մանրադէտէ, ամէն ճանաչողութենէ, և է կեանքը։
Կեանքը բանն (raison) է գործօն, որ ուրիշ բան չէ եթէ
ոչ Աստուծոյ մէկ ուրիշ անունը։ Իրերու այս վեհագոյն
անունը անգիտանալը՝ շոգեշարժ մեքենայ մը երեւակա-
յել է, առանց ձէշմա Ուօթի հանճարին։ մեծ քաղաք
մը ջուր բերող ջրմուղներու քարտէսը պատրաստել է,
առանց նշանակելու ցայտուն աղբիւրը՝ որ զանոնք կը
վարարէ (alimenter)։ անճրկիլ մըն է միակ իրողութեան
առջիւժ՝ որ միւս բոլորը կարելի կ'ընէ։ մարմինը առանց
գլխու թողուլ է։ Ամէն բարոյական ազնուութեան աղ-
բիւրը ներքին բարձր ներշնչումն մէջ է. և Աստուծոյ՝
է որ կը բխի սոյն աղբերակը։

ՃՈՆ ՍԹՈՒԱՐԹ ՊԼԷԲԻ

Ուր. — Պարբ.

† Եր. — Սրբոյն ԹԱՎԱԾՈՒՄ Ի ստաբիլի
միայ և Սանդիսոյ կուսին,

Պարտքերնին վճարողները կը հարստանան :

— Ի՞նչ անխելք խօսք, — կը յարէ «ձեռքը ծանր» մը, — տառնել լուրեր տարածողները առնելիք որներն են :

(Դատաւորը). — Արհեստդ ի՞նչ է :

(Քսաղահատը). — Ձեռքիս աշխատութեամբը կ'աշխատեմ . . . :

Գինով մը տատանելով ճամբան գալած ատեն անցորդի մը կը բաղխի :

— Է՛ է՛ է՛ . . . կը դուչէ մարդը նեղարտած, չէ՛ք տեսնար կոր . . . :

— Կը տեսնամ կոր, ա՛յո, նոյն իսկ զո՛յգ կը տեսնամ կոր. անոր համար ուղեցի . . . երկուքին մէջտեղէն անցնիլ :

(Ծառան). — Ո՞վ կ'ուզէիք տեսնել :

— Ազան :

— Ի՞նչ պիտի ընէիք :

— Պօնօ մը կայ . . .

— Երէկ գիւղ գնաց :

— . . . դոր պիտի վճարէի :

— Բայց ա՛ս ատուտ վերադարձաւ :

— Ի՞նչ կ'ուզես ըլլալ՝ երբոր մեծնաս :

(Աղքատ տղան). — Հացագործ :

— Հացագործ. ինչո՞ւ :

— Որպէս զի մայրիկս ստիպուած չըլլայ ամէն օր հաց գնելու :

Թատրոնը, բառատին : Պարոն մը ա՛յնքան ծռած է ուրիշի մը վրայ որ տակինը անհանգիստ է : Նեղուողը կը հանէ թաշկինակը և ուժով կը քաշէ իր վրայ ծռողին քիթը, սրբելու եղանակաւ :

— Չէ՛ք տեսներ կոր թէ ի՞նչ կ'ընէք :

— Ներողութիւն, կարծեցի թէ իմ քիթս էր :

Իհր. — Ե. գիշի մշնոցեան, Բարկեկեղոսն
պահնոց Առաջաւորաց :

Բը. — Ա. օր պահնոց Առաջաւորաց :

ՀՈՉԱԿԱԽՈՐ ԾԵՐՈՒՆԻՆԵՐ

(Փետր. 14, Օրուան Տօնին առիթով)

Քրէսթիոն, ֆրանսացի բանաստեղծ, որ 81 տարու էր երբ իր վերջին սղերագութիւնը գրեց:

Վօլթէր՝ որ 83 տարեկան հասակին մէջ Եւրոպայի ամէնէն գործունեայ և հզօր մտաբերէն մէկն էր:

Վիգթօր Հիւկօ՝ որ 83 տարու, աշխատութեան մէջ հոգին աւանդեց:

Միքէլ Անճէլօ տիեզերահռչակ խաղացին՝ որ 88 տարեկան եղած ատեն արձանագործի գրոցը դեռ չէր ձգած ձեռքէն:

Դիցիանօ՝ ֆրանչիսկեան կրօնաւորներուն համար մեծ պատկեր մը շինելու ձեռնարկեց 94 տարեկանին:

Վենետիկի դուքսը՝ Հէնրի Պանտալօ կը յաղթէր Վենետիկի թշնամիներուն, և անոնց երկիրը կը գրաւէր 93 տարեկանին մէջ:

Ֆրանքլին ամերիկացին 82 տարու էր և Բէնսիլվանիոյ նախագահի պաշտօնը կը վարէր:

Նեւտոն անգլիացին որ իրր նախադահ արք. ընկերութեան՝ կարեւոր ծառայութիւններ կը մատուցանէր 83 տարեկանին:

Ուրտալօրթ և Թէննիսըն Եւթոնաամենի մեռան:

Լօրա Բալմէրթըն, անգղ. համբաւաւոր պետական մարդը 80 տարեկան էր, և մեզ կը բացատրէ այն զաղանիքը որուն շնորհիւ կարելի է — հակառակ յոգնատաժան կեանքի մը — ողջ առողջ հասնիլ մինչեւ խոր ծերութիւն: «Ծեր չէ որ կ'ապրիմ, վասն զի — կ'ըսէր — միշտ գիշերը զգեստաներուս հետ մէկտեղ վրայէս կը նետեմ որուան մտահոգութիւններն ու անհանգստութիւններն»:

Ճիւղէրրէ Պիանքէրի 84 տարեկան է, և Իտալիոյ Խորհրդարանին վարիչ նախագահ ընտրուեցաւ 1906 թն:

Քչ. — Բ. օր պահնց Աստուծոց:

Քչ. — Ք. օր պահնց Աստ.:

Քչ.

Ո՛վ է այն որ կ'ապրի առա՛նց մարմնի, կը լսէ առա՛նց ականջի, կը խօսի առա՛նց բերնի, և օ՛ղն է մի-այն զինքը ծնողը:

— Արձազանդը:

?

Ինչո՞ւ մօրուքը մազէն ետքը կը ճերմկի:

— Վասն զի անկէ 20 տարուի չափ փոքր է:

?

Ինչ է այն որ արեւին առջեւէն կ'անցնի, առանց ջուք ձգելու:

— Հովը:

?

Ո՛ր ոտքերը կոշտ (նասրը) չունին:

— Գաւաթին ոտքերը:

?

Ո՛ւր էր որ զինին առատ ու սոճան խմուեցաւ:

— Կանայի հարսնիքին մէջ:

?

Անասունները խոսեցունող օրո՞նք են:

— Լաֆօնթէն, Գոխլով, և այլն:

?

Ընակէ մը Զուր պիտի փոխադրենք ալլուր, առանց ամանի և առանց կաթիլ մը կորսնցունելու. ի՞նչպէս:

— Երբոր ջուրը սառած ըլլայ:

?

Սիրտը քարի պէս սառուր, միտը դեղին և հագուստը մոթ կապոյտ: Ճանչցա՞ք:

— Այո, միւրջիւմ սալորը:

?

Մտղը կը տաքցունեմ, տաքցողը կը դովացունեմ. այն որ զիս ունի՝ երկար կեանք ունի: Ո՛վ եմ:

— Շունչ:

?

Ծառի մը ճիւղին վրայ թառած երեք թռչունները Ինչ կը կաղմեն:

— Անզոյց թիւ մը:

Եւ: — Դ. օր պահից Աստուածայայ:

Որ: — Ե. օր պահից Աստու. և յիշատակ տալանի մոխրածու եղբայրէին առ ինչ:

ՃԱՇԱԿ ԻՏԱԼ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ

Ի Մ 2 Ա Յ Ն Ս

Երբոր դուն ըլլաս պատառ ու կրակիդ քով այս խեղճ տղերը կարդաս, կամաց կամաց միաքդ պիտի դան այն օրերը ուր գեղդ սիրեցի:

Ու թոռմած երեսդ կուրծքիդ վրայ պիտի խնայ, քու զուարթ օրերուդ յիշատակովը: Ներսէդ զաղանի ի՞նչ պիտի խորհիս, ի՞նչ որ մնում պիտի ըլլամ:

Ու քեզի պիտի թուի իմ ձայնս լսել հովիւն մէջէն՝ զոր դուրսէն ձմեռը կը հանէ... քեզի պիտի թուի լսել ծաղրանք մը, չար հեղնութիւն մը:

Ու ձայնը պիտի ըսէ. «Ձե՛ս յիշեր, ալ չե՛ս յիշեր, ի՛նչպէս աղւոր էին քու ոսկի մազերդ, քու մազերդ՝ սպիտակ լանջքիդ վրայ հոսուն»:

«Ախ, ի՛նչպէս ժամանակը փոխեր է գեղդ, ի՛նչպէս երեսիդ վրայ իր տեղոյն նշանները դրեր է ան: Ո՛ւր են քու զուռոզ արձամարտանքներդ և քու խաղաղ ծամերդ»:

«Մի՛ն մինակ, տանդ մէջ, կը նստիս դուն, ողբալով քու երիտասարդ շնորհիդ մահը: Եւ, մինակս, կողբամ իմ գերեզմանիս մէջ»:

«Եկո՛ւր, քեզի կ'սպասեմ»:

«Եկո՛ւր: Եւ եթէ կեանքի մէջ չունեցայ յայտը՝ իմ պայծառ օրերս քեզի հետ ապրելու, գերեզմանի՛ն մէջ ամուսնանանք: Եկո՛ւր, մէկտեղ փախնք»:

Երբ. — Սրբայն Սարգսի զոյգական, և որդւոյ ծոյս Մարտիրոսին, և 14 պնուրացն:

Միւր. — 2. զկնի ծննդեան, չառանկէս:

ԺԱՄ ՈՒ ԺԱՄ ԱՅՈՅՑ

Ժամացոյցները մեծ մասամբ երկվայրկեանի մը մէջ 5 ճօճում կ'ունենան, վայրկեանի մը մէջ՝ 300, Ժամը՝ 18,000, օրը՝ 432,000, տարին՝ 157,680,000: Գրականի խտրութեամբ ժամացոյց (մաշալը, échappement à ancre) ներու. մէջ ճօճումը ընդհանրապէս 18 հազար րորդամէթր արտադրած ունի, հետեւաբար 36 հազար րորդամէթր 52 շրջագիծ: Արդ, հաշուենք թէ ինքաքանիւն ճօճման՝ արտաքին կէտ մը շրջագիծին ամբողջութեան չափ ճամբայ կը կտրէ. այս հաշիւին համեմատ, տարին 8,908,920 քիլոմէթր տեղ պարտած կ'ըլլայ, որով՝ $4\frac{1}{2}$ տարուան մէջ աշխարհիս ամբողջ շրջանը կ'ընայ լնել:

Եթէ պատի ժամացոյց մը իր մէկ տարուան մէջ զարնելիք հարուածները մէկ անգամին յաջորդարար կրկնէ, 3 օր, 8 Ժամ և 18 վայրկեան պէտք պիտի ըլլայ:

Գրիատտի ծնելէն մինչեւ այս տարուան սկիզբը (1907 յունվար 1) սահմա՛ է մէկ միլիաւ և իբր 2 $\frac{1}{2}$ միլիոն վայրկեան:

Անցեալ տարի զուիցերիացի ժամագործ մը հնարեց տեսակ մը ժամացոյց՝ որ մարդու ձայնով Ժամը քանին ըլլալը կը զուրցէ, իր մէջ հաստատուած շատ պզտիկ ֆօնօկրաֆի մը միջոցաւ: Մետաղէ բարակ թերթ մը՝ որ մարդկային ձայնէ կ'ազդուի, կը շարժի ժամագործական անուիկներէն, այնպէս որ փափաքուած ատենին Ժամը ցոյց տուող բառերու արտաբերութիւնը յառաջ կու գայ: Անոնք որ իրենց մէկ սիրելիին ձայնովը կ'ուզեն իմանալ թէ Ժամը քանին է, կրնան այդ ժամացոյցէն հատ մը գնել, և անոր ձայնովը կանխաւ արձանագրելով մէջի գլանը՝ հաճոյքով դորձածել զայն: — Զայնը 6—7 մէթր հեռուէն լսուելու չափ որոշ է:

Բշ. — Արդոյ Ատօկանց գործարար:

Գշ. — Արդոյ Սուրբատանց վիպիկ:

ԷՌՆԷՍԹ ՌԸՆԱՆ

Ծնած է 1823 թիւար. 27 ին ի Թրէկիէ : Եկեղեցական կարգը ընդունելու փափաքով Բարիզ գնաց և Սէն Սիւլքիսի կղերանոցին առտուածաբանական դասընթացքին հետեւցաւ : Սորվեցաւ երբ. , արար. , ասոր. լեզուները : Բայց մաքի անկախութիւնը համաձայն չըլլալով քահանայական կարգին պայմաններուն , հրաժարեցաւ կղերանոցէն : 1848 ին Վօլնէի մրցանակը ստացաւ Սեմական լեզուներու վրայ դրած մէկ յիշատակագրին համար : Իր «Վարք Յիսուսի» հոշակաւոր երկը հրատարակած է 1863 ին , որ շատ մը լեզուներու թարգմանուած է բիւրաւոր օրինակներով : Կղերը իրեն հակառակորդ ունեցաւ այս աննման գործով՝ որ կոչուած էր դարեւր ապրիլ : Այս գիրքը սքանչելի կերպով կը պարզէ Բրիտտոսի մարդասիրական երկնային քարոզութիւնները : Ինչ որ Ռափայէլ եղած է նկարչութեան մէջ Աստուածածնին համար , նոյնը եղած է Ռենան՝ Բրիտտոսի համար : Բրիտտոնէութեան անունը չի լսողն իսկ երբ կարդայ այս հատորը՝ խանդաղատանքով պիտի սիրէ այն Դէմքը որ մարդկային տառապանքին մոխիթարիչը եղած է :

Ռենան ֆրանս. ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ 1878 ին , յաջորդելով Գլոս Պէսնարի : Իր գործերը բազմաթիւ են բողոքատական լեզուաքննութեան , պատմ. քննադատութեան և ընդհ. խմատասիրութեան վրայ : 1863 ին էր որ սկսաւ իր ստուար և մեծալատասկ երկը , «Պատմութիւն Բրիտտոնէութեան ծագման» զոր աւարտեց 1882 ին՝ 7 մեծկակ հատորներով : Մեռած է 1892 ի աշնան : Սուրբի մը կեանքն ունեցած է՝ իշխանանքներու նկատմամբ իր մոռացմամբը . ուրիշներ յորջորջած են զինքը «ապագայի խմատասիրութեան մեծ քուրմը» :

Ա. Տիւմա իրեն համար ըսած է . «Եթէ այս մատենագիրը մեծ պիտի մնայ , ըսել է ո՛չ մէկ մատենագիր մեծ պիտի մնայ» :

ԳԶ. — Պատր.

ԵԶ. — Սրբոց Ոսկեանց քահանայից :

Այր ընկր. Շորթիւ, գաղաւկ բան մը գողնալ :
Պապգնոցին տարգնոցը. Վեղար ու վեղարակալ :
Բերանը բակաւ չի քրքիլ. Գաղանիք պահել չգիտնալ :
Հոգու դեղ. Դրացիէ փոխ ուղուած և կծծիօրէն ստաց-
ուած խաճուէ, աղ, ևն. :

Կիրակիկօրը ծնէր Է. Սաստիկ ծոյլ է :
Մագին քնը չարժեղ. Մէկու մը արժանիքին ո՛չ մէկ
կերպով կամ կողմով հաւասար ըլլալ :

Բրինձը փարոս Է. «Պատին վրայ ճանճ կայ» ի համազօր :
Թուշ ընկր. Երախային լալ պատրաստուիլը :
Ժամու աւել. (Նեղն.) Միշտ եկեղեցի գացող կին :
Ոսկեմ փուշը երաւ. Միանիւ անտանգ, Երկունքի
ճգնաժամէն փրկուիլ :

Ոջիլը կապուսնալ. Աղցաւոր վիճակի մը հասնիլ :
Քարեն կար կրել. Խիստ ճարպիկ ըլլալ :
Խանութ Բանել. Գնողէն գաղաւկ՝ միջնորդին բա-
ցաւիկ շահ մը փրցունելը, առուտութէ մը :
Խոտուիլը չեցունել. Ստամոքսը խծկել :

Վեց գիրը դնել. Ծամբել :
Կրծած ոսկոր. Գործ մը կամ անձ մը՝ որմէ շահարելը
կամ պիտանի տարրերը քաղուած են ալ :

Հագայ նե՛ գոջին կը կտրի. Վերջին ծայր չքաւոր է :
Մանուկ դառնալ. Ծառ աշխատութենէ նիհարնալ :
Քարոս փաղափ. Հողվարք, գերեզմաննոց :
Վերնասունը մարդ չիկայ. Անխելք է :
Ներսէն նայիլ. Քունը եկած ըլլալ, քնանալ :
Տոբակը քովնցի. Հոգերէս աղատեցայ :
Մասիկ ընկր. Շորթիւ :

Վարդենին հագուել Է. (Նեղն.) Գինով է :
Փաւկ ձի Է նստել. Կաշանայ կոր գալու :
Ծանձին սանամարը. Չափազանց նիհար կին, աղջիկ :
Եօրը ծովեն, մեկը կովեն : Զրախառն կաթ :
Մասը մոխիրը չի խօրել. Տնական սպասարկութեանց
քնաւ չի մասնակցիլ :

Որ. — Պարս :

Շր. — Ա. Բաւական Պարթև, Բ. Երանյան Պարթև

«Թ Ի Թ Ե Ռ Ն Ի Կ Ն Ե Ր Ը»

Յ. Գիր. — Է. Գիր. Ենթակած : Է. Գիր. Ենթակած :

Ներկաներուն ցոյց կուտաք մուսլին թուղթէ (ճա-
րոնական) քանի մը փոքր քառակուսիներ, երկուքի կը
ծալէք, և միքստով մը երկու թիթեռնիկի ձեւը կու-
տաք անոնց : Յետոյ զանոնք կը դնէք ծաղիկներու
փունջի մը վրայ, և հովահարի մը միջոցաւ վեր-
թոցունել կուտաք փունջին շուրջ, և ետքն ալ ամ-
բողջ սրահին մէջ : Ներկաները կը կարծեն որ իրական
թիթեռնիկներ են անոնք որ կը թռչաին : Այս մոզական-
արդիւնքը սաղէս ձեւք կը բերուի : — Կ'առնէք իբր 80
սանթիմէթր երկարութեամբ սեւ մազ մը, որուն մէկ
ծայրին կը կապէք 20 սանթիմ երկար ուրիշ սեւ մազ
մը, մէջտեղէն : Այս վերջին մազի թելին երկու ծայրերը
կը կապէք մուսլին երկծալ թուղթ մը և համանման ու-
րիշ թուղթերու մէջ կը դնէք զանոնք : Մազին աղտա-
մնացած ծայրը կը կապէք ձեր զգեստին ձախ կողմի ա-
մէնէն վերի լամբակին, հո'ն ուր ծաղիկ կ'անցունեն :
Կը ներկայանաք հանդիսականներուն, ձեռքերնիդ բռնած
շատ մը թուղթեր, որոնց մէջ կը դնուին կանխա-
պատրաստուած երկու թերթերը, մաղով կառչած ձեր
լամբակին : Ձեր թուղթերուն մէկ մասը քննել կուտաք,
անոնց մէջէն 2 հատ կ'առնէք, — իբր թէ ըստ բախտի,
— բայց ի հարկէ կ'ընտրէք կանխա- պատրաստուած-
ները՝ որոնք իրարու վրայ դրուած ըլլալու են : Մկրա-
տով այդ թուղթերուն կուտաք թիթեռնիկի ձեւ, զգու-
շանալով որ մազը չի կտրէք : Թուղթին թեւերը բանա-
լով, ձախ ձեռքերնիդ բռնած ծաղկեփունջի մը վրայ
զանոնք զետեղելէ վերջ հովահարով մը կը սկսիք թըռ-
ցունել մեղմիւ, որոնք ողջ թիթեռնիկներու պատրանքը
կուտան դիտող աչքին : Պատրանքը կատարեալ ընելու
համար, պէտք է թողուք որ թիթեռնիկները երբեմն
կանգ առնեն զանազան առարկաներու վրայ, յետոյ ել-
լին կամ իջնեն, միջոցին մէջ թիռ թիռ թեւածելով :
Մէկ երկու անգամուան առանձին վարժութիւն մը ընել
կարեւոր է նախապէս :

Բ. — Ա. Մարտիոս կայսրի, Պրանք քննիչի,
երկուքի և Բենիամինի տարկուածացն, և
վրայցն Արդիւնի են :

«ԱՐԵՒԵԼՔ» . — 1884 Յնվր. 2 ին կ'սկսի հրատարակուիլ Կ. Պոլսոյ մէջ, երեկոյեան օրաթերթ, Ս. Տաճատեանի արտոնատիրութեամբ: 1898 յուլիս 1 ին վերջտան կ'սկսի հրատարակուիլ, կարճ դադարէ մը վերջ, Զ. Եւսուֆեանի փոխանցուելով (1898), որ ցայսօր կը հրատարակէ զայն, հետեւեալ խմբ. մարմինով. — Արթարի Սանտալճեան (արտաքին և ներքին լուրեր), Զարեհ Նեմցէ (նոյնին օգն. և թերթին թարգմ.), Տ. Ա., Ա. Անտոնեան, Մ. Նաթանեան (վարչ., եկեղ., կրթ. ու դրական յօդուածներ): Աշխատակիցք, Տրապիզոնէ Նիկ. Թոթվեան (լեզուական-քննադատական յօդուածներ) և գաւառական թղթակց.: Ուղեւորական թերթին Ա. էջ, Արամ Տէր-Մինասեան՝ լրարեր: Դ. էջ՝ ազգեր: «Արեւելք» թեւակոխած է 24րդ. տարեշրջանը: Բաժանորդագրութիւն. — Պոլսոյ և գաւառաց համար տարեկան 140, վեցամսեայ 70, եռամսեայ 40 դրչ. արտասահման՝ 40 ֆր.: Զեռքէ կը ծախուի թիւր 20 փրչ. : Հասցէ. — Ղալաթիա, Գամանոօ փողոց, թիւ 8: Ծառալ. — 4 էջ, 6 եակ սխներով, էջի լայնք 43½ սանթիմ., երկայնք 60½ սանթիմ.:

«Մ Ա Ս Ի Ս»

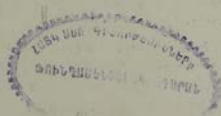
1852 Փետր. 2 ին կ'սկսի հրատարակուիլ Կ. Պոլսոյ մէջ այս շաբաթերթը Կ. Ս. Իւթիճեանի արտոնատիրութեամբ և աշակցութեամբ Նիկ. Զօրայեանի: Օրաթերթ ու պարբերական, զանազան շրջաններ բողոքելէ հտք, արտոնատիրոջ մահուամբ (1904) թերթը կը փոխանցուի իր զաւկին՝ Տօքթ. Ե. Մասիսի: Ներկայիս մէջ հրապարակ կ'ելլէ շաբաթ օրերը, խմբագրապետութեամբ Տ. Ա. Ի և աշխատակցութեամբ Տօքթ. Ստեփանեանի և Ալլահվերտի որդիի (բժշկ.), Արամ Անտոնեանի (քննադատական էն.), Ենովք Արմէնի, Մ. Ա. Պարսամեանի, Տիր. Հ. Նազարեանի, Միտք Մեծարենցի (քանատ.) ևն. ևն.: «Մասիս» թեւակոխած է 56րդ. տարեշրջանը: 8 տարիէ ի վեր Տ. Ա. Ի վարչութեան տակ կը հրատարակուի (Մեհնաէր): Բաժանորդագրութիւն. — Պոլսոյ համար 40, գաւառաց համար 50 դրչ., արտասահման՝ 12 ֆր., Զեռքէ կը ծախուի թիւր 1 դրչ. : Հասցէ և տպագր. — Ղալաթիա, Արեւելի խմադրատունը: Ծառալ. — 16 էջ՝ երկսին. էջի լայնք 15 սնթ., երկայնք 22 սնթմ., Դեղին երկծալ շապիկ, ծանուցումներով:

Պշ. — Սրոյ Ղեւորեանց քանոնարք:

Պշ. — Պարս:

[illegible][illegible]

... Ինչպիսիք ժողովուրդին ու Բն ժեշ յառաջդիմութեան ադ օրերէն
այսօր: Ձաւածոյ պառնել, ժեշնանել, և ժեշնելն ժեշնել... ժրւարնել ի-
պարնել ժրածածն էն հեղաշինքէ, և հասի ռըշն Սը-բարդի Մաճալ էն-
էն ժրի ժր պար-բընն հաճառ ռըշնանած ժաճանի ժրի-բընն ժեշնել-
նըշնել: Հիճոյ ին պարնելն ու ժ և ժրի ժր ժր-բընն ու յադի-
նի-նըշնել ու ժ ժրն: ժրն, ժաճընն, պարնըն ժաճը-
նն ու ժաճընն ժրի ու ժաճընն ժաճընն: Եւ ՏԵՐ-ՆԵՐՍԵՍԵԱՆ
ԵՂԵՍԵՐՆԵՐԸ իրենց ժեշ պարնել և ժաճընն ժաճընն ժաճընն
նոյն-նոյն էն ադ ժաճընն:

ՏԻԿՆՆ ՍԻՐԱՆՈՅՇ

Ծանօթ Քերականն էի

ՋԵՌՆԱՐԿՄ՝ ՇԷՅՔՍԲԵՐԻ ՄԻ ԳՈՐԾԻՆ

Ի ՕՐ, չգիտեմ ինչպէս մօքիս մէջ ծագեց աշխարհա-
հոչակ Շէյքսպիրի յղացած մի գիրը կատարելու օտա-
րտի ցանկութիւնը: Մի քանի օրեր մտածում էի միայն, թէ
արդեօք այդ գծուարին և ծանր ձեռնարկութեամբ ևս պիտի ընկ-
նէի՝ այն որոշ բարձրութիւնից՝ ուր կանգնել էի իմ կանաչի գերերով,
թէ իմ ձեռնարկը պիտի պսակէր յաջողութեամբ և արդարացեալ
իմ յոյսերը: Այդ իմ կողմանէ այնպիսի քայլ էր, որի գծուարու-
թիւնը չէի կարող կշռել նախապէս. և ինձ անձանթ այդ ճանա-
պարհը անցնելէ գծուար էր հասկանալ թէ քանի՜ քանի՜ բարձունքներ
և խոր ձորեր պիտի ելնէին իմ առջև: Սակայն երբ մեծ է արուես-
տագէտին սէրը՝ նա վազում է, օլանում է և չի կանգնում ո՛չ մի
խոչնդոտի առաջ, եթէ նոյն իսկ այդ բարձունքներից անցած ժամա-
նակ նա գլորի և անհետ կորչի: Սա թոյլ էր արուեստի, և
նրա սիրով ևս ուզում էի սլանալ և հասնել այդ թռիչներին, իմա-
նալու համար թէ մինչև ո՛ւր կը տանին ինձ իմ ոյժերը:

Մի երեկոյ, կարմրագոյն կաշուէ գիրքս ձեռք առած, նստել էի
սենեկիս մէջ միայնակ, և մտադիր էի ինձ արդէն ծանօթ պէէսը նո-
րից կարդալ աւելի մեծ ուշադրութեամբ և աւելի մօտից ծանօթանա-
լու համար խաղին հերոսին հոգեբանութեան:

Շէյքսպիրի հնարած այդ գիրը ուկիրանոս էր, որի մէջ կամա՛ւ ու-
զում էի խորասուզուել և չափել նրա ալքը, ինչպէս լուղորդը ցանա-
կանում է:

Առաջին թույլին որքան որ խորին ակնածութեամբ էի մօտենում
համաշխարհային հանճարի մեծ գործին՝ դարձեալ ինձ համար զգալի
չէր նրա մեծութիւնը՝ որի ծանրութեան տակ զուցէ ընկճէի...:

Անգիտակ՝ ինձ սպասող ճակատագրից, չէի երեւակայեր թէ խա-

դին հերոսին նման մարդկութեան կատարելատիպը եղող տանջուած հոգու խորքերը մանկուց և իւր ներքին խռովայոյզ աշխարհը թափանցելուց յետոյ պիտի կարողանայի՝ արդեօք բաժանուել իրմէ... Բէ, ինձ համար այդ անկարելի եղաւ։ Նրա ցաւերը տեսնելէ յետոյ՝ ոչ թէ բաժանուել իրմէ, այլ ընդհակառակն իմ ամբողջ էութեամբ նուիրուելով՝ ես արդէն տառապում էի իւր անվերջ և խորին վշտերով։ Կարգում էի իւր դառնացած սրտի մաղձով գրւած թերթերը, տանջւում և հիւանդ հոգու խորին յոգերը, լսում էի իւր արդար զայրոյթն ու բողոքը, դիտում էի իւր մօայլ, թախմայի, գեղեցիկ, գունատ դէմքը, իւր հանճարեղ ուղեղի գրգիռը, խորատուղւած մտքերի մեծ փրկատիպութիւնը։ Լսում էի իւր անվերջ ու անսահման սիրոյ խոստովանութիւնը դէպի Օթէլիան և տեսնում էի այդ չնաշխարհիկ սիրոյ անհուն ցաւով կրած տառապանքը, տեսնում էի զինքն առանձնութեան ժամերում երբեմն ինքն իւր մէջ խորատոււած, որ խղդում էր իւր մէջ ազնիւ հոգու ձայնը, և երբեմն ալ անզուսպ ցատումով պայթում էր ու իւր խորտակւած սիրտը միայն փչում, ինչպէս կատաղի ալիքները զարնւելով ծայռերին՝ իրենք են փչւում։ Մեծ էր նա հոգւով, հանճարեղ՝ մշտքով, խօսքով սրամիտ, ողջամիտ դատողութեամբ, զեզուն՝ զգացմունքներով, սիրազեղ՝ սրտով։ Նա մի գոհար էր անգնահատելի, սակայն և ծով էր անհուն ցաւերի... Ինչպէ՞ս չսիրէի նրա, ինչպէ՞ս քաժանուէի նրանից... Իմ երեւակայութեան մէջ իւր ամբողջ էութեամբ մարմնացած, պատկերացած էր իւր գեղեցիկ տիգոյն դիրը որն որ սիրում էի, սիրում էի... Եւ այդ սիրով ես կապւելով իւր սրտի հետ, խոստացայ պատմել իւր ցաւերը, բայց ես անարժանա իմ տկար ոյժերով պիտի կարողանայի՝ արդեօք իւր արժանաւոր թարգմանը հանդիսանալ... Այս էր էական հարցն ինձ համար։

Սէրն էր ինձ առաջնորդ և աշխատատիրութիւնը՝ իմ լոյսը, որոնցմով ես արուեստի գաղանիքը թափանցելի։ Իմ զգացմունքները և դատողութիւնը՝ նկարում էին իմ առաջ իմ ներկայացուցած դիւրեքի երեւակայական պատկերը զոր պատրաստում էի ստեղծագործել։

Տեսնում էի այդ պատկերը մարմնացեալ և ուսումնասիրում էի նրա հոգեբանութիւնը։ Բայց իմ բոլոր կանացի դերերը հեշտ էր ինձ համար պատկերացնել, այնպէս որ երբեմն ես նոյն իսկ զգացմունքներով ու երեւակայութեամբ տարւում էի և ինքս ինձ մոռանում... Իսկ այժմ կանգնել էր իմ առաջ մի տղամարդ, և լսել եմ շատ անգամներ որ կիներ երբէք չէ կարող տղամարդու հոգեբանութիւնը ըմբռնել կամ արտայայտել բարձր փրկատիպական մտքերն, այն ալ

Օֆէլիայի տարիաւորին նման զիր մը ստեղծել՝ որի հեղինակը դրած էր տղամարդու ֆիզիքական ոյժերի համապատասխան :

Ուրեմն տղամարդը ներկայացնելով խաղին հերոսին նման դերերի ամենադժուարինը , թէեւ ծանր և մեծ պիտի լինէր իւր աշխատանքը , սակայն գոնէ պիտի ունենար մի մեծ դիւրութիւն , քանի որ ստեղծուել էր տղամարդ , և դերը՝ համապատասխան իւր ֆիզիքական ոյժերին , շարժմունքներին և ձայնին : Արդ , եթէ մի դերասանուհի ձեռնարկէ այսպիսի դժուարին մի գործի որի պատասխանատուութեան առաջ պայմաններն ոչնչանում են՝ պիտի լիովին համոզուած լինի որ իւր աշխատանքը կրկնակի դժուար է քան մը դերասանի : Եւ ես ինկատի ունէի որ ո՛չ միայն խաղին հերոսին բարդ բնաւորութիւնը պիտի ուսումնասիրէի , այլ նաեւ կիկը՝ Տղաւա՛րդ պիտի դարձնէի : Թէեւ ես բնութեան դէմ մտքառելու , անկարելիին կարելի դարձնելու մտքից չառ հեռու էի և բնաւ չէի մտածում որ ինձ քննող հասարակութիւնն իմ մէջ պիտի որոնէ «տղամարդ» հերոսը , քանի որ իմ աշխատասիրութեան նպատակը պիտի լինէր ցոյց տալ հասարակութեան թէ ես ի՛նչպէս եմ բմբռնել և ի՛նչպէս եմ բացատրում հանձարեղ հեղինակի մտքերը : Բայց և այնպէս , եթէ ես գոնէ մի բոլոր կարողանայի ինձ ականատես եղող հասարակութեան մոռացնել տալ որ իւր առջեւ կանգնողը կիկն է , ես իմ նպատակիս հասած պիտի լինէի : Ուստի որքան հնար էր՝ ես մեծ ուշադրութեամբ էի վերաբերւում ձայնի փոփոխութեան , շարժումների ձկնութեան և առնական քայլերի : Ես չէի շտապում ներկայացնել Շէլլքսթրիի հեղինակած այդ դերը , որովհետեւ ինձ հարկաւոր էր ծանօթանալ զամառան քննադատների և հեղինակների կարծիքներին և մտքերին , և նուրբ ուսումնասիրութեան համար ես կարօտ էի ժամանակի : Բայց ես շարունակ հետեւում էի , խորում էի , դատում էի , ամէն մը բառ վերլուծում էի , և ամենադժիստորը՝ աշխատում էի կարելի եղած ինքնուրոյնութիւնը դնել իմ խաղի մէջ , և գլխաւորը՝ նուրբ կերպով շնչակ խաղին հերոսին ջղայնութիւնը : Իմ ամառնային արձակուրդներում , Պէլլքոզի ծովեզերեայ զեղեցիկ մի բարձրաւանդի վրայ առանձնացած , հաճելի էր ինձ իմ սիրած դերով երկար ժամեր անցնել :

Տառնելու ժամին խորին կերպով այդ անձնաւորութիւնն ուսումնասիրելէ յետոյ , յայտնեցի խումբին՝ պատրաստուել երկար ժամանակէ ի վեր սպասած փորձերին : Եւ ներկայացուէլէն երկու ամիս առաջ դերակատարներն ընտրեցի և դերերը բաժանեցի : Իմ ընկերներն այնքան բարեխիղճ կերպով էին վերաբերւում այս ներկայացման որ նոյն իսկ ամենամեծ դերասանը հաճոյքով պիտի ընդունէր մի փոքրիկ դեր՝ եթէ իրեն առաջարկէի :

Այդ երկու ամսուայ մէջ, արդէն լուրջ կերպով սկսեցի դերս անգիր հանել (գոց ընել), որովհետեւ մեքենան պատրաստ էր և պէտք էր միայն իւղոտել որ արագ դառնար և տեսնէի թէ արդեօք հարթ և մաքուր է պատրաստած գործը: Ո՛չ, դեռ շատ անհարթութիւններ կային: Թէպէտեւ իմ կարծիքով և դատողութեամբ համոզել էի որ հասկացել եմ այդ դերը, սակայն միայն հասկանալը բաւ չէր, հարկաւոր էր հասկացածս բնորոշ կերպով արտայայտել: Եւ որքա՞ն քաղցր էր այդ աշխատանքն ինձ համար. շատ գիշերներ ես անքուն կ'անցընէի մինչեւ արշալոյս: Երբեմն մէկ «այո՛» և «ո՛չ» ի համար երկար մտածում էի, չէի դադարում բարձրաձայն կարդալէ և աշխատում էի մարգարտանման բառերը գեղեցիկ կերպով շարայարել, ուզում էի ամէն մի հրաշալի մենախօսութիւնը զարդարել գեղարուեստական ծաղիկներով և ամէն մի կորովի արտայայտութեան, ամէն մի նոր մտքի, ամէն մի խորին լուսթեան՝ եւ կարծում էի մի նոր գիւտ ընել: Կային ժամեր որ իմ ամբողջ էութեամբ լարւած, յուզւած, պարտասուն, քրտինքն երեսիս՝ նստում էի սենեակէս դուրս, բացօդեայ պատշգամբին վրայ, մի քիչ դովանալու, առանց զգալու թէ՛ գիշերւայ պազօդը կարող էր վնասել յոգնած կոկորդիս և չնչափողերու: Այսպէս, մի քանի տենդային չարաթիւեր անցընելէ յետոյ, ես արդէն չէի կարողանում կարմիր գիրքս հեռացնել ինձմէ: Եւ կարծում էի թէ իմ գեղարուեստի ամբողջ սէրը կեդրոնացել էր միտ'յն այս պիէսին վրայ, կարծում էի թէ չեմ կարող այլ եւս ուրիշ գործի ձեռք տալ, և իմ ամբողջ կանացի փայլուն դերերս գոգցես ելեր էին աչքէս:

Ինձ այնպէս թւում էր թէ ուրիշ դերեր խաղալով ես պիտի դաւաճանէի նրան և վշտացնէի իւր հեղինակը. բայց այս զաղտնիքը մնաց իմ մէջ, եւ ինձ համար էի պահում իմ բոլոր մտքերը և բոլոր սէրը. այլ եւս ուրիշ աշխարհ չգար ինձ համար. և սպրում էի այս պիէսին գլխաւոր անձնաւորութեամբը միայն: Պէտք է ասել որ իմ այդ աշխարհին մէջ թէեւ անսահման երջանիկ էի համարում ինձ, բայց հանգիստ չէի. սիրտս անո՛վ յուզւած, ջիղերս անո՛վ լարւած, միտքս անո՛վ յափշտակւած, հոգիս անո՛վ տանջւած, քունս անո՛վ խռոված էր....:

Թէեւ ամբողջ դերը հասկացել էի, կանգնել էի սակայն մի կէտի առաջ և չէի կարողանում գտնել ա'յն բանալին որն որ պիտի բանար այդ տղամարդուն սրտին ամենախոր խաւերէն մէկը: Սա այն հրաշալի մենախօսութիւնն է որու մէջ նա ամբողջ էութեամբ այրւում է և չի կարողանում վճռել «Լիննէր» թէ «Չլիննէր»: Այս երկու բառերը արտասանելու եղանակը ինձ համար երկար մտածելու հարց

եղաւ : Ես գտնում էի որ դասնացած սրտի վէրքեր էին այդ երկու բա-
ռերն . ուստի մն՛ժ վիշտ և յոյզ էի գնում այդ բառերի մէջ , բայց տես-
նում էի որ աւելի՛ թուլանում էր մօտքի արտայայտութիւնը : Որքան
տանջանք և ցաւ էի ցոյց տալիս թէ՛ դէմքի և թէ՛ ձայնի մէջ՝ ա՛յն-
քան գունատուել էր իմ խաղը . ո՛րքան ընկճւած և ճնշւած էի ար-
տասանում «Լիկնե՛լ» թէ «Չլիկնե՛լ» բառերը՝ ա՛յնքան աւելի նոքա
կորցնում էին իրենց մեծ նշանակութիւնը . . . : Զանազան չեչտով , զա-
ղազան միմիջբով , մեծ լռութիւնով , նոյն խոկ չշուկով էի արտատա-
նում . . . ո՛չ մի աղաւորութիւն . . . : Ի՛նչ անել . . . հապա ի՛նչպէս ար-
տասանել այդ անողորմ բառերը . . . : Քաղում էի արագ արագ , խօ-
սում էի ջղալին գրգիռով , անգիտակ թէ որի՛ հետ էի խօսում և
որի՛ պատասխանում : Զգում էի թէ ճակատս խոնաւ էր և մատներս
սառած : Յուսահատ էի . . . :

Նստայ սեղանիս առաջ , գլուխս ձեռքիս մէջ առած . . . : Եկաւ
րոպէ՛ որ ես քաշելով իմ ճակտի մազերը՝ բացադանչում էի . «Տէ՛ր Աստ-
ուած , այս խաղին հերոսը այնքան չէ տանջւել «Լիկնե՛լ» թէ «Չլիկնե-
լ»ու մօքով որքան ես եմ չարչարւում՝ այս աներեւոյթ բայերով . . . » :
Բայեր՝ որոնց վրայէն չէի ուզում արագ անցնել , պէտք էր երկար կանգ-
նել , և չէի հաւանում այն բոլորին՝ զոր արտայայտւում էի : Ես գրգ-
գո՛ւ էի . . . : Մարեցի լոյսը , և մենութեան մէջ , իմ այդ տենդային հիւանդ
րոպէներին՝ խոհականութիւնս չէր բաժանւում ինձմէ . սկսայ նորէն
քննել իմ հիւանդի երակները , լսել սրտի բարախումը , երեւակայել
այն ընկնող որ նա տեսաւ իւր հօր տիգոյն և սրտաշարժ պատկերը :
Իւր սիրտը խոց պատեց և արցունքով խեղդւած մի ձայնով չշնչեց .
«Առկա՛լի . . . ստկա՛լի . . . ո՛չ , խի՛ստ սոսկալի . . . » :

* * *

Մի քանի քննադատներ գտնում են որ խաղին այդ հերոսը թոյլ
և տատամնող բնավորութիւն ունի . դա վճռական է : Բայց ես ո՛րքան
ծանօթացել էի նրա բնավորութեան և հոգեբանութեան , ինձ թւում
էր որ նա ո՛չ թէ թոյլ և տատամնող չէր երբեք , այլ ընդհակառակն
ուժեղ և վճռական էր՝ երբ հարկը պահանջէր :

Նա ինքն ալ իրեն թոյլ էր անուանում , ինչպէս երկրորդ դործո-
ղութեան ամենավերջին սքանչելի մենախօսութեան մէջ՝ ուր պայթում
է նա՞ և գոռում . «Իսկ ես թոյլ կաւեայ զանգւածով մի թշուառա-
կան . . . : Այո՛ , նա ինքզինք թոյլ էր անուանում՝ զի բանականութիւնը
և խելքը գերակշռում էին իւր զգացմունքները , և կատաղի առիւծը
դառնում էր մի զսպւած և ընկճւած մարդ . . . : Իւր կասկածներից

և այդ դասումից յառաջ եկած մադձը դոր նա շարունակ թափում էր իւր սրտի խորքը, հիւանդացնում էր նրան հոգւով և քիզերը քայքայում, բայց նա ունէր անքան ինքնաճանաչութիւն և մեծութիւն՝ որ ո՛չ մի բոլորէ ցոյց չէր տալիս շրջապատողներին իւր սրտնեղութիւնը, ընդհակառակն ինքզինք խելագար ձևացնելով արտադրում էր խելօքներին խոստովանել այն ինչ՝ զոր ուզում էին կեղծել :

Թէեւ հոգւով հիւանդ էր նա, բայց մտքով առողջ էր և մեծ փիլիսոփայ : Բովանդակ աշխարհը թէեւ թւում էր իրեն մի նեղ շրջանակ որի մէջ զգում էր ինքզինքը սեղմւած, բայց իւր մտաւոր աշխարհին հորիզոնը անքան մեծ էր և հայեացքները՝ անքան լայն : Փոխանակ այդ կեղծաւոր, ունայն և շողրքորթ աշխարհի՝ ուզում էր մի նոր աշխարհ ստեղծել և այս հիման վրայ յորդորում էր Օֆէլիան մտնել կուսանոց : Աւելի զերադատում էր զրկել արեւից և չորացնել այն ծաղիկն որի բուրմունքն արեւնեցում էր զինքը, և սակայն զոգում էր հպել այդ գեղեցիկ վարդին, վախճանալով որ գուցէ մի շունչով արատաւորի և դունատի նրա զեղանոց լեւրթիկները . . . :

Այո՛, նա ուզում էր մի նոր աշխարհ ստեղծել, և որովհետեւ այդ անկարելի էր, ուստի երկար տանջւելուց յետոյ, իւր ամենադառն մի ժամին յուսահատ դրոթեան մէջ բեկւած ձայնով ինքզինքին հարցանում էր. «Լինե՞լ քե ջիւենը» :

Եւ լսեցի այդ ձայնը, խառար լուսեան մէջ կարծես գերեզմանից կուգար. նա մաւյլ էր և մո՛թ ինչպէս գիշերը . . . Ետանջանքի բոցով չորացած, ցաւով և թախիծով կերկերւած . . . Մասներս քղային շարժմանքներով շօտփում էին դեռ այրուղ ճակատս երբ սթափեցայ ինքս իմ ձայնէն և այնպիսի ուրախանալով զգացի որ հասել եմ նպատակին և կարողացել եմ բռնել այն՝ լուսաւորը դէպի ուր թռչում էի : Այդ գիշերուայ համար բաւական համարեցի իմ աշխատութիւնը, որովհետեւ արդէն ուշ էր . . . Հասարակութեան անդամներից շատեր որոնք տեսել էին իմ փորձերը, ինչպէս նաեւ մօտ բարեկամներ՝ մեծ հաւատով էին վերաբերւում իմ խաղին, բայց երբեմն մտածում էին չլինի թէ առաջին ներկայացումը մի փորձաքար է, և իմ այդ փորձը թող կամ անյաշող անցնի :

Վերջապէս հասաւ այն օրն ուր իմ յաջողութեան կամ անկման հարցը պիտի վճռւէր :

1901 թուին նոյեմբեր 19ին, երեկոյեան ժամը ճիշտ վեցին (Ը. Ե.), սենեկէս դուրս եկած բոլէիս՝ իմ աջ ձեռքը անդգաւարաբար բարձրացաւ և կուրծքիս վրայ մի խաչ դրոշմեց . . . Առաջին անգամն էր այդ ինձ պատահում, որովհետեւ այս անգամ ես գնում էի Շեյխաբադի պիէտին զերակատարութեան . . . :

Վարագոյրը բացւեցաւ, սխուեց առաջին մասը. սրտակաղրութեան վերադարձն էր այդ. ամբողջ թափօրը մտնելէ վերջ մտաւ նաեւ սղաւոր աղամարդը որի ճիշդ նման՝ իմ սիրան էլ այդ բողբէին նոյնքան տրտփում էր ուժգին՝ երբ յառաջացայ դէպի նախարեւմ... Գործողութեան վերջաւորութիւններէն յետոյ ողեւորութիւնը մնծ էր, բայց աւելորդ եւ համարում այս մասին ընթերցողներին միտքը զբաղեցնել:

Ներկայացումէն վերջ ծանօթներէ և բարեկամներէ բաղկացած մի խումբով ընթրում էինք հիւրանոցի ճաշատրանին մէջ և ամէն մէկը շնորհաւորում էին իմ յաջողութիւնը՝ բաժաններ պարպելով:

Զինայելով որ դժուար էր առաջին ներկայացմանը ամբողջովին հարթ և կատարելագործւած ներկայացնել այս դերը, երբ նոյն իսկ զայն ստեղծող անմահ Ադամեանը ունեցաւ իւր թերութիւնները առջի գիշեր. բայց իմ առաջին խաղը պարզեւում էր ինձ այն յոյսն որ ապագային Շեյքսպիրի այս թանկագին գործը իմ ամենայաջող և ուժեղ դերերէն մին պիտի համարուէր:

...Այդ գիշերն ես ինձ զգում էի անսահման երջանիկ:

16 Մայիս 1906

ՊԷՅՔՈԶ

Արար

Ս Ի Ր Ո Յ Հ Ա Ն Գ Ա Ն Ա Կ

Սէրը նրազ մ'է, Հոգին՝ ծայնապիր,
Մարդը ածողն է, Կինը՝ ունկնդիր:

Սէրը մերակ մ'է, Հոգին՝ երխար,
Մարդը ճամբան է, Կինը՝ ձիավար:

Սէրը ստուպ մ'է, Հոգին՝ իր երկին,
Մարդը՝ զմայլող, լոկ դիտող մ'է Կին:

Սէրը կնդրուկ մ'է, Հոգին՝ խնկաման,
Մարդը՝ փորքաւոր, Կինը՝ սրբազան:

Սէրը քամի մ'է, առազաստ՝ Հոգին,
Մարդը կաթսան է, Կինը՝ իր Հոգին:

Սէրը զինի մ'է, Հոգին՝ իր սրուակ,
Մարդը ըմպողն է, Կինը՝ մասառուակ:

Սէրը աղօթք մ'է, Հոգին՝ պահարան,
Մարդը՝ աղօթող, Կինը՝ իր խորան:

Սէրը քերթուած մ'է, ալսրովն է Հոգին,
Մարդը մասիսն է, զըմկիւնն է Կին:

Սէրը մերիկ մ'է, Հոգին՝ քունս ծովակ,
Մարդը՝ թիավար, Կինը՝ իր նաւակ:

Սէրը խայտիս մ'է, Հոգին՝ մթնոլորտ,
Մարդը վանդակն է, Կինը՝ քաջ սրտող:

Սէրը խորխի մ'է, Հոգին՝ իր փեթակ,
Մարդը մեղուն է, Կինը՝ իր մեխակ:

Սէրը չրամմ մ'է, Հոգին՝ բեմ հրդօր,
Մարդը՝ զերասան, Կինը՝ «Աէժիստ»:

Սէրը կերտն մ'է, Հոգին՝ ցուրտ զագաղ,
Մարդը՝ ննջեցեալ, Կինը՝ դիւթաղ . . .

Մ Ա Ր Տ

Կարծեմ քե երէկ քիմ նշանուի.
Տէր-Ներսէսեանե՛նց շուտ դիմեցէ՛ք դուք,
Որպէս զի ընէ՛ք ՔԱՐՏերով *Faire Part*
Ձեր ծանօթներուն՝ բարեկամաբար . . . :

ՄԱՐՏ = 31 ՕՐ = ՄԱՐԹ

Մ-էր անունը կուգայ Լա. *Martius* քառէն Արամազդի եւ Հերայի զուա-
կը՝ Մարտ (Արէն) Պատերազմի չափուածն էր, եւ Հռոմէոս — Հռոմի հիմնա-
դիրը — անոր նուիրեց այս ամիսը, վասն զի ընդհանրապէս փոքրեկոտ է: —
Ժողովրդեան քերեմն մէջ «Մարտ 9 ին է ծնեալ» ո՞՞՞մք մը կայ՝ զոր անորակ չղոց
կը կիրարկեն, եւ այս ամսուան 9 ով կրկնուած օրերը, 9, 18, 27, սովորաբար
մեռելացի կ'ըլլան: — Հռովմայեցիք Մարտի ամսամուտը կը քօնէին մասնաւոր ա-
րարողութիւններով, ի պատիւ Արեւին վերադարձին:

Տարւոյն երրորդ ամիսն է Մարտը՝ մեր գործածած Յուլեան տոմարի հաշ-
ուով, մինչ Եւրոպացիներուն գործածած Դիկտորեան տոմարի հաշուով՝ Մ-էրը 13
օր կանուխ կ'սկսի մուրիմէն, իսկ Հռովմ. տարւոյն Ա. ամիսն է, վասն զի տարե-
գլուխը առաջ Մարտէն կը հաշուուէր:

Այս ամսուն կը սերմանեն մանրահաս հունտեր, ինչպէս զարի, վարսակ,
կորեկ, եւն. եւ հոգ կը քանին պարսէզի ծաղկանց մշակումին:

Մարտի խորհրդանիշն է Խ-ը (*Bellier*) որ զոգիսկոսի Աղ- կենդանակերպն
է եւ զոր կը ներկայացունեն համաժուն կենդանիին (գառ) պատկերով:

Մեր նախնիք ԱՐԵՒ կոչած են Մարտ ամիսը՝ որ է Դարուն եղանակին եր-
եակ ամիսներէն առաջինը, եւ, Բնութեան Ամանորը, վասն զի ամբողջ բուսա-
կանութիւնը վերկենցադուսի իր շրջանը կ'սկսի, երկիրս ծաղկով ու դալարիքով
կը ծածկուի, Յռչունք իրենց թռչները կը շինեն եւ անանոց սեռային զգացումը
կը զարթնու, երկիրս իր ընծացքին մէջ զարնան հասարակածին վրայ կը հասնի,
որով ցորեկ ու գիշեր հաւասար կ'ըլլան, Հունձքերուն փճացումը կը նկատուի
Մարտի մէջ անձեւ. չի գար, — 1870 տկան Յուսկանին սկիզբները Յէն փորձ
մը եղաւ Մ-էր օտար անունը փոխանակելու Զ-է-Դ- նոր յորջորջմամբ, — իբր
հաճախութիւն «զարեային ամիս»ի, — քայց ընդունելութիւն չի գտաւ:

ՃԱՇԱԿ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ

ԵՐԳԵՅՈՂՈՒԹԵԱՆ

Շ Ա Ր Գ Ի Հ Ի Ճ Ա Ձ

(Ո---Ա---Ա---Ա---)

Ախանույ՝ ո՛ւմմա կիւղէլլերսէն վե՛նա ,

Աւրգ արարար ի իսսինլեր նե՛նա .

Հէր քիմէ՛ սօրսումսա՛ տէսլլեր «հալօնա՛» :

(ՆԳՐԹ) . Քի՛մ կիւղէլ սեվմիւ, սիւրմիւ պիւր սե՛նա :

* * *

Ձօք սասագաք կեօսքերիլլեր եվմէլա ,

Ձանն իսքսին՝ սանա օլմոււ միւպքէլա .

Նաղսրքրլար պաւրնա քիլի պէլա :

(ՆԳՐԹ) . Քի՛մ կիւղէլ սեվմիւ, սիւրմիւ պիւր սե՛նա :

ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՅՆ ՉԱՓՈՎ

Աղւորներէն բընա՛ւ խեր մի՛ քապաւեր ,

Սիրողաց կ'առքեն վիւս ու խաբուսիկ սեր .

Ուր՛ւ հարցուցի՛ «Աւա՛ղ» մը լսածս էր :

Գեղեցկին յարողն «երջանիկ եմ» չքսեր :

* * *

Նախ կը ձեւանան վերջի՛ն ծայր անձներ ,

Կը կարծես որ տեղի գերի են եղեր .

Քէ՛զ կ'արձակեն յետոյ վառձանքի նետեր :

Գեղեցկին յարողն «երջանիկ եմ» չքսեր :

† Ե. Զ. — Սրբոց Վարդանանց գրչապետաց
1036 Վրացից . Յիշատակ Միւրաթիւն :

Ուր. — Պապ .

ԲՆ. — Ա. որ մեծ պահանջ :

Փ. — Բ. որ մեծ պահանջ :

Առաջին օրն է այսօր մեծ պահանջ : Մեծ պահանջը գրոց լեզուի մէջ իրեն հոմանիշ ունի աղուհացք բառը, վասն զի ատենօք մերանց բարեպաշտութիւնը աշխարհ ջերմ էր որ մեծ պահանջի ամբողջ շրջանին մէջ հացը աղը կը թաթխէին ու կ'ուտէին :

Աղը կերակուրի համ տալէ դատ կը գործածուի ատարներն շատ մը պէտքերու համար : — Աղքատի մէջ լուծուելով՝ կը ծառայէ բիծեր անհնաապուհներու :

Հողէ, ապակիէ անօթներ պաղեցունելու համար աղ ջուրի մէջ դնելու է զանոնք :

Համբարին լոյսը աւելի պայծառ բնելու համար պէտք է քաղիւղի ընդունարանին մէջ անուշի դգալ մը աղ ձգել :

Արայրները մաքրելու լաւագոյն միջոցն է քացախով թրջած աղ գործածել :

Գունաւոր, մանաւանդ սև լաթեր աղ ջուրով կը լուացուին՝ անաղարտ կը մնայ իրենց դոյնը : Աղը կը ատեցունող է :

Փսիաթէ հիւսուածքներ (աթոռ, կողով են) աղջըրոտած խողանակով շփուած ատեն՝ նորի պէս կը մաքրուին :

Լեմոնի ջուրին մէջ աղ դնելով մեղմ ջերմութեան մը մէջ լուծելու է, որով կարելի է ժանգի ու մնկանի բիծեր հանել :

Գորգեր իրրեւ նոր կը գունաւորին, եթէ զանոնք թօթվել տւելէ առաջ՝ փոշիացեալ թաց աղ ջանուի վրանին, կամ փոշին առնուելէ յետոյ՝ աղջուրի մէջ թաթխուած սպունդով մը եթէ սրբուի :

Համբարի նոր շիշեր ճաթելէ պահպանելու համար, պէտք է զանոնք աղջուրով լի ամանի մը մէջ դնել և 10 վայրկեան խաշել :

Իսկ մողովդակիան բծշկութեան մէջ, սովորութիւն կայ աղ ջուր քաշել սանգերէ վեր, հոսող արիւնը դադարեցունելու համար :

ԳԱՐՆԱՆԱՅԱԾ ՁՄԵՌՆԵՐ

Գարնանամուտը ըլլալով այսօր (մարտ 8), պիտի խօսինք գարնանացած հին ձմեռներու վրայ: 1288 ին, ձմեռը ա՛յնքան գարնանային էր որ դեկտեմբերին կարելի էր մանիշակներ քաղել պարտէզներէ: Նոյն տարին ապրիլին՝ որթատունկերը արդէն ծաղկած էին: 1572 ի ձմեռն, ծառերը տերևներով դարգարոճեցան յունվար ամսուն: 1621 ին փետրվարի մէջ, բնութիւնն ամբողջ վերընծիւղած էր: 1750 ին ձմեռը ո՛չ ձիւն եկաւ, ո՛չ ալ տառ կապեց: 1782 ին, դեկտեմբերի մէջ օգոստոսի օդ մը ըրաւ, ու մայիսի պէս ամէն բան ծաղկած էր: 1821 ի ձմեռն՝ օդին վիճակը տարօրինակ ջերմութիւն մը ցոյց տուաւ. որունը ծաղկած է դեկտեմբերին, և հաճարը՝ հնձուած մայիսին:

Գ: — Գ. որ մեծ է, անոց:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՄԱՌՆԵՐ

Իբրեւ փոխանցում այս ձմեռներէն հին ամառներ, ըսենք թէ 995 թուականին՝ եւրոպայի մէջ ա՛յնքան տաք անցաւ ամառը որ շատ մը անտառներ ինքնին այրեցան:

1699 ին, ջուրը սկսաւ եռալ ստիտորներու մէջ, արեւին աղղեցութեամբ: Շուները ոռնալով կը ցատկըռտէին դեանին վրայ որ կ'այրէր իրենց թաթերը: Բարիդ, Նոթըր-Տամի հրապարակին վրայ, մարդ մը «արեւին մէջ խաչած» հաւկիթ կը ծախէր:

1793 ին Ռէօմիւրի ջերմաչափը շաբին մէջ 38 աստիճան եղաւ: Սաստիկ տաքութենէն պատերը ճեղքուեցան, մրդավաճառք կը ծախէին պտուղներ՝ որոնք ծառերու վրայ արդէն եփուած էին: Անուշեղէններու ոսկեղարը...

Ել: — Գ. որ մեծ որոնց:

Ա Ղ Օ Թ Ք

ՄՐՏԻ ԽՈՐԵՐԷՆ ԽՕՍՔ ԱՌԱՍՏՈՒԱՆՔ

Ուրբ. — Ե. օր մեծ պահանջ :

... Հողեկան վերքերու պատառ պատրաստելու համար կարօտ չես ո՛չ սպեղանիներու, ո՛չ ժամանակի, ո՛չ միջնորդի, ո՛չ օրերու երկարաձգութեան, ո՛չ կարելու, ո՛չ խարելու, ո՛չ ալ անդամահատութիւն ընելու մարդկային անգատութեան համեմատ՝ ուր միշտ վրիպանքն ու տարակոյն է որ կ'երևի: Այլ Քեզ համար՝ որ հողիներն ու մարմինները ստեղծողն ես, ամէն բան լուսաւոր է, ամէն բան առջեւդ է, ամէն բան գրուած է, ամէն բան դիւրին է, ամէնքը հնարաւոր է, մտածումը՝ դորձադրուած է, խոստումը՝ իրագործուած է, կամքը՝ կատարուած է. Քու կրակդ Աւետարան է. Քու վճիռդ (հողւոյ) փրկութիւն է. Քու գիրքդ շնորհ է:

Ո՛չ օրէնքով սահմանափակուած ես, ո՛չ կանոնով կաշկանդուած, ո՛չ նուազութեամբ արգիլուած ես, ո՛չ հնազանդութեամբ՝ խոնարհած, ո՛չ պղտիկութեամբ ամփոփուած ես, ո՛չ ալ սահմանով շափուած. ո՛չ բարկութեամբ կը վրիպիս, ո՛չ ցատուժով կ'այլալիս. խառութեամբ չես սխալիր, խռովելով չես բորբոքիր և սղէտ չես որ տարակուսիս:

Ո՛չ ողորմելէ կը դադրիս, ո՛չ բարձրութենէ կը խոնարհիս, ո՛չ սցցելութիւնդ կը լքանես, ո՛չ կը տկարանաս փրկադործութեանդ մէջ:

Ամէնուն սկիզբն ու վախճանը Դուն ես և ամէն բան Քեզմէ է. և Քեզ փառք և երկրպագութիւն թող ընծայուի մինչև վերջն ամէն:

Թարգմ. ԳԱՍԻՄ

ԴՐ. ՆԱՐԵԿԱՅԻ

Գրարարի բոլոր խրմնութիւններէն մերկացուցած, ԳԱՍԻՄ՝ 1903ին, սրբով, սանուն ու դիւրահասկնայի ուշխարհաբարի վերածած է ՆԱՐԵԿ անուն հայակապ սղմապիրբը, հուսարի ու բարեպաշտութեան հօրը արծարծելով շատերու սրտին մէջ:

Նոր. — Զ. օր մեծ պահանջ : Ս. Թ. հոգրոսի գրութիւն :

ՊԱՌԱԽԱՇՈՒՆ 2

Դրան մը ուռնակին հետ տղայ մը եթէ խաղայ, պարտատէրները դուռը ափ կ'առնեն:

Շերեփով ջուր խմող ամուրիին պտակման օրը ձիւն կամ անձրեւ կը տեղայ:

Նորածին մանկանց եղունգները կ'զգուշին մկրտուելէ, վախճալով որ մեծնալուն զոզ կ'ըլլան անոնք:

Մուկը խանութի մը ապրանք եթէ կրծէ, կ'եզրահացունեն թէ խանութին տէրը խարդախութիւն ըրած է:

Բորբոս (քիւֆ) կապած հաց կ'ուտեն, Երուսաղէմ երթալու յուսադրութեամբ:

Միածանը պարզուելուն, եթէ տեսնուի որ մէջի կանանչը հաստ է՝ հասկերը, եթէ վարդազոյնը՝ հաւսերը աս տարի առատ պիտի ըլլայ, կ'ըսեն:

Ով որ աւագ ուրբաթ օր ծառի մը վրայ գամ դա՛մէ՝ մարմինին վրայ երբեք օրալար չի հաներ:

Առատօտէն ամպամած սկսող օդի մը կին մը լաթ փռելու ելլալով՝ եթէ երկինք յանկարծ պայծառացած տեսնէ, ամուսինին հետ սիրով ըլլալու օրոջ ապացոյց է:

Չի մեռնուած մանկիկ եթէ պաղնու, ակուայի ցաւէ զերծ կ'ըլլաս: Նոյնպէս, կաղանդի խաչը բոկեղը կը պահեն և Տեառնընդառաջին կտարելով կ'ուտեն, ակուայի ցաւ չ'առննալու դիտումով:

(ԲԱՌԴԻՐՓԷՄ)

Երբ — Բ. ֆուստիորայ և չի, օր մեծ պոնց:

Բշ — Բ. օր մեծ պոնց:

ՍԻՐՈՅ ԵՐԳԵՐ

Իմ կիսասուածի հպարտութիւնն իսկ
Փայլող աչեբուդ պատարագ քրի,
Եւ եսասերի սեզ բարձրութիւնս իսկ
Սիրոյդ, այլ աղուոր, պատուանդան քրի:

Դուն փառաւորուէ՛ ու հպարտացի՛ր
Հոն, այդ դիբիկն մեջ ու այդ բարձրութեան,
Ուր սիգանալու խնդութեամբ անծիր՝
Ես չք ներեցի ոչ մէկ աղջկան:

Ու հոգիս, գիտե՛ս, աստիճան քրի,
Բարձրացնելու քեզ մինչեւ այնտեղ,
Ու սերքս իբրեւ հոգին բուրվառի,
Կը խնկէ զքեզ, պարի՛կ դիցագեղ:

Ես՝ որ չեմ գերի քերել իղձերու,
Դիտե՛ս, քեզ որչա՛փ պէտք էի սիրել,
Որ հպարտ զի հովերես հեռու,
Քեզ այս տաղերը զայի նուիրել:

Եկո՛ւր, քեզ պատեմ խանդաղաւանքիս
Անոյ՛ս քրնաբեր բուլութեամբն անհուն.
Այգուն ցողն ըլլայ՝ անծրեւէ հոգիս՝
Լանջփիղ կուսական կաթ-շուշաններուն:

Լըսէ՛, սիրելիս, այս գինով զղի
Անկապ երգերուն վանկը քմածին,
Ուր՝ շունչը բընաւ պիտի չք պաղի
Նայուածովդ արբէիս քու բանաստեղծին:

ԱՐՏ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ.

Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ Ա Ր Ա Ն

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՆԳՈՒՅԵԱԼ ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏ ԲԱՆԱՍԻՐՔ

Գրք — ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Որք — ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

- Անդրեաս Աթոռք. Գերմ. 1704 նոյ. 4 ին միւ. .
 Եօնան Շրեոքր. Շուէտ. 1680 — 1756 յս. 8:
 Կիլեով Վիլլիմուս. Ֆրնս. 1690 — 1777 մրտ. 23:
 Սիմոն Լոռնե. Ֆրնս. 1729 — 1799 փեար. 26:
 Յրիսրիս Նայնան. Գերմ. 1790 — 1870 մրտ. 5:
 Սեն Մարքե. Ֆրնս. 1791 — 1832 յս. 4:
 Բեյերման. Գերմ. 1801 — 1876:
 Պոսու. Ֆրնս. 1802 — 1880 ոգոսա. 22:
 Էսուառ Տիւրոնիե. Ֆրնս. 1807 — 1881 դեկտ. 9:
 Էօդեն Պոնե. Ֆրնս. 1809 — 1878 ապր. 21:
 Սոդոմոն Մարան. Անգլ. 1812 ապր. 10 ին ծնած:
 Յեյլիս Նե. Պէլճ. 1816 — 1893:
 Բոլ Տրիսիւս, Պոքքիսիւր. Գերմ. 1827 — 1894:
 Վիսթոն Լանկուս. Ֆրնս. 1829 — 1869 մյս. 2:
 Ալֆոնս Կուսչիք Հեռման. Գերմ. 1831 — 1887
 փեար. 18:
 Յրիսրիս Միլլեր. Գերմ. 1834 — 1898 մյս. 13:
 Օկիսք Գառիկո. Ֆրնս. 1838 — 1902 յնւր. 14:
 Գ. Շոռմբոֆ. Ալգասցի. 1844 — 1892 դեկտ. 4:
 Հանրիս Կեյնե. Գերմ. 1847 յնս. 19 ին ծնած:
 Հ. Հիւպլման. Գերմ. 1848 յնս. 19 (ոգջ):
 Լը Վալեան Տր Յորիսիւլ. Ֆրնս. Բարիզի արեւ. .
 Լեզուաց վրժն. ին ուսուցիչ 1830 ին:
 Մորքման. Գերմ. 1879 դեկտ. 18 ին միւ. .
 Յովհաննէս Հանուշ. Լեհ. 1887 յս. 16 ին երիտաւ.
 սարգ. մեռաւ:

ՃԱՇԱԿ ՕՍՄ. ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ

46

Աչքերուն մէջ ա՛յնքան սիրաշող ցոլքեր կը խա-
ղայնէ՝ որ կարծես Գարունը իր է՛ն բանաստեղծական
ժպիտները նուիրած էր անոնց ծառի երանգին։ Նորա-
փրթիթ վարդերու սխրալի գոյներ հաւաքուելով, կը
ծխային անոր այտերուն վրայ։ Ծաղկատի աղջիկը —
դարունէ և քերթուածէ բազադրուած — գիւթական
պատկեր մը կը ձեւացունէր աչքիս առջեւ։ Ոսկեթեւ թի-
թեռնիկի մը պէս թեւածելով անցաւ ծաղիկներու և
շաղարեաց մէջէն, ուրախ և երջանիկ, նայուածքս ձը-
գողական անդիմադրելի դժբախտ մը կը հետապըն-
դէր այդ մարդկային երեւոյթով Գարունը։ Տեսայ որ
ծաղկանց մէջ նստած, բնութեան հրաշալիքներուն կը
ժպտէր անհուն սիրով։ Թռչուններն ու թիթեռնիկները
թեւ կը թօթթէին անոր չորջ, անոր՝ դեռ նոր բացուած
ծաղիկ մը ըլլալուն կամ չըլլալուն մասին կը տարակու-
սէին։ — Մտածեցի թէ Սէրը եթէ շօշափելի մարմին մը
ըլլար, ճիշտ ա՛յնպէս պիտի ըլլար։

Ուղեցի վազել և ստըը իննալ . սակայն վախցայ որ
թեւեր կ'առնէ ու կը թռի :

Fig. - dt , of the uprifting

ՀԱՇՄԿ ԱՐԱԲ. ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ

ታህሣሥ ጥቅምት ፳፭ ፳፻፲፭

Հակառակ՝ գիշերանց ինձի այցելել խոստանալուն, ցորեկին եկա, պարեգօտին երկար քղանքքը դեռին քսելով: «Ինչո՞ւ խոստումիդ հաւատարիմ չեղար», ըսի անոր: «Ինչպէս հաւատացիր թէ գիշերանց արեւ կը ծագի» պատասխանեց:

92. — 92. of the original

Ինձի խնցուց այն գիշերն որ այստեղուն գոյնին կը նմանէր, իր մազերուն պէս սեւ այն գիշեր: Ինչպէս որ իր մազերուն ու գիշերին սեւութեանը հանդէպ՝ երկու գիշերներու միջեւ մնացի, այնպէս ալ իր այստեղովը խոն- ցուցած գիշերին ներգործութեամբը՝ այդ երկու գիշեր- ներուն մէջ զոյգ արեւներու մէջ մնացի:

ԱՆԿԱՊ ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կաթնային 194 $\frac{1}{2}$ միլիոն, Բոզոքական 114 $\frac{1}{2}$ միլիոն
և 84,000, Օրթոտոքա 85 միլիոն և 870,000. համապատասխան
մար քրիստոնեություն՝ 394 միլիոն՝ 954,000 հոգի, բա-
վանդակ աշխարհիս վրայ:

Էն հարուստ լեզուն աշխարհիս մէջ տարերէնն է՝
որ ուրաւուն համանիւ ունի «մեզր» բառին համար, ևրկու
հարիւր՝ «օձ»ին համար, նիկզ հարիւր՝ «առիւծ»ին հա-
մար, հազար՝ «ուղտ»ին ու «սուր»ին համար. իսկ «ա-
պերջանկութեան» զաղախարը արտայայտելու մասին
մինչև չորս հազար բառ ու բանաձև ունի:

Մէկ լիար կաթին մէջ, — կիթուելէն ժամ մը ետքը, —
9 միլիոն մի քրոյ կ'աճին, երեք ժամ ետքը՝ 30 միլիոն,
չորս ժամ ետքը՝ 130 միլիոն, և 25 ժամ ետքը՝ 63,500
միլիոն:

Երկրիս բնակչաց թիւն է իբր 1,500,000,000: Արա-
կան ու իլդական՝ սեուերը գրեթէ հաւասար են իրարու,
և կեանքի տևողութեան միջին թիւն է 33 տարի: Մէկ
քառորդ մասը 15ը չի լրացուցած կը մնան: Տարին
33,033,000 մահ պատահելով բնդհանուր տիեզերքիս վը-
րայ, ըսել է օրը՝ 91,501, ժամը՝ 3770, վայրկեանը՝ 62,
և մէկ երկվայրկեանի մէջ իբր 1 հոգի կը մնան:

Եթէ Քրիստոսի մեկ թուականին 20 փարանոց մը
տոկոսի դրուէր տարին 5% ու բազադրեալ տոկոսով,
այդ գումարը դարէ դար տոկալի կերպով աճելով՝
1895ին պիտի հասնէր օսմ. ոսկիի հետեւեալ ահագին
գումարին, զոր ընթերցողաց կը թողունք կարդալ.
59,362,000,000,000,000,000,000,000,000,000,000,000,000,
1895էն մինչև այսօր, 1907, սահող տարիներուն բա-
զադրեալ տոկոսը թող փորձեն հաշուտէր գալորոցականք:

Դ Ե Ղ Ա Գ Ի Ր

Մանկանց ակույայ բուսնելուն տաժանելիութիւնը մեղմելու համար, հետագայ շուրուպը յանձնարարելի է :

Բլօրատ տը քօքաին 25 մնթկը .

Պօռաքս 25 »

Սիւօ տ'Ալթէա 5 կրմ .

» տիւքօտ 2 $\frac{1}{2}$ »

Այս բաղադրութեան քանի մը կաթիլով յաճախակի չփել լինտերը մեղմիւ :

Շրթունքնիս երբոր ճաթափն ցուրտէն, բացի կը-
լիսէսինէ, զործածել նաեւ հետեւեալը .

Թորեալ վարդաջուր 30 կրմ .

Լաւանուժ (աթիօն բուշը) 4 »

Լաթէ վիրարարձիկ մը այս ջուրին մէջ թաթխելով թրջել շուրթերը քանի մը բուպէ, կրկնումներով :

Հետեւեալ նիւթերը իրար խառնելով օծանակ մը կը պատրաստուի՝ զոր պէտք է կիրարկել ձմեռնակի (ձեռքին՝ ցուրոր խաճնելը) համար :

Ափիօն 10 կրմ .

Դափուր (քեաֆիրի) 5 »

Անուշադրի բնածխատ 10 »

Կաղարի քաջտիւտա 20 »

Աղաճարայ (axonge) 120 »

Լինտերնիդ պնդացունելու համար լաւագոյն ակ-
ուշիփիկ հեղուկ մէջ հետեւեալը, զոր զեղադործի մը չի-
նել կուտար :

Ալքոլ 33° 1000

Քիւօ վրէ 100

Ռապին տը Ռաթմանիա 100

Թէնթիւռ տը թօլիս 2

» » պէնժուէն 2

Էտանս տը մանթ 2

» » քանէլ 2

» » տ'անիս 1

Ուր. — մթ. — օր մեծ պահոց :

Մար. — Ի. օր մեծ պահոց : Սրբոյ Հօրն
մեղոյ Գրիգորի Լաւարդիէն, յիշատակ չորս-
շաբաթոց և մօրի Ի վերապահ :

ՄԵՐ ՊԱՀՔՅՈՒ ԾԻՇԱՂՔ

Ապաշխարութեան շարաքներէն մէկուն համար, երէցը առաջուց քարոզ մը գիրքի առած էր զոր յանձնեց իր փոխանորդին, անոր կարծիքը տանելու մասք:

— Ինչպէս գտաք, հարցուց երէցը, երբ յաշորդ օրը փոխանորդը քարոզը իրեն կը վերադարձունէր:

— Երեք անգամ կարդացի զայն. առաջինին հիանալի դատչ, երկրորդ անգամուն՝ միջին, իսկ երրորդին՝ ...տախակ:

— Օհ, բնախի է եղեր, ըսաւ երէցը ուրախութեամբ, քանի որ քարոզս մեկ անգամ պիտի խօսիմ ժողովուրդիս:

— Ներեցէ՛ք, հայրսուրբ, կիրակի օրուան քարոզ-նադ մէջ կ'ըսէիք թէ «Աստուած ամէն բան լաւ և անթերի շինած է», կ'ըսէր ստապասող մը՝ ճամբան վարդապետի մը հանդիպելով: Դիտեցէ՛ք անգամ մը զիս...

— Օրհնած, յարեց քարոզիչը քմծիծաղ. իբրեւ կուզ՝ բնդունեցէք թէ զո՛ւք ալ շատ լաւ և անթերի շինուած էք:

Վաշխտուտ մը հողելարք կ'իյնայ: Կինը կը փութայ խաչհանդիստ մը ընկ տալ տունին մէջ: Տէրտէրը երբ արծաթէ խաչը ջուրէն հանելով հիւանդին բերնին կը կարկատէ ի համբոյր:

— Քեզի ըլլայ, Տէ՛ր հայր, կը թոթովէ վաշխառուն յուղուած, ատոր փոխարէն մեծ զուամար մը չե՛մ կրնար փոխ տալ ես:

— Տէր հա՛յր, ցնծալ բոկով լինչ կը հասկնաք:

— Ինտո՞ր բացատրեմ որ ինտո՞ր հասկնաս, աղա՛ս: Զոր օրինակ, կը ցնծամ, երբոր ցնծումներս՞ վերցուեմք մեռել մը պատահի, վասն զի աղէ՛կ կը ցնծան ինծի...

Գր. — Ի՞նչ որ մեծ պոետն է

Գր. — Ի՞նչ որ մեծ պոետն է Միքէլ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԼԵՁՈՒ

Ե՛ր, — ինչ որ մեծ պահանջ է

Ուր, — ի՞նչ որ մեծ պահանջ է

- Ապիւ.— Աջամարտը, ձեռք պահանքը :
- Ընթու.— (Թերեւս ընկել բայէն) . ջուր :
- Հարարա.— (Թերեւս յափափել բայէն) . այլ եւս :
- չիկայ, հատաւ :
- Տախտախ.— Չի : (Երկրորդի սմբակաց աղմուկէն կաղմուած բառ) :
- Պիկարի.— (լեպլեպիլին տառադարձութիւնը) . Մտրկ սխտու :
- Հօշօշ.— Փողոցի շուն :
- Քոքոք.— Շնիկ :
- Կրծ.— Ակոսայ :
- Կրծ ընկեր.— Խածնել :
- Բըխ բըխ.— Կտրել, մորթիլ :
- Բըչի բըչի.— Լուալ, լուացուիլ :
- Մեհմեհն տախ.— Մանկական նախաքայլ :
- Բոչիկ.— Պառնուկ :
- Հոսպա.— Պտոյտի տանիլ :
- Հո'պարա.— Վեր ցտակել ընդոտա, (զրօս) :
- Տանտան.— (Թերեւս տանտանէն), շարժել մանկիկը .
- վեր վեր նետել :
- Ուֆ Է Էդեր.— Կը ցտի Էոր, վէրք կայ :
- Պիսիլի.— Ստակ, դրամ :
- Ճիճի.— Խաղալիք, պոխածըճամ, դարդ :
- Պանպան ընկեր.— Պահել :
- Տայտայ.— Մօրեղբայր :
- Պաճիկ.— Պառկիլ, ընկողմանիլ, ննջել :
- Պուճուկ.— Չար ոգի մանկանց, խրտուիլակ :
- Է Է ընկեր.— Քնանալ, (մանաւանդ օրօրով) :
- Աչուկ ընկեր.— Աչուընկերը քնքշօրէն թարթափել, բթթել :
- Մամա.— Ուտելիք, կերակուր, միրզ, եւալին :

(ԲԱՌԳԻՐԲԷՍ)

ՊՕԼՍԱՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐ

«ԱԼԵՏԱՐԵՐ»

Էջը — 14, որ մեծ տպանգ, Սրբոց 40 ման-
կանցն, որք ի Սեբաստիա կատարեցան
(Ի Դեռմե),

Ստորե օր է, (փոխօրհան փոքր է),

1855 յոյր. 3ին կ'սկսի հրատարակուիլ Կ. Պոլսոյ մէջ այս հանդէսը բողոք. միտիճարներու խմբագրութեամբ, և կը շարունակուի ցայսօր Տքթ. Ճ. Ք. Կրինի արտոնատիրութեամբ ու Տքթ. Հ. Ս. Պարնըմի խմբագրատնութեամբ, Հրատարակ կ'ելլէ չարաթ օրերը, բովանդակութեամբ նոյն, երեք անձնաւ օրինակներով. — Հայերէն, հայատառ թրքերէն և յունտառ թրքերէն: Հայ լեզուով հրատարակուածին խմբագիրներն են Սամուէլ Վարժապետեան և Նշան Գոնտայեան (անգղ. — հայ. թարգմ.): Թրքերէնի, Վեր. Յ. Գ. Գրիգորեան (փոխ-խմբագիր, կրօն. ու գիտ. բաժին) և Սամուէլ Յարութիւնեան: Իսկ Յունարէնի՝ Ստեփան էֆ. և Այս չարաթաթերթը բողոք. հասարակութեան օրկանն է, պարունակելով ի մասնաւորի կրօն. նիւթեր, դաւառային թղթակցութիւնք՝ բողոք. համայնքէն, փշուրք գիտութեան և ամիսփոյք մը քաղ. ու ներքին լրոց: «Աւետարներ» անուան տակ լոյս կը տեսնէ նաև հայ. պատկ. ամսաթերթ մը տղայոց համար 6 դրշ. ի բաժնեզինով, նոյն մարմինին խմբագրութեամբը: Աւետարներ թեւակոխած է 50րդ տարելըջանը:

Բաժանորդագրութիւն. — Կ. Պոլսոյ և դաւառայ համար տարեկան 30 դրշ., փեցամեակայ 15, արտասահման տարեկան 36 դրշ.: Ձեռքէ կը ծախուի թիւը 30 փարայի:

Հասցէ. — Տքթ. Հ. Ս. Պարնըմ, Ամերիկեան խան, Ֆինճանճըլար, Տպագրութիւն Ա. Յակոբ Պոյաճեան:

Ծաւալ. — 24 էջ՝ երկօխն, էջի լայնք 17 սանթիմ, երկայնք 23՝ սնթիմ.: Կապոյտ չապիկ:

ԿԱՆՁՐԵԻՒՆ

Կանձրեւի: Կաթիլներուն անդու անհասնում սարսիկ ե դուրսը, հոծ գիւլերին մէջ: Աննկիս կիսադոյս քախճառքեանը մէջ ընկղմած՝ մէկի կ'ընկնէ Գիւլերին որ կուշայ:

Սեղանիս անդէս, արոտի մը վրայ շուռն, կը մտածեմ ծերունիներուն ներսնանքեանը: Ինչ քան կ'զբաղեցնէ միտքս այս վայրկեանիս. չեմ գիտեր. կ'զգամ միայն թէ համակ խոհանք եմ հիմա: Ո՛վ գիտէ, քերեսս աղջամուղիկի սրտառքեանը վրայ կը քառի միտքս, քերեսս սա սգաւոր անձրեւերգիին վրայ, հեռուէն մը մնչող յիշատակներու վրայ, քերեսս շաւքարիս շոյիկն վրայ՝ որ կը քառի սրտօրէն խորհիլ ինծի պէս, ինծի՛ պէս...:

Ու կ'ունկնդրեմ աննկիս անկնդային շուռքեան: Լոռքիսն ալ երգ մըն ե կարծես, մահե՛րգ մը՝ խորին ու մթին:

Ո՛չ ձայն, ո՛չ շարժում, ո՛չ շունչ ու շշուկ. միայն իմ ձայնս որ, երբեմն, վայրի ձանձրոյքով մը կը մտնի պատերուն շակ, դժոխային ֆրիչի մը մէջ:

Օ՛հ անսանելի առանձնութիւնը: Ժամացոյցս իր արշին երկոյն տոբները կը մննեղեղ անկնդիւս. հայեցիս՝ դաշկն առկաթի՝ աննկիս ամաչութիւնը կը հեզնէ: Շարժում չկիայ, չկիայ կեանք. ո՛չ իսկ թիքանիկ մը՝ որ շաւքարիս շուռք իր երջանիկ պարը դառնայ:

Կանձրեւի:

Ու դուրսի քաջ երածշուքեան վերեւ, ու խոցիս ամայի պոռններուն, ու մայր գանկի՛ս ալ մէջ, կործինս շակ. աշխուռս խորը, ամանուրեմ, ամանուրեմ՛ կը քոյշի, կը ծկայ պաշկերն անո՛ր որ իմ երջանկութիւնս ու իմ ժողովրդեան շինեց: Ինչ երանութիւն, երբ երկու արեւ իրար կը գրկեն միջոցին մէջ, ինչ երկնայնութիւն, երբ երկու սերեր համաքոյր կուտան իրարու՝ հեռաւոր աստիճաններէ: Կը կարծեմ զտնիւղ հիմա կ'սրտներու, սերերու, թիքերու եւ արցունքներու աշխարհը. ապրիլ հոն երազօրէն, աննիւթօրէն. ապրիլ, պիտի ըսեմ՝ մենկիւ...:

Եւ ո՛րքան հեշ ե մտնիլ, երբ մարդ կը սիրէ. ինչ փայտութիւն երբ մարդ կը դադրի հոգի ըրալէ ու կ'ըրալ յիշատակ մը, անուշ ու խնկիկ յիշատակ մը՝ մտերիմ հոգիի մը համար:

Կ'ուզեմ ապրիլ աճնպէս ինչպէս կ'ապրին երգերը, աննիւթ, երբեք չալին կեանքով մը:

Կ'ուզեմ ապրիլ աճնպէս ինչպէս կ'ապրին արցունքները, սարսուռներով եւ յոգներով առդի:

Կ'ուզեմ ապրիլ աճնպէս ինչպէս կ'ապրին աղօթքները՝ երկնասեւեջ երկնաքոյիչ տոբութեամբով:

1906 Մարտ
ԻԻՄԻԵԻՏԱՐ

ՀՐԱՆՏ Տ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐԶԻՊՈՆՇԵԱՆ

Երկմի Խմբագրողի Դրական և Խմաստաբանական Հանդէսներու և

ՀԵՂԻՆԱԿ

Յրանաւորաց Բաղգիրքի մը

ԱՆՏԻՊ ԷԶԵՐ

Ո՛Վ ՄՕՐ ՄԷ՝ ՍԷՐՆ

Թիֆ - Թիֆլին արուեստական յաւիտենական ջղաստան
արթնութեան ու թռչնեկին բանաստեղծական հողեւան
քնայն ընդ մէջ կամ քունեւարթուն, տարտամօրէն ու արտմօրէն յիշե-
լով ժամանակն՝ ուր լեզուս միավանկ էր այդ ժամացոյցի լեզուին
նման, ու հողիս միամիտ՝ այդ թռչնեկին հողւոյն նման։ Անկողնեակս
կ'որորուէր, հազուստս վարդ կամ շուշան ամպեր, ոտիցս գետին՝
մօրս ծունկեր, աթոռակս՝ իր թեւն, ու փնակս՝ իր ստինքն, ու
ճաշասեղանս՝ իր լանջքն, ու դրասեղանս՝ իր դիմակն, ու զիրս՝ իր
աչքն։ Ահ, ինչեւ չը կարողար մարդ մօր մը աչացը մէջ, որ արգան-
դին անդրանիկ պտուղն ունի իր գիրկն։

Ո՛հ, մօր մը սէրն . . . :

ՄԻԱՄԱՆՆ ՈՒ ԱՐՏԱՍՈՒՔԷ

Կ'անձրեւէր։ Արեւն ամպոց ներքեւ կը ծածկուէր։ Ու Միաժանը
պարզուեցաւ գերասքանչ գունազեղութեամբ։

Կոյս մը տարակայ խօսեցելոյն կարօտովը կը հիւժէր։ Ու վիշտն
իր աչացը փարկելով Արտասուք մը ծնաւ։

Ի տես Միաժանին, հծծեց Արտասուքը. — «Բոլոր գոյներն յա-
փշտակեր ես»։

— «Բոլոր գոյներս ու գեղս տա՛մ քեզ, և տա՛ւր ինձ Աչքն որ
ծնաւ զքեզ»։

Եւ սեւ աչքն անպէ՛ս գրկեց արտաքուքն, որ . . . Աստուած ամ-
պոց ետեւէն բացաւ արեւ աչքն՝ սքանչանալու համար . . . :

ԴԷՄՔԴ

Ո՛ր պառուզն ամէնէն առելի կը սիրես :

— Ելակ :

— Աչքդ գոցէ՛, բերանդ բաց :

— Կը նախընտրէի վայրկեան մ'առելի՛ տեսնել գէմքդ . . . :

ՆԱՅՈՒԱԾՔԴ

Զոյգ սեւ աչուիդ զոյգ արար բառեր են, որոնց կարէն են սեւ երկայն թարթիչներդ :

ԿԱՊՈՅՏ

Գարունը կը գոչէ — յառաջ . Աշունը կը խլէ — հառաջ : Ամառը չող կը տեղայ, Զմեռը դող կը տեղայ : Գարունը — քանարիկ — գլուխուդ վրայ կը սիրերգէ . Աշունը — գօս տերեւիկ — առքիդ տակ կ'եղերերգէ : Թիթեռներ՝ զարնան՝ ծաղկընկրուն մէջ կը դեղերի . Թերթեր՝ աշնան՝ փոսերուն մէջ կը դեղերի : Աշնան, զանգուր գլխեթոյր տերեւը — փոսերո՛ւ ծաղիկ — աշնան գարունը կ'ըլլայ :

Ամառուան չողն ամխաճանքը կը յօրինէ հողին տակ : Զմեռուան դողը սառնահանքը կը յօրինէ հողին տակ՝ լերան վրայ : Ու սառնահանքը լեռնէն վար կը վազէ, կապուտակ ատուն կը յօրինէ, որ վար՝ երկիր կը վազէ : Ամխաճանքը հողէն կ'ելնէ՝ հնոցը կը վառէ ու կապուտակ ծախը կը յօրինէ, որ վեր՝ երկինք կը թևէ :

Ուրեմն կապոյտն է տիրող գոյնը տիեզերաց : Կապոյտը ծիածանին մէջ է թէ՛ ծիածանը կապոյտին մէջ :

Շո՛ղ ընդունինք կնոջ կապոյտ աչքին մէջ : Սառը՝ ոսկի շողին զուգադրուելով կը ծնանի կապոյտ աչքը :

ՄԱՏԱՆԻ

Խօսեցելոյս պիտի չը տամ մատանի,

Իր այս ինչ ոսկի շունիկն երկրիս հանգ .

Զե՛մ ուզեր որ իր մատն իսկ բեռ մը տանի .

Մեղրանո՛ւրջ մը պիտի քնեմ ես իր կեանգ :

Խօսեցելոյս պիտի տամ ես մատանի՝

Ոսկեհանգաց զուս ոգիովն յօրհուռած,

Մատնեմատին խանդիւ փարած հոլանի՝

Անո՛ւրջ մը՝ դից սիրոյ բունէն կապարւած :

(Զեան ներշնչմունք)

Արիւննի Ճառագայթն ու Զեան Հատիկը կրխօտակցէին . երկնային կաճառն եթէ գեղեցկութեան մրցանակ մը հաստատէր, ո՞րն առաջին մրցանակը պիտի ստանար : Ճառագայթը կ'ըսէր . — «Ես գեղին եմ ոսկին նման , ցորենի հասկին նման , քանարիկ թռչնոյն նման :

— Ես ճերմակ եմ — կ'ըսէր Զեան Հատիկը — կուճին նման , շուշանին նման , դառին նման , կաթին նման , աղօթքին նման , անմեղութեան նման :

— Երկնքէն ես ուղիղ կ'իջնեմ երկրաշափական գծի մը պէս :

— Երկնքէն ես պարելով կ'իջնեմ ճայիկի մը պէս :

— Ես մաղի կը նմանիմ , մետաքսային կնոջ երկայն արմա մաղին :

— Ես մասի կը նմանիմ , սուրբ պատարագի միջոցին հաւատաշէլոց բաժնուած մասին :

— Ծիածանը կը յօրինեմ ես :

— Այլ անձրեւին օժանդակութեամբ :

— Հողը կը բեղմնաւորեմ ես :

— Սակայն աղմին օժանդակութեամբ :

— Ծովին մակերեւոյթն ես արծաթի հանքի կը հանդուճակեմ :

— Հողին մակերեւոյթն ես՝ արծաթեայ գորգի :

— Ես աղամանդը կը շողացնեմ :

— Իսկ ես՝ սեւ ածուխ :

— Սեւ ածուխին ծառն ե՛ս կը բուսցնեմ կը բարձրացնեմ :

— Լերան ճերմակ պսակն ե՛ս կը բոլորեմ կը բարձրացնեմ :

— Մառն ես՝ գարնան՝ կը ծաղկեցնեմ ձիւնադոյն :

— Մառն ես՝ ձմեռը՝ մեղրամաղի կը կացուցանեմ հանդոյն :

— Ծամբան ես ճերմակ կարապին կը հանդպիմ :

— Ծամբան ես ագռաւին կը հանդպիմ :

— Ես հրաշէկ հնոցէ մը կը ծնանիմ :

— Ես հրաշէկ հնոցներ կը ծնիմ :

— Ոսկի անձրեւն ես եմ :

— Արծաթ տարափն ես եմ :

— «Ես կը հալիմ , ա՛յնքան զգայուն եմ ես» , աւելցուց Զեան Հատիկն , որ արտասուաց ծռէն մ'եղաւ աւելի՛ այս խօսքին հետ : Եւ երկնից կաճառապետին ձեռքը մրցանակը փայլեցաւ , այլ ձեռքն անշարժ մնաց : Արիւննի Ճաճանդը շարունակեց .

— Սոխակին բերանն ե՛ս կը բանամ :

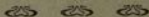
— Իսկ ես նուազանդէսի՛ն դռնները :

— Տնանկն ամխոյ մութացկանութենէ՛ ե՛ս կ'ազատեմ :

— Նուազանդէսին հասոյթը . . . :

Կաճառապետն երկնից՝ բերկրաշող՝ խօսք ատաւ յայնժամ. «Բա-
րին է գերազոյն գեղեցկին, և աղքատասիրինն է յաւէտ առաջին
մրցանակն : Երկուքդ ալ հաւասարապէս արժանի էք պսակի» :

Եւ լուսաւորներու անթաւամ ծաղկօք համաստեղեալ ձեռաց
չբջանակին կէսն՝ Արփեւնի ճառագայթին, ու միւս կէսն ընծայեց
Ձեան Հոտիկին :

ՄՏԱՆՈՒՄՆԵՐ

Մարդաբխան որ ծովին խորն է, ի՛նչ է մարդարտին քով՝ որ
սրտիս խորն է :

Ռամիկ սէրն է որ սիրահարին կուտայ զաւակ. ոստանիկ սէրը՝
պսակ : Ուրիշ բացատրութեամբ, պսակն է որ պարտի բերել զա-
ւակ, և ո՛չ թէ զաւակը՝ պսակ :

Երբ մանրի ջուրն, ալիք կ'ըլլայ
լըճին վրայ .
Երբ մարի հուրն, ալիք կ'ըլլայ
ճակտին վրայ :

Գարունը փթիթում է, Աշունը՝ փառում :

Մունկս կուրծքի մը վրայ չը պիտի տեսնուի երբեք, այլ ծուն-
կերս գեանին՝ յաճախ :

Մեր բոլոր կերած ու խմած բաներուն մէջ որոնք հողէն կ'ել-
նեն, հողին համը չկենք առնել բնաւ ա՛յնքան անոյշ աննման, որ-
քան երբ անձրեւէն յետոյ պատուհանը բանանք ու չնչկնք :

Այսպէ՛ս ալ , սիրելիս , բան մը չի կայ որ սիրոյն համե առնել տայ
մեր սրտին ա՛յնքան անոյշ աննաման , որքան արտասուքն :

Խօսելու և համբուրելու համար երկու չրթանց պէտք ունի
մարդ . այլ ազօթելու և օրհնելու համար մէկ երկնապիշ նայուածքի :

Ամէնէն սոսկալի հակադասելերը չէ՞ . որզը՝ որ դիակ կ'ուտէ , և
թռչունը՝ որ որդ կ'ուտէ :

Դիմացի տունը վառող ճրագին լուսով հաղիւ կրնամ կարգալ .
իսկ վարի սննեակս վառող ճրագին լուսով բնուի : Սակայն երբ աչ-
քըս երկնակամարին անհամար ճրագներէն միայն սեւեռի , գիրքը
կ'իյնայ ձեռքէս , քանզի վսեմազոյն Գիրքը կը կարգամ :

Տասը մատ , մէկ մատնի . — հին ամօլն :

Մէկ մատնի , տասնեակ հոմանի . — նոր ամօլն :

Երբ սագի փետուրով կը գրէին մատենադիրք , աղտոնի՛ր սրբ-
տով կը մտածէին մեծաւ մատամբ :

Գառանց դիեցումն որքան արտասուչ , որքան վեհ է . կաթ
ծծելու համար դառնուկը ծունկի կուգայ , որպէս ի հնումն ուսանողն
ուսուցչին առջեւ ծունկի կուգար :

Ես ինծի հարցուցի : Մութը , երբ դիչերն հասնի ու ճրագս վա-
ռի , ո՞ւր կը խուսափի : Փնտռեցի , աթոռակիս տակ քիչ մը մութ
գտայ : Փնտռեցի , դանկիս մէջ չա՛տ մութ գտայ : Գանկս , աթո՛ռ
Բարձրելոյն :

Դրամն զմարդ կ'ընէ քար . իսկ բարի սիրտը՝ շաքար :

Մարդ ըլլալու համար չէ բաւ երկու ոտք ունենալ . էականն է
երկու ոտքով չը սողալ :

Կէս ժամ տեղ մը մի՛ նստիր, կէս ժամ մարդու մը հետ մի՛
խօսիր. եւ ա՛յս է Առողջապահութիւնն:

Երկու գէժք և երկու տուն մի՛ ունենար. եւ ա՛յս է Բարոյա-
կանութիւնն:

Կեանքը մազ ունի, անմահութիւնը՝ հառադայթ:

Աչքը թարթիչ ունի, նայուածքը՝ թռիչ:

Նիւթապաշտը մատնանիչ կ'ընէ, հողեպաշտն՝ ակնանիչ:

Զուրն իր եղերքը քար կը չինէ, քարն իր եղերքը՝ մամուռ:

Ամէն ինչ որ կը դադաթանայ՝ հերմակով կը պսակուի. լեռը՝
ձիւնով, ալիքը՝ փրփուրով, մարդս ալիքով, ստինքը կաթով:

1906 Յնվր. - Փետր.

ԲԵՐԱ

Handwritten signature in Armenian script.

ՄԵՍՐՈՊ ԳԵՂՈՏ. ՆԱԲՈԵԱՆ

(ՀԱՐՄԱԿ)

Shumy - Mesropis 'i Baghavanu Mkrtum.

U. S. N. E. R.

Մի՛ ըսե՛ր, բոլ անյայտ մընայ
Մըսերմիդ՝ Բոյ կուսին անուն.
Զի մի՛ գուցէ երբ ծայտի նա,
Մըսիկդ ըզգայ վիտս մը աննուն:

Մի՛ վաճաճիր զանի բուզբին՝
 երբ ուզես սերդ հեղուլ ի գիր.
 Զի կամ աչբեր դիսող չորս դին,
 Հոգւոյ զաղտնեաց հեճաբիր:

Մի՛ գրե՛ր զայն արեւին տակ,
Վրայն հողին կամ ստաղին.
Քունդ իսկ չըլլա՛յ անոր գիտակ,
Զի իմաց տալ էոյ երազին :

Աի՛ր բութ զայն եւ ա՛յն ծաղկանց
Որ իր նակսէն վայր անկանին.
Եւ, — մեռնի՛ս իսկ սիրախանձ, —
Աի՛ր բութ զայն ցոյժս դամբանին:

Զի զաղսնապահ՝ չի՛ք բարեկամ,
Ո՛չ սլ անխօս՝ ծաղկունք, բոյսեր,
Ո՛չ ապահով բոքիկ մ'անգամ
Որ չի մասնեն արւեսին սեր :

Ո՛չ ջուրք այնքան սասկաբախ որ
Սրբեն գեսնեն հետքն իւր գրոց.
Զի ո՛չ Բունն է բաւական խոր,
Ո՛չ շիրիմն ալ բաւական զոց:

Թրգմ. ԱՂԵՔՍ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ.

Ա Պ Ր Ի Լ

Սիրելի մահն երբոր հաղորդեն,
Եւ հարիւր ՄԱՀԱԶԴ նի՛շդ մէկ փառորդէն
Հարկ ըլլայ տրպել . — Տէր-Ներսէսեանն
Կրնան մեզ ըսել «Պիտի հասցունեն» . . . :

ԱՊՐԻԼ = 30 ՕՐ = ՆԻՍԱՆ

ԱՂԷԼ անունը կուգայ Լ՝ *Aprilis* քառէն . *Aperire* քայք քափն լեզուի մէջ կը նշանակէ «բանալ», որովհետեւ երկիրս պա ամառն է որ իր ծոցը կը բանայ ընդունելու համար իրեն յանձնուած առնակերը . ինչպէս նաեւ նախորդ աշնան ցանուած սերմերը ծելլ ալու համար . ԱՂԷԼը ասուգարանած են նաեւ յունարէն Աբրիլ-ը՝ որ հնչումնան ղիցելույն անունն է, որուն նուիրած էին բնութեան վերկենդանութեան այս ամիսը .

Տարւոյն չորրորդ ամիսն է Ապրիլ՝ մեր գործածած Յուլիան տոմարի հաշուով, մինչ եւրոպացիներուն գործածած Գրիգորեան տոմարի հաշուով Ապրիլը 13 օր կանուխ կ'սկսի մերինէն . իսկ Հռովմ. տարւոյն Բ. ամիսն է, զիսն ղի քառեզրոյսը առաջ Մ-ը էն կը հաշուուէր . Ապրիլ մէկին կասակի համար իրար խորելը ֆրանսական սովորութիւն մըն է, *poisson d'Avril* (ապրիլի ծակ) կոչուած, որուն *poisson* քառք աղաւաղումը բլլալ կը համարուի *passion* (չարչարանք) քառին . ակնարկութեամբ Քրիստոսի չարչարանքին, որ 20 դար առաջ նոյն ամիսին սկիզբները պատահած է, օ՛ր ուր հրեայք զԱստածորդին մէկ առեանէն միւսը խրկեցին ծաղաւ եւ նախասինքի համար .

Հունձքին առաւտրիւնը այս ամիսին յայնի կ'ըլլայ, եւ ժողովուրդը «Ապրիլի անձրեւը մարգրիս է» առած մը ունի՝ նոյն ամառուն անձրեւին քաղերար ղերը ակնարկող, խուզել ոչխարները, մալել հորձերը եւ կամէ կրել զառները .

Ապրիլի խորհրդանիշն է Յ-ը (*Taureau*)՝ որ զողիսկոտի 2րդ կենդանակերպն է եւ զոր կը ներկայացունեն համանուն կենդանիին (Դ-ը) պատկերով :

Մեր նախնիք ԱՆՆԿԱՆ կոչած են Ապրիլ ամիսը՝ որ է Դարուն եղանակին երեսակ ամիսներէն միջինը . Եղբուանին առաւտուն կը բանայ իր բուրեան ողկոյզները . — 1870 ական Յուլիանին սկիզբները Յէւեւ փորձ մը եղաւ ԱՂԷԼ օտար անունը փոխանակելու Մ-ըԼԻՆ նոր յորհրդմամբ, — իր համառօտութիւն «մաղկային ամիսի», — քայք ընդունելութիւն չի գտաւ .

ՀԱՒԱՐՈՒԾԱԿԱՆ

«ԵՐԲ ԱՅԻ ԿԵԼԼԱՆ ՀԱՒԵՂԷՆՔ»

Նորածին վառեակին ծննդեան գործարանը որ դեռ
աղմուկին զիճակ մը ունի՝ ամէն օր իր բաժինը կ'ըն-
դունի մարմնին ստացած սնունդէն, մինչև որ արրունք
անէ : Այլ մը որ այդ գործարանը կատարելագործուած
է, կ'սկսի իր աշխատութեան, իր սպառումին, այն է
աւելի արտադրելուն, արագադրի օժանդակութեան ա-
ռանց պէտքն զգալու : Աւելցունենք թէ ծննդ . գործա-
րանին կանխաճառ կամ ապաժամ կատարելագործումը
կախում ունի կլիմայի ազդեցութենէն :

Գարնանամուտին ծնած վառեակները դէպ ի աշնա-
նավերջ ամ կ'ելլան, աշնան ծնածները՝ դէպ ի գարնա-
նավերջ, իսկ ամառը ծնածները՝ դէպ ի գարնանամուտ :
Ընդհանրապէս հասարակ ցեղի պատկանող հաւեր եօթն
ամսու կ'սկսին ամել :

Տաքն ու ցուրտը կ'ընդհատեն ամումը, հետեւա-
պէս ամ ելլալու է՝ն յարմար եղանակն է գարունը :

Ընդարձակ տեղ, կանոնաւոր և փափօս սննդատու-
թիւն, կանանչեղէնի և որդերու հայթայթում (ինչպէս
կրկնայր, նեպուկ, փայտի կամ թեփի փտումէ գոյա-
նող որդեր, են.), հաւնոցին, հաւքակին ու ջուրին մաք-
րութեանը մասին ջամբուած խնամք, անկիւնաձեւ հա-
ւնոցներու շինութիւն, 3-4 հաւի համար մէկ բունկալի
գործածութիւն, բարեխառն օդ, 6էն մինչև 8 հաւի
բոլ մէկ արագադրի յանձնում, ինչպէս նաև անոնց
բնակարանին ու շրջադայութեանը յատկացուած տեղին
խնամութենէ զերծ դանդիւր. այս բոլորը կը նպաստեն
հաւերուն շատկէկ ամելուն :

Հաւ մը ձմեռնալ ամեցունելու համար պէտք է 10-
15 սանդիկրատ աստիճան բարեխառնութեան մը մէջ պա-
հել զայն, և անոր կերցունել վարսակախառն եղիպատ-
յորն կամ կանեփախառն սեւ ցորեն (sarrasin), երբեմն
ալ աղցանի և թրթնջուկի նման կանանչեղէններ :

ՀԲ. ՏԱՆՅԻԿԵԱՆ

1906 Փետ. 14

Մասնագէտ Երկր. գիտութեանց

(Ա. Նկարիչ).— Տախտակ մը ներկեցի մարմարինի նամանողութեամբ, ա՛յնքան ճշգրիտ, ա՛յնքան բնական զոյնով մը որ երբ ջուրին վրայ դրի զայն, խսկոյն յատակը սուզեցաւ։

(Բ. Նկարիչ).— Զեյթնալիս կախեցի պատկերակալէս՝ ուր գետեղում էր բեւեռային երկրի տեսարան մը։ Անմիջապէս աստիճանը Օլէն վար իջաւ։ Ա՛յնքան կենդանի էր նկարս։

(Գ. Նկարիչ).— Լուսանկարէ մեծցուցած հարուստի մը պատկեր՝ զոր անցեալ օր չլինեցի, իրականին այնչա՛մի նման եղաւ որ շարաթը երկու անգամ պէտք էր ամփոփել զէմքը։

Լոնտոնցի երեք քարեկամ պողոտայէ մը մէկտեղ քալած տաննին՝ յուշապակ մը կը գտնան գետնէն։ Եւ յուշապակը ոսկեայ էր, աղամանդակուռ ու թանկագին։ Մէջերին ի՛նչպէս բաժնել զայն. հո՛գ էր ահա խնդիրը։

— Մեր երեքէն ո՛վ որ բացարձակ սուտը կարենայ խօսիլ հիմայ, անո՛րը թող ըլլայ այս պոօը, կարծիք յայտնեց մին։ Միւսները հաւանեցան։

Վայրը Թոաֆայկարի հրապարակն ըլլալով՝ — ուր կոթողում է Նէլսոնի սկայիկ յուշարձանը, — իրենցմէ մին ձայն առաւ, աչքերը դէպ ի երկինք ուղղած.

— Սա աշտարակին գաղաթը, կը տեսնէ՞ք, պզտուիկ ճանճ մը թառեր է...։

— Ի՛նչպէս չէ, յարեց երկրորդը. թեւերն ալ, նա՛, սկսաւ դողդղացունել...։

— Բայց դուք կարեւորը չէք տեսներ կոր, վրայ բերաւ երրորդը, աչքին մէկը կոյր է անոր...։

Իւրաքանչիւրը սակայն իր խօսած սուտը գերազանց նկատելով, վէճը վերստին տաքնալու վրայ էր, երբ քահանայ մը անցաւ հոնկէ։

— Ահա՛ գոչեց մին, թո՛ղ այս անձը իրաւարար կանգնի մեզ։

Ու կրօնի պաշտօնեան խնդրոյն իրազեկ ըլլալէ և հրաշալի յուշապակը գիտելէ վերջ՝ հանդիսաւոր չեչառով մը սկսաւ խօսիլ, աջ ձեռքը կուրծքին տարած.

— Կեանքիս մէջ սուտ երբեք չեմ խօսած...

— Իրե՛ն տանք պոօը, իրե՛ն, գոչեցին երեքը միաբերան...։

Եջ. — ԼԲ, օր մեծ պանոց։

Ուր. — ԼԳ, օր մեծ պանոց։

ՀԻՒՐԵՐՈՒ ՎԱՅԵԼ ՄԵԾԱՐԱՆՔ

ԸՆԴՈՒՆԵԼ ՈՒԹԻՒՆ.— Շատ քաղաքավար վարժունք
և մեծարանք ակնկալելու իրաւունքը ունին ամէն անոնք՝
որոնց ասպնջականութիւն կը շնորհէք։ Եթէ թերութիւն
նշմարէք ձեզմէ՝ հիւրընկալուող անձանց վրայ, ուրիշ ճեղ
ղիւթնք հրաւիրելնիդ դանց կ'ընէք. բայց ցորչափ անոնք
ձեր մօտը մնան՝ ո՛չ մէկ պատրուակի տակ կարելի է
տհաճութիւննիդ իրենց զգալի ընել։ — Մէկու մը այցե-
լութիւն տուած ատեննիդ, բնակարանին մէջ տեսնուած
անպատշաճութեան մը հանդէսը լուռ կենալու էք։ —
Պատշաճութիւնը կ'արգիլէ ննջասրահէն անցունել հիւր
մը՝ սաղոն առաջնորդելու համար։ Բնակարանը երբ նեղ
է և այս անպատեհութիւնը կայ, անկողնին երկայնու-
թեամբ մէկ ծայրէն միւսը կարելի է թանձր կտաւէ վա-
րդապր մը ձգել։

ԱՅՅ. — Պաշտօնական այցերը պէտք են կարճատև
ըլլալ: Մտերմութիւնը միայն ներելի կ'ընէ այցելութիւն
մը երկարել. բայց այս պարագային իսկ պէտք է զգու-
շանալ՝ երբ տանը ընդունելութեան օրն է, վասն զի
կրնայ ենթադրուիլ թէ եկող հիւրերը աչքէ անցունելու
դիտում մը ունին: Մեկնելու է նորանս հիւրերու մեկ-
նումէն առաջ: Առաջին անգամ ընդունուած այց մը
պէտք է շուտով փոխարինել, եթէ յարաբերութիւնդ
չարունակել կ'ուզես:

ՃԱՇԻ ՀԻՍՈՒԵՐ մը երբ ընդունիք, հարկ է որ հրա-
ւելին անձամբ պատասխանելու մտադրութիւննիդ իս-
կոյն հաղորդէք, զձեզ հրաւիրողները թէական վիճա-
կի մը չմասնելու համար: — Երեկոյթի եւ պարահանդէ-
սի հրաւերներու գրաւորագէտ պատասխանելը հարկեցու-
ցիչ է: Ներկայութիւննիդ իրր ընդունադիր կը ծառայէ
արդէն: Ճաշի հրաւերները — ըլլան բերանացի կամ զը-
րաւոր — սովորաբար 8 օր առաջուրնէ կ'ողողուն:

ՓՇՈՒՐ ԽՈՂԵՐ

Ապերախաութեան մը ներելով՝ գործած բարիքնիս
լրացուցած կ'ըլլանք :

Մէկու մը թախանձանքին վրայ չափազանց խորհի-
լը՝ տեսակ մը պատրաստութիւն է մերժումի :

Կիրքով պատժելը պատժել չէ, վրէժ առնել է :

Այն որ խօսիլ կը փութայ՝ ուրիշները լռելու կը
հրաւիրէ, չէ թէ զինքը մօտիկ ընելու :

Աղքատը «չատ բան»ի կը կը կարօտի, իսկ ազա՜նը
«ամէն բան»ի :

Մարդու մը գիտութեան չափը հասկընալու համար
պէտք է անոր չափ գիտուն ըլլալ :

Դրամ պարգեւեցիր, ապերախտ շահեցար : Փոխ
տուիր, թշնամի շահեցար :

Ապիկար մարդիկ ուրիշներուն կարծիքը կը գործա-
ծեն, իսկ մեծ մարդիկ կը փոխեն զայնս :

Երեք անգամ տուն փոխելը մէկ անգամ հրդեհուե-
լու հաւատար է :

Երջանկութիւնը երբ բարեհաճի մեզ այցելել, այն-
չափ մեծ է որ զլուխը երկկնք կը դպի : Բայց մեր դըռ-
նէն անցնելու ատեն այնչափ կը սղտիկնայ որ շատ ան-
գամ զայն չենք նշմարեր :

Թեթեւամտութեան ստուգադպին նշանն է իրերուն
միայն ծաղրական կողմը տեսնելու մարմաջը :

Բ. չ. — Լ. Չ. որ մեծ պահոց :

Բ. չ. — Լ. չ. որ մեծ պահոց :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

ՀՌԶԱԿԱՒՈՐ ՆԿԱՐՆԵՐ

Եթէ ձեզ հարցուի թէ «որո՞նք են աշխարհիս լաւագոյն նկարները՝ զնահատուած և տիեզերական հոչակ հանած», կարդացէ՛ք հետեւեալ ցուցակը:

Լուսլոր տնի Լէօնարտօ տա՛վինչիի «Լա Ճօզօննա»ն:

Բուսօն՝ — Վէլադդուէզի «Մէնինաս»ը:

Ռէժզի մուսէօնը յԱմսթէրամ, — Ռամպոլանտի «Գիշերային հսկում»ը:

Լա Հէի Թանդարանը՝ — Բօլ Բօթէռի «Մատաղ ծուլ»ը:

Պէրլինի Թանդարանը՝ — Վան Տիքի «Գառնուկի պաշտում»ը:

Վիեննայի Պէլվէտէռէն՝ — Ռիւպէնսի «Իլ Տէֆէն»-սօ խորան»ը:

Տքէզալէնի Թանդարանը՝ — Ռաֆայէլի «Մատօննա»ն:

Միւնիխի բինաքօթէքը՝ — Մուրիլլօի «Սեխ ուտողներ»ը:

Անթուէրի մուսէօնը՝ — Մացիի «Սալէն վար խնալ»ը:

Ֆլօրանսի Բիթի Թանդարանը՝ — Ռաֆայէլի «Լա Մատօննա Տէլլա Սէճրօլա»ն:

Պօրլէզի Թանդարանը ի Հոտլմ՝ — Դիցիանիի «Սուրբ և ամբարշտ սէր»ը:

Դեղարուեստից Ակադէմիան՝ ի Վենետիկ, — Դիցիանիի «Լերաիոխուսն Ս. Կուսի»ն:

Այս ցուցակը համառօտ է թէեւ, բայց յիշատակուածներէն խրաքանչիւրն ալ մէյմէկ ճշմարիտ գլուխ դործոց է՝ զոր մոզական վրձինը կերտած է կտաւին վրայ, և որուն պէմներուն համա՛ր է անշուշտ որ Կայնառ Քրանսայի արուեստագէտը զուրցած է.

*En visitant les chefs-d'œuvre de l'art,
Je rencontrai celui de la nature...*

Գշ. — Լժ. օր մեծ պատկոց:

Եշ. — Լժ. օր մեծ պատկոց:

Մեռնելէ վերջ յարութիւն առնող՝ Քրիստոսի բարեկամին, Ղազարոսի տօնախմբութիւնն բլլալով այսօր, պիտի խօսինք մանուսն վրայ:

Կեանքի վախճանն է, դադարն է մահը որ յառաջ կուգայ հոգիին՝ մարմինէն անջատուելէն: Սակայն զըժ-ուար է իրական մահը երեւութական մահէն որոշելը: Անշնչութեան, մահաքուն թմբիր (léthargie)ի, թալուկի, սառումի, կայծակի, գինտիլութեան և ինչ ինչ դեղերու ազդեցութեան պարագաներուն է որ կը պատահինք երեւութական մահուան՝ որմէ կարելի է դարձ մը դէպ ի կեանք:

Բացակայութիւն բազկերակի և շնչառութեան, գիտակցութեան կորուստ, անզգայութիւն, բթամասին ծրոխը՝ դէպ ի ձեռքին խոռոչը, մասներու և ակամջներու թափանցկութեան անհետումը՝ անստոյգ են իրր ազդարար մահու: Աւելի ստոյգ են հետագայ նշանները: — Դէմքը բացարձակ անշարժութիւն մը կ'ստանայ: Աչքերը անփայլ և անթափանց վիճակ մը կ'առնեն: Ստորին ծնօտը կը չօքի: Մարմինը կը պաղի աստիճանաբար: Մոտի կամ ճերմակի զարնող կարմիր արատներ կը գոյանան մէջքին վրայ, կոշակը, բարձրերուն վրայ, վեցերորդ ժամէն սկսեալ: Ականջնիս եթէ երկար ատեն զընենք կուրծքին, ո՛չ մէկ զարկը այլևս կը լսենք սրտին:

Սակայն բացարձակապէս անախալական նշաններն են.
1. — Դիակնային բրտութիւն (rigidité) որ ընդհանրապէս քանի մը ժամ վերջը տեղի կ'առնեայ, բայց որ ինչ ինչ պարագաներու մէջ կրնայ ալ չի պատահիլ: 2. — Փտում, որուն սկսիլը կը հասկցուի փորին կամաչորակ գոյն մը առնելովը, հիւստածներուն թուլացմամբն ու նեխման հտտին ծաւալմամբը:

Այս պարագաներուն ճանաչողութեամբն է որ մահուան իրականութիւնը ստուգութիւն կը դառնայ կամ ոչ, և մեռած նկատուող մը կը փրկուի կենդանւոյն թաղուելու վտանգէն:

ՏՔ. Ս.

Ուր. — Ի, օր մեծ պահոց:

Նոյ. — Յշակ. Յարութեան Ղազարոս, Պահր:

Ձ Ի Թ Ե Ն Ի

Զիթենին աշխարհիս հնագոյն ծառերէն մին է մըշտադալար: Կը պատկանի միաթերթ երկրթակ տունկերու սեռէն՝ յասմկազգիներու ընտանիքին: Տերեւները բաց կանանչ են վրայի երեսներուն, և արծաթագոյն՝ տակի երեսներուն: Առատ ծաղիկ կը բանայ, պզտիկ, ողկոյզի կամ յարանի ձևով շարուած, որոնք դեզին են առաջ ու բացուելէ վերջ կը ճերմկին՝ կեղրոնին միայն դեզին մնալով: Պտուղը (զոր կը ճանչնանք ձի-քապսուղ անուամբ), ձուածու, սալորի մեծութեամբ, մատ է, իր կեղրոնը ունենալով կարծր և փայտանիւթ կուտ մը. այս պտուղը կանանչ ու սկնդ է՝ դեռ խակ, կը կակդի ու կը սեւնայ հասուննալուն. այն ատեն է որ ձմիլի տակ կը դրուի՝ իւղը (ձէթ) դուրս հանուելու համար: Երբեմն խակ կը քաղուի և աղջուրի մէջ պտուկելով քիմքին հաճոյ աղանդեր մը կը դառնայ՝ որ սակայն քիչ սննդարար է ու դժուարամարս: Զէթը հին ժամանակներէն ցայսօր ընդարձակ և շահարեր առարկայ վաճառականութեան՝ կը ծառայէ իբր սնունդ, լուսաւորութեան հեղանիւթ սրբավայրերու կանթեղի, աճառի պատրաստութեան ևն.:

Այսպէս, այս ծառը թանկագին պարզեւներէն մին է զոր ընտիրներ տուած բլլայ մարդուն: Զիթենին կրնայ ապրիլ մինչև 700 տարի. իր փայտը տօսախի պէս կարծր է, որով գաւաթ ևն, կը շինեն երուսաղէմի մէջ: Կը սիրէ ստապարին տեղեր, և կը բուսնի ժելուա բլուրներու կողին կամ գաղաթին վրայ խի, ուր քիչ հող կայ: Քսանի մօտ ձիթենիի տեսակ կը հաշուուին, ամէնքն ալ տարաշխարհիկ: Այս ծառը դիցարանութեան մէջ և ի նախնիս առաջին տեղը կը դրաւէ իբր խորհրդանիշ Իմաստութեան, Յաղթութեան և Խաղաղութեան: Այօր, ապր. 15, մեր եկեղեցիներուն մէջ ամէն ոք նոյն ծառէն ոտիկ մը կ'ունենայ ի ձեռին, ժողովուրդէն ուխտանալնելով և ձիթենիի ոտերով զիմաւորուող Քս. յերուսաղէմ մուտքին ի քիչատակ, Բաբելոնացի կիներ սովորութիւն ունին տանց մէջ երբեմն զայն ծխելու, իբր ցաւահալած:

Ձիթ — զանազան անուններով

Առաջ ելինք — զանազան

ՀԱՅՈՒՆԻՆ

[«Տասն կուսանաց» տօնախմբութիւնն ըլլալով այսօր, կ'արժէ մէջ բերել մեր անգուգական երգիծաբան Յ. Ալ-փիարի հետեւեալ եզր՝ որ սրտախփեան փոքրիկ գլուխ գործոց մըն է գրեթէ:]

...Ամբողջ միտ, կէտր, դանդաղ: Ազուոր աշքեր,
սեւ, խոշոր: Հայուհին այն պատկերն է զոր ո՛րքան հե-
ռուէն դիտես՝ ա՛յնքան ազուոր կը դանաւ: Մազեր,
ամէն ստատու չի կրնալ սանտրելու չափ առատ: Կոկիկ
սիրտ մը՝ ահագին կուրծքի մը տակ:

Պատուական մայր, սքանչելի կին, բայց անհամ
տարբուհի: Կը ջանայ սիրուիլ և կը խորշի սիրելէ: Կը
զգայ, բայց զգալ չիտար:

Անգամ մը որ ամուսնանայ՝ կը զգջայ կարգուած
ըլլալուն, Եւրոպացի կիներուն ճի՛շդ հակառակը: Գեղ,
չնորհ չեն պակսիր իրեն, բայց չգիտեմ ի՛նչ մը կայ որմէ
զուրկ է:

Տանտիկին, մաքրասէր և բամբասող: Ճամբոր-
դութիւն ընել միտքէն չանցնենք, և ծովէն կը բռնուի:
Այրի մնալը առաւելութիւն մը չի սեպեր Ֆրանսուհինե-
րուն նման:

Սիրոյ պայքարին մէջ ակար, և յաջող՝ էրիկ-կնկան
կռիւներու մէջ:

Եթէ ներելի ըլլար կիները բայերու հետ բաղդատել,
պիտի ըսէի թէ Եւրոպացի կինը կրտսորականն է, մնաց-
եալները՝ ներդործական, իսկ խեղճ հայուհին՝ չէզոք:

Բնականաբար բացառութիւններ կան զորս կը յար-
գեմ, ինչպէս կը յարգեմ ամէն կին առանց բացառու-
թեան:

Եզրակացութիւն. — Մարդս իրրեւ մայր և իրրեւ
աղջիկ ունենալու է Անգլուհին, իրրեւ քոյր՝ Դերմա-
նուհին, իրրեւ տարբուհի՝ Ֆրանսուհին, իրրեւ կին՝ Ի-
տալուհին կամ Սպանուհին, իսկ իրրեւ զոքանչ ունե-
նալու է Հայ կինը:

Աս վերջինը փեսաներէն խնայած եմ ես:

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

ԾԻԾԵՌՆԱԿԻՆ ԾՆՈՒՆԴԸ

(ԱԽԱԳ ՀԻՆԳՇԱՐԹԻԻ ԶՐՈՅՅ)

Յուզայի երկիրը, — Նազարէթ քաղքին արեւոտ դաշտերուն մէջ, — Մանուկ Յիսուս իր ընկերներուն հետ կը խաղար:

Ձեռքերը՝ որոնք համակ բարութիւն էին ու սէր, առուակին ջուրովը և եղերքի հողովը կ'աշխատէին թրել պարլիկ թռչուններ՝ որոնք յետոյ թեւատարած՝ կը շարուէին գետինը:

Փարիսեցի մը անցաւ:

— «Մեզաւոր տղայ, գոչեց, շարաթ օրով ի՞նչ կ'ընես հող»։ Ու իր ոտքերուն կոպտութեամբը ուղեց արըշակել ցիւտ թռչունները: Բայց Յիսուս թաթիկներովը երբոր ծախ դարկաւ, կաւէ կերտուած այդ թռչնիկները կենդանութիւն առին իսկոյն ու վեր թռան:

Ծիծեռնակները ծնած էին: Իրենց մթին թեւերով անոնք բարձրացան մինչև այն տանիքը՝ որուն տակ Յիսուս կը ընակէր: Ու, մի'եւնոյն հողէն՝ որմէ չլնուեցան, իրենց բոյնը կառուցին:

Աստուծոյ անցնելէ ետք, երբ Յիսուս ալ մարդացած՝ դէպ ի Գողգոթա քաղեց, հէգ թռչունները թաղծաղին հետեւեցան Անոր համբուն ամբողջ երկայնութեանը, թեւերնին ծոյլ ծոյլ ծփացնելով օդին մէջ, և ընդհատ ընդհատ՝ ցաւի ճիւղեր արձակելով:

Տէրը մոռնիլ կ'երթար. արջունքին հետ կարմիր կաշակներ կը հոսէին երեսներէն:

Ան աստեղծ ծիծեռնակները մէկ մէկու ետեւէ իրենց կը տուցով փետտեցին Պսակէն այն փուշերը՝ որ Անոր հաւաքը կը ծակծկէին:

Փամբը անցան: Հուսկ հեկեկանքէ մը վերջ խաշալը աւանդեց հողին:

... Երկիրը սասանեցաւ, ծիծեռնակները սրբփայլն ու իրենց թեւերը առին սուգի այն վերաբկուն՝ զոր անկից ի վեր երբէք չի կրցին ձգել վրանուն:

(Նմանողաբար)

ԱՐՇԱԳՈՒՂԻ ԹԷՈՒԴԻՅԻ

Աւագ Առ. — Յիսուսով ընթաց
Փրկչութիւն: Պատիւ:

Աւագ Առ. — Պատիւ: Յիսուսով շարադրուած
Նայ, խաշակներ և Թաղան փրկչութիւն:

ՃԱՇԱԿ ԳՐԱԲԱՌ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

«ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՌԵԼՈՅ»

(Օրումն Տօնին Առիթույ)

Ապա եթէ Քրիստոս քարոզի թէ ի մեռելոց
 յարուցեալ է, զիս՞րդ ասեն ոմանք ի ձէնջ եթէ
 յարութիւն մեռելոց չիք: Եթէ յարութիւն մեռե-
 լոց չիք, ապա և Քրիստոս չէ յարուցեալ: Եւ ե-
 թէ Քրիստոս չիցէ յարուցեալ, ընդունայն է քա-
 ռոզութիւնն մեր, ընդունայն են և հաւատքն ձեր
 եւ գտանիցիմք սուտ վկայք Աստուծոյ. զի վկա-
 յեցաք զԱստուծոյ թէ յարոյց զՔրիստոս. զոր ոչ
 արդեւք յարոյց, եթէ մեռեալք ոչ յառնիցեն
 Իսկ եթէ մեռեալք ոչ յառնեն, ապա և Քրիս-
 տոս չէ յարուցեալ: Եւ եթէ Քրիստոս չիցէ յա-
 րուցեալ, ընդունայն են հաւատքն ձեր. և տա-
 կալին ի նմին մեզս կայցէք: Իսկ արդ որ ննջե-
 ցինն ի Քրիստոս, կօրեա՞ն արդեւք: Եթէ այսու
 կենօրս միայն յուսացեալ եմք ի Քրիստոս, ողոր-
 մելի եմք քան զամենայն մարդիկ:

Այլ արդ Քրիստոս յարուցեալ է ի մեռելոց,
 առաջին պատու ննջեցելոց. Քանզի մարդով եղեւ
 մահ, և մարդով՝ յարութիւն մեռելոց: Որպէս
 ադամուն ամենեքին մեռանին, նոյնպէս և Քրիս-
 տոսիս ամենեքին կենդանացին:

ԳՕԴՈՍ ԱՌԱՔԵԱԼ

(Ա. Թուրք առ Կոստանդիս)

Ա--4 Ե--7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-51-52-53-54-55-56-57-58-59-60-61-62-63-64-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-91-92-93-94-95-96-97-98-99-100

* Կիր.—Չափիկ Յարութեան Տեսան
մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Մ Ա. Հ Ը

(ԱՐՁԱԿ ԲԵՐԹՈՒԱՅ՝ «ՄԵՌԵԼՈՅ»-Ի ԱՌԻԹՈՎ)

Ք. Բ. — Բ. օր Զատիկի : Մ. Է. Է. :

Մահը Օրէնքին վրէժն է էակաց մեղանջումին դէմ :
Մահը հունաւորութեան ազդարար զանգակն է : Մահը
յաւիտենականութեան յաղթանակն է չափուած ժամա-
նակին դէմ :

Մահուան վրայ մտածողին շուրթերը իրար կը փակ-
չին և է՛ն պերճախօսը համը կը դառնայ :

Մահը յուեանութեան ամրոցն է և անմահութեան
դիտարանը : Շիրմին քարը Աստուծոյ դարբին է . հոս ան-
հաւատը կը պատգանծի : Մահը կեանքին դիրան է :

Մահը մէթին է որով կը չափուի ապրողին արժանի-
քը : Մահը մառախուղն է՝ ուր կը խարխալին հոգի-
ները , մա՛յրն է ուր կը ննջին հողին զաւկէները :

Մահը ստաւապեալին վերջին ազատամարտն է , յան-
ձապարտին՝ քաւարանը , և անձնապանին՝ յենարանը :

Մահը առաքինութեան մեծ ազդակը , կենաց վեր-
ջակէտը և Յաւերթութեան շուկէսն է :

Մահը այն սեւ պատն է՝ ուրկէ անդին չեն զօրեր
թափանցել ո՛չ տեսողութիւնը , և ո՛չ բանականութիւնը
մարդուն :

Մահը յուեանութեան յետանաքարն է :

Մահը՝ սիրտին քնարահարն է . անոր չափ ցունց ե-
ղանակ մը ո՛չ ոք կրցաւ դարնել : Սիրտը մահուան քնարն
է : Շիրմին մէջէն , դամբաններու ճակոէն իսկ մարդկային
անախառութիւնը կը բարդաւի : Հոգիները չիրմէն եր-
կինք կ'ելլեն , և սիրտերը հօնկէ Աստուծոյ կը բարձրանան :

3. 9.

Ք. Գ. — Գ. օր Զատիկի :

« Խ Ը Տ Ր Է Լ Լ Է Ձ »

Ամէն տարի, գարնան գրէթէ կիսուն՝ ապրիլ 23-ին է որ կուգայ յունաց Ս. Գէորգի օծնը, Խըտրէլէզի զուգադիպելով:

« Գէորգ » յատուկ անուան յունարէնն է « Եօրկի » որ տալէս կ'ստուգարանուի. — Է = երկիր. Էոլիօ = կը գործեմ, աշխնքն « երկրագործ »: Իսկ « Խըտրէլէզ » ազաւազումն է արք. բառի մը. Խաւսրէք (خضر) կանաչութիւն կը նշանակէ: Եւ զալարիքն ու Գարունը անձնաորոշ սուրբ մըն է Գէորգը: Կը տեսնուի թէ Խըտրէլէզն ու յուն. Ս. Գէորգը սերտ առնչութիւն ունին միմեանց հետ:

* * *

Նախապաշարեալ միտքով կիներ կիրակի կը բռնեն այդ օր՝ եթէ յղի են, զի մի՛ գուցէ ծախն, կամ, ծնունդ տան թերացեալ զաւակի մը, Ս. Գէորգը « ծնատօն » նշկատելով: Սովորութիւն ունին անոնք 7 հատ չոր բակլայ թրջելով անկելու առ իրիկունն ու սա բանսօճեւն ըսելու. « Ծուռը մուռը հոս բուսնի »: Չեն աշխատիր, դուրս չեն ելլար, դուռ չեն գոցեր, և դեռ կարգ մը սնապաշտիկ արարքներ՝ որոնք ուրոյն իմաստներ ունին իրենց համար: Այսպէս, յղին՝ դուռ, սան կամ տուփ եթէ բանայ՝ պարտի հաքէն բաց ձգել զայն, որպէս զի ծնելիք զաւակին մէկ դին գոց չի մնայ: Նոյն օրն եթէ ննջէ՝ զաւակը վաղ աչքով կուգայ աշխարհ. եթէ սրտակի խից դնէ՝ սրբանը կը գոցուի. եթէ ծագիկ խօթէ ճակաին՝ զաւակն այդ տեղը ծին մը կ'ունենայ:

Խօսինք այդ ծինին վրայ: Ծ'իներ խայտանիչ բիծ մըն է արիւնային՝ զոր կը նշմարենք ումանց մանուսանդ երեսին վրայ, մոռ կամ մութ կարմիր պիտակի մը տեսքով: Ասոր գղ. բժշկ. բառն է désir որ ոմկ. « Խըտրէլէզի նշան » անուամբ կը ճանչցուի: Դառնալով կանացի նախապաշարմանց, ըսենք թէ բոլոր այն ուամկութիւնները զոր թուեցինք՝ իրականին մէջ գոյութիւն ունին, վասն զի գիտապէս ստոյգ է որ յղին անձին համար երբ բան մը կ'աւակածի՝ կ'ըլլայ:

(ԲԱՌԴԻՐՔԷՍ)

ՕՐԵՐՈՒՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ

(ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ)

Վաղը, Ապրիլ 29, «Նոր Կիրակի» է: Քրիստոսի յարութենէն առաջ, հանգիստի օրը շաբաթ էր. անկէ վերջը քրիստոնեայք ի յարգանս Անոր յարութեան՝ հանգիստի օրը փոխան շաբաթի՝ միաշաբաթի, այսինքն կիրակիի վերածեցին. և այս ի՛նչ է պատճառ Զատիկի զէմի կիրակիին «Նոր Կիրակի» յորջորջուելուն: Հիմայ հետաքրքրական է զիտնալ թէ ի՛նչ կազմութիւն ունին շաբթուան 7 օրերուն անունները:

ԿԻՐԱԿԻ (շաբթուան Ա. օրը) տառադարձութիւնն է յուն. «քիրեաքի» բառին որ «տէրունական» ըսել է: Բշ., Գշ., Դշ., Նշ.՝ շաբթուան Բ. Գ. Դ. Ն. օրերը: ՈՒՐԲԱԹԻ ստուգաբանութիւնը որոշ է: Հիները կ'ստուգաբանեն զայն օր և քօք, ի յիշատակ Քրիստոսի մահուան և թաղման՝ որ նոյն օրը տեղի ունեցած է: Ուղիղը կը կարծուի ըլլալ ասորերէն բառէն՝ որ «նախընթաց օր» կը նշանակէ, և արաբերէն «արիֆէ» բառն ալ ստիկէ ծագում առած է: ՇԱՐԱԹ՝ հրէից «սապաղ» բառէն առնուած է՝ որուն իմաստն է «հանգիստ»: Յուն. «սաւաթօ» նոյն:

Հետաքրքիրներուն համար ներկայացունենք Փրնս. օրերու ստուգաբանութիւնը, զոր լատիներէնի մէջ փրնտուելու է: Հռոմայեցիք 7 մոլորակաց նուիրած էին շաբթուան 7 օրերը, այսպէս.

Lundi, luna՝ Լուսին, dies օր.

Mardi, կուգայ Mars էն.

Mercredi, » Mercurius էն.

Jeudi, » Jupiter էն.

Vendredi, » Venus էն.

Samedi, » Saturnus էն.

Dimanche Արեւին նուիրուած մեծ օրն էր, Dies magna: Եւ անգղիացիք կիրակին Sunday կը կոչեն ու զերմանք՝ Sontag, այսինքն «Օր Արեւու»: Նաեւ, Dimanche ստուգաբանուած է Dominica բառով որ է «տէրունական» կիրակի:

(ԲԱՌԴԻՐԲԷՄ)

Որ. — Զ. օր Զատիկի:

Շր. — Է. օր Զատիկի, և Յիշատակ դիտարկման Արքայի Յովաննու Մկրտչին:

ՊՕԼՍԱՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐ

«ԲԻԻԶԱՆԴԻՈՆ»

1896 Նոյեմբեր 4ին Կոնստանդնուպոլիսի Կ. Պօլսոյ մէջ այս օրաթերթը Բիւզանդիոյ Քէչեանի արտօնատարութեամբ: Կը շարունակուի ցայսօր երեկոյեան հայաթերթ, խմբագրական մարմինը կազմուած ըլլալով հետեւեալ անձերէ:

Բ. Քէչեան (խմբագրականք և քաղաքական բաժին, անդղ., դաղ.):

Պարոյր Քէչեան (ներքին լուրեր և յօդուածներ):

Աշոտ » (եկեղ. քրոնիկ և յօդուածներ):

Արշակ » (Վարչական բաժին):

Տքթ. Յ. Թօփճեան (Գերմ. Վերջին ժամ, և յօդ. աստուածաբանական եւլն.):

Աւետիս Կէօղիւրեան (օգն. քաղաքական բաժնին և լրարեր):

Բիւզանդ Պօղաճեան (Թերթօն):

Իր աշխատակիցներն են՝ Թղթակից Գնայլըի (Հօրոյ) Եկեղ. Պատմ. ու Քնն. նիւթեր, Մ. Նալպանդեան (Մ. Ն. Բնագէտ.) Դիւս., Դ. Զարուհի (Կանաչի հարցեր), Արշակ Ալպոյաճեան, Տ. Եէլքէնճեան (Բանասիր. եւլն.), Զիֆթէ-Սարաֆի (Դրական էջեր), Տ. Զիթճեան, Կորիւն Վարդապետ, Թաշանճեան, գաւառական Թղթակցութիւնք, եւլն. ուղեւորական 2 թերթօն Ա. ու Դ. էջ: Դ. էջ՝ աղղեր:

«Բիւզանդիոն» թեւակոխած է մետասաներորդ տարեշրջանը:

Բաժանորդագրութիւն. — Պօլսոյ և գաւառաց համար տարեկան 120 զրջ., վեցամսեայ 60, եռամսեայ 30. արտասահման 36, 18 և 9 ֆրանք: Զեռքէ կը ծախուի թիւը 20 փարայի:

Հասցէ. — Բիւզանդ Քէչեան, Պապ Ալի ճատուէսի, թիւ 23-25:

Մտաւ. — 4 էջ՝ վեցեակ սիւներով, էջի լայնք 43½ սանթիմ., երկայնք 63½ սանթիմ.:

Պօլսոյ Զատիկ, Նօր Կիւրակէ կամ Կիւրապօրիկ:

Բշ. — Թ. օր Յիւնաց:

ՄՐԻՇԵՂ, ՎԲԴՊՏ. ՍԵՐՈՎԵՍԱՆ

(որ Եպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ 1906 Նոյեմբեր 1 ին
Ն. Ս. Օծուրխն Կիլիկիոյ Կարողիկոսէն)

Ս. ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԱՏԱՆԱՅԻ

Եւ Հեղինակ « Պատկերներ » ու « Դրուագներ » անուն Կրօն, երկերուն

ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲԱՆ

«Թռչունին նման, հոգին ո՛րչափ քարճամայ, այնչափ զուարճ է: Մարդուն համար մէկ ճշմարիտ քարճացում կը ծանցնայ, հոգիին քարճացումը . . . : Արժանիքի «արքեր» տեսիլներ չկան՝ մարդկութեան զանազան աստիճաններուն համար. մէկ արժանիք միայն կայ, եւ անիկա տոկոսուն համար միեւնոյն է: Միակ քարճացումը կը կայանայ հոգիին ազնուագոյն սկզբունքներուն եւ քարճազոյն կարողութիւններուն հրահանգութեան, զարգացումին եւ կտրոյթին մէջ»:

Ք Ա Ն Ի Ն Կ

ԱՐԳԿԱՅԻՆ կեանքի զանազան շրջաններուն մէջ, երբ հասուն ձերութիւնը իր փորձառութիւններով եւ իմաստութիւնով կը նայի այն կեանքին վրայ, որուն սեմէն քիչ մը վերջ պիտի բաժնուի, միշտ կնճռոտ ճակատ մը ցոյց կուտայ հանդէպ եւրիտասարդութեան, որ ուրիշներուն մէջկը ըզզայ, եւ որ կիրքի զայրատենչ բորբոքումով մը կը խիզախէ կեանքի ճամբուն մէջ, առանց երբեք հաշուելու թէ ունի՞ ինքը, ինչ որ անհրաժեշտ է իր կեանքի խաղաղ նպատակին համար: Մեծ կեանքով մը ապրիլ, արժած օրեր ունենալ իր ետին, եւ աչքը լուսաւոր ապագայի մը յառել, ամէն մարդու տեսլականը կը կազմէ: Այդ կեանքը ապրելու զազանիքին սակայն շատեր չեն ուզած թափանցել: Մեծ կեանք մը հիմնելու համար Ալֆրէտ ար Վինսիի բանաստեղծական բացատրութիւնը (*) այն միակ բնաբանն է, զոր պէտք է գրոշմել մանկութեան սիրտին մէջ:

(*) — «Ի՞նչ է մեծ կեանք մը.

— Մանկութեան խորհուրդ մը, որ իրագործուած է հասուն տարիքի մէջ»:

Ինչո՞ւ — չեմ գիտեր — տարօրինակ անտարբերութիւնով մը մեր ծնողքները չեն ուզեր այդ ԽՈՐՀՈՒՐԴը (pensée) ներշնչել իրենց դառնութիւնը, որոնք կոչուած են աշխարհի մէջ իրենց և իրենց ստեղծողին կեանքը շարունակել այն պարկեշտութիւնով և գործունէութիւնով, զոր հնարաւոր կ'ընէ Մարդկութեան խանդավառած մեքենային հակառակ մարդկութիւնը։ Անհրաժեշտ է որ մանկութիւնը ներշնչուած խորհուրդ մը ունենայ իրեն համար, որովհետեւ այդ խորհուրդին գոյութիւնը միայն պիտի կրնայ երաշխաւորել, թէ մանուկները ազապան պիտի ապրին ո՛չ թէ ապրած ըլլալու համար, այլ բուն իսկ իրենց կեանքին սահմանուած նպատակին համար։ Կեանքը ապրիլը առանց խորհուրդին երկնած նպատակին, բաւարար պատճառ մը չպիտի կրնար ըլլալ կրելու այն բոլոր նեղութիւններն ու դժուարութիւնները, որոնք անբաժան կը մնան նոյն իսկ անդրադ և նոյն իսկ աննպատակ ու անխորհուրդ կեանքի մը քղանցքէն։ Եւ ապրած ըլլալու համար միայն ապրիլը չկրնար իր մէջէն ծնցնել ո՛չ բարոյական ուժ և ո՛չ մեծ մարդ ըլլալու բաւական նաչախ միջոցներ։

Իրողիքի թէ՛ն՝ մեծ կեանքերու և մեծ կեանքերու Մոռնոգփի (genèse) մասին սիրական հայեցողութիւն մը ունեցաւ իր ամբողջ կեանքին և իր ամբողջ խմաստասիրութեանը մէջ։ Այդ հայեցողութեան շնորհիւ թէ՛ն մեծ մարդերու Մոռնոգփին մէջ կը տեսնէր ցեղի, ժամանակի և միջավայրի արտադրութիւններ, և անհատականութեան մէջ տիրող կարողութիւն մը։ Թէ՛ն կը գրէ. «Ամէն մարդ և ամէն գիրք կրնայ բովանդակուիլ երեք էջի մէջ, և այդ երեք էջերը՝ երեք տողերու մէջ»։ Մարդերու և գիրքերու ամբողջութիւնը համար շատ լայն տեղ մը տուած է թէ՛ն՝ իր այս սահմանումովը։ Երկու բառը բաւական պիտի ըլլար թերեւս իրապէս խտացնելու համար. Մեծ Մարդերը և Մեծ Գիրքերը, իրենց ամէնէն սեղմ, ամէնէն բանաւոր և ամէնէն ճշմարիտ համառօտութեանը մէջ, և այդ երկու բառերն են ԽՈՐՀՈՒՐԴ և ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ (Pensée et Morale)։ Ասոնցմէ առաջինը մանկութենէն սկսեալ մարդերուն մէջ կը ստեղծէ մեծ մարդ ըլլալու նպատակը, և միւսը, — բարոյականը, — մարդերը այդ նպատակին առաջնորդող ոյժը կը հայթայթէ։ Հակաբարոյական խորհուրդ մը, և անխորհուրդ բարոյական մը ո՛չ մէկ կերպով պիտի կրնային իրական ծառայութիւն մը մատուցանել մարդկային յառաջդիմաւէր անտեսութեանը, քանի որ առաջինը հաճոյստէրներով և երկրորդը անտարբեր մարդերով պիտի ողողէր աշխարհը։ Ուրեմն խորհուրդին ու բարոյականին զուգընթաց

ցութենէն է որ պիտի ծնին նաև մեծ կեանքերը : Հակառակ խորհուրդով յագեցած ըլլալուն, երբ նիւէ չկրցաւ իրապէս մեծ մարդ մը ըլլալ, պատճառը այն էր որ իր քարոզած վարդապետութեան մէջէն ինք բարոյականը արտաքսեց : Անիկա գիրքեր միայն թողոց աշխարհի գըրական պատմութեան համար, և խմատատիրական paradoxeներ, որոնք իրենց ծնունդին մէջ իսկ վիժումներ էին : Ընդհակառակն թուովթոյի մեծ մարդ մը եղաւ, ու պիտի մնայ այնպէս, որովհետեւ վարդապետութենէ աւելի, ապրուած բարոյական կեանք մը տուաւ : Իր դործը ո՛չ թէ քարոզուած և անկիրարկելի վերացականութիւն մը, այլ ապրուած կեանք մը եղաւ, որուն մէջ խորհուրդն ու բարոյականը թեւ թեւի տուած քաղցին :

Երբեք չպիտի վարանինք ըսելու թէ Բարոյականը, Վինէի բառով այդ «բարիքին նախապաշարումը», մեծ կեանքերու զաղտնի հիւթը եղած է շարունակ, Հո՛ն, ուր պատմութիւնը մեզ հանդիսատեսը կ'ընէ հակա դործերու, — այդ դործերը ըլլան անհասներու թէ դարերու կողմէ կատարուած, — որոնք կը ցնցեն մեր շգացումները, իրենց լոյսի ճառագայթներով, մի՛ տարակուսիք ընաւ, մենք հանդիսատեսներ ենք բարոյական մեծ ոյժին որ խորհուրդէն օժանդակուած է : Խորհուրդը՝ երևակայութեան միացած, կրնայ փետրազարդել մեր յոյզերը, առանց կարենալ մեր թեւերուն ոյժ տալու, դէպ ի այդ հորիզոնները թռչելու համար : Խորհուրդը՝ գիտութեան միացած, կրնայ ծանօթութիւններ տալ մեզի մեր էութեան ու մեծ տիեզերքին վերաբերմամբ, բայց այդ ծանօթութիւնները սոսկում միայն պիտի պատճառէին մեզի, նիւթին անողոք օրէնքին գերինները լինելով : Այդ երեւակայական թռիչքները, այդ չոր ու ցամաք ծանօթութիւնները, սակայն, աւելի փրկարար և միտքարոզ ընոյթը կ'աւանդեն այն մարդերուն համար միայն, որոնց մէջ խորհուրդը միացած է բարոյականին, և որոնք խորհուրդէն ու բարոյականէն թեւեր չլինած, դէպ ի մեծ մարդերու կեանքը կը թռչին : Կը հիանանք գիտուններուն վրայ, առանց սարսափելու թերեւս անոնց աշխատութեան արտադրած անողոքութենէն : Կը հիանանք ճգնաւորներուն վրայ, — այս բառը ուսմիկ խմատովը կ'աւանդենք հոս, — առանց թերեւս կարեւորութիւն տալու անոնց բարոյական հրահանգութիւններուն տուութեանը :

Այդ փորձութիւնները կան ու պիտի մնան շարունակ : Անո՛նք են որ պիտի դտեն մարդուն մէջ ամէն ինչ որ առողջ է ու բարոյիկ, տեւական և հաստատուն, հետեւարար յարմար՝ մեծ կեանքեր պատրաստելու համար : Արժանիքի հիմնաւորութեան ամէնէն անհրաժեշտ

սլայմաններն են անոնք որոնք մարդուն մէջ մասնաւոր գրգիռը պիտի ըլլան շաւազունին, և քրիստոնէական ըմբռնումով յառաջդիմութեան ճամբուն վրայ բուսած փուշերուն, անոնք, որոնք խորհուրդ ունին դատելու: Այդ փորձութիւնները մեր սիրտին մէջն են. անոնք մարդու անկումին լծակները կը դառնան, երբ բարոյականը խոյս կուտայ իրմէ: Կիւցեօ շատ թեթեւութիւնով կը թուի նայած ըլլալ մեր արժանիքին սատարող այդ փորձութիւններուն վրայ, երբ սատարները կը դբէր. «Յիսուս երբ փորձուեցաւ, անապատին մէջն էր. լեռան վրայ, գրեթէ մերկ էր անիկա և ծովերէն հիւժած, մեր օրերուն» երբ մեծ մասամբ լաւ հաղուած են մարդիկ և ծով չեն պահեր, փորձիչը այնչափ մօտ չեն դատար իրենց. հետեւաբար եթէ այլ ևս փորձիչ չկայ, այլ ևս Բրիտանոս ալ չկայ»: Տրամարանական եզրակացութիւններու աւերելոյթ ճշգրտանմանութիւնը սրբան պատրանքներ կուտայ մարդու, եթէ բազդատութեան եզրերուն բանաւոր ստընչութիւնները չփնտռենք: Չմտնանք, թէ փորձութիւնները անուղղակի և անկարեւոր պատճառներն են Յիսուսի մեծութեանը: Անիկա ՄԵՄ ծնաւ: Իր ծնունդը, իր դործերը, իր մահը աստուածային մեծութիւններու ամբողջական փունջ մը ձեւացուցին: Բայց եթէ Յիսուսի կեանքին մեծութեանը մէջ անկարեւոր տեղ մը մնայն բռնեցին այդ փորձութիւնները, անոնք մարդկային մեծութեան պատումնդանները ըլլալ սահմանուած էին: Յիսուս երկնային և անհաւասարելի դէմքը կը մնայ պատմութեան հորիզոնին վրայ: Բայց ասիկա պատճառ մը չէ, որ մարդիկ մեծ կեանքի ու մեծ դործերու չձգտին: Որովհետեւ եթէ պարտաւորիչ չէ ամէն մարդու համար Յիսուս մը ըլլալ, բայց մեծ մարդ ըլլալու, մեծ կեանք մը ապրելու կոչումը՝ բո՛ւն իսկ մարդկային կոչումը պիտի մնայ:

Եւ մեծ մարդերու ճամբան՝ խորհուրդի և բարոյականի ճամբան է միայն: Կրնայ ստույգ եղած ըլլալ առածը, թէ «ամէն ճամբայ Հօռթմ կը տանի»: Բայց երբեք ստույգ պիտի չկրնայ ըլլալ անիկա, երբ խնդիրը մեծ կեանք մը ապրելուն շուրջ կը դառնայ:

Խորհուրդէն օժանդակուած բարոյականին ճամբան է Մեծութեան ճամբան:

28 Փետրուար 1906

ԱՏԱՆԱ

Մ. Ղարաբաղ

Մ Ա Յ Ի Մ

Շինելու համար ՇՐՋԱՅԵՐԱԿԱՆ՝

ձոխ՝ ՏՐԱՊԱՐԱՆՆԵՐ ԱՐԴԵՓ ԲԵՐԱ ԿԱ՞Ն :

— ԲԵՐԱ Ի՞Նչ ԿՆԵՐԱՖ, ԵՂԲԱ՛ՅՐ ԱՎԱՏՈՒԱԿԱՆ,

ՔԱՆԻ ՈՐ ՈՆԻՆՖ ԿՈՒ՝ ՏԷՐ-ՆԵՐԱՀԱԵԱՆ . . . :

ՄԱՅԻՍ = 31 ՕՐ = ՄԱՅՐՍ

Մ-յէ- անունը կուգայ էս. *Mainis* քառէն: Ըստ դիցաբանութեան, Արամազդի հոմանոյշն էր Մ-յէ- զիցուհին՝ որ երկիրը կ'անձնաւորէր եւ որուն նուիրուեցաւ ծաղկանց այս գեղանի ամիսը: Մ-յէ-ը ստուգաբանած են նաեւ *maiores* կամ *maiores* քառով՝ որ լատին լեզուի մէջ կը նշանակէ «նախնիք», վասն զի Հռոմուլոս սա ամսուն էր որ կազմեց իր ծերակոյսը: Մայիսը ի հետման նուիրուած էր Ենեռութեան, եւ արգիլուած էր նոյն ամսուան մէջ ամուսնանալը:

Տարւոյն հինգերորդ ամիսն է Մայիսը՝ մեր զործածած Յուլեան տոմարի հաշուով, մինչ Եւրոպացիներուն զործածած Գրիգորեան տոմարի հաշուով՝ Մայիսը 13 օր կանուխ կ'սկսի մերինէն. իսկ Հռովմ. տարւոյն Գ. ամիսն է, վասն զի տարեգումար առաջ Մ-ը էն կը հաշուուէր:

Ձիերը դաշագեսին կը հանեն եւ մարգարադը կ'սկսի: Դարձան նախախայրի պատուներէն ելաի, կեռաս, հաղարջ եւայլն կը հասունանան եւ անձրեւները հնգգինէ կը ցանցաւին:

Մայիսի խորհրդանիշ պատկերն է *ԵՐԻ---ԴԷ* (*Céréaux*)՝ որ զոդիակոսի Զոչ կենդանակերպն է, Կը ներկայացունեն զայն միջին տարիքով անձ մը, ծաղկեպտակ մը զլիւն, մէկ ձեռքին մէջ ծաղկալից կողով մը, իսկ միւսին մէջ՝ ռունգերուն բռնած ծաղիկ մը:

Մեր նախնիք ՄԱՐԵՐԻ կոչած են Մայիս ամիսը, որ է Դարուն եղանակին երեակ ամիսներէն վերջինը, որ ասեն ծաղկանց դշտն՝ Վարդը իր նածիշներուն հետ զունազեղ կը փայլի, պարսէզներու մթնոլորտը խնկաւէսելով: Բանաստեղծութիւնն ալ իր լեզուն ունի, որակելու համար բնութեան այս եռամսեայ շրջանը. «Դարունն է իսպ Մանկութեան, առաւօս կենաց», — 1870 տկան Յուսկանինն սկիզբները թէն փորձ մը եղաւ. Մ-յէ- օտար անունը փոխանակելու Մ-ը: Եւ նոր յորհորդմամբ, — իբր համառօտութիւն «մարգային ամիս» ի, — քայց ընդունելութիւն չի գտաւ:

ԳԱՐՈՒՆԸ ԿԵԱՆՔԻԴ

Առ Յր. Ն. Ե.

Գլ. — Ժ. օր Յիսուսի,

Գլ. — ԺԱ. օր Յիսուսի,

Ինչպես բեւերն հարսնուկներուն
Վառ կարմիրով ծիածանին
Կը ծածանին.

Յորենով լի դաշին՝ հեռուն
Հասկերն ինչպես, ոսկի՝ բրդան,
Կը բրբրդան.

Հարս բիբեռները սարփագին
Կը ծաւալեն գարնան հովեր
Երբն ի վեր.

Շաղ բեւերով շերտփագին
Կ'երփնաւէի վարդին համար
Սիրով յիմար.

Շողշող լոյսով երկնաւայ
Փոսուռաներ, փերանք լուսնին,
Մեզ կը հասնին.

Շափրակներուն արեւն ծըլած
Սնդուս բուրումը լելակի
Կը վիլակի.

Յով մ'ասուպեն, ծիլ մը լոռեն,
Բոլոր դիւրանքը միասին
Մեր մայիսին՝

Ժրպիսներով կը բոլորեն
Մայր Բընուքեան պըսակ մ'աղուոր
Բայց անցաւոր.

Այսպես եւ քու հոգւոյդ գարուն,
Շընորհներու սարքեր մաքուր
Եւ քաղբագուր

Հրմայներով միշտ պատարուն
Պիտի ապրի, ցորչափ յամեն
Պատրանդդ ամեն:

2. ԱՄԱՏՈՒՐ (Սիրտ)

ՀԱՆԿԻԹՆԵՐՈՒՆ ԹԱՐՄՈՒԹԻՒՆԸ

Զատիկի շաբաթներու մէջ ենք և ամէն տունի մէջ ներկայ է հաւկիթը, մեր սնունդին այդ կարեւոր նիւթը: Դժբախտաբար հաւկիթները շատ չեն ղրմանար. ամուսնէ քանի մը շաբաթ յետոյ դէշ հոտ մը կ'ունենան և կը դադրին մեր սննդաւութեան ծառայելէ: Մէկ քանի օրէն — դեռ եւս չ'աւրուած —, արդէն իսկ մաս մը կորսնցուցած կ'ըլլան իրենց համեղութենէն ու մարսելիութենէն:

Իրենց թարմութիւնը կարելի է ճշդել հետեւեալ միջոցներով:

1. 20 կրամ սարդ, խոհանոցի աղ պէտք է հալեցունել 200 կրամ ջուրի մէջ: Այս լուծաջուրին մէջ հաւկիթները եթէ ձգենք, թարմը յատակը կ'իջնայ, քիչ թարմ հաւկիթը ջուրին երեսը կը ծածանի, և սրչափ շատ օրուան ըլլայ, այն քան աւելի ջուրէն դուրս կը մնայ:

2. Երբոր շատ թարմ, այսինքն նոր նոր ամուած հաւկիթ մը ետացող ջուրի մէջ մէկէն ի մէկ խօթենք, կճեղը շատ մը տեղերէն կը ճաթուտի:

3. Զեռքով կը չրջապատեն հաւկիթը, և մութ տեղ մը զայն կը կեցունեն կանթեղի մը և աչքին միջեւ: Եթէ թափանցիկ է, յայտնի է որ թարմ է: Թարմ չեղող հաւկիթ մը արատաւորուածի պէս կ'երեւայ ներսի կողմը: Աւրուած հաւկիթները բնաւ թափանցկութիւն չեն ունենար, և կամ, կեղեւին կպած խոշոր արատ մը ցոյց կուտան:

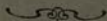

Նոր ամուած հաւկիթներ եթէ բաւական տուն թարմ պահել կ'ուզէք, դրէք զանոնք տակաւիկի մը մէջ՝ պաղ ջուրով թրջելով. վերջն ալ հարկ է թրջել զանոնք «ասիտ սալիսիլիք»ի ջուրով: Պէտքի համար եթէ մէկ քանին մէջէն հանէք, անմիջապէս գործածելու էք:

ՀԱՇԱԿ ԵՒ ՐԳ. ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ

PLAISIR DU PRINTEMPS

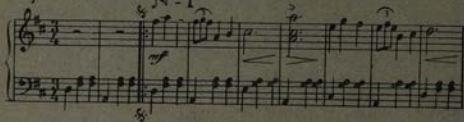
(Valse)

Tempo di Valse

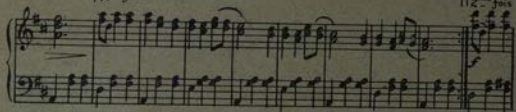
S. PADELIAN.

N° 1

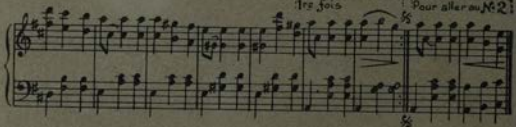
1re fois

2de fois

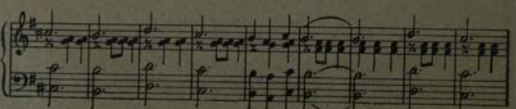
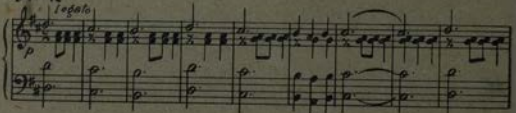
1re fois

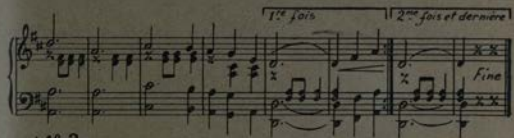
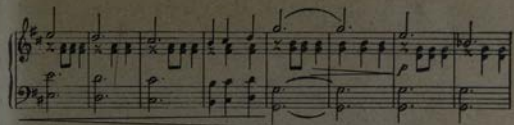
Pour aller au N° 2:

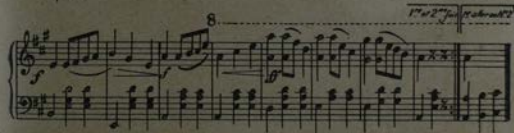
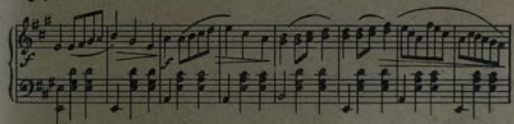
N° 2

legato

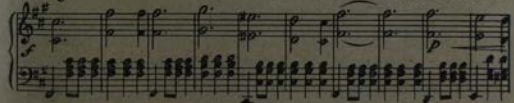

N° 3

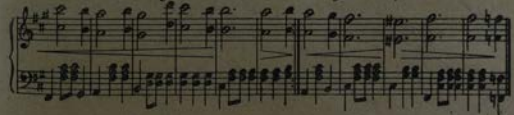

N° 4

1re fois

2me fois et puis N° 3.

ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ԹԻԹԵՌՆԻԿՆԵՐ

Պէտք է որ մարդ ինքն իսկ քան մը արտադրած
ըլայ՝ ուրիշները դատելու կարողութիւն ունենալու
համար :

?

Մարդոց մեծ մասը իր կեանքին Ա. մասը կը դոր-
ծածէ՝ Բ. մասը ապերժանիկ ընելու համար :

?

Խրատ տալը աւելի դիւրին է, քան թէ անոր հե-
տեւելը :

?

Ոչ ոք արժանի է բարութեանը համար դո՛ւրեւելու,
եթէ չար ըլլալու կարողութիւնը չունի :

?

Կեանքը կարճ է, Արուեստը՝ երկայն, Ասիկթը՝
խուսափուկ, Փորձառութիւնը՝ սաշուն, և Դատաստանը՝
դժուարին :

?

Մտածումը գործողութենէն առաջ է, ինչպէս փայ-
լակը՝ որոտումէն առաջ :

?

Ներումը գրէթէ անտարբերութիւն է, Այտէս,
չե՛ն ներեր՝ երբ կը սիրեն :

?

Ամէն մարդ կը դանդատի իր յիշողութենէն, և
սակայն ո՛չ ոք կը դանդատի իր դատողութենէն :

?

Ապերախտներ երախտաւորելը մեծ դժբախտութիւն
մը չէ այնքան՝ որքան անպատիւ մարդէ մը երախտա-
ւորուիլը :

?

Երազը գաղափարներ ծխել է :

Եր. — ԺԳ. օր Յինանց :

Յ. Կանաչ Կիր. — Տօն Աշխարհամարան :
ԺԵ. օր Յինանց :

✱

Մըստրը ծօրճ Սիմա՝ Տիք անունով քանարեակ մը ունէր։ Իր վանդակին մէջ ա՛յնքան երջանիկ էր թռչնիկը և ա՛յնպիսի գուրգուրանք մը կը վայելէր որ նախանձը կրնար շարժել նոյն իսկ որդեսէր հարուստ ծնողքի մը մէկ հասիկ զաւկին։ Այդ քանարեակին մասին Մըստրը Սիմա կ'ընէ հետեւեալ սիրուն ու սրտառու պատմութիւնը՝ զոր կրնանք նկատել անձանթի գրուագ մը երգեցիկ թռչուններու բնոյթէն։

... «Իր պզտիկ հին վանդակէն հաներ՝ զեղեցիկ մեծ վանդակ մը փոխադրեւ էր զինքը։ Այս տեղափոխութեանէն կ'երեւայ թէ շախազանց դժգոհ մնաց Տիք, որովհետեւ բոլորովին դադրեցաւ երգելէ։ Անեակիս լուծիմանը մէջ, փոխան իր երբեմնի զայլայիկներուն, կը լսուէր միայն ճանկաւթներու ցուրտ աղմուկ մը՝ որ կ'առթուէր վանդակին ձողիկներուն կաշտը իր եզունդի անհանգիստ հարուածներէն։ Տխրութիւնս չափ չունէր։

«Գիշեր մը, սենեակս քաշուած, կլեկտօֆօնի մը մէջէ Մէլպա անուն Օրէնայի նշակաւոր երգչուհին մօրիկ կ'ընէի։ Յանկարծ գաղափար մը կայծկտաց գանկիս մէջ։ Հետո քէն պահող իմ սիրական Տիքս թերեւս ասորձ զգար իրեն մրցակից այս երգչուհին լսելէն, խորհեցայ։ Ուստի էլէքտրօֆօնիս ընդունարանը տարի անոր վանդակին կից զետեղել։ Ապասեցի։

«Մէլպա La Bohème օրէնային մեծ տեսարանին ճիշդ մէջտեղը հասած էր նոյն պահուն։

«Քանարեակը թառէ թառ ոտոտտեց, ցնցեց գլխիկը ու բռնեց վերջապէս անշարժ, ունկնդրելու սխալի ու երջանիկ ձեւով մը, մինչ իր պզտիկ սեւուլիկ աչքերը կարծես դուրս պիտի ցատքէին իրենց ակնակապիճներէն։ Այն ատեն էր որ կտուցը բացաւ, ուսեցուց իր թրթրակ կոկորդը ու մէկէն ի մէկ խզեց իր շարաթի մը լուծիմանը, զեղզեղելով վեհալութ մէկօտի մը որուն նման կեանքին մէջ երգած չունէր գրեթէ։

«Եթէ Մէլպա դիմնա՛ր որ այդ յազմական գիշերը duo մը կ'երգէր թռչնիկիս հետ...»

Բնոյթ — Բնոյթ

Գր. — Գր. Գր.

ԲՈՅՐ ՈՒ ԲՈՒՐՈՒՄ

Մայիս ամսուն մէջ գտնուելնուս համար, բարեմ-
ներու մասին քիչ մը խօսիլ պատե՛հ կը նկատենք:

Հոտտելիքը այն առաջին զգայարանքն է որ խկոյն
ուղեղին կը փոխանցէ անուշատ մարմիններէ բաժնուող
մասնիկներու ազդեցութիւնը: Մարմիններու մէջ շատ
անգամ ինքնաբերաբար բոյրեր կը գոյանան, և ասիկա՝
ամէնէն աւելի իգական սեռի վրայ դիտուած է: Հան-
դիպած ենք սաթի, մուշկի, մանուշակի, ծծումբի հոտեր
արտարուող կիներու: Զկան խզի գործածութիւնը կը
զոյացունէ սառտինի անախորժ հոտը: Միզարգելութիւնը
յառաջ կը բերէ մարմինին վրայ մուկի հոտ:

Արուեստական բոյրեր մշակնոյն ազդեցութիւնն ի
գործ չեն դնել ամէն անձի վրայ: Թուխերը աւելի հա-
կամէտ են իրենց մորթին վրայ պահելու անուշահոտու-
թեանց հետքերը: Յետոյ կուգան զանդրահերերը, և
անոնցմէ ալ ետք՝ չիկահերները:

Ինչպէս բնագիտութեան մէջ՝ մարմիններու թրթ-
թրումանց կանոնով՝ լոյսի և ձայնի վրայ տեսութիւններ
եղած են, նոյնպէս ալ բոյրերու վրայ: Այս վերջիններն
ալ ունին իրենց երաժշտական սանդուխը:

Մուշկը կը ներկայացունէ փա:

Մանուշակի բոյրը կը ներկայացունէ սոյ:

Վարդի բոյրը կը ներկայացունէ օօ, ևն:

Ասիկց գատ, ինչպէս որ երկու խիստ ձայներ կըր-
նան լուծին յառաջ բերել իրերարեւութեամբ (interfé-
rence), և երկու զօրաւոր լոյսեր՝ մթութիւն, այնպէս
ալ երկու զօրաւոր բոյրեր կը կազմեն գրէթէ անհոտ
խառնուրդ մը: Մարմին մը իր գոյնին համեմատ կրնայ
անուշահոտութիւն մը առնել քիչ կամ շատ չափով: Ա-
հաւասիկ գոյներու կարողութիւնը՝ ատոյճանաբար. —
Սևը Ա., կապոյտը Բ., կանանչը Դ., կարմիրը Դ.,
գեղինը Ե. ու ներմակը վերջին:

Թշ. — փժ., որ Յիւնոց:

Եշ. — փժ., որ Յիւնոց:

ՄԻԱՄԻՏԻ ՏՈՊՐԱԿԷՆ

* Անձրեւի աստն մեղի ո՞վ կ'ընկերանայ :

— Անձրեւանոցը :

* Ո՞վ է այն որ ջուրէն կ'անցնի անշարժ մնալով :

— Կամուրջը :

* Երկաթ ուտող մը գիտէ՞ք :

— Փանդը :

* Մաքուր կը ծնի , և ցեխի մէջ կը մահնի : Ո՞վ է :

— Զիւնը :

* Որ և է լեզու մը չէ սորված , բայց սշխարհիս բո-
լոր լեզուները կրնայ խօսիլ , գիտէ՞ք ո՞վ է :

— Զանգիրափը :

* Երբ Եւա ծնաւ , ի՞նչ բան չի կրցաւ ցուցունել :

— Իր սեռէն ներկայացուցիչ մը :

* Ակռայ ունենալով ակռայի ցու չաւանցողներ կա՞ն :

— Սղոցը և սանաթը :

* Ամենատեսն Աստուած ունի՞ բան մը զոր չի տեսնէ :

— Երազը :

* Մոմ բերնով քանի՞ հաւկիթ պիտի կրնայիք ուտել :

— Մէկ հաւ , որովհետեւ առաջինն ուտելէ վերջ
ծոմ եղած չեմ ըլլար :

* Կոնակը փատէ , փորը մազէ , առատները վրադ կը
վազէ :

— Գիտե՛մ , խողանակ է :

* Սխալմամբ մեղան խմեցի , ի՞նչ ընեմ :

— Բիչ մը ծծուն թուղթ կլլէ՛ :

* Ազուշ մը ի՞նչ կը դտնայ սամէն կողմ :

— Իր նմանը :

* Ո՞վ է այն որ կ'այրի՝ գաղտնիք մը սրտնելու համար :

— Կնքամոմը :

Ուր. — Ի. օր Յիշոց :

Էր. — Իկ. օր Յիշոց :

ՔԱՆԻ ՄԸ ԾԱՂԿԱՆՅ ԼԵԶՈՒՆ

Ա. Բաախիւս . Ե՛րբ պիտի կրնամ տեսնել զձեզ նորէն :

Այժմ տեղի է. Յան Բանդուկտի և :

Ապրիլ—Մեռնիս. Չիս կը տիրէս, ես միշտ աւելի:

Գարեածաղիկ. (primevère). Քով քովի քաղնիք
կեանքի ճամբայէն :

Դիւանադիւ (գիւղ). Դռն անցողակի սիրենցիր զիս,
բայց ես յաւէտ յարած եմ քեզ :

Եղիշանի (շխախ). Վերադարձի՛ր, գիրս պիտի գրեմ
 նես ա՛յնպէս ինչպէ՛ս եղած եմ միշտ:

Եղրեւանի մերմակ. Կը պաշտեմ զքեզ, անմեղութեամբ
հրկշտակ:

Զանկածաղիկ. Զպիտի համարձակիմ դձեղ սիրել :

Ինկիկ (azalée). Համակրթեան համար պինդ մը
ամէն բան է, բայց անտարբերութեան համար՝ ամէն
բան պինդ է:

Կապույտ/իկ (bluet). Տկար կնոջմէն աւելի զօրութիւն
բան չի կար:

Հարսնով. Ինչ որ քու միշտտակդ միտքս կը ձգէ՝
Թանկագին է ինձ համար:

Հիւրիկ (մնալի զստնպազ). Ինչո՞ւ. սիրտիս խաղաղութիւնը վրդաւեցիր:

Հնդկաստան (լուսկն չիշկի). Բո՛ւ՛ է՛ դադանիքդ ինձի,
չառ ծածուկ պիտի պահես:

Հորդանանիս . Միշտե մահ քու կդ կսի :

Ճանադիրուցակ (սանդղւմ). Յառաջիկայ պարահանդէսին պիտի դաք:

Նարնջաժաղիկ. Յկեանս իմա եղի՛ր :

Ճանաչում. (գտնական). Սէրը ոչինչէն կը ծնի և
ամէն բանէ կը մեռնի:

Շահագրանի դեղին (շեհագոյ). Սիրտու սպասանէէն կը չար-
չարութի կոր:

Ոսկեծաղիկ (ֆրիզանդիա). ԱՆ, եթէ իմ արցունքներս
բոս կարենային զքեզ յուզել . . . :

Պեկոնիա . Պատասխանեցէ՛ք , կը պաղատիմ :

Տալիս. Այնպիսի խորհատ էք որ ձեզի հետ խօսիլ
չեմ համարձակիր :

Փեննա. (Շագալիկ). Այդքան դուրաւ, չեմ վստահիր:

ԾԱՂԻԿՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ՎԱՐՂԻ ԻՒՂ

Վարդենին Բ. տարիէն սկսելով վարդ կուտայ. տունը 5 տարեկան ըլլալուն՝ ամէնէն չափ վարդ կը բանայ: Ծաղիկները՝ որ մայիսի վերջին շարժուն կը բացուին՝ յունիս 15 էն 20 կը ժողվուին: Երբ օդը նպաստաւոր է ծաղիկները քաղուած ժամանակ, (այսինքն զորտ և անձրև օդի՝ ուր ծաղիկները ամէնքը մէկանց չեն բացուիր), կարելի է մէկ քիւօ իւղ ձեռք բերել 2000 քիւօ վարդի թերթէ: Եթէ օդը չափ տաք ընէ, 2000 քիւօն հազիւ կէս քիւօ իւղ կ'ստացուի: Հիմայ տեսնենք թէ ի՞նչպէս կը հանեն իւղը: Թորանոցներու մէջ 75 լիտր ջուր և 12—15 քիւօ վարդի թերթ կը լեցունեն և փայտով կը տաքցունեն: Գործողութիւնը կ'աւարտի, երբ թորանոցին մէջ 10 լիտր ջուր միայն մնայ: Այդ վարդի ջուրէն 40 լիտր առնելով նորէն կը թորեն և խտացած հեղուկէն իբր 5 լիտր կը լեցունեն երկար վիղով զնտաձեւ շիշերու մէջ: Վարդին իւղը երեսը կը ժողվուի, և չափ զիւրին է ջուրէն բաժնել զայն: Մէկ հէքթար տարածութեան վրայ տնկուած վարդենիները սովորաբար 3000 քիւօ վարդի թերթ կ'արտադրեն, և այդ անուշահոտ կոյրին թորումէն՝ միջին հաշուով մէկ քիւօ վարդի իւղ ձեռք կը բերուի: Կարելի է ըսել ուրեմն թէ մէկ հէքթարէն մէկ քիւօ վարդի իւղ կ'առնուի. (մէկ հէքթարը 10,000 քառակուսի մէթր է, կամ 100 կալ «are»):

ՈՐՊԷՍ ԶԻ ԶԻ ԹՈՌՄԻՆ

Փրցուած ծաղիկները կարճատև. կեանք մը կ'ունենան, շուտ մը կը թռուին: Կրնանք սակայն զանանք երկար առնն անեղծ պահել, եթէ անոնց կոթերը զննենք ծաղկամանի մը մէջ՝ որուն ջուրը քանի մը կրամ «բօրիտաթ ա'ամօնիաք» պարունակէ: Կէս լիտր ջուրին 2½ կրամը բաւ է, պայմանաւ որ հալեցունենք:

ՄԱՆԻՇԱԿԻ ԲՈՅՐ

Պ. Թիման, գերմ. քիմիադէտը, 10 տարուան աշխատութեամբ հնարած է մանիշակի բուրու մը «իօնան» անուամբ, մանիշակին կատարեալ հտաւիք, առանց նայն ծաղիկէն հանելու:

Պ. Զ. — Ի. Գ. — Ի. Գ. — Ի. Գ.

Պ. Զ. — Ի. Գ. — Ի. Գ. — Ի. Գ.

Ս Է Ր Ը

(Եւր ամուսնացած շարեկաւմի մ'ապրումին մեջ գրուած)

Երանուքեան արեւուն տակ՝ ի՞նչ է պայտան.

— Սէ՛րք միայն:

Ի՞նչ բան ըզմեզ ամենեկն շատ կ'ընէ բռնառ.

— Սէ՛րն անպատահառ:

Մեզ այս երկիր ի՞նչ բան դրախտ մ'ընել կրնայ.

— Սէ՛րն աներկբայ:

Ի՞նչ ամեն ծամ մեզ անիծել կուտայ զարեւ.

— Սէ՛րն արդարեւ:

Ի՞նչ բան վարդի պէս քեզ հաճոյ կ'ընծայէ փուռ.

— Սէ՛րք անուռ:

Հանոյին իսկ մեջ քեզ ի՞նչ բան զսնել տայ բոյն.

— Սէ՛ր քաղցրագոյն:

Ի՞նչ բան քափել տայ մեր աչաց ցողքն է՛ն հեշտին.

— Սէ՛ր մեր սրտին:

Մեր է՛ն լեզի արցունքն ի՞նչ բան կը վազցընէ.

— Անուռն Սէ՛րն է:

Երեւաւայ քեւեր ո՞վ տայ մեր հոգիին.

— Սէ՛րն երկնային:

Ո՞վ գլխիվայր ըզմեզ յանդուհոյ զլորէ մըքին.

— Սէ՛րք կրկին:

Քեպէտ ա՛լ ձեր՝ ո՞վ մեզ առոյգ պահէ յաւէտ.

— Սէ՛ր կենսաւէտ:

Ո՞վ կ'ընէ որ կտրին իբրեւ ձեր գողգոջ.

— Ո՛հ, Սէրք չէ՛:

Ի՞նչ բան կ'ընէ որ մահուան գիրկն իսկ մարդ կ'ապրի.

— Սէ՛րք արի:

Ի՞նչ բան կեանքի մէն մի բոպէն մահ մը կ'ընէ.

— Դարձեալ Սէ՛րն է:

1902 (Անխոյ)

Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐՆԱՆ

Եւր. — Ի՞նչ. որ Յիւնից.

Ռ. Յ. — Ի՞նչ. որ Յիւնից.

ԳՐԱԿԱՆ ԳԼՈՒԽ-ԳՈՐԾՈՅՆԵՐ

Աստուածաշունչ Մասեանք .
 Բասալի «Մշածութիւնք» .
 Բերարալի «Սօնե»ներ .
 Գոնեկլի «Սիս»ք .
 Զոլայի «Ժեռմիւնալ»ք .
 Թոլսթոյի «Յարութիւնք» .
 Լամառքի «Խորհրդածութիւնք» .
 Լա-օ-Յէի «Ճանապարհին եւ առաջիմութեան զիրք»ք .
 ԼաՅօնքեհի «Առաջներ» .
 Լօրիի «Իսլանտայի ձկնորս»ք .
 Կեօքէի «Վերքեր»ք .
 Հայնէի «Երգեր»ք .
 Հիւկոյի «Զրոյցք դարուց»ք .
 Հոմերոսի «Իլիական»ք .
 Հնդկաց «Ռիկ-Վեդան» .
 Մասամ Տր Սրալի «Գոռիւն»ք .
 Մոլիէռի «Մարդասեաց»ք .
 Մօքասանի «Մանուան պէս հօգօ»ք .
 Նարեկացիի «Աղօթագիրք»ք .
 Ներսէս Շնորհալիի «Շարական»ներ .
 Շարոպրիանի «Յիշատակներ» .
 Շեքսպիրի «Թատերաստայք» .
 Շիլլերի «Զանգակ»ք .
 Զերվանքեսի «Տօն իիշօք»ք .
 Պայրընի «Զայր Հառոյս»ք .
 Ռուսոյի «Խոստովանութիւններ» .
 Սա'ասիի «Կոչիսքան»ք .
 Վեռլէնի «Իմաստութիւնք» .
 Վիազաի «Մանապարտաւն» .
 Վիրգիլիոսի «Ենկան»ք .
 Տօսէի «Թառքառներ»ք .
 Ֆիրսուսի «Շանկաւն» .
 Ֆլօպէռի «Մասամ Պօլսոյն» . եւն. եւն. եւն. :

Էր. — իմ. օր Յիշանոց :

Յ. Հիշանոցը պէտքով. — իմ. օր Յիշանոց :
 Տօն Երեման Ս. Խաչի :

ժառանգորդներ անձկադին կը բանան շուայլ տարած
և ամուրի մեռնող իրենց մէկ ազգականին կտակը և
հետեւեալը կը կարդան. «Բան մը չունիմ, շատ պարտ
ունիմ, մնացեալը՝ աղքատներուն»։

Յաճախորդ մը համարակ ստիբիլի մը կը ներկայանայ
ածիլուելու համար։ Ստիբիլը դէմքին քանի մը տեղե-
րէն կը կտրատէ. վերջէն, 10 դահեկան վարձք ստացած
պահուն՝ չփոթած՝ կը բացադանչէ։

— Բայց աս դրամը երկու անգամն է ձեր վճարումին։

— Հաշիւը ճիշտ է, — կը պատասխանէ յաճախորդը —,
քառորդին մէկը՝ զիս ածիլելուդ, միւսն ալ զիս ցանկ
(հաճամաթ ընել)ուդ համար է։

Երկու բարեկամներու միջեւ։

— Երեսդ կախ կը տեսնեմ կոր։

— Կ'ուզես որ աս վիճակիս մէջ խնդամ։ Վճարորե-
րը կը մօտենան կոր. հինգ օրէն 120 ոսկի և 11 օրէն
230 ոսկի վճարելու եմ, և տասնոց չի կայ անտուկս, դի-
շերները քուն չունիմ։

— Բաւական միամիտ ես եզեր. վիճակդ զնա՝ առ-
նելիք տրներուդ յայտնէ՛. ան ասուն անո՞նք քուն չեն
ունենար, դուն հանգիստդ կը գտնես...։

— Կարդալու համար շնորքով ակնոց մը հանեցէք
ինձի։

Ակնոցավաճառը կարճատեսի բոլոր օրինակները ա-
նոր ցոյց տալէ վերջ՝ երբ սա միւսնոյն պատասխանը
կ'ընդունի, «չեմ կրնար կոր կարդալ», կ'ստիպուի հե-
ռատեսի նմոյշներն ալ անոր առջին դնել։

— Բայց նորէ՛ն չեմ կրնար կոր կարդալ։

— Մի՛ գուցէ դուք կարդալ չը գիտնաք...

— Անշուշտ, ճի՛շդ ատոր համար է որ յարմար ակ-
նոց մը գնել կ'ուզեմ կոր...։

Թշ. — Լ. օր Յինոց

Թշ. — ԼԱ. օր Յինոց

ՃԱՇԱԿ ԵՐԲՅԱՆ, ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՓՈՒՆՁ ՍՈՂՈՄՈՆԻ ԱՌԱՅՆԵՐԷՆ

*Պատուէրը ճրագ է, օրէնքը՝ լոյս:

*Ճշմարտութիւնը, խմաստութիւնը և խրատը ծախու
մ'ա, բայց մի՛ ծախեր:

*Ստար կնոջ շուրթերէն մեզը կը կաթէ՝ որ սակայն
օշինդրի պէս դառն է:

*Վատահամբու կնոջ տունը դժոխքին ճամբան է.
հոնկէ՛ կ'իջնուի մահուան շտեմարանները:

*Չորս բան կայ որ «հերիք է» չեն ըսեր. Գերեզմա-
նը, ամուլ արգանդը, երկիրը՝ որ ջուրով չի կշտանար,
և կրակը:

*Ազոսաները պիտի փորեն անոր աչքը՝ որ իր հայրը
կը ծաղրէ ու չի հնազանդիր իր մօրը:

*Յայտնի յանդիմանութիւնը ծածուկ սէրէն աղէկ է:

*Քու վատտակդ չըլլայ որ օտարներուն տունը մնայ:

*Դուն քու ջրհորիդ մէջը վազող ջուրէն խմէ՛:

*Երբոր ծոյլ ես, ազքատութիւնդ ճամբորդի պէս
պիտի գայ, և կարօտութիւնդ՝ սպառազէն մարդու նման:

*Ո՛վ որ տոկոսով և վաշխով կ'աւելցունէ իր ինչքը,
ազքատին ողորմողի՛ն համար կը ժողվէ զայն:

*Ուշացած յոյսը սիրտը կը հիւրնացունէ:

*Ո՛վ որ ազքատին ձայնը չի լսելու համար ականջը
գոցէ, ինքն ալ պիտի պօռայ՝ առանց իրեն լսող մը
գտնայու:

*Պարտքի համար երաշխաւոր մի՛ ըլլար:

*Արծաթին համար՝ հալոց, ոսկիին համար ալ քու-
րայ կայ. բայց սիրտերը փորձողը Աստուած է:

*Փոխ առնողը փոխ տուողին ծառայ կ'ըլլայ:

*Սուս առատաձեռնութեան վրայ պարծենցողը՝ ան-
անձրեւ ամպերու և հովի կը նմանի:

*Աւելի աղէկ է խոտեղէն կերակուրը՝ սէր եղած տե-
ղը, քան թէ գէր զուարակը՝ հեռ եղած տեղը:

ԱՃ-ԱՇՈՒՆՁ (ԴԻՐԲ ԱՌԱՅԱՅ)

Գլ. — 18. Բնագր. Բնագր.

Գլ. — 16. Բնագր. Բնագր.

ԳՊՐՈՅԱԿԱՆ ՁԲՕՍԱՆԻՔ

ՆՈՅՆԱԶԱՅՆ ԲԱՌԵՐ

Նոյր = մազ, նոյր = եռտանի, թալլին = Բժիշկ =
 գիրնալ, պարարտանալ, փշիլ = փտալ, չխրխտէք :
 Դիւր = աղիւղ, հարթ, քիւր = ծուռ : Յող = շաղ, ցող =
 ցորենի ցողուն, ձող = սրբադ : Բակ = գաւիթ, փակ =
 գոց : Ներհա = առիկ, ներգա = տէր, ճրագած : Փռա =
 փրուս, բռա = կիր, գած : Չնչին = ոչինչ, ջնջին = ջնջ,
 յառակ : Յորդ = առատ, զեղուն, նոր = կովու ձագ,
 հորդ = շատակ, Բռճռա = շաղանակին փշուտ կեղեւք,
 փշուլ = փշուլու գործիք : Յարդ = սաման, հար = ողորկ,
 Հոյզ = ծառի արցունք, խէժ, յոյզ = յուղում : Հոյն =
 զրգըճըք պտուղը, յոյն = հոսմ, Յակ = ցանկը կամ
 ցանուածք, ցանգ = միշտ, ցանկ = ցուցակ կամ ցանկա-
 պատ, չիթ : Չախն = կշատարել, ջախն = ջախջախել,
 Դերփուկ = տերեւիտակ բոյր, դերքուկ = քարուտ տեղ,
 Շոշորդ = հեռք, շոշոր = խելքը ծուռ եղած : Ունջ =
 ծայր, ունջ = քիթ : Գղուանկ = փայփայանք, ֆուանկ =
 հառաչանք : Գալարս = հոյն պտուղին ծառը, գալարս =
 զեղլին կորեկ : Բաս = բախտ, փաս = խոտք, ապացոյց,
 Թանախ = մեղան, քանաղ = երկաթաթերթ, սած, դանակ
 = կտրոց, Թու = մեծ պատառ, դու = գարու : Թեւ
 = գոլ, գանատ, դեւ = սատանայ : Թի = թեւակ, քիւ-
 րէկ, դի = կողմ կամ գիակ : Փախ = փախչիլը, քախ =
 ընդհարում : Չախ = աջին հականիւր, ցախ = աւելին
 խոտը : Բամն = սեղմել, մզել, գամն = բեւեռել, Դաշ
 = գուրտ, ֆաշ = ասորմ : Դոշ = քէօտ, ֆոշ = արու այծ,
 Հնո = առելութիւն, յնո = քովէ քով շարուած (քար) :
 Հեղուլ = թափել, յեղուլ = թարգմանել : Հոյովն = զը-
 լորտրկել, գարձունել, յոյովն = շաանալ : Սիւր = տար-
 փանք, սիւր = գայմաք : Փոր = գարն, բոր = քոտու-
 թիւն : Փոյք = եռանդ, շուտութիւն, բոյք = մեծ մտա
 կամ մանտալ : Անցա = առանց ցաւի կամ «անցնիլ»
 բային կար. եղ. դ. գէմքը, անձա = քարայր :

Ուր. — ԼԳ. որ Յիւնից :

Եր. — Լե. որ Յիւնից :

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՍԷՐ

[ԴԵՐԱՍԱՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ]

Յայտար սիրանքով է որ կը միշենք պաշտելի անունները Հրաչեայի, Պարագաշ քոյրերու, Մառի Նուարդի, Սիրանոյի, Աստղիկի, ևն. որոնք փայլած են մեր բնական հորիզոնին վրայ՝ իրենց տաղանդին պայծառ ցոլքովը:

Ասոնցմէ Սիրանոյ և Աստղիկ քոյր էին իրարու և գրէթէ միասին իջած թատերական ասպարէզը, խանդովն համակ իրենց զարուս տարիքին: Բեմի մարդու յատուկ եռամուլ զգացումներ, նախանձ, մէկզմէկ գլելու ճիգեր, ծափ ու դրուատիք իրարմէ խելիւ կանացի սովորական հակումներ երբէք չէին ունեցած գոյութեան իրաւունք՝ իրենց սիրտերուն մէջ. այնքան անշահախնդիր և անսահման էր սէրը՝ զոր կը տածէին իրարու համար:

Օր մը, ներկայացումէ մը կրած խանձէնքէն զգետնուած, Աստղիկ անկողին կ'իյնայ, և շատ չանցնիր՝ մահուանը լուրը կուգան իմաց տալ քրոջը, մէկէն ի մէկ, կայծակի արագութեամբ, առանց գոնէ կիրարկելու այն փափկանկատ ձեւակերպութիւնը՝ որ բուռն յուզում մը մեղմելու բարերար դերը կը խաղայ յաճախ:

Իր սիրական, խանդակաթ քրոջ այս գոյժը լախտի հարուած մըն էր Սիրանոյի համար. և անհնարին է հարազատ մանրամասնութեամբ մը նկարագրել ներքին այն մրրիկը՝ որուն կ'ենթարկուէր անիկա նոյնհետայն: Արցունքը իր հոսման ճամբուն մէջ կը սառէր գրէթէ, դէմքը դիւային ծամածուծիւն մը կ'ստանար, մազերը ցրիւ՝ ուսերուն, և նայուածքը մոլորազին: Ոտքի կ'ելլայ, զսպանակէ մը շարժուածի պէս ընդոտտ, կը վազէ շիտակ դէպի հայելի, և անոր առաջքը արձանացած՝ կ'սկսի ինքզինքը դիտել. տեսնել թէ ի՞նչ արտայայտութիւն առած էր իր գիմագծութիւնը այս իրական յուզումին հետեւանքով, ու ի՞նչ ակնարկ ձեւացուցեր էին բիրերը՝ կակիծէն հրդեհուող ակնակապիճներուն խոր. — բեմին վրայ, դերի մը մէջ՝ այդ վայրկեանը կարենա՞լ ապրելու համար հանդիսատեսներու ներկայութեանը...

Քեցիքոյց Կեանքէ. — ԼՁ. օր
Յիւնիս

Փշ. — 11. օր Յիւնիս

ԱՄԷՆ ՎԻՃԱԿԻ «ՎԻՃԱԿ»

(Վաղուան Տօնին Առիթով, 31 Մայիս)

Վեղար դբիր, եղար դուն ալ ԱԲԵՂԱՅ,
Եւ աշխարհեմքն Բու Բառուկուդ գոն եղայ:
Բայց երբ կեանքդ խոսքովանինքն ահանջե,
Դառնալ չի կայ, խելքդ գլուխքդ դու կանչե:

Ապրիլ գիտցիր Յիսուսի՛ն պէս, ո՛վ ՏԷՐՏԷՐ,
Մեղքը վիզքդ, գե՛ւ կը զբրեմ մեր բերքեր.
«Տո՛ւր, տո՛ւր» մ'ըսեր, Բիշ մ'ալ առածդ բաժանե՛,
Կրնունք, օրհնենք, ճիմայ շա՛նք քան աժան ե:

Քեզի՛ կ'ըսեմ, ո՛վ Բաղքաճայն ՏԻՐԱՅՈՒ,
Քու երգերովդ զիս հաւատքի՛ս տրաւուր.
Վերջէն օտար եղանակով Բրաճին
Բարեպաշտներ դեպ ի Բագո՛ս կը յաճին:

Մինեք վազցո՛ւր, տես ո՛վ եկաւ, ԺԱՄԱԿՈՉ,
Մեռել պատե՛, փոսեր փոք՛. — ճիմակ ո՛չ
Աս կը բուռ, Եւ ոչ ալ ան. ջանա՛ դու
Դործիք քլլալ . . . քաղականցու մարդերու:

Տրդան կրե՛, ծախուի՛լ գիտցիր, ՎԱՐԺԱՊԵՏ,
Հոգաբարձուն չելլա՛յ քե. — «Վարձք անպէ՛ս
Կուտանք իրենք»: Վարձք ուտողներ քե փրփին,
Կրնաս դիմել . . . Ուսումնական Խորհուրդին:

Աղջկեաներուն՝ պարկեշտ զգո՛ն ՎԱՐԺՈՒՀԻՍ,
Հոգ մի՛ քներ, պաշտօնիդ մեջ վարժուիս.
Մակայն երբոր միտքներուն սեր տաճես,
Անոնց կեանքը դասերուդ պէս սերտմ ես:

Աշխատութի՛ն, բաժինդ ե աղ, ԽՄԲԱԳԻՐ,
Յաջող գրուածք երբ ունենաս՝ խնդա՛ դի՛ր:
Հազար յանախ պարզ ու կոկիկ մի ջաֆք,
Ճաշքդ պարզուկ, բայց գո՛ն եղիր վիճակեդ:

Դժ. — ԼԲ. պր Յիսուսայ

Դժ. — ԼԲ. պր Յիսուսայ

« Բ Ի Ի Ր Ա Կ Ն »

1882 յուլիս 1 ին կ'սկսի հրատարակուիլ Կ. Պօլսոյ մէջ այս հանդէսը Հ. Ս. Խ. Իւթիւհեանի արտօնատիրութեամբ: Բոլորած է շարաթաթերթի մէկ քանի շրջաններ, և Բրոք. Յ. Ճէճիդեանի խմբագրապետութեամբ կրօն. ու կէս-գրական հանդէս՝ 5 տարի տեւելէ յետոյ, 1905 զեկտ. 1 ղերջը դադրած է՝ անցնելով 1906 փետր. 1 ին Սիմ. Չէօմլէքեանի, որ, Արտ. Գալբաքեանի հետ, կը լեցունէ ամբողջ թերթը դուռ առեւտրական նիւթերով, ինչպէս վաճառագիտութիւն, ճարտարութեամբ և պատմութիւն վաճառականութեան, առեւտրական իրաւարանութիւն ու դատական քրոնիկ (սնանկութեանց շուրջ), անտեսագիտութիւն, հաշուակալութիւն՝ նոր մէթոտով, պանքայի գործառնութիւնք և ուսումնասիր. առեւտր. հարցերու, նամակագրութիւն բազմալեզուեան ու գերմ. հրապարակի լեզու, դաղթաբերք (արտածութիւնք ու ներածութիւնք), առօրին սակ՝ զանազան վաճառքներու, պորտա, վաճառարարձ նաւերու երթուղարձի ժամանակացոյց, ևն. ևն:

Աշխատակիցք՝ Բիւզ. Պօղաճեան և դ.ս. թղթակց. «Բիւրակն» թեւակոխած է 25րդ. տարեշրջանը: Երկու տարիէ ի վեր Ս. Չէօմլէքեան (Ժիրայր Շիրակացի) ղարչութեան տակ կը հրատարակուի:

Բաժանորդագրութիւն. — Պօլսոյ և զաւտաց համար տարեկան 60 դր., վեցամս. 30, եռամս. 15, միամս. 5: Ձեռքէ կը ծախուի թիւը մէկ դր. ի: Տարեկան բաժնեգիրն կանխիկ տուողը կ'ստանայ հինգ հատոր Մեհնդիէ, հարիւր այցաքարտ, ծանուցման իրաւունք, ևն.: Հասցէ. — Պապը Ալի ճատտէսի, թիւ 38, Տպագր.

Նշ. Պէրպէրեան և Որդի:

Մաւալ. — 24 էջ՝ միասիւն, էջի լանք 10 սնթմ., երկայնք 17 սնթմ.: Գոյնզգոյն շապիկ՝ ուր կան սլոտանի գիտելիք ու ծանուցմունք:

Եւ, — Խ, որ Յիւնոնց, Համբարձում
Գալթ Տիտոն մերոյ յեղիմոս:

Մէջ կ'ապրիլի Մայիս Յի ցար:

ՆՈՒԱԳՆԵՐՈՒ ՄՈՒՍԷՈՆ

ՆԱԽԵՆԻ ԵՐԲԱՅԱԿԱՆ. — 1. Քինձօր, Նէպէլ, Աօր, ԿիՅՍիբ, Միննիմ, Սարէ-
կա, Բէսանդերին, Մակարոմ, (աղիխով նուագ.): 2. Քէրէն, Շփար, Զոցօզէրան,
Յօրէլ, Զալիլ, Միշորքիմա, Ուգօր, (փշեղու նուագ.): 3. Դօֆ, Զառան, Յէլցէիմ,
Շալիշիմ, Մէնա'անէյմ, (գարնուելով ձայն տուող նուագարաններ):

ՀԱՅ. ԵԿԵՂԵՅԱԿԱՆ. — Երգենուն, Մնձղայ, Մնձղակ, Քշոց, Բոժոժ (հնչի և
քուրվառի): Ժամանոր, Կոչնակ, Զանգակ.

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ. Ա. [Ազնիւ]. — Քէման (շուրակ), Քէմանչէ (շուր), Բէպապ
(կաշեփոր շուրակ), Ուս և Լաւաժա (= Luth, վիճ, գալիճ), Բանն (քաղմաշա-
տաիդ): Նէյ, Նըֆիէ, Կիբիֆ (եղեգ, սրուի): Թանպուր (փանդիս), Սանժուր
(symphon, տաիդ): Թէֆ կամ Տաիբ (դափ): — Բ. [Ժողովրդ.] Զըլզուրի (շնար),
Լէֆ (միարկի), Պուլզարի (նէրքի), Սազ (աշուղի, տարփանուագ), Ալթը Սէլլի. Մն
Սէլլի (սաղմոսարան, լնար տանաղի ելն.), Դապազ (ղղմաֆնար), Թանպուր
(լնար): Դափալ (նովուարիկ), Զուրնա (ղրածայն սրիկ, դալ), Զըզըրժան (պի-
պիլ, կոշարիկ), Դայտա կամ Թուլում և կամ Պոյնիկ (սիկ, սկան, սկար, փուֆ,
musette): Զիֆժէ նազարա կամ Տիւնգէլէկ (= քմրակ), Տալուլ (քմրուի), Բէս (գօս,
գուրշ), Տարպուրա (կուժէ քմրուի): Զալարա (քամրիս), Զիլ, Զիլի ժաշա (ժընժ-
ղայ), Դաշըզ (ղգալիկ):

ՅՈՒՆԱԿԱՆ. — Մանադա և Մանադինա (վիճեակ), Քիժէրա (կիբառ), Հա-
րա (տաիդ), Ասօնիբ, Լանժէննա (երգիւնակ), Աբօսիան (ձեռնադաշնակ), Աբիս-
ժօ (քմրակ):

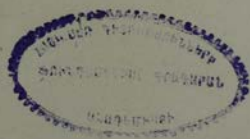
ԵՐԲՈՊԱԿԱՆ. — Ա. [Օսէպուր]. 1⁰ Էնսրիման ան պուս. — Յիֆօր
(ղրակ), Յիւժ (սրիկ), Դառիւնժ (քամր-սրիկ), Օ'պուս (քաժմաւիկ), Դօս
անկէ (փող, շեփոր), Դիւսն (սրափող), Զոկօժ (սրուի): 2⁰ Էնսրիման ա ֆօս. —
Վիօյն (շուրակ), Վիօլա (շօն), Վիօյնսէլ (քաշուրակ), Դանժար-պա (քամրշուրակ):
3⁰ Էնսրիման ա վան [ֆիլիպր]. — Սարօֆօն, Դօնէ'ժ ա բիօն (մխցափող),
Թրօնպօն (աւագափող), Դօս (եղիշեափող), Էլն. 4⁰ Պարրի. — Կօսս բէս (գուրշ),
Միսպալ (ձեձղայ), Թէմպալ (պղնձեայ քմրուի, քմրակ), Թանպուր (քմրուի), Թան-
ժան (կոշնակ), Թանպուր սր սրար (դափ), Թաիւնկը (եռանկիւն), Դանժանէժ
(քամրիս), Կարլօ (քոժոժ): 5⁰ Էնսրիման ա բէս. — Հաօր (տաիդ):

Ծանօթ. — Օսէլմէրի մէշ, Էժէ Էկէղիպուկան արարողութենէ հաստատման
գարնուն, Օսկը բացառաբար կ'ընդունուի.

Բ. [Զանժառ]. — «Զանժառ»ի մէշ Էնսրիման ա ֆօս ձեւերէն միայն Դանժար
պար կը մտնայ, Էնսրիման ան պուսներուն միայ պիւնցունել Դառիւնժ մի պէժօր,
Էնսրիման ա վան' նոյն տուպէ, Թաիբէ ըլլալով Պարրի' նոյն, Էնսրիման
ա բէսէ' չիբ.

Գ. [Միլիզի քր շամպուր]. — Բիւնա (դաշնակ, դաշնաֆնար)՝ որուն կարեւր
է ընկերացունել բուժակ, Թաշուժակ, շօն, Էլն. ըստ պատշաճի կամ նաշակի.

(ԲԱՍԳԻՐ-ԲԷՄ)

Ե. Ա. Գ. Ռ. Բ.

(ԲՈՒԶԱՆԹԵՄ)

Արամիս Երզնկայան ու մնացած աշխատակից Վերաբերում Արամիսի

Խ Օ Ս Ք Ե Ր Ա Ռ Թ Օ Թ Օ

Կ Ն Ո Ր Ս Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ԲՐ մանուկ էիր, Թօթօ՛, քեզի սորվեցուցին թէ շատ ազեղ բան էր մասներդ քթիդ մէջ խօթելը:

Անշուշտ այն ժամանակ մաքէդ չէր անցներ թէ թաթիկներուդ վրայ արուած հարուածներով կեցողադիտութեան առաջին դասն էր որ կուտային քեզի:

Անկէց ի վեր սորված ըլլալու ետ նաեւ թէ ատկէ աւելի ազեղ բան էր քթիդ խօթել ամէն բանի մէջ:

Այդ ալ ճշմարիտ փիլիսոփայութեան, կեանքի ուսմունքի վերջին thèse-ն է զոր կտրենալ պաշտպանելու համար, կ'երեւակայեմ թէ ինչ փորձանքներու հանդիպած ըլլալու ետ:

Բայց անգամ մը որ մասներդ՝ քթիդ, և քթիդ՝ ուրիշներու գործին մէջ չես գնիր, կրնաս հպարտանալ թէ ձեռք անցուցած ես այն երկու գլխաւոր և հիմնական ուսմունքները որոնք անհրաժեշտ են Կեանքի մեծ դպրոցէն չրջանաւարտ ելլալու համար:

Entre-temps, պղտիկ ուսմունքներ կան, երեւութապէս աննշան գիտութիւններ զորս իրենց աշակերտներուն չեն սորվեցնէր լատաղայնները վարժաւաններուն: Այսահովապէս դպրոցին մէջ չէ՛ որ սորվեցար թէ քանի՞ figure ունի քատրիլը, ո՞րքան պակաս կ'երթայ Պապին Ֆրանսքը, և՛ որ անդի կ'ունենայ Նիմֆի-Նովկորտի տարեկան մեծ տոնավաճառը, ո՞ր կը շինուի խալկարին կեղծը, քանի՞ տարու մեռած է Վակնէր, ո՞վ էր Մէրէլլին, միսին աժանը ո՞ր կը ծախուի և ինչպէս թարգմանելու է Կանքուսներուն գործերը:

Բաւական չէ գիտնալ թէ հասարակածի օր աստիճանին տակ կը գտնուի Մոզամպիքը, պէտք է գիտնալ նաեւ թէ առասուները քանի՞ն կ'արթննայ Էմիլէն ա'Ալանսոն:

Պզտիկ գետերը մեծ ծովերը կը շինեն, ասոր պէս ալ պզտիկ առասուներն են որ կը կազմեն մարդը:

Ինչի՞ պիտի ծառայէր գիտցած Հոսովմէական Պատմութիւնդ և կամ Տարերք Տիեզերագրութեանդ, եթէ չես գիտեր թէ ինչ ձեռով կ'ուտուի ծներեկը, օրինակի համար:

Չես կարծեր, Թօթօ՝, թէ նոյն խոյ Քամիլլ Թլամարիօն, որուն համար ո՛չ երկինքի երեսը դադանիք ունի և ո՛չ ալ երկրիս փորը, շատ ողորմելի effet մը պիտի բնէր salonի մը մէջ եթէ չի կրնար զանազանել Շօթէնի Impromptu՝ Մէնտէլսոնի մէկ sonateն:

Յանցանքը քուկդ չէ անշուշտ, եթէ այս բոլոր պզտիկ բաները չի կրցար սորվիլ կեդրոնականին և կամ Պէրպէրեան վարժարանին մէջ:

Չեմ կրնար պահանջել Իդնատիոս Մուրատեանէ, — հակառակ այն ակնածանքին զոր իրեն համար կը տածեմ, իրբեւ իմ նախկին դասատուներուս մէջէն ամէնէն շատ սիրածներէս մին, — որ azotին և oxygèneին ինչ բլլալը սորվեցուցած միջոցին, ցոյց տար նաեւ քեզի թէ ինչպէս կը խաղան foot-ballը:

Հրանտ Ասատուր հիանալի կերպով աշխարհարար գիտէ, բայց ինչպէ՞ս կ'ուզես որ բացատրէր քեզի տարրերութիւնը որ կայ point d'Angleterre (*) ին և Պրիւժի տանթէլին միջեւ: Մեր մանկապարտէզներէն սկսեալ մինչեւ Սօրպօն, Գալֆանան Որբանոցէն սկսեալ մինչեւ Օքսֆօրտի համալսարանը, ամէն կրթական հաստատութիւն կոչուած է տեսակ տեսակ գիտելիքներ փամբելու նորահաս սերունդին:

Բայց գիտութիւններ կան որոնք դպրոցի մը դրասեզաններուն վրայ չէ՛ որ մարդս կը սորվի: Փողոցը, սրճարանը, գինեւտունները, թատրոնը, շուկան, սահարանը զատ զատ դասընթացքներ ունին որոնց ատանձին առանձին հետեւելու ենք՝ ուսումնաւարտ բլլալու համար Փորձառութեան մեծ լիկէնէն:

Մենքուր Մանկանցէն սկսեալ մինչեւ Պարօն Տումէ (Doumer)ի վերջին գիրքը, հազարաւոր և հազարաւոր հատորներ կան որոնք զատ զատ մէյմէկ դպրոցներ են:

Անոնց բնթիրցումը մեզ կուտայ օգտակարագոյնները ծանօթութիւններուն որոնց չնորժիւ կրնանք վայելչօրէն մղել ահարկու պայքարը կեանքին:

(*) Ժանեակի մը տնուն:

Գիրքեր կան որ կը խօսին ձկնորսութեան վրայ, ինչպէս ուրիշ գիրքեր՝ պարտիզպանութեան:

Գրաւաճառներու ցուցակեղկին մէջ Լարուսի համայնագիտական բառարանին քով ղետեղուած կը տեսնես զբքոյի մը որուն կողքին վրայ գրուած է. L'art d'élever les lapins et de se faire quatre-vingt mille francs de rentes. Սիէնքիէվիձի Quo vadis-ին քով Le Vademecum des maris trompés. Ասգին անդին աչքիդ կը զարնեն զանազան անուններով հասարակ, ինչպէս Le parfait cuisinier, La science de parler avec les Gants, La médecine chez soi, Le dictionnaire des Amoureux, Comment on devient millionnaire, և այլն, և այլն:

Մէկ ու կէս ֆրանքի ծախուած այդ հատորիկները սակայն, իրենց աննշան երեւոյթին տակ, ահագին դեր մը կը խաղան քաղաքակրթութեան գործին մէջ:

Քաղաքակրթ մարդը քիչ չատ ամէն բան գիտնալու է: Անօգուտ, արհամարհելիք գիտութիւն չի կայ աշխարհիս վրայ:

Նոյն իսկ եթէ բանաստեղծ եւ երկայն մաղերով, և գործդ ուրիշ բան չէ բայց եթէ քառեակներ չինել օրն ի բուն, նորէն պէտք է գիտնաս թէ ինչպէս կը չինեն... l'engrais chimique:

Ինքզինքդ կղերականութեան կրնաս առլ, բայց հարկ անհրաժեշտ է որ գիտնաս թէ ինչ արժէք ունին սղանխակոն քեզուդան և Այվազեանի... ոսկերչապատմական կենսագրութիւնները:

Ամէն մարդ պէտք է որ բանի մը հետեւի:

Ոմանք բժշկութեան կը հետեւին և ուրիշներ օրէնսգիտութեան: Եւ զբաղանութեան կը հետեւիմ, դուն՝ տարազագործութեան: Շեքամարութեան հետեւողներ կան, ինչպէս ալքոլամոլութեան հետեւողներ:

Ճաշակի, կազմուածքի և խառնուածքի խնդիր է այդ:

Ինչպէս կը տեսնես, ամէն մարդ միւսնայն բանին չի հետեւիր, բայց մարդ չի կայ որ կնիկներուն չի հետեւի: Մեր ծնունդին մէջն է այդ:

Կնիկներուն հետեւիլ գիտնալն ալ արուեստ մըն է որուն վրայ չեմ կարծեր որ գիրք մը, manuel մը, guide մը լոյս տեսած ըլլայ մինչեւ այսօր:

Այդ պակասը լրացնելու համար, կը ներեմ ինձի, Թօթօ, որ պղտիկ դասընթացք մը քու տրտմադրութեանդ տակ դնեմ և նախնական գիտելիքները տամ քեզի այն կարեւոր գիտութեան վրայ զոր կ'նմրՍՈՒԹԻՒՆ անունով օժտած են ապրիլ գիտցող մարդիկ:

Փողոցին մէջ կնկան մը հետեւիլը ներելի արարք մըն է, ինչպէս անոր հետ ֆլիրթելը սալօնի մը մէջ:

Կին չի կայ որ չի հրճուի, երբ գիտէ թէ իրեն հետեւող կայ: Ամէն կին, ամէնէն շատ պատուաւոր կարծուածն անգամ, դռնէ կէս ժամ տեւող ուռման մը ունենալ կ'ուզէ կեանքին մէջ:

Այդ ծառայութիւնը մի' մերժեր իրենց, անդապելլի'դ Թօթօ, ամէն անգամ որ առիթը կը ներկայանայ:

Կեանքիդ մէջ միշտ ջանա՛ որ երախտապարտ կացուցանես դիմացինդ, երբ մանաւանդ զիմացինդ ա՛յն սեռին կը պատկանի՝ որուն կը պարտինք մեծ մայրս, մօրաքոյրդ, Թէրէզ Հիւմպէրը, Ժաննա տ'Արք, Սէվըրին, Ժօրժ Սան և... Հայկանոյ Մառք:

Ի՞նչ տեսակ կիներու հետեւէ երթալու է. Tout est là.

Յոփակեաց կիները, ինքնամատոյց էդաիրները, թափթփածները, կիսաշխարհեանները, փորձութիւնները մոմով փնտրող կիները չեն արժեր որ հետեւուն ինանք:

Ինքզինքը յարգող որսորդ մը փողոցին մէջ պտրտող հաւերը չի դարձեր:

Հետեւելու արժանի կիները վերոյիշեալ դասակարգերուն չեն պատկանիր: Հետեւելիք կիները պատուաւոր կիներն են որոնք անպատճառ սուրբ ըլլալու պէտք չունին:

Պատուաւոր կինը ուրիշ բան է, առաքինի կինը՝ ուրիշ: Այդ երկուքին մէջ nuance մը կայ՝ զոր որոշել՝ քեզի պէս խակերուն չէ տրուած, Թօթօ:

Հանդուրժէ՛ որ պատկերով մը բացատրեմ միտքս և ցոյց տամ թէ ի՞նչ տեսակ կիներու հետեւէն իննալու է:

Պարտէզի մը մէջ դեղձի ծառ մը կը տեսնաս թաշտպատ պրտուղներով ծանրաբեռնուած:

Բերնիդ ջուրերը կը վազեն. գիտեմ թէ ո՛րքան որկրամոլ ես, չա՛ր տղայ:

Մօռին կը մօտենաս և կը տեսնես թէ գետինը ինկած դեղձեր կան, դեղնած, կոնտած: Զգուանքէդ՝ չես զիջանիր նոյն խակ վըրանին նայելու: Վերը ծառին վրայ տ՛առ դեղձեր կան որ դեռ ժամանակ չեն ունեցած հասունալու: Կանանչ են տակաւին: Փրցունել չես համարձակիր, ձեռքդ վրայ չերթար, կը մեղքնաս: Բայց երբ ճիւղ մը առդին քաշելով կը տեսնես թէ անոր հետեւ պահուրտած դեղձ մը կայ, հատունկէկ, ախորժարեր և վարդադոյն այտերով, այն ատեն դուրգուբանքով ձեռքդ կ'երկնցնես, կը փրցնես երկիւ-

դածութեամբ, որովհետեւ գիտես որ թէ՛ հիւթեղ է ան և թէ համեղ :

Հետեւելիք կինդ՝ ճիշդ այդ գեղձին պէտք է նմանի :

Կիններուն համար խոնարհ ետեւողը քսանըհինգ տարու երիտասարդն է, ո՛չ շատ գեղեցիկ, ոչ շատ տգեղ. — Մայրայեղութիւնները ամէն բանի մէջ միշտ վտանգաւոր են : Շատ գեղեցիկը աչքի կը դարնէ, իսկ շատ տգեղը... գործին չի գար :

Նրբամիտ ըլլալու է ան և գիտնալու է թէ ե՛րբ պէտք է խօսի և ե՛րբ պէտք է լռէ :

Ահագին toupet կը պահանջուի երիտասարդ որսորդէն : Toupet, միշտ toupet, կրցածիդ չափ toupet :

Խօսքը, շարժումները, վրայ-գլուխը մեծ գեր կը խաղան Կնորսութեան մէջ, երբ մանաւանդ օգը բաց է : Անձրեւոտ օրերուն՝ հովանոց մը բաւական է :

— Տիկին, կը ներէ՞ք որ հովանոցս ձեր տրամադրութեան տակ գնեմ :

Անձրեւ վազած ատեն կնկան մը հովանոց մը տո՛ւք և հոգին ա՛ռ :

Արտոյտները հայելիով կը բռնուին. կինները բռնելու համար լաւ դարձուած compliment մը բաւական է :

Առաջին անգամ արտասանած բառէդ կախում ունի գործին յաջողութիւնը : Մի՛ մոռնար թէ կինները նախամեծար կը համարին վայրագ կերպով՝ բայց անկեղծօրէն արտայայտուած ճշմարիտ զգացում մը, քան նրբին արուեստով banal, սովորական compliment մը :

Ամէն թռչունի միտ չուտուիր, ինչպէս ամէն կնկան ետեւէն չես կրնար երթալ :

Հոտառութիւնը, նշան առնել գիտնալը երկու գլխաւոր յատկութիւնները պէտք է ըլլան կնոբսին :

Երեւոյթներ կան որ կը խարեն. պէտք չէ զո՛հ երթալ անոնց :

Աշխարհիս ամէնէն պատուաւոր կինը կրնայ չըջազգեստը մինչեւ ծունկերը վեր առած ըլլալ. բայց այդ պարագան պէտք չէ որ քաջալերէ չքեղ : Անդին տրիշ կին մը երեսը հաստ voilette ու մը ծածկած է և արագ արագ կը վազէ : Ադ չ'ապացուցաներ թէ Մօն-դիյօնի մրցանակին արժանի արարած մըն է. խիտ հաւանական է որ rendez-vousի մը ուշ մնալուն վախը՝ թեւեր կուտայ կոր իր ոտքերուն :

Կնորսութեան օրէնքը իր տասնարանեայ պատուիրանքները ունի որոնց հետեւիլ՝ պարտականութիւնն է galant կնոբսին :

Ա. — Մի՛ հետևիր այն կիններուն որոնց ո՛վ բռնալը, կամ ո՛ւր բնակելնին անձանօթ չեն քեզի. ծանօթ կնկան մը հետեւէն չեն երթար, այլ կ'ընկերանան անոր:

Բ. — Սիրած կնկանդ հետեւէն մի՛ երթար:

Գ. — Մի՛ սիրեր այն կինը որուն հետեւէն գացած ես:

Դ. — Առաջին անգամ միայն կնկան մը հետեւէն գնա՛: Երկրորդին, քողէն կրնաս քաշել:

Ե. — Հետեւէ՛ կնկան մը որ մինակն է փողոցին մէջ: Մանկամարդ կին մը որ տարիքոտ էրկանը հետ դուրս ելած է, մինակը գացող որս մըն է:

Զ. — Հայ աղջկան մը հետ ամուսնացիր, բայց հայ կնկան մը հետեւէն մի՛ երթար: Խօսքս մօտիկ ըրէ՛:

Է. — Կնկան մը հետեւիլը հաճոյք մըն է: Զայն կրկին չի տեսնալը՝ երջանկութիւն մը:

Ը. — Շատ ապուշ բան է սիրել կին մը որուն հետեւէն կ'երթաս: Ատկէ՛ աւելի վտանգաւոր՝ հետեւիլ կնկան մը զոր կը սիրես:

Թ. — Կնկան մը հետեւէն գացած միջոցիդ՝ բարեկամներուդ բարեւ մի՛ տար:

Ժ. — Երբէք ճանչնալ մի՛ ուղեր այն կինը որուն կը հետեւիս: Երազով գոհացիր և իրականութիւնը մի՛ փնտռեր:

Սա գերազանց պատճառին համար որ կնոջական և սիրոյ աշխարհին մէջ անուրջը հաղար անգամ աւելի աղէկ է իրականութենէն:

17 Ապրիլ 1906

Ի. Չ. ԲԻՐ

Ի. Չ. ԲԻՐ

Յ Ո Ւ Ն Ի Ս

Տըպել պիտի տանք ԳԸԼՈՒԽ ՆԱՄԱԿԻ,
ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ, խի՛սս փութանակի:
— Տէր-Ներսէսեանե՛նց գացե՛ք, մի՛ կենա՛ք.
Կը շինեն անոնք մաքուր ու արագ . . . :

ՅՈՒՆԻՍ = 30 ՕՐ = ՀԱԶԻՐԱՆ

Յ--Հ-- անունը կուգայ Լ. *Junias* քառէն ժ--Հ-- (Հերա) դուստն էր Սաւուռնոսի, եւ, Ամուսնութեան դիցուհին՝ որուն նախնականացաւ այս ամիսը: Յ--Հ--ը ստուգարանած են նաեւ *juniores* քառով որ բախն լեզուի մէջ կը նշանակէ «ներիսասարդութիւն»՝ որուն յիշատակին կը կարծուի որ նախնական ըլլայ Բնութեան քաջառնոյց այս ամիսը:

Տարւոյն վեցերորդ ամիսն է Յունիսը՝ մեր գործածած Յուլեան տմարի հաշուով, մինչ Եւրոպացիներուն գործածած Դրիգորեան տմարի հաշուով Յունիսը 13 օր կանուխ կ'սկսի մարտին. իսկ Հռովմ. տարւոյն Դ-ը, վասն զի տարեգրութիւն առաջ Մ--Հ--էն կը հաշուուէր:

Յորենք, զարին, հաճաք առ ամսուն վերջերը սկսեցոյն վերածուած ըլլալով՝ ճեղ ճեղ հունձրը կ'սկսի. կը ճկեն շողգամ, բողկ, հազար, սոխ, կաղամբ ու նման բանջարեղէններ: Զրել ցնցուզով ամէն իրիկուն ծաղիկի ածունեւոր: Սեխը եւ ձմերուկը այս ամսուն վերջերը կ'սկսին հառուննալ:

Յունիսի խորհրդանիշն է ԽԷՀԷԻԻԷԸ (*Cancer*)՝ որ զոդիակոսի 4-րդ. կենդանակերպն է եւ զոր կը ներկայացունեն համանուն խեցեմարմին (ԽԷՀԷԻԻԷԸ) պատկերովը:

Մեր նախնիք ՄԱՐԴԱՅ կոչած են Յունիս ամիսը, որ է Ամառ. եղանակին երեւակ ամիսներէն առաջինը, որուն միջոցին ցորեկը կը կարճընայ եւ գիշերը կ'երկարի, Գարնան հրապոյրները հեռզգեսէ կ'անհետն, դաշտերը աւելին ճառագայթներուն շակ զմուխսի զոյներնին կը կորսնցունեն եւ ռօթը անտանկի կը դառնայ. — 1870ական թուականին սկիզբները թէեւ փորձ մը եղաւ Յ--Հ-- օտար անունը փոխանակելու Հ--Հ-- նոր յօշոտմամբ, — իր համառօտութիւն «հնձար ամիս»ի, — քայք ընդունելութիւն չի գտաւ:

Խ Ե Չ Ա Փ Ա Ռ Ը

Պիտէիք անշուշտ թէ չաղանօզ կամ բախորիս ըսել է Խեչափառը, թէ շատ եղական քալուածք մը ունի, և թէ... օղիի պատուական աղանդեր մըն է ինք, բայց կարծեմ թէ չէիք գիտեր իր յատկութիւնները: Չանոնք թուենք ուրեմն:

Որսացէք հատ մը և անոր մէկ թաթէն բռնեցէք: Քանի մը շարժում ընելէ ետք, ինքզինքը ձեր մատնէրէն պիտի ազատէ և գետին իյնայ, թաթը միայն ձեր ձեռքին մէջ ձգելով: Իր ինը թաթերով պիտի փախչի արագ արագ՝ աւազուտ խռով մը պահուրտելու համար:

Ուրիշ փորձ: Բռնենք խեչափառ մը և անոր թաթերէն մէկը այրենք կամ կտրենք: Կենդանին իր միանունքներուն զօրութեամբը անմիջապէս պիտի անդամահատէ վիրաւորեալ թաթիկը և պիտի ազատէ անկէ՝ ամբողջ մարմինը: Այս շար գործողութիւնը կրնանք միւս անդամներուն վրայ ալ կրկնել. խեչափառը նորէն իր մէկ հատ մնացած թաթովը պիտի յաջողի փախչիլ:

Մկրատով կամ դանակով անոր թաթերէն մին եթէ կտրենք արիւն պիտի հոսի. մինչդեռ իր ձեռքով կըտրած մատէն բնաւ չի հոսիր: Թէ ինչո՞ւ: Վասն զի անդամազննական տեսակէտով, թաթին յօդուածներուն մէջ կը գտնուին այնպիսի հանդուցներ՝ որոնցմէ ինքզինքը բաժնելուն պէս՝ այդ հատանումէն արեան հոսում չի գոյանար: Կենդանին ժամանակի մը համար կը զրկուի իր թաթէն, որովհետեւ մարմինը երբ նոր պատեան մը փոխէ, անոր հետ կ'ունենայ նաեւ իր կորսնցուցած անդամը, նախորդէն ստելի զօրաւոր:

Այսպէս, խեչափառը և իր ընտանիքին պատկանող միւս խեցեամբները ինքզինքնուն համար կատարեալ բժիշկ, վիրաբոյժ ու վիրահատ են միանգամայն:

ՃԱՇԱԿ ԳԵՐՄ. ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ

Մ Ա Տ Ո Ւ Ռ

Բլրոյն վրայ կանգնի մասուն ,
 Հովիսն ի վար կը հայի լուռ .
 Վարը , մարգին լ'առուին եզերք
 Հովուիկն երգէ զուարթ մի երգ :

Հնչէ պղնձին րինդ սրգաւոր ,
 Ու մահերգակ անցնի քափօր .
 Լքուէ ուրախ խաղը սրղուն ,
 Եւ ուեց ուղղուի լերան գլխուն :

Հոն , վե'րն , ի հող դրնել ճանին
 Զայնս' ոյք հովսին մեջ խնդային :
 Հովի'ւ մանուկ , հովի'ւ մանուկ ,
 Հոն , վե'րն օր մ'ալ քեզ կ'առնու սուգ :

Թրգմ. Ռ. Յ. Պ.

ԼՈՒՏՎԻԿ ՈՒԼԱՆՏ

ՃԱՇԱԿ ՄՊԱՆ. ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ

Կ Ա Ր Ծ Ի Ք

Դազազ մը կ'անցնի փողոցէն : Մազիկ հասակի մէջ
 մնած աղջկան մըն է :

(Քահանան) — Օ'ն , սկսեցէ'ք երգասացութիւնները :

(Բժիշկը) — Յաւերէն ազատեցաւ :

(Հայրը) — Արցունքները կը խեղդեն կոր դիս :

(Մայրը) — Մեռնի'կ կ'ուզեմ :

(Անդորդ մը) — Ի'նչ գեղեցիկ յուզարկաւորութիւն :

(Երիտասարդ մը) — Սիրուն աղջիկ էր :

(Դեռասի օրիորդ մը) — Հէ'զ աղջիկ :

(Ծեր կիկն մը) — Ի'նչ բարեբախտ է այսպէս :

— Հանգչէ' խաղաղ , կ'ըսեն բարիններ :

— Երթա'ս բարով , կ'ըսեն ուրիշներ :

(Իմաստասէր մը) — Անհատ մը պակաս' երկրի վրայ :

(Քերթող մը) — Հրեշտակ մը աւելի' երկինքին մէջ :

Ռ. ԳԱՄԲՈԱՄՈՐ

✱
 Եսմեքորդ պիտակ : — ԽՊ. օր
 Յիւնիս : Բ. Եսմեքորդ :

ԲՆ. — ԽՊ. օր Յիւնիս :

Հ Ո Ս Կ Է Հ Ո Ն Կ Է

ԼՈՒՅԿԻՆ ՀՆԱՐԻՉՆԵՐԸ

Երկու գերմաններ, Ռէօմբր և Բրէշլը, իրարմէ խելելի՞ւզեն լուցկին Տնարած ըլլալու փառքը: Անդին սակայն Նանոս Իրէննի հունգարացին կայ որ 1835 ին՝ 19 տարեկան հասակին մէջ Տնարած է դայն: Իսկ Ժան Ֆրէտէրիք Քամմէրըր գերմանացին Լուսովիսպուրկի մէջ, իրմէ առաջ, այսինքն 1832 ին է որ Տնարած է լուցկին:

ՏԱՐԵՑ ԼՐԱԳԻՐՆԵՐ

Յրանալի համար, ամէնէն հին լրագիրն է «Կաղէթ տը Յրանս»ը, զոր 1631 ին հիմնած է Թէօֆրաստ Ռընօտօ: Վերջը կուգան «Մօնիթէօս Ինիվէստէլ»ը և «Ժուռնալ տը Տէպա»ն որոնք 100 էն բաւական աւելի տարիք ունին: Գերմանիոյ մէջ տասնի չափ լրագիր կը հաշուաւն որոնք են՝ ժամանակագրական կարգով՝ հետեւեալները. — «Յրանքֆուրթըր Զայթունկ» 1615 ին ծնած, Մաքսէպուրկի «Կաղէթ»ը 1726 ին, Լայքցիկի «Կաղէթ»ը 1660 ին, Աւկսպուրկի «Բօսթ»ը 1668 ին, Իէնայի «Կաղէթ»ը 1674 ին, և վերջապէս Կօթայի «Կաղէթ»ը 1691 ին: — Շուէտի «Կաղէթ»ը 1644 ին, Լոնտօնի «Կաղէթ»ը 1665 ին, Պէլճիգայի «Ժուռնալ տը Լիէժ»ը 1¹/₂ դարու հետեւին մը ունին: Աւելցունենք որ աշխարհիս է՞ն լայնածաւալ լրագիրն եղած է Պօսթըն (Ամերիկայ)ի մէջ «Տի Իվինկ Կաղէթ»ը, իսկ է՞ն փոքրածաւալը՝ Մէքսիկայի մէջ «Թէլէսքօր»ը:

ՖԷՄԻՆԻԶՄ!

Անգլուհիները հիմայ նախնի ձեռով սկսած են ձի հեծնել, այսինքն սրունքնին էրիկ մարդոց պէս բացած, ճիշտ յունարէն լաւճա գիրին ձեռով: Այս պատճառաւ անոնք ստիպուած են հաղնելու մէջտեղէն ճեղք կիսազգեստ մը, — այրերու տարաաւին թոյլ ու լայն մէկ տեսակը, — որ թամբին երկու քովէն կ'առկախուի շնորհալի կերպով: Կ'երեւայ որ այս հեծելակերպն աւելի առողջապահիկ է կանանց համար:

Ինչ որ ալ ըլլայ, ֆէմինիզմի յաղթանակ մը անխուսափելի է, մանաւանդ Ալպիոնի ազդկանց կողմէ:

Վ Ի Ճ Ա Կ Ն Ե Ր

Տիբլումդ առիր, եղար դուն ալ ԴԵՂԱԳՈՐԾ,
Արդ ըսպասե՛, խանութիդ մեջ տեղայ գործ:
Բայց երբ սրխալ դեղ պատրասես նիւանդին,
Քա՛րք գլխուդ, զանի խրկես՝ հի՛ւյ . . . անդին:

Իբ արհեստին հաւատարիմ ԴԱՅԵԿԻՆ
Բան մի՛ քսեք, «դմա՛ լուարուք, դա՛ն է կին» .
Իսկ երբ բռնեք ծոցուր կրնոջ երկունքը,
Դայեկ, Տոբոր, ներկայ կ'ըլլան երկուքը:

Աչքիդ գոցե՛, բռնեք չորս դին ԳԼԲԱԴԻՐ,
Քեզի՛ կ'ըսես, աս ախտէն մի՛ վարակիր .
Շի՛ք ձեւերնին անդին չերբար իմ դեմես,
Բայց կին չ'ապրիր անոնց շահով, գիտե՛մ ես:

Ժանեակ, բամպակ, ներկ, բուրդ ծախե՛, ՓԵՐԵԶԱ՛Կ,
Հիմակ են շատ կանանց զա՛րդը բերեք սակ:
Մանչ մը երբոր զընեք սանսր *ճուռֆքան*,
Ինչո՞ւնդ պէտք քե այդ զարդերը ո՛ւր կ'երբան:

Ասծու բարին, պատես ի՞նչ է, ՀԱՅԱԳՈՐԾ,
Աս *չեքեյեն* իմին գլխու բացաւ գործ .
Երբոր տես ինձի ասանկ խմոր հաց,
Բարա չեմ տար, զընա բերանդ հովի՛ն բաց:

Կեանքը փոփոք է, երբ շրջադիմով ՄՕՏԻՍՓ ես,
Վա՛յ փուխե՛լիդ, քե որ երկան՝ մօտիս քեզ:
Նոր հագուստներ կտրե՛, կտրե՛ ժապաւեն,
«Աղջիկ» ապրե՛, գրպանդ փեղի ապաւեն:

Մասներդ հարսար, արուեստագէտ ՈՍԿԵՐԻԶ,
Բայց փեղ համար կ'ընեք — կ'ըսեն — օսկին՝ ի՛ջ .
Շի՛նք՝ յղե՛ք մանեակն, օղբ մատանին,
Քար փոխելով, փա՛ր հանելով Սասանին:

Ե.Ղ. — Խ.Ը. օր Յիւնիս 7, Երկնային վիճակ .
Ի խիստակ վիճակու ընտրութեան Մատա-

Ո.Գ. — Խ.Ը. օր Յիւնիս 7, Պատիւ:

ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԻՍ

(Այբուբենական կարգաւ)

Արպաներէն .	Կըռաթ շուս խաուէ :
Աշխ. (Հայ.)	Կիները շատ կը սիրեմ :
Անգլիներէն .	Այ լըվ մըն սի ուխըն :
Աւստրերէն .	Անա իւհուպպու նիսվանի քէսիր :
Դադիներէն .	Ժէմ պօքու լէ ֆամ :
Դերմաներէն .	Ին լիպէ դէս տի ֆուաուէն :
Գրաքառ. (հայ.)	Կարի սիրեմ զկանայս :
Թուրքերէն .	Գարըլարը չօք սէվէրիմ :
Իսպաներէն .	Ամօ մօլթօ լէ տօննէ :
Հրէերէն .	Ամօ մուհօ լաղ տօննաս :
Հաքոներէն .	Օ ճօղօ այ՝ սըրը :
Յունարէն .	Ազարօ բօլի թաս եինէքաս :
Պարսկերէն .	Զէն հարա խալլի տուսթ մի տարէմ :
Պուշկարերէն .	Օպիչամ մնօկօ ժէնիթէ :
Ռումաներէն .	Մուլթ եուպէսք բէֆըմէի :
Ռուսերէն .	Եա օչէն լիսպլեու տամը :
Քրդերէն .	Ժընան փըռ հազարքըմ

Երանի՛ սաղայն այն էրկիմարդուն՝ որ այս բոլոր լեզուներով բոլոր կիները սիրելու տեղ , իր լեզուով իր կինը կը սիրէ միայն . . .

Նր. — Իթ. , օր Յիւնանց ,

Նր. — Իթ. , օր Յիւնանց , Հոգեգալուս :

ՏԱՊԱՆԱԳԻՐ

[Եւ զից մահա ծոց-ծին զսահլը իրանցանալ իր ին որդա-
յոյն ու պարզ եղբերէքն է հետեւեալը — Իսկէ-դարէ ձա-
յոյն բերեղմանոյն իրանալ իրանի հին դադանաւորէ ին իսկ-
անձ, — որ իրանայն աշխ իրան իրանաւոր ին պալ աւել 35—40
որդէ առնաւ ին իսկաւ աշխարհաւ իննաւ իսկն] :

ՄԱՅՐՆ ՈՐԴԵԿՈՐՈՅՍ

Որդեա'կ սիրուն, ինչո'ւ այսպէս
Թրուաւ արագ իմ գրկէս.

Մայրիկդ՝ որուն դու յայսն էիր՝
Ինչո'ւ անկէ գրկեցիր :

Քեզմա'վ զսեւր նա մըխիբար,
Քեզմա'վ կեանք կ'անուսնար,

Ժպտուն այսիկ երբ կը դիտէր
Օրորոցիկ աւընքեր :

Աւաւաւ մօտ է հիմայ աշին,
Քանի սեւ հոգ քեզ դրին,

Քե'զ, որ դեռ ես հազի'ւ, որդեա'կ,
Տեսած էիր վեց լուսնակ :

Քու մօրդ համար առանց քեզի
Զիկայ ծաղիկ գարնայնի.

Պա'ւ, իմ ծաղիկս, դո'ւ բոսմեցար,
Պարուն չիկայ ինձ համար :

ՏԱՊԱՆԱԳԻՐ

[Իսկէ-դարէ ձայոյն բերեղմանաւորնն]

Որն անդունդ մը կարծեց

Այս սեղ, որն ալ բարձունք մը.

Մէկը ծաղիկ մը դրաւ,

Միւսն ալ անխօս արցունք մը :

Ու այդ երկուքը դալա'ր

Թող պահեն այս հոգը

Ուր ծաղիկ հասակի մը հեռ

Կը հանգչի կեանք մը մահուր :

ՇՈՒՄՈՒԹ ԽՆԴՈՒՔՆԵՐ

Տիկին Ք. կը չնորհաւորէր բառգիրք չինող մը՝ որ իր աշխատասիրութեան մէջ չէր հիւրընկալած լկտի բառերը։ Հեղինակը պատասխանեց.

— Կ'երեւի թէ, Տիկին, այդ բառերը միայն փրնալուներ էք բառգիրքիս մէջ։

(Պարոն հաւկիթը). — Ի՞նչ կ'ընէիք եթէ փորձէի համրոյր մը քաղել ձեր սիրուն այտէն։

(Օրիորդ հաւկիթուհին). — Մայրիկա վար կը կանչէի։ Բայց դժբախտաբար ան ալ դուրս ելաւ...

— Կը չողոքորթէք զիս՝ զեղեցիկ կոչելով, մաղերս ճերմըկիլ սկսան. տեսէ՛ք, հոս խորչում մը ունիմ։

— Խորչո՞ւմ մի... կը սխալիք, Տիկին, ժպիտ մըն է որ ձեր մորթին մէջ է մնացեր։

— Կը խոտտանա՞ս հաւատարիմ մնալ ինծի՝ մինչեւ վերադարձս։

(Տարփուհին). — Ինչո՞ւ չէ. միայն թէ պէտք է որ դուն ալ քիչ մը աճապարես...

Գեղանի դերասանուհի մը իր սեղանաւորէն նամակաւ կարեւոր գումար մը կ'ուզէ փոխ։ Իսկոյն հազար ֆրանքնոց պանքտոմա մը կուտայ սեղանաւորը՝ սա երկատողով. «Ներփակ պիտի գտնէք 1000 ֆր. և բիւր յարգանք»։ Դերասանուհին, «Մէռսի, բայց նախամեծար պիտի սեպէի 1000 յարգանք և բիւր ֆրանք» կը փութայ երկտողել փոխատուին։

Տունը մնացած աղջիկ մը կ'ըսէր. «Հայրս սովորութիւն ունի ամէն կաղանդի մէյմէկ հատոր գիրք նուիրելու ինձ»։

— Ի՞նչ հոխ գրադարան մը ունենալու էք, օրիորդ... կը պատասխանէ անդիլէն սրամիտ պարոն մը։

ԻՆՉ ԻՆՉ ԹԻԽԵՐՈՒ ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆՔ

Եթէ 37ը բազմապատկենք թուարանական յառաջատուութեան թուոց սա խաբարանչութին հետ՝ 3, 6, 9, 12, 15, 18, 21, 24 և 27, արտադրեալները կ'ըլլան 111, 222, 333, 444, 555, 666, 777, 888 և 999:

Նոյն 37ը շրջելով 73ի փոխելէ հետք՝ վերոյշեալներով եթէ բազմապատկենք, սկսելով վերջինէն, 73×27 , 73×24 , 73×21 , և այլն, առաջին արտադրեալը վերջացած պիտի ըլլայ 1 ով, Բ. Բ.՝ 2 ով, Գ. Բ. 3 ով, Դ. Բ.՝ 4 ով, Ե. Բ.՝ 5 ով, և այլն:

142,857 թիւն իր խիստ հասարակ երեւոյթին տակ կը պահէ ապշեցուցիչ մոզութիւն մը: Բազմապատկեցէք զայն 1 ով, 2 ով, 3 ով, 4 ով, 5 ով կամ 6 ով, կարելի չէ որ արտադրեալին մէջ գանուի 142,857 ի թիւը: Եւ անշանկերէն տարրեր թուանշան մը, ոչ ալ անոնց կարգէն տարրեր կարգ մը, միայն թէ անոնք շարուած պիտի ըլլան ուրիշ կէտէ մը սկսելով: Ուշադրութիւն: Մէկով բազմապատկելով՝ պիտի ունենանք անշուշտ 142,857. 2 ով՝ 285,714. 3 ով՝ 428,571. 4 ով՝ 571,428. 5 ով՝ 714,285. 6 ով՝ 857,142. Իսկ 7 ով՝ տեսէք ինչ կ'ունենանք յանկարծ, 999,999: 8 ով՝ 1,142,856. Եւ, մի՛ նեղուիք այս անանկեալէն. ծայրերը զուամարեցէք և կ'ունենաք նորէն 142,857: 9 ով՝ 1,285,713. Ծայրերը զուամարեցէք զարձեալ, և ահա նորէն նոյն թուանշանները՝ վերոյշեալ Բ. ձևով. 285,714:

Թուանշաններու սա շարքը 1 2 3 4 5 6 7 8 9՝ բազմապատկենք 45 ով, կ'ունենանք 555,555,505: Երբքներ բազմապատկելին, 9 8 7 6 5 4 3 2 1 և 45 ով բազմապատկենք. արդիւնքին մէջ 45 մը կայ նորէն, բայց պոպէս 44,444,444,445: Երբքներ երկու թիւերնիս ալ. $54 \times 123456789 = 666,666,606$: Միայն բազմապատկելին չլինէր հիմայ. $54 \times 987654321 = 53,333,333,334$. Ծայրերը քով քովի գալով կը կազմեն 54 բազմապատկողը, իսկ երեքներուն թիւն է $5+4$:

(Շարունակելի մը 1908 ի Տարեցոյցին մէջ)

ԻՆՔՆԱՏԻՊ ՀՐԱԽԻՐԱԳԻՐ

(Յունիս 17, «Առաջին Պատկերի Առիթուն»)

Օրիորդ Ս*** ամերիկացի նշանուոր դերասանուհին վերջերս նշանուած ըլլալով՝ իր հարսանեկան հրաւիրաւ գիրը լրագիրներու միջոցաւ ստղէս հազորդած է հաստատեալ թեան :

«Բոլոր բարեկամներուս և ծանօթներուս ներկայիսս կը փափաքիմ իմացունել թէ յառաջիկայ կիրակի օր պիտի երևնամ դերի մը մէջ՝ զոր մինչեւ հիմայ խաղացած չեմ բնաւ : Թատերախաղին անունն է ԱՄՈՒՄՆՈՒԹԻԻՆԸ : Երիտասարդ սիրահարի դերը յանձնուած է Պր. Լ***ի անոր ներկայացումէն կախում ունի խաղին գոնեղիք յաջողութիւնը : և խաղը՝ իր կամքին համեմատ՝ զաւեշք մը կամ ողբերգ մը պիտի ըլլայ : Ամէն պարագայի մէջ կասկեղդութեան չը պիտի յանգի, որովհետեւ երկուքս ալ — զոյգ դերակատարք — շատ անկեղծ և շատ ալ լուրջ ենք : Ասկից դատ, բոլոր ամուսնացած բարեկամներս կ'ըսեն թէ խնդալու բան չի կայ Ամուսնութեան մէջ : Մեզ համակիր բարեկամներէ և ծանօթներէ կը խնդրուի ուրեմն պատուել մեր այս «ներկայացումը» իրենց ներկայութեամբ :»

Նորոյթը, տարօրինակութիւնն ու եղականութիւնը ամերիկացիներուն քով փնտռելու է մանաւանդ :

ԱՄՈՒՄՆՈՒԹԻԻՆԸ

Լաւագոյն ամուսնութիւնը — կ'ըսէ ժան ժաք Ռուսօ, — յուզումներու կ'ենթարկէ զմեզ, եւ, ինչպէս որ հանդարտ և մաքուր ջուրը կ'սկսի խռովիլ փոթորկին մերձեցումէն, այնպէս ալ երկուս և անրիժ հոգի մը առանց տաղնապի չէ՝ որ կը տեսնէ իր վիճակին մօտալուտ փոփոխումը :

Քեկր, — Ասկիցովէ յարեմանն, և յիշատակ եղիայ մարգարէին : Առաջին դարձ :

Թի : — Սրբոց Հոգիներէնց կուսանաց :

ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ ԿԱՆԱՆՅ ՄԱՍԻՆ

Եթէ կրնեաւ համար աղէկ դուրցեմ, առարկեն պիտի թէ զիրենք լաւ չեմ ճանչնար. իսկ եթէ գէշ դուրցեմ՝ պիտի ըսեն թէ յաջողութիւն չեմ գտած անոնց քով: Ասանք զիս չեն արդիւր սակայն որ անոնց վրայօք թէ՛ նպատաւոր և թէ՛ աննպատաւ խօսիմ:

Արուեստ մը կայ որուն մէջ կրնեալը կը գերազանցեն: Իրենց ամէնէ՛ն աւելի աղէկ գիտցած բանը չի հասկընալ ձեւացումներու արուեստն է անիկա:

Գեղեցիկ կին մը Աշքին դրախտն է, Սիրտին՝ դժոխքը և Քսակին՝ քառարանը:

Խելացի մարդը կնկանը բարկութենէն չի վախնար. աւելի՛ խելացի մարդը կը ջանայ կնկանը բարկութիւնը չի գրգռել:

Աւելի գեղեցիկ տեսարան մը չեմ գիտեր ես՝ պարկեշտ կինէ մը աւելի: Բայց կ'ուզեմ որ ազւոր ըլլայ ան, որպէս զի իր պարկեշտութիւնը արժէք մը ունենայ:

Էրկմարդիկ աչքեր ունին տեսնելու համար, իսկ կնիկերը աչքեր ունին տեսնուելու համար:

Անհաւատարիմ կին մը դժուարամարտ կերակուր-մ'է: Պատաւաւոր ամուսինը զայն դուրս տալով՝ կրնայ հանգըստանալ. իսկ անպատիւները գիւրտութեամբ կը մարսեն և աշխարհիս է՛ն անդադար, կերակուրը կը ներկային զայն ուրիշներուն:

Ամուսնութեան մէջ պարկեշտ կնկան «տէր բայի»ն էրկին է, բայց «յատկացուցիչ»ը՝ դրացին:

Կրնեալն կը սրահանջուի որ դեմք մը ունենան, իսկ էրկմարդերէն՝ զղախ մը:

Գշ. — Սրբոց Գայթանեանց Կոստանոյ:

Գշ. — Պանք:

ԳԻՑԱՆՈՅՇ, ՄՈՒՍՄՅ, ՅԱԽԵՐԺԱՀԱՐՍ

[illegible]

Փիքե՝ աշուռ. Ուրանիա՝ երկնից. Հերա՝ երկրի. Ամ
փիսրիսկ, Կարաքա՝ ծովու. Եկաթե, Պերսեփոնե՝ գոգիսքի.

Բեշյունա՝ պատերազմի . Աստիկա կամ Դեմիս՝ արդա-
րութեան . Հեքի՝ պատանութեան . Եզերիա՝ իմաստութեան,
Մեկեռսինա՝ լիչողութեան . Եսսա՝ ընտանեկան վառարա-
նի . Հիմեկն՝ ամուսնութեան :

Եւեհրպի՝ երաժշտութեան. Ալիոպիսե՝ գեղոյ և հեշ-
տանաց. Փսիփե՝ գեղեցկութեան. Եւիորուսիե՝ չնորհաց.
Արեւմիս՝ որսորդութեան. Պսպիս՝ հովուութեան. Արա-
մե՝ ռաւանանկութեան :

Դրխաղ՝ անտառի. Նխմիայք՝ ծառոց. Պրսերպինա՝
դարնան. Հիրիկ՝ ծածանի և անձրեաց. Նայեաղք՝ դե-
տոց և աղբերց. Պոսնա՝ պաղոց. Փշրա՝ ծաղկանց.
Փիլոմելա՝ սոխակի. Դեմեսրե՝ հունձքի, Երկրագործու-
թեան:

Մեկսրունենէ՝ ողբերգութեան . Կալիտսկի՝ զիւցազ-
ներգութեան . Կլիկով՝ սրառմութեան . Պոլիսնիս՝ քնարեր-
գութեան . Երասնով՝ եղերերգութեան . Թալիս՝ կատակեր-
գութեան :

Կլարով, Լաֆլաւս և Ասրոպէ: — Երեք պարզաներ՝ որոնք մարդկային կենաց թելին տիրուհիներն էին:

Եւայրն , եւայրն , եւայրն :

ԵՂ. — Սրբոյն Յովնանու Կարապետին և
Աջանաթիննայ Կախկարպին:

Напр. — Quisp:

ԳԻՔ ԿԱՐ ԶԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ

(ԴԻՅԱԲԱՆԱԿԱՆ Բ. ԲԱՌԴԻՐՔ)

Արեւաս. — Իմաստութեան :

Ապողոն. — Լուսոյ , գեղարուեստից , բժշկութեան :

Արամազդ , կամ Զեւս. — Երկնից և կայծականց :

Արեւ. — Պատերազմի :

Արսլոյրաս. — Լուսութեան :

Բագոս կամ Դիոնէսոս. — Գինոյ .

Եսթուշաս. — Բժշկութեան :

Եւոդոս. — Քաժիներու :

Իսիսն. — Գողութեան :

Կուսիսոն , կամ Երոս. — Սիրոյ :

Կռնոս. — Ժամանակի :

Հեփէսոս. — Հրոյ :

Հերակլէս. — Ոյժի :

Հերմէս. — Գիտութեան , վաճառականութեան և սերճախօսութեան :

Մոնոս. — Խեղկատակութեան :

Մորփիէոս. — Քնոյ և անութի :

Յանոս. — Սաղազութեան և մարտից :

Նեւեսիս. — Վրիժուց :

Ուրանոս. — Երկնից :

Պան. — Արտօրէից :

Պոսէյդոն , Երէքոս. — Դժոխաց :

Պոսէյդոն. — Հարստութեան :

Պոսիդոն , Պադէմոն. — Մովու :

Պրիաս. — Պարտէղի :

Պրոսկոս. — Կերպարանափոխութեան ,
Եւայն , Էւայն , Էւայն :

ԴՅՐ. — Սիրոյ հարմար Գրիգորի Լուսոս-
տիցն յիշատակ եւից ի վերապահ :

ԴՅՐ. — Բ. Տճ Պատմիկէ Եկեղեցոյ
Ս. Եւսեփանի : Հ-Ե-Յ-Ե :

Բ Ե Թ Լ Ե Հ Է Մ

Ս. Գրոց մէջ երկիր Յուդայ և տուն Եփրաթայ կոչուած է Բեթլէհէմը՝ իր պողարերութեանը համար: 864 մէթր բարձր է միջերկրական ծովէն, և երուսաղէմի հարաւ գին՝ 12 քիլոմէթր հեռու լեռան մը վրայ կը գտնուի, ձորերով շրջապատուած: Բրիտտոսէ 1740 տարի առաջ կար:

Ծննդավայրն է Յովարի, Ասայէլի, Եսորօնի և Ղեւտացի կնոջ (որուն մարմնը — ըստ Աստուածաշունչի — յօշոտուելով Իսրայէլի 12 ցեղերուն խրկուեցաւ), նաեւ Ելիմնէլէքի, Նոյեմիի (որուն որդին Մաալոն՝ Հոութր առաւ, բայց կինը այրի մնալով կեսրոջը հետ Բեթլէհէմ եկաւ և Բոսսի հետ կարգուեցաւ, անկէ զաւակ մը ունեցաւ, Որէդ՝ որ եղաւ հայր Յեսսէի, որմէ ծնաւ Դաւիթ 1087 ին [ն. Ք.], և Սամուէլ Աստուծոյ հրամանով օծեց զայն): Սողոմոնի որդին Ռոբոլամ ընդարձակած է այս քաղաքը:

Հոս ծնած են նաեւ Մարթան ու իր որդին Յակովբը: Յովսէփ Աստուածափոր հայրը, և Աստուածածնի մայրը Աննան: Վերջապէս Բեթլէհէմ ծննդավայրը եղած է Յիսուսի՝ Որուն իրենց երկրւոյն աշցր տունն երեք մոգերը, Հեղինէ բարեպաշտահին մաքրել տուաւ մտաւր՝ որ խանձարութեքը եղած էր Փրկչին, և երկրպագութեան վայր որոշեց զայն: Բրիտտոնեայք յետոյ վրան աղօթարան մ'աղ կառուցին, զոր քակեց Ադրիանոս 135 ին, և տեղը՝ Ափրդիաէի արձանը կանդնեց: Այս սրբազան վայրը կրկին մաքրուեցաւ և հոյակապ տաճար մը կանգնուեցաւ հոն, որուն դուռը կերտուած է Արքահամ և Առաքել անուն եկեղեցականաց կողմէ, երկեղուեան արձանադրութեամբ մը:

Հիմայ Բեթլէհէմի մարձակայ եղած ուխտատեղիներն են Քառասնից այրը, Հայր Յովսեփայ տան տեղը, Հովուաց գիւղը (Պէյթ Սահուր), Բոոսի դաշքը, Հովուաց այրը, ևն.:

Հոն Լատինաց «Սրբուհի Կատարինէ» անուն եկեղեցին կը պարունակէ ներքսագոյն խորան մը Բեթլէհէմի ՄԱՆԿԱՆՑ կոչուած, որոց այսօր է յիշատակ, (յունիս 25):

Բշ. — Սրոց մանկանց Բեթլէհէմի և Ակա-
կիոսի վիպիկն, Մովսէսի թն. ին և կոթոս.
տիոսի գինաւորին:

Գշ. — Սրոց կատանացն Նուէնայ և Մոսեայ

Ժ Ա Ժ

(1894 Յունիս 28, ի 4. Պոլիս)

Ժամեր երկու տեսակ է. 1. Հրաբխային. 2. Ոչ հրաբխային՝ որոնց պատճառն է երկրիս կեղեւին հաւասարակշռութեան մէկ բեկումը՝ լաւագոյն հաւասարակշռութեան մը համար: Հրաբուխին ու ժամին իրարմէ յաճախ անկախ այս երեւոյթներուն անդրադոյն պատճառը եղած կ'ըլլայ երկրագունտի հալած միջուկը՝ իր աստիճանական ցրտացմամբը: Միջուկին խտացումը, լավայի հալթ քն ու միջնորոտական ճնշումը կ'ստիպեն կեղեւը ծալտող, չորնալով պղտիկցած ծիրանի մը մաշկին պէս: Այս ծալտելուն ամէնէն ցայտուն արդիւնքն են լեռնաշղթայք ու ծովափոսք:

Եւ ժամն էր այն յամը չարժու՜մը՝ որով լեռները կանգնուեցան ու ծովերը խռոչացան: (Հրաբխային լեռները յաճախ կազմուած են սակայն արտավիժած նիւթերով):

Ենթադրուածին պէս յանկարծադէպ չէ ժամը, կեղեւը հանգարտ չէ, ստէպ կը դողայ, ինչպէս կը թուի յայտնել Դոդաչաի (Tromomètre) գործիքը՝ Յնցագիրէն (Sismographe) աւելի դժայտուն: Ուրեմն ժամը մէկ տեղաւորումն է գետնամասի մը, կծկուելով կամ վտարմա՛մը պակսելով ընկրկող միջուկին վրայ. այս տեղաւորման կ'ընկերանան գետիններու յանկարծական զնստումն ու նախապէս հարթ գետիններու տարամակարդակումը, երբեմն լայն փնտելումով, Վուսփորին ու Տարտանէլին նման: Ասոր համար է որ կ'ըսենք թէ կեղեւին աղէկ հաւասարակշռուելու ձգտումն է ժամին սրտո՞ւտը, թէ և հոն ուր ցնցում կ'զգացուի՝ զնստում կամ ծալտում չի կայ անպատճառ. պատահարին դղրդիւնը կը փոխանցուի շրջակայ հողերուն և մերթ հետու կը ծաւալի: Փոխանցումը 1. զծային է՝ երբ ցնցուող գետինը աւելի երկայն ըլլայ քան թէ լայն. 2. շայնակիս՝ երբ լայնատարած գետին մը ցնցուի. 3. կեդրոնական՝ երբ կեդրոնէ մը հառապայթէ ամէն ուղղութեամբ: Յունցին փոխադրման կը նպաստեն ժողովուրդական գետինները, ժամէն է՛ն չառ ապահովուածներն են ծովն ու մեծ թանձրութեամբ ջրատական (Վուսփորով բերուած) հողերը:

ԳԷ. — Պոլիս:

ԵԷ. — Սրբոց Բշխմանց Սահակայ և Յովսէփայ, և վիթլիքն՝ Սարգիս և Բագրատ:

ՊՕԼՍԱՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐ

« Լ Ո Յ Ս »

1895 Նոյեմբեր 4 ին կ'սկսի հրատարակուիլ Կ. Պօլսոյ մէջ այս շաբաթներէն՝ Պարսիզակցի Վահան վարդապետ Տէր-Մինասեանի արտոնատիրութեամբ: Բաւորած է շաբաթաթերթի մէկ քանի շրջաններ, և Վահան Փափաղեանի խմբագրապետութեամբ զուեշտական հանգէս հրատարակուելէն յետոյ, 1905 յունվարին վարչութիւնը յանձնուած է Բարկէն վարդապետ Կիւլէսէրեանի, զառնալով զուտ կրօնաթերթ: Հրապարակ կ'ելլայ շաբաթօրերը, աշխատակցութեամբ (բացի խմբագիր-անօրէն Բարկէն վարդապետէ՝) Քննասէրի, Եղիշէ եպիսկ. Գուրեանի, Տքթ. Յ. Թօփճեանի, Վահան վարդապետի, Արմաշականներու, Գր. Հ. Գալուստեանի, Մկրտչեանի, ուսնալ քահանայից և այլոց, բովանդակելով Ս. Գրոց մեկնութիւններ, քարոզներ, եկեղ. զրախօսական ու պատմական հարցեր, մատենագրական դէմքեր, ինչպէս և բանասիրական ու ստուգաբանական ուսումնասիրութիւններ:

«Լոյս» թեւակոխած է երկուստասներորդ տարեշրջանը: Երեք տարիէ ի վեր Բարկէն վարդապետի խմբագրապետութեամբ կը հրատարակուի:

Բաժանորդագրութիւն. — Պօլսոյ և գաւառաց համար տարեկան 50 դրշ., արտասահման 12 ֆր. կամ 10 չիլին: Զեռքէ կը ծախուի թիւը 1 դրշ. ի:

Հասցէ. — Մէլտանճըզ, Վիթալ խան: Տպագրութիւն Վ. Մինասեան, Սուլթան Համամ ճատտէսի, թիւ 14:

Մուտլ. — 24 էջ՝ երկսիւն, էջի լանք 14 սանթիմ, երկայնք 21 սանթիմ: Թուղթ դեղնորակ, կապոյտ չապիկ՝ լոկ բաժանորդագրութեան պայմաններու և գործակալաց անուններու ծանուցմամբ:

Ուր. — Պատճ.

Սրբոյն մեծին Ներսիսի նալազ պատին մեր. — Սրբոյն և Բաղայ կախկոպութիւն:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄԸ ՀՈԳԵԿԱՆ ՄՆՈՒՆԴ Է

Մննիկը ծագիկի մը պէս կը փթթի ալլաղան ազգե-
ցութիւններու տակ: Հայելի մը և զգայնիկ մըն է իր
միջավայրին բիւր ցոլացումներուն: Մանկութիւնն ինքնին նուրբ ու
փափուկ է, ճառագայթէ, անդուսէ, ժանեակներէ հիւսուած գեղեց-
կութիւն մը: Ընտանեկան յարկն է իր առաջին գիտակցութեան
ոլորտը: Կեանքը զոր մայրենի սիրոյ շողովն ու ցոլովը կը շնչէ,
գողար ու դուարթ ծածանք մը ունի իր աչքերուն: Դեռ անփորձ
և միամիտ, աշխարհը ժպտաներու մէջ կը տեսնէ: Մանկութիւնը
գոյութեան ոսկեծաղիկ շրջանն է:

Բայց մանուկը որքան կը մեծնայ և դէպի լայն կեանքը կը
քալէ աւարտելու համար հան իր ճակատագիրը, կը գտնէ իր առ-
ջեւ բիրտ իրականութիւնը, որուն յատուկ մկրատը կը կտրէ իր ան-
մեղութեան և սիրոյ արեւափառ երազներուն թևերը: Դպրոցը ար-
դէն մատխոհութեան նուրբ ծալք մը փոթէ պատանիին ճակտին
վրայ: Ընտանեկան գգուանքը և սրտազեղումները, որքան ալ պա-
րարեն իր սիրտը, ա՛յլ գոհացում և յազուրդ չեն տար երեւք մըտ-
քին պէտքերուն և տենդոտ հետաքրքրութեան մը՝ որ հազար
հարցումներ կը բերէ շրջներուն վրայ: Նոր հորիզոն մը բացուած է
դեռաւոր ուսանողին առջեւ, նոր իրերու հանդէպ կը գտնուի, բարդ,
խոր, լայնածաւալ իրականութեան մը որ կը կոչուի աշխարհ,
կեանք, մարդկութիւն, մահ, յախտենականութիւն: Եռուղեւ մը
կայ իր ներսը, փթթումի անշէջ հրայրքը, ապրելու խանդն է որ
կը յորդի և կը ծառայի իր էութեան մէջ: Ընտանեկան ոգին խորա-
քանդակ դրոշմուած է հոն. ապրած միջավայրը իր դադափարներու
և բարբերու հոսանքովը նոր տարրեր կը ներմուծէ անոր մէջ:
Բայց ամէնէն սաւելի զրահան դարգացումը կ'արթնցնէ իր անձին,
իր կարողութիւններուն, իր կոչումին գիտակցութիւնը, ցոյց տալով

միանգամայն այն թատերաւայրը — աշխարհը — ուր 'ստաւել կամ նուազ նշանակալից դեր մը՝ պիտի խաղայ իւրաքանչիւր ոք, իր անհատական գոյութեան իրաւունքը արժեցնելու համար: Եթէ դիրքերուն դանձարանը չըլլար, ուր խտացած է դարերու աշխատութեան կուտակուած արդիւնքը, իւրաքանչիւր նորածին որ աշխարհ արելին կը բանայ, կեանքի անսպասին մէջ՝ նոր պիտի սկսէր զարգացման ճամբան, զոր բարերախտաբար յարդարուած և ծաղկաւայր կը գտնենք մեր առջեւ: Փաշաքակրթութեան մեծանուն մշակները, — կրօնի հիմնադիրները, բարոյախօսները, գիտնականները, արուեստագէտները — իմացական ճոխ և թանկագին ժառանգութիւն մը կտակած են մեզ: Ասոնք նախապէս մաղլցած են ապառաժութեամբ բարձունքներէ, լուսաւոր հորիզոններ և շախմատի ցոյց տալու համար մեզի: Այդ վերելքը Յակոբեան սանդուխն է, մէկ ծայրը երկրի սրտին մէջ մխուած, և միւսը՝ կարկառած դէպի երկնային պայծառութիւնները: Վարը՝ յատակը՝ անասունը կը խօսի մեր մէջ, վերը կատարին վրայ՝ անմահութեան լոյսը կ'ողջունենք, կանգնած է ան ամէն մարդու առջեւ: Մ'վ որ կ'զգայ իր մէջ զօրութիւն մը, խեղճիւն տենչը, հանճարին կայծակը, նա կրնայ այդ բարձրութեան վրայ ստաւանիլ:

Գրականութիւնը կը բանայ մեզի հրաշայիւքներու աշխարհը և կը ցուցնէ բարեյշջումի օրէնքը: Նա կը պարունակէ ինչ որ մարդկութիւնն ունի իրրեւ բարի, ճշմարիտ և դեղեցիկ: Առանց գրական զարգացումի, մարդը իր բնական վիճակին թողուած առեւեր, անհատական պահպանութեան և տեսական յարատեւութեան կասուած զգացումներն ու բնազդները միայն կը զօրացնէ իր մէջ: Զգացումներու յայտնութեան ժամանակագրական անվրէպ կարգն է այս, ոչ միայն անհատին, այլ նաեւ ստորին ցեղերու կեանքին մէջ, ուր գտնաբերակութիւնը չի սրբագրեր բնութիւնը: Ընթերցումն է որ կը ծնի մարդը իմացական կեանքին մէջ: Նա կեանքին դարաւոր փորձառութիւններն ու իմաստութիւնը կը բերէ մեզի: Դպրոցին տուած տարրական պաշարը անբաւական է կազմելու զարգացած և ամբողջ մարդը: Պէտք է խորանալ ծանօթութեանց մասնագիտական կառուածներուն մէջ, չփախլ մեծ միտքերու հետ, անոնց թախքը փորձել, անոնց թեւերուն վրայ ծածանիլ, անոնց վտեմ խոյանքը զննել և անոնց ողբերգութեամբը խոյտալ: Ընթերցումը կը ծաղկեցնէ մեր կարողութիւնները, կ'ստեղծէ և կը պահպանէ ներշնչումը, կ'ընդլայնէ ևսին անձուկ շրջանակը:

Բայց ի՞նչ պէտք է կարդալ : Ոմանք իբր զուարթարար ժամանց կը հասկնան ընթերցումը, ուրիշներ իրենց վիպական ճաշակը գոհացնելու առիթ մը կը նկատեն դայն : Հասերու համար հմտութեան լաւագոյն միջոց մըն է, և մաս մըն ալ գաղափար կը փնտռէ զիրքերու մէջ : Փափուկ, տկար, երազուն խառնուածքները կեղծիք կը սիրեն : Վիպական, հրաշային տարրը կը կազմէ անոնց հագեցեալ անուշիկ մեծ բաժինը, երեւակայութեան ճախրանքները հեշտ զգացութիւններ կուտան անոնց որոնց համար վիպականութիւնը (romantisme) գրականութեան գերազանց ձեւն է : Սակայն ճշմարտութիւնը և հաւասարակշիռ միտքերը չեն անտրժիր արուեստական պաճուածանքներէ, առասպելական գեղեցկարուեստ խաղերէ, այլ երեւոյթներու խորը կը փնտռեն և հասանքներուն ալը : Գիտութեան մէջիտան է այս, իրական, անվրէպ և հաստատուն : Ոմանք ալ իրենց խանդավառ հոգւոյն պատակը և գեղարուեստական պահանջները կ'ուզեն գոհացնել : Ասոնց համար կեանքը, գեղեցիկը, հրապոյրը՝ պայմանադրական ձեւերու մէջ չի կայանար : Բնութեան ընդհանուր կեանքը իր բոլոր երեւոյթներովը կը շարժէ, կը յուզէ իրենց սիրտը, ուր սովորական աչքերու անմատչելի նրբութիւններ և գեղեցկութիւններ կը գտնեն : Գրագէտները, արուեստագէտներն են ասոնք, որ իրենց մէջ կը հաւաքեն, կը մարմնացնեն, կը հրակերպեն բարձր ներշնչումները, գաղափարականները, վսեմ զգացումները, և սրտագրաւ պատկերներով ամբողջը դէպ ի այդ բարձրութիւնները կ'առաջնորդեն :

Կրնանք, ուրեմն, երեք որոշ դասակարգի վերածել ընթերցումի նիւթը, վիպականը՝ իր աստիճանական յեղաշրջումներովն ու հասկացողութեամբը, գիտականը՝ իր բազմազան ճիշդագործումներովը, փիլիսոփայական — գրականը՝ իր գունազեղ համադրութեամբը, որ կ'ընդգրկէ կրօնական, բարոյական, գեղարուեստական, բանաստեղծական կալուածները : Այս տարրերը ալլամերժ և անխառն չեն, այլ իրարու հետ կը հիւստիւն, իրար կը կատարելագործեն և կ'ամբողջացնեն, ինչպէս որ մարդը իր ներհակ և բազմազան բերումներովը հանդերձ միութիւն մը կը չինէ : Պէտքիսութիւն և ճոխութիւն հզօր պահանջք մըն են ամէն հարցասէր մարդի համար : Ի՞նչ մեծ հաճոյք բանաստեղծ աստղագէտին հետ բնութեան վերնագաւառներուն մէջ յաժիլ, արեգերական մեքենականութեան օրէնքները ճանչնալու համար, կամ Պիւֆոնի մը երանգաճօխ վրձնովը կենդանական աշխարհի գեղեցկութիւնները ըմբոյխնել, կամ Կէօթէի մը գե-

դարուևտական տիպարներուն և ոճի քանդակներուն ներքեւ բնութեան և կեանքի մեծ ճշմարտութիւններուն և խորհուրդներուն հասու ըլլալ։ Միատարր պարզութիւնը՝ ըլլայ նիւթական, ըլլայ մասւորական մուշղի տեսակէտով, միշտ միջակ արդիւնքներ կուտայ, այլադանութեանց ներդաշնակութիւնն է ճշմարիտ գեղեցկութեան պայմանն ու հնարաւորութիւնը։

Բայց պէտք է անխտիր կարգալ ամէն դիրք։ Միթէ գրչի ամէն արտադրութիւն կրնայ մուշղ տալ մտքին և սրտին։ «Պէտք է կարգալ հեղինակները, և ո՛չ թէ շատ հեղինակ»։ Շատ և յարատեւ ընթերցումը թէիւ պայման է հմտութեան, բայց չափազանցութիւնը կրնայ մեքենական վտխճանի մը յանդիլ, և յուշաւորութեան (réminiscence) մէջ խնայու վտանգին տանիլ, նմանաձոյլ աստութիւններ, գեղեցիկ բանք, խորհելու և զգալու կապկուած կաղապարումներ անօգուտ են։ Այդ պաճուճազարդ խճողումները առ առաւելն կրնան յիշողութիւնը կահաւորել, վնասելով մասւոր ինքնատպութեան։ Այս չէ՞ միթէ տխուր ճակատադիրը շատ մը մոլի ընթերցողներու որ բազմաքանակ ծանօթութիւններ կ'ամբարնեն, տեսակաւորելով, պիտակելով զանոնք, բայց իրենց կը պակսի սակեծադործող ոյժը, որ տաղանդը կը շինէ և կենդանութեան շունչով մը կ'ոգեւորէ այդ բազմատարր ծանօթութեանց կոյտը։ Ընթերցումը թաթաւում մը, ճշմարիտ անդառուցիւն մըն է, որ կը հասունցնէ խմացականութիւնը և կը բեղմնաւորէ զմեզ։

Պէտք է կարգալ միայն ճշմարիտ հեղինակները, ուր տաղանդը կը փայլի, և ապրուած կեանքի մը հուրը կ'ոգեւորէ զազափարներն ու զգացումները։ Սակայն զգուշաւորութեամբ մօտենալու է անոնց, առանց կառչելու միակ հեղինակի մը։ Վասն զի յաճախ մեծ կամչոտներ են հանճարները, որ ամպրոպի մը սաստկութեամբ կը սուրան, կամ ուկէանի մը մանչլւաններով կ'որոտան, մերթ ամպամած գազաթներու վրայ կը շանթեն, մերթ անդունդներու մէջ կը փայլատակեն։ Մեծ միտքերը ամբողջովին կը գրանեն, կը յափշտակեն ընթերցողը, կը ցանցեն զայն իրենց ազդեցութեան շրջանակին մէջ։ Ո՛վ որ Հիւկօ կամ Շէքսպիր կարգացած է, անշուշտ զգացած է անոնց երկաթ ճանկերը որոնցմով կը պարտապնդեն զինքը։ Մարդ կ'զգայ իր տկարութիւնը, իր փոքրութիւնը՝ այդ գօրութիւններուն հանդէպ, որ հակայական համեմատութեամբ կը քանդեն և կը դարբնեն, կը կաղմալուծեն և կը հրաշակերտեն։ Անոնք ահեղ հոտոնքներ են, ու զուէն հեղասահ առուակ, անոնք բարձրաբերձ անաստ

մը, ու դուն համեստ թփիկ մը, երբեմն յարաշարժ եղէգ մը։ Այսու հանդերձ պէտք է վերապահութեամբ լսել հանճարները, որոնց արժէքը յարաբերական է։ Անհատ մը, թող ըլլայ այն՝ հանճարի մարդ մը, — կըսէ Կիւլիօ —, չի կրնար ամբողջ ճշմարտութիւնը գտնել և բոլոր դարերու արտայայտութիւնն ըլլալ։ Հանճար մը ատենը կամ նուազ իր դարուն արտայայտութիւնն է։ Մարդկային մտածութիւնը որ միշտ շարժման մէջ է, օր մը պիտի դերազանցէ այդ բարձր իմացականութիւնը, որուն դատժը ամբողջ ճշմարտութիւնը չէ, այլ պարզ միջոց մը՝ նոր ճշմարտութիւններ գտնելու։ Եղակ մը անհուն չզլթային մէջ։ Ըճմարտութիւնը հաւաքական գործակցութեան մը արտադրոյթն է։ պէտք է որ բոլոր ժողովուրդները և սերունդները աշխատին անոր վրայ։ Իւրաքանչիւր քայլին, նոր հորիզոն մը կը բացուի։ Ապրիլը սորիլ է մարդկութեան համար։ Մեծ գաղանիքը մեզ կարենալ ըսելու համար, պէտք է որ մէկը մարդկութեան կեանքը ապրած ըլլայ, կեանքը՝ բոլոր էակներուն և բոլոր իրերուն, պէտք է որ մարդ մը տիեզերքը խտացնէ իր մէջ։»

Դարձեալ խնդիր է թէ ինքնութիւնը պահելու համար ինչ չափով օգտուելու է հեղինակէ մը։ Ոմանք չափազանցուած ինքնատուգութեան մը հետաքննողութիւնը, չէղոք և անջրդի մնալով, խորշակահար կը ծիւրին։ Հատկերը ստրուկ հետեւողութեան մը սովորածողութեան մէջ արտադրելու անկարողութեան կը մատնուին։ Իսկ բանագողը խորշիկի մակարոյժ մըն է գրականութեան մէջ, որ հին ու նոր կատրոնիէ կցկցանքներ կը շինէ՝ ուր կը պակսին զգացում, կեանք և գեղարուեստական համաչափութիւն։ Նմանողութիւնը արդարեւ ընդհանուր երևոյթ մըն է մտաւորական կեանքին մէջ, ըլլայ այն՝ ամբողջ գրականութեան մը, ըլլայ այն՝ անհատ հեղինակներու համար։ Ընդհանուր մտաւորականութեան ծագումն ու բարեշրջումը կը ցուցնեն թէ գրականութիւնը միայնակ չատեղծուիր։ Կորովի միտք մը դիւրաւ կը նշմարէ թէ ինչպէս գաղափարները կը պատրաստուին, կը զարգանան, ժամանակաշրջաններ կը կազմեն, երկրէ երկիր կ'անցնին, հակադրեցութիւններ կը կրնն։ Կր տեսնէ իմացական բարձրութիւններ որոնք դարեր կը ներշնչեն, գիրքեր, հանճարի տիպարներ — Աստուածաշունչ, Հոմերոս, — որ կարծես կը բովանդակեն ամբողջ քաղաքակրթութիւնը՝ իր կրօնական, գիտական, գեղարուեստական ձեւերովն ու արտայայտութեամբը։ Բոլոր գրականութիւնները նմանողութեամբ ապրած են,

իրարու փոխանցելով ներշնչումը, զրոյցները, պատկերները եւ տեսարանները։ Ամէնէն ինքնատիպ կարծուած հեղինակները իրարմով սնած եւ իրենց նախորդներէն փոխառութիւններ ըրած են։ Վիր-դիլիոս Համերոսէն կը ներշնչուի թէ՛ իր յղացումներուն, թէ՛ իր փափուկ ոճին մէջ։ Լաֆոնթէնի առականութիւնն ունի միայն ծագում ունին։ Պուալօ՝ Ուլրատիոսի, Բասդալ՝ Մոնթէնէրի, Լապրիւէր՝ Թէոփրաստին նմանած են։ Պէտք է դանդաղանել նմանագործութիւնն ու իւրացումը։ Ընդօրինակութիւնը, ցուրտ յարասութիւնն է արհամարհելին։ Ինքնատուութիւնը՝ ըսուած բաները նոր եղանակով մը արտայայտելուն մէջ կը կայանայ։ Նոր բան չկայ արեւին տակ, հիններն են որ նորոգուած, հրաշակերտուած՝ դուրս կուգան նոր տաղանդին բովէն։

Ընթերցումը մեծագոյն օժանդակն է զարգացման։ Գիրքերը ծագելալից անհուն դաշտ մը կը բանան մեր առջեւ, ուր ամենազգի բոյսեր կրնան աճիլ։ Կեանքի իրական պատկերն է ան իր յոռի եւ զեղեցիկ դրուագներովը, միայն թէ փոփոխանկատ ընտրութեամբ պէտք է ընել ծագկաքաղը։ Քննադատի մը նշդրակովը վերլուծելու է զրքի մը կազմածը, ծրագիրը, տիրապետող ձգտումը, գեղարուեստական պայմանները, տրամաբանական ընդլայնումները, դադափարներու արժէքը եւ խորութիւնը։

Ընթերցումը կը բոցավառէ կարողութիւնները, կ'արծարծէ խանդը, կը ջրդեղէ կամքը, կը յատնէ կոշումը։ Լաֆոնթէն իր բանաստեղծական ծնունդը Մալէոպի մէկ սողին կը պարտի։ Ընթերցումը սրտի եւ մտքի լուրջ աշխատութիւն մըն է, զսնելու եւ իւրացրնելու համար տաղանդի մը գեղեցկութիւնները։ Պէտք է կարգաւ անկեղծ, լայնախոհ եւ գերազանց հեղինակները, որոնք կ'ուսնացընեն հողին, առանց փնտսելու ինքնատուութեան եւ ստեղծագործ կարողութեան։ Լաւ եւ ճշապակաւոր ընթերցումը անհրաժեշտ անունդն է մտքին, ինչպէս հացը՝ մարմնոյն։

25 Փետրւար 1906
ԱՐՄԱՇ

Մեսրոպ Կարապետ

Յ Ո Ւ Լ Ի Ս

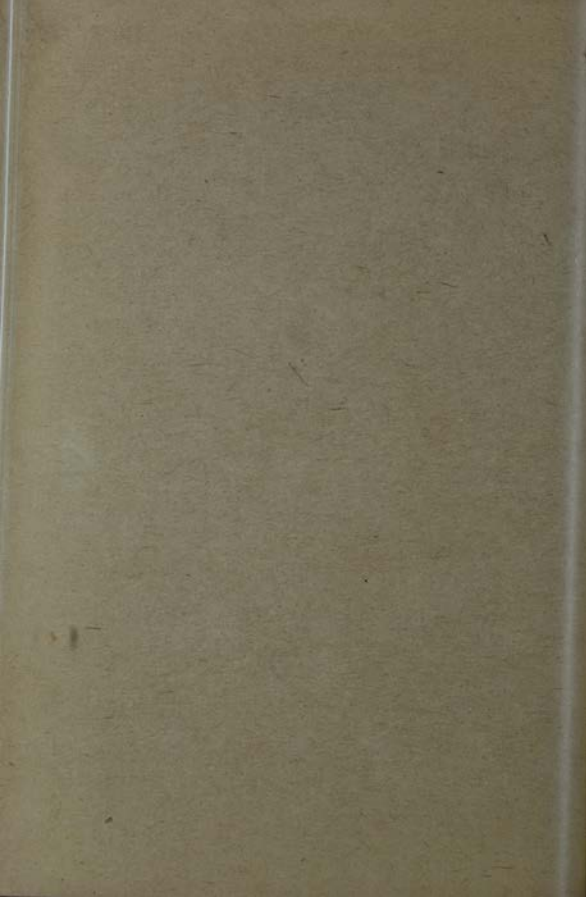

Ձի մընաց գրպանս ո՛չ մէկ ԱՅՅԱՔԱՐԴ.

Լաւն ո՞վ կը շինէ, ինձ խնդի՛ր է արդ,

Վասն զի կ'ուզեմ շի՛ք ու *նէք* գիրեր:

—Տէր-Ներսէսեանի՛ն. այլուր մի՛ դիմեր . . . :

ՅՈՒԼԻՍ = 31 ՕՐ = ԹԷՄԵՐՈՒՉ

Յ--Է- անունը կուգայ էջ. *Julius* քառէն. Յ--Է-- կեսօր հռոմայեցի հաշակաւոր զօրավարը այս ամսուան 4 ին ծնած ըլլալով, Մարկոս-Անտոնիոս եռապետը՝ ի պատիւ անոր Յ--Է- անունը տուաւ այս ամսուան :

Տարւոյն եօթներորդ ամիսն է Յուլիար՝ մեր զործածած Յուլիան տոմարի հաշուով, մինչ Եւրոպացիներուն զործածած Գրիգորեան տոմարի հաշուով՝ Յուլիար 13 օր կանուխ կ'սկսի մերինէն. իսկ Հռոմէ, տարւոյն Ե. ամիսն է, վասն զի տարեգլուխը առաջ Մ--Է-էն կը հաշուուէր :

Հնձուած արտերը կ'սկսին ազրել եւ մէկ դիէն հերկել զանոնք : — Աշնան ծաղիկներէն՝ յառսիկ, շուշան, շահողքամ, եւն. բացուած կ'ըլլան եւ տարերը ստատկացած : Առջի ամսուն ձնկուող բանջարեղէնները կ'ընան այս ամիսին աշ շարունակուիլ, պայմանաւ որ ռոտգումը անպակաս ըլլուի, երաշտութեամբ չի չորցունելու համար զանոնք :

Յուլիսի խորհրդանիշն է Ա--Է--ը (*Lion*)՝ որ զոդիակոսի 5-րդ. կենդանակերպն է, եւ զոր կը ներկայացունեն համանուն անասունին պատկերովը :

Մեր նախնիք ՀՐԱՏԻՅ կոչած են Յուլիս ամիսը, որ է Ամառ եղանակին երեւակ ամիսներէն միջինը : Ամառնամէջի այս ամսուն ընթացքին՝ կ'զգուշանան արեւներուն շակ մնալէ եւ բաց զլուխով պտքեելէ, վասն զի «սամ եւէլի» կոչուած խորշակը այս ամսուն 17 ին կը դիպի, Արեւազարկ եղողներու ժողովրդական լաւագոյն դարմանն է մածունը եւ մածնամանը (Մ--Է--ը) : — 1870ական թուականին սկիզբները թէեւ փորձ մը եղաւ Յ--Է- օտար անունը փոխանակելու ՏԷ--Է նոր յորջարմամբ, — իբր համառօտութիւն «սօմարաւ ամիս» ի, — բայց ընդունելութիւն չի գտաւ :

ՃԱՇԱԿ ՖԻՄԱՆՍ. ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹ.

Ս Ի Բ Ո Յ Ե Ր Գ Ե Ր

Իմ անուրջս քու վարդ բերնիդ վստահեցայ, ուրիշ մը իմ անուրջիս վրայ իր արձա՛կը թափեց քու վարդ բերնիդ: Խլեց իմ անուրջս ու սիրելի խոստովանութիւնս ներս՝ զոր մաղկերուդ մէջ կը մրմնջէի, բոլո՛ր սիրելի խոստովանութիւնները:

Ո՛ւր են երդումները՝ զոր սիրտդ մոռցաւ, ո՛ւր են համբոյրները, ո՛ւր ամբողջ այն յիմարութիւնը՝ զոր սիրտդ մոռցաւ: Ո՛ւր, ո՛ւր են Սիրոյ արշալոյսին ծաղիկները, որոնց ծլիլն ու մեծնալը տեսանք օր մը, Սիրո՛յ արշալոյսին:

Անուրջի ճամբաներէն ուր մեր հոգիները իրար կը սիրէին՝ ուրիշ մը անցաւ մեր անցած տեղէն, ուր իրար կը սիրէին մեր հոգիները: Սիրոյ նամակներուն մէջ՝ ուր իմ սիրտս կ'արփանէր, ուրիշ մը յագեցուց իր յիմար ըզ՝ ձանքը, հո՛ն ուր իմ սիրտս կ'արփանէր:

Քու սիրտի՛դ մէջ դրի իմ ամբողջ երխաստարդութիւնս: Շատ պիտի սպասեմ որ նորէն ծաղիկ իմ երխաստարդութիւնս: Ուրիշ մը գողցա՛ւ ինչ որ ե՛ս տուի: Եթէ զքեզ երջանիկ ընէ՝ կը ներեմ անոր: Քեզի ամէ՛ն բան տուի:

ՃԱՇԱԿ ԳՍԻՍՈՒ. ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹ.

Ս Ի Բ Ե Ր Գ

Հոգեկա ես, հոգեկա ուզես,
Զէ չըսիմ՝ հաճիմ՝ չամ ի քեզ:
Վախիմ քր աչեւս ուզես,
Այ ինչո՛վ նայիմ ես ի քեզ:

Կիր, — Գ. գիրքի Հոգեգրականն: Բարեկենդան արմաղ Լուստուրի:

Բշ. — Սրբոյն Եպիփանիոս Կիպրացւոյն, Բաբելոնի հայրապետին և Երկն աշակերտոց խորհրդի, Պատրիարքին, Պատրիարքին:

Ս Ո Ւ Ր Բ Հ Ե Ղ Ի Ն Է

(Օրուան Տօնախմբութեանն Առիթով)

Գիւտ Խաչը խաչափայտին դռնուելուն յիշատակութիւնն է։ Օրէնք էր որ մահապարտներու և մանաւանդ խաչեալներու մարմինն ալ, տանջարանն ալ իրենց տեղը մնային։ Քրիստոսի մարմինը Պիղատոսի հրաժանով թաղում ունեցաւ, բայց Խաչը մնաց Գողգոթայի վրայ միւս խաչերուն հետ և հոն թաղուած մնաց, երբ քրիստոնէութեան նախատինք ընելու համար Գողգոթան իբր աղբիւս զործածուեցաւ։

Այսպէս շարունակեց 300 տարի։

Կոստանդիանոսի դարձէն ետքը, իր մայրը Հեղինէ եւրոսպղէմ այցելեց սուրբ տեղերը տեսնելու և Քրիստոսի Խաչն ալ գտնելու նպատակաւ։ Յուդայ անունով բանդէտ հրեայ մը Գողգոթային տեղը ճշդելու օգնեց։ Եւ պեղումներ սկսան։ Քսան թիղ խորութեան մը ներքեւ երեք խաչեր քովէ քով գտնուեցան, բայց անհնար եղաւ Քրիստոսի Խաչը միւս երկու առաջակներու խաչերէն զատել։ Նոյն ժամուն մնուած պատանիի մը դիակը հետզհետէ խաչերուն վրայ դրին հրաշքի սպասելով, և երրորդին վրայ պատանիին յարութիւն առնելովը՝ Քրիստոսի բուն Խաչը ճանչցուեցաւ։

Յուդայ հրեան ալ քրիստոնէութիւնը ընդունեց, և յետոյ Կիւրեղ եպիսկոպոսը եղաւ ու իր մօր՝ Աննայի հետ նահատակուեցաւ։

Խաչափայտը 327 ին Երուսաղէմի մեծ տաճարին մէջ զետեղուեցաւ, և 400 տարի շարունակ հոն մնաց։

Ու քրիստոնեայ աշխարհը դարերէ ի վեր սխրանքով կը յիշատակէ անշուշտ անունը այդ առաքինի Տիկնոջ, որ, կանաքի ամէն պերճանքէ հրաժարած՝ յաջողեցաւ իր յաւիտենական կորուստէն փրկել Խաչափայտը և դարձուց զայն պաշտամունքի առարկայ։

Գշ.— Պատրիարք և Արքեպիսկոպոս Երուսաղէմի և ճորն Նորա Հեղինայ։

Գշ.— Պատրիարք։

ԲԺԻՇԿԸ ԴՈՒՆ ՔԵԶԻ

(Թալիլիս Բժիշկին Տոնախմբութեանն Առիթով)

ՈՒՂԵՂԻ ՀԱՐԲՈՒԽՈՎ անոնք որ կը տառապին, պէտք է առնեն թմբի (օխլամուր) ջուրով ծխում (fumigation) մը, կամ նոյն բուսածուրով պէտք է զրեխան (շիրինկա) ուռնդերնին, և իրիկուըններն ալ «վաղէլին պօսիքէ» քսեն մէն մի ծակի:

ԿԼԹԻԿ (ըշգրտըգ). — Ենթական ծանր ծանր 10-15 ումպ ջուր կլլելու է անընդհատ, և այդ միջոցին պէտք է դոցէ երկու ականջները: Նոյնպէս, պտղունց մը աղ առնելով պէտք է զնեւ լեղուն մշջանդ՝ որ ինքներենը հալի:

ԴՈՒՆԱՒՈՐԻԶ. — Աղբերկել սկսող մազերու համար ահաւասիկ սքանչելի գունաւորիչ մը:

Ընկոյզի սերելի խաշաջուր	100 կրամ
Երկաթի ծծմբայ (sulfate de fer)	1 »
Լեմոնի հոյզ	1 »

ԽՈՒԿԱԼ. — Սովորաբար շատ յոգնած ատեննիս է որ կը խականք: Քունը շատ խորունկ ըլլալով, բերնին ձեղունին մաշկը թուլցած՝ կը տառանի ու կը թրթռայ շընչառութեան յառաջ բերած օդի հոսանքին մէջ: Կանակի վրայ պատկած ատեննիս, աւելի դիւրաւ կը թրթռայ: — Ահաւասիկ պարզ ու դիւրին միջոց մը խակալը արդիւելու համար. — Եթէ ձախ կողմերնուդ վրայ է որ կը քնանաք, աջ ականջնուդ մէջ բամպակ թխեցէք. իսկ եթէ աջ կողմերնուդ՝ ձախ ականջնուդ մէջ:

ՃԵՐՄԱԿ ԹԱԹԻՒՆԵՐ Եթէ կ'ուզէք ունենալ, Տիկիններ և Օրիորդներ, պարտիք ամէն իրիկուն չփել ձեռքերիդ լեմոնի ջուրով, վերջն ալ քսել «վաղէլին պօսիքէ», և ձեռնոցներիդ զրած՝ մանիւ անկողին:

Եջ. — Սրտոցն Թէոփանի Գաղատացոյն, Թալիլիայ բժշկին, և 7 կրօնացոյն որ յԱնկիւրիս կատարեցան (Ի հուլիս), Պարս:

Ուր. — Պարս:

(Ա Ռ Ա Կ)

Սիրամարգն որ մը Հերայի
Կը զանգաթի .

— «Ո՛ր դիցունքի , կ'ըսէ անոր ,
Ըրած սրտունքս է նիմնաւոր .

Ինձ սրւած ձայնդ երկրի վրայ
Հաւնող չըկայ :

Մինչ սոխակը , մանուկ , նոզած
Այն արարած՝

Անոյս անոյս կը դալլալէ ,

Ու ինք զարնան զարդ ու փառն է » :

Սրսմբսելով բաւ Հերայ .

— «Նախանձ սրտիդ զոյգը չըկայ :
Անիրա՛ւ դու ,

Որ պէտք էիր կարկել լեզու ,

Ինչե՛ր կ'ըսես ,

Կը վայլէ՞ քեզ

Սոխակէ մը յայտնել նախանձ :

Դու որ սիգաս գեղապանձ ,

Դու որ վրդիդ վրայ կըրես

Շրթեղապէս

Պերն ծիածան՝ մեռախնեւում երկնած
պէս պէս .

Դու որ ունիս անանկ մէկ պոչ ըստանչելի
Որ գոհարի

Վաճառասան կը նրմանի :

Մի՛ մամբռար ուրեմն , լրուէ ,

Թէ ոչ՝ փետուրդ կ'առնում քեզմէ » :

✳ Երբ. — Գիտե՛ Նշխարաց Ս. Հոգի մարդ
Գրքերի Լուսաւորչին :

✳ Կիր. — Գ. զինքի Հոգեգրայտանձ :
Հոգեգրայտանձ :

Մ Ո Յ Ա Ր Դ

ԲՆ. — Ս. վկայիցն Անտոնիճնով, Թէպի-
լովի, Անիկտովի և Փոսիճնով :

Գերմանացի այս համբաւաւոր երգահանը ծնած է 1756 յնվր. 27 ին. Սալզպուրկի մէջ : — 1787 ին. Բրա-կայի մէջ տուած Տօն Ժուսանի ներկայացումը բաւական եղաւ իր հռչակին ծաւալման : Այս օրէնայէն զատ հեղինակած է նաեւ Նօս քր Փիկաուօ օրէնան և Ռիգուէմի երգածայն պատարաղը, հշմարիտ զուխ-գործոցներ երեքըն ալ՝ որոնցմէ վերջինը իր կարծով երգն եղաւ :

Փառքը չէր պակսեր իրեն, այլ դրամը, վասն զի ան ստենները թատերախաղ մը չատ քիչ հասոյթ կը բերէր : Իր բոլոր կեանքին մէջ նիւթական անձկութեամբ տառապած է և գրէթէ փոխաւթիւններով ապրած : Հէգ արուեստագէտը իր ամէնէն նեղ օրերուն մէջ խկ կը պահէր սակայն իր զուարթութիւնը : Աշխատելու համար ունէր հրաշայլի դիւրութիւն մը՝ որուն վրայ ոչինչ կրցաւ ազդել : 1791 տարին — որուն վերջը չօլիտի տեսնէր, — երեսուն գործէ աւելի գրեց, որոնցմէ նշանաւոր է «Կախարդեալ սրինգը», la Flute enchantée. Աշխատութիւնն ու կեանքի հոգեր թէև ոգեսպառ բրին զինքը, բայց Մոցարդ կարողութիւնները չի կորսնցուց և ներշնչումը երբեք իրմէ չի բաժնուեցաւ. ու չի կրցաւ արտադրել՝ այն աստն միայն երբ... մեռած էր :

* * Այս դմայելի արուեստագէտը՝ որ 100 է աւելի գործ կը թողուր, իր կեանքին չափ խեղճ թաղում մ'ունեցաւ : Մօտակայ մատուռ մը փոխադրեցին մարմինը, քահանայ մը աղօթքը կարդաց, մէկ քանի բարեկամ օրհնեալ ջուր սրսկեցին վրան և յետոյ գերեզմանատուն տարին : Օղը ահւելի կերպով գէշ էր, առատ ձիւն կը տեղար մրրկայոյդ հովելով : Հոն հասնելուն՝ մօթը կոխած էր, և բարեկամները՝ կծիկնին դրած : Դիւթաղք մարմինը հալճեալով փոս ձգեցին.՝ զիչերը փոթորիկը տակնուվրայ բրաւ գերեզմաննոցը, հողակոյտերը իրար խառնեց. ու հիմայ ոչ ոք զիտէ թէ ո՛ր թաղուած է իր դարուն մեծագոյն այդ արուեստագէտը :

ԳՆ. — Ս. Դանիէլի մարգարէին և երկը մանկանց Անդրայայ, Միստրայ և Արեղծագործի :

ԱՅԲՈՒԲԵՆՆԵՐ

(Յուլիս 12, Օրուան Տօնին Առիթով)

Սանտուիլ (Սաղազ . Ովկէանոս)ի բնակիչները ունին 12 գիր: Թակալ . (Փիլիպ . կղզիք) 17, որոնց 3ը ձայնաւոր: Իսլանտ . 18: Իտալերէնը 20: Մալայ . (Ովկիանիա) 20: Եթրուրերէնը 21: Եթրայականը (հին սեմական) 22: Յուն . և Ալպան .ը 24: Լատին . 25: Պաշտուերէնը 26: Անգլ . և Գերմ . 26: Սպանիականը 27: Թամուլ . (Հնդկ . լեզուներէն մին) 28, որոնց 10ը ձայնաւոր: Արաբ . 28 և 3 ձայնաւորի նշան (հարէքէ): Ալպան . եկեղեց . այբուբենը 30: Պէրպէր 31: Ճափա 32, որոնց 6ը ձայնաւոր: Պրակ . 32: Ղպտի 32. (26ը յուն . է . 6ը հին ոմկ . եգիպտ . է . démotique): Օսմաներէնը 33. (Պրակ .ի վրայ սաղըր կեաժ մը աւելի): Հին հայէշերէնը (կեղ) 33, որոնց 7ը ձայնաւոր: Ռուս . 36: Հայերէնը 38, որոնց 8ը ձայնաւոր, և վերջին 2ը եկամուտ: Վրացերէնը 39, որոնց 9ը ձայնաւոր: Մանչուերէնը (Չին) 39: Սլաւ . 41: Պիրման 44, որոնց 12ը ձայնաւոր: Մահրաթ (Հնդկ . լեզուներէն մին) 44: Չեխ , թէեւ 25, բայց ձայնական չեչտերու յաւելումով՝ 46: Չանդիկ . 50, որոնց 15ը ձայնաւոր: Սիամերէնը 57, որոնց 20ը ձայնաւոր: Պրակ . բեւեռագիրք 60: Արգի հարօններէնը 72: Թաթար . 202: Եթովպ . 208: Սանսքրիտ 52, որոնց 14ը ձայնաւոր:

Իսկ Չինը ունի 200 նշանադիր (սլատկերք առարկայից), 214 բանալի տառ (որոնցմէ 169ը գաղափարանշան են, 45ն ալ սլատկեր), և 450 ձայնանշան: Ասոնք զուգադրուելով, 80,000 գրախումբեր յառաջ կուգան:

Ամէն ժողովուրդ իր Այբուբենքը հնարողին համար անուշտ անմուսանալի երախտագիտութիւն մը կը սնուցանէ իր մէջ, ինչպէս նաեւ մենք, մեր թանկագին թագմանիչներուն՝ Ս . Սահակի ու Մեսրոպի համար:

Պշ. — Պարս .

† Եշ. — Ս . Եսթրոնիցոյն մերոց Սանակոյ
և Մեսրոպոյ :

ՔԻՉ ՄՄԱԼ ՃԱՆՃԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՉ

Ճանճերուն ծնունդը շատ հրաշալի բան մըն է ինքնին։ Բնութեան ամէնէն մեծ կարողութիւններէն մին կը տեսնենք անոր ծնանելու կերպին մէջ։ Այդ չնչին միջատը իւրաքանչիւր տարի 6 սերունդներ յառաջ կը բերէ, եթէ միջնորդոտի զանազան պայմաններ իրեն նպաստուոր եղած ըլլան։ Առաջին սերնդեան ժամանակ 80 ճանճ կը ծնի 1 ճանճէն, որոնցմէ 70 ը էգ են, այս վերջինները երկրորդ ծննդեան ժամանակ յառաջ պիտի բերեն 3200 ճանճ, որոնց 1600 ը էգ պէտք է ենթադրել, թէ որ այս հաշիւն իր կանոնաւորութեամբ շարունակելու համբերութիւնն ունենանք, պիտի տեսնենք մէկ տարւան մէջ ճանճի մը շուրջ՝ մինչեւ 8 միլիառ և 192 միլիոն ճանճեր։

Ճանճերը ամէն առարկայի վրայ թառելով շատ մը բաներէ կը դողնան մանրադիտական սերմնահատիկներ, ճճիներ, օգտակար կամ վնասակար նիւթեր և կը հաւաքեն այդ անասանկի պաշարը իրեց մորթին նրբադոյն մազերուն վրայ։ Իրենց արշաւանքէն յոգնելէ վերջ՝ կ'երթան թառիլ անձանօթ անկիւն մը ու կ'սկսին իրենց առջևի թաթերովն այդ դողման ժողովել իրենց մարմնոյն վրայէն, և ճաշակել։ — Ծաշկերոյթի խաղըիկ տեսարան մը որ մեր մամիկներէն շուացուիլ կը մեկնուի։

Ճանճ մը իր թեւերը կը բաղխէ 1 վայրկեանի մէջ 330 անգամ. ասկէ կը հետեւի թէ ճանճ մը 1 երկվայրկեանի մէջ 1 քիլոմէթր ճամբայ կ'ընէ։ Ծնողնթաց կատախուժի մը արագութիւնն է այս։ Իր դիմացը չիտակը թռչելով միշտ, առանց դողարի, ճանճ մը պիտի կըրնայ ուրեմն երկրիս շրջանը կատարել սունուազն 28 օրուան մէջ։

6 ճանճ միասին կշռելով՝ կուտան 0,0886 կրամ ծանրութիւն մը, որով, մէն մի ճանճի ծանրութիւնը կ'ըլլայ 0,01466 կրամ։ Մէկ քիլօ կշռելու համար՝ 70,000 ճանճ պէտք է։ (Կշռողին կարողութիւն կը մաղթենք)։

Աւր. — Պատեր

Եր. — Արդոյն Տրդատայ Սպարապետին, Աշխէն տիկնոջն և Իսապիղիսայն։

ՍԻՐՈՅ ԿՐԿՆԱՏՈՒՄԱՐԸ

Ասեն մը՝ Հետաքրքրութեան համար՝ կարգուած մարդու մը Սիրոյ կրկնատու մարը գրեցի, և տարեգլխուն հաշուեկշիւը հանելով տեսայ որ այդ մարդը մնանկացած էր բարոյականութեան մէջ, Բարեւս կարեցի իրմէ, և սակայն մեծ զարմանքով տեսայ որ այդ մարդը մեծ պատիւ կը դռնէ ընկերութիւններու մէջ, և, իբր բարոյականի տէր անձ մը, տմէն կողմէ յարգանք կ'ընդունի: Հետաքրքրութիւնս աւելցաւ. հաշուեկշիւս նորէն աչքէ անցուցի և զիտեցի որ կիներ՝ զոր ես այդ մարդուն ընկեր նշանակած էի Մայր-հաշուոյն մէջ, զրամագլուխի կողմ անցած է էրկանը տետրակին մէջ, Եթէ որ մը Սիրոյ Տոմարակալութիւն մը հրատարակեմ, մեծ յուզմունք պիտի պատճառեմ հաշուագէտներու մէջ. վասն զի ես շատ էրիկ մարդիկ գիտեմ՝ որոնք կիներ՝ իրենց Սիրոյ հաշուոյն մէջ ընգնանուր ծախսի կողմ կ'անցունեն. շատեր կարասիքի հաշուոյն տակ կը գրեն. տմանք ընդհանուր պարանիքի կարգը կ'անցունեն: Ոմանք վճարելի քուղբերու, և ոմանք ալ ընդունելի քուղբերու հաշուոյն մէջ կը նշանակեն: Խիստ քիչ են այն նախանձելի ամուսնութիւնները՝ որոնց մէջ կիներ էրկանը ընկեր կ'արձանագրուի Սիրոյ տետրակին մէջ:

Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

ՊԱՐԿԵՇՏԱՍՈՒՆ ԿԱՆԱՅԺ

Բարիզ դաս մը տեղի պիտի ունենար՝ որ ընտանեկան պատիւի շուրջ կը գտնար: Թէեւ նախապէս որոշուած էր դռնփակ ընել նիստը, սակայն ունկնդիրներու սահմանուած տեղը կանուխէն լեցուած էր իզական սեռէ: Հետաքրքիր ստուար բազմութեամբ մը՝ որուն մէջ պարկեշտները պզտիկ թիւ մը չէր որ կազմէին: Բեմէն փափկանկատութեամբ կ'աղագարարուի. — «Անշուշտ ներկաները չէին գիտեր այս դասին բնոյթը. ուստի կը հրաւիրուին պատուաւոր տիկիները որ հեռանան»: Տեղէն ոչ ոք չարժեցաւ: Նորէն բեմէն. — «Հիմալ որ բոլոր պատուաւոր կիները մեկնեցան, բարապա՛ն, դուքս հանէ մնացեալները»:

Քիչը. — Պիտի տպոյ Ս. Աստուածայի:

Բիշ. — Սրբոյն Կաթողիկոսի և Գրիգորի, և Ղուկասի քանոնային:

(ԲԷԲԷԼԻՔ)

Թոթովանքը սովորաբար յառաջ կուգայ արտասանութեան միջոցին՝ լեզուին մէկ գէշ դիրքէն։ Յաճախ կրնայ բուժուիլ անիկա գրէթէ արմատաքի, եթէ մարդ շատ կամք և յարատեւութիւն ի գործ դնելու ըլլայ։

Դարմանումը՝ որ բաւերու յօգաւորութեան մասնաւոր մէկ մարդանքին մէջ կը կայանայ միայն, լրջօրէն կրնայ ի գործ դրուիլ՝ մինա՛կ դարմանատունի մը մէջ ենթակային արգելափակութեամբը։ Վասն զի հարկ է որ թոթովախօսը — կամ կակազոտը, ո՛րը որ կ'ուզէք, — բացարձակ լուծիւն պահէ հնչման այս մարդանաց դադարներու միջոցին, որպէս զի չըլլայ որ դասերու ատեն ստացուած բարի ունակութեանց հաճօրէ օր կորսնցունէ, իր սովորական կերպով խօսելովը։

Թլուատութեան բուժման համար չիկայ երեւակայուած մեթոտ մը՝ որուն մէջ այդ դասերէն դուրս այդ լուծիւնը չի պահանջուի։

Իսկ դասերը կը կայանան մանաւանդ շատ դանդաղ և բարձրաձայն ընթերցման մը մէջ, ընթերցում որու միջոցին թոթովախօսը պարտի միշտ հսկել, ուշադրութիւնը դարձունել լեզուի շարժումներու վրայ, իրեն աւանդուած կանոններուն համեմատ։ Այսու ամենայնիւ, շատ մը թոթովախօսներ կարող եղած են ինքզինքնին բուժել, սովորութիւն ստանալով շատ յամր և շատ յըստակ խօսելու, մէն մի վանկ դատ դատ յօգաւորելով, մինչ լեզուն կարելի եղածին չափ պարտի միշտ փակած միալ քիմքին։

— Իսկ մամիկներու բարեպաշտիկ սովորութեամբ, թոթով տղոց բերանը կը խօթեն Դոնըրացի բանալին, կակազումին անցունելու համար։ (Պառաւաշունչ)։

ՀԱՐՑ — ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ

— Գազանիք մը է՞նչ չատ ո՞ր անձին կարելի է վրստահիլ :

== Ստախօսի մը, որովհետեւ չեն հաւտար բնու :

— Ամէնէն աւելի յարգուած ծերութիւնը որո՞ւնն է :

== Գինիինը :

— Անունս տուողը զիս կը չքացունէ : Ի՞նչ եմ :

== Լաութիւն :

— Ի՞նչ է այն բանը որ թէեւ ձեզի կը պատկանի, սակայն ուրիշներ ձենէ՛ աւելի կը գործածեն զայն :

== Անունս :

— Ի՞նչ է այն բանը՝ զոր ո՛չ մէկ էակ կարող է պատմիլ :

== Մեռած օրը :

— Ի՞նչ ընեմ որ ինծի համար աղէկ խօսին :

== Դուն քեզի համար բա՛ն մի խօսիր :

— Ի՞նչ է կոչաութիւնը :

== Տխմարներուն անկեղծութիւնը :

— Ի՞նչ է մարդս :

== Երիտասարդութեանը մէջ՝ դժեակ մը, աւելի վերջը՝ պանդոկ մը, և ամէնէն վերջը՝ հանրալայր մը :

— Որո՛ւ որ ներկայացուիմ, ճշմարտութիւնը կ'ըսեմ միշտ. ով որ այդ ճշմարտութիւնը հաճոյալի չի գտնէ իր անձին՝ մէկ կողմ կը նետէ զիս : Ո՞վ եմ :

== Հայելի :

— Ի՞նչ է պատիւը :

== «Պատին գրարատ գործիականը», պատասխանեց զայն չունեցող մը :

Եջ. — Արդեւ եղիակի մտորակէին :

Ուր. — Պահ :

Եր. — Սրբոյ 12 առարկայն և Պոլսոյ 13-րդ
առարկայն :

Յաճախ կը նշմարենք պակասութիւն մը աղւոր գէմ-
քի մը վրայ, որ արդիւնք է թարմ տարիքի մէջ եղած
անխնամութեան: Օրինակի համար, տղայք դուրս կ'ել-
լան՝ մազերնին երեսներուն վրայ ցրցքնուած. այսպէ-
սով իրենց յօնքերուն մեծ մասը կը կորսնցունեն. դի-
տենք թէ թափած յօնքին երեւոյթը ս'ըջափ բան կը գող-
նայ սիրուն գէմքի մը տեսքէն, երբ մանտանդ այդ
գէմքը աղջկան մը պատկանի: Նոյն արդիւնքը յառաջ
կուգայ, երբ գանգուրները շատ վար կախուին: Եթէ
յօնքերը տկար են, անոնց աճումը կ'արդիւնաւորուի՝
կակուղ վրձինով մը զանոնք երբեմն երբեմն խողանա-
կելով, գէմքին կողմէն գէպի աչքերը: Վաղէկն ու
քուէմներ օգտակար են ընթուիններուն մեծնալուն, բայց
անպատեհութիւն մը կայ որ եթէ քսուածքը յօնքերուն
սահմանէն դուրս կ'լայ՝ պատճառ կրկնայ աւելորդ մա-
ղեր բուսնելուն: Մայրեր իրենց պղտիկներուն ընթուին
ծայրերէն երբեմն կը մկրատեն, անոր աճումը փութացու-
նելու համար. շատ սխալ է ստիկա: — Մազն ալ, ակ-
ռային պէս, յարատեւ խնամքի առարկայ պարտինք ը-
նել: Գլուխը տաք բռնող և ծանր փեղոյրներ շատ հա-
կառակ են մազերու առողջութեան, ինչպէս մեծերուն՝
այնպէս ալ պղտիկներուն համար: Գիշերը անկողնի մէջ
գլուխը պէտք է ծածկել որ և է զլիսանցով. այս սո-
վորոյթը հարբուխի տրամադիր կ'ընէ զմարդ: Չափահաս-
ներուն պէս, տղոց մազերն ալ ս'ըջափ կարճ կտրուին՝
այնչափ աղէկ է. սովէն օր պէտք է սանտրել զանոնք և
խողանակել, բայց զգուշանալ խիտ ակռաներ ունեցող
սանտր և կարծր սակով խողանակ դործածելէ՝ որոնք զան-
կին մօրթը կը զրգուն: Սանտր ու խողանակ յաճախակի
լուացուելու են մէջը քիչ մը «ասիա ֆէնիք» դրուած
ջուրով: — Տաք կերակուր, թթու կծու, շատ մսեղէն
ու կարագ, շատ քիչ սեր ու կաթ. ասոնք կ'եղծանեն
գէմքին գոյներուն չորհրդ: Զգուշանալ նաեւ երկինքի 4
հովերուն ցուցադրուելէ: Յանը կ'անցնի քիչ մը գիթ
պոււղ (genièvre)ի ջուրով գէմքը լուսոյով:

Յ Եր. — 2. Ոտքի կեծցած պոստոյ վարդով:

Ա. Ռ. Ա. Ծ Ն Ե Ր

- * Ազս ա՛ռ կ'ըստի, ազջիկս ա՛ռ չըստիր:
- * Որբեւայրի հետ կարգուիլը՝ մաղմաղ կրակի վրայ նստիլ է:
- * Շատ բանողին՝ չոր շապիկ, քիչ բանողին՝ շալ շապիկ:
- * Կատուն ունի հաց ու պանիր, դիշերը քունը չի տանիր:
- * Աղջիկ է. օտա՛ր տանի ճրագ է:
- * Ի՞նչ չես ուզեր քրոջը, մի՛ կամենար տալոջը:
- * Հարուստը հազնի՝ «բարով վալլես» կ'ըսեն, ազ-քատը հազնի՝ «ո՛րկէ գողցար» կ'ըսեն:
- * Մէկուն՝ դատիկ, մէկալին՝ մեծ պահք:
- * Հոտածը հատածէն աղէկ է:
- * Կովը կը մեռնի՝ կաշին կը մնայ, մարդը կը մեռ-նի՝ անուներ կը մնայ:
- * Մեղքը լալով, պարտքը տալով, ճամբան քա-լելով կը հասնի:
- * Ազը չոր, առարակը նոր:
- * Պարտքով էգի շանես, որբով՝ կնիկ:
- * Կուտը մենէ կ'ուտէ, հաւկիթը ձեզի կ'ածէ:
- * Յոյսը ցաներ են. տեղը բան չէ բուսեր:
- * Տէրը ելա՛ւ արիւթն է. տէրը չեկա՛ւ՝ տէրտիրոջն է:
- * Աղէկ աղջիկը եօթը մանչու համ կուտայ:
- * Գէշ օր՝ իմ տունս, գէշ հարս՝ քու տունդ:
- * Մի՛ տար, մի՛ սորվեցուներ: Տուի՛ր, մի՛ պակ-սեցուներ:
- * Հազար հեղ մեղր ըսէ՛, բերանդ չանուշնար:
- * Մերը ճաղը մտեր է, արեւը՝ մարը:
- * Հաւ մը չունեցողը հաւկիթ մը չարժեր:
- * Անձոտը քերուեր է, անութին՝ ձեռքը նայեր է:
- * Կատուն խուկա՛քը մուկին հոգեհանգիստն է:
- * Համաես, համաես, պտուկը կէս:
- * «Իմ»ն ու «քու»ն՝ աւեր են տուն:
- * Լուսը լուսնայ նէ, փորին սուգն է:
- * Ժամէն ես կուգամ, «ողորմի Աստուած»ը դուն կ'ըսես:

(ԲԱՌԳԻՐԷԼԻՍ)

Գշ. — Ա. օր պահեց Վարդավառի:

Գշ. — Բ. օր պահեց Վարդավառի:

Քչ. — Ք. որ պահանջ վարդապետի :

Եչ. — Ք. որ պահանջ վարդապետի :

... Ամէն բան մեծ է հոն, ծառերէն մինչեւ կանանչը, այն յորդարորը կանանչը որ կը ծածկէ լեռ ու ձոր, և հորիզոնը կը շրջադառնէ աճումնաճիւղ բարունակներով, Յաղթահատակ բարձրութիւններ ամէն կողմ, դարաւոր ծառեր, որոնք սերունդներ են հովանաւորած, որոնք ո՛վ գիտէ քանի՛ քանի՛ միլիաններով միկրոսկոպ մեռցուցած են հիւանդին կոկորդէն, կուրծքէն, և փոխարէն առած են իրենց կազդուրիչ ուժը, կանանչը հոն կը ձեւացնէ արամ գետին մը, վերը կանանչ, վարը կանանչ, և որպէս զի կատարեալ բլլայ պատկերը, ապառաժները հոն լերկ չեն, և անոնց կողերուն ու ճակտին վրայ կանանչը կէտկիտած է բնական թաւիչը, և երիզանման հիւսկէներ կ'ընթանան քարերուն ու գետիններուն մարմնական անտեսութեան մէջ :

... Վարդապետի տանը որ Լեւոն տանն է, ուրեմն Ալէմ-Տաղի տանն է : Թարթրի բարձրութեան վրայ ճառագայթող երկնաւոր լոյսին յիշատակը իր գերլնափր ազդեցութիւնը հո՛ւն կը գործէ առաւելագէտ : «Լեւոնք ցնծացնեն առաջի քո, Տէր» : Ըմբռնելու համար շեշտը և կրակաւորութիւնը այս նուագին, հարկ է լսել զայն Ալէմ-Տաղի Ս. Նշան եկեղեցիին մէջ, լեռներուն մօտ ապրող հոգեւոր պաշտօնէին և դպիրներուն կողմէ եղանակուած : Լեռներուն փառքը կը պանծայ, անոնց ծառերուն մէջ չլող հովերուն տպաւորութեան տակ կը մնաս, երբ քահանային ձայնը՝ Թարթրի հրաշքը կը փառաւորէ, հրախրելով մօտաւոր լեռները որ խայտան Յիսուսի առջեւ որ Հայր Աստուծոյ փառքով երեւցաւ : Յիսուս լեռները բնաբեց այդ հրաշքը կատարելու համար, որպէս զի աւելի՛ մօտ բլլայ երկինքին ու ճառագայթներուն՝ որոնց բարկ սասկոթիւնը բլշտկնէ իր մարմնաւոր հետեւորդներուն աչքերը, Ահա թէ ինչո՞ւ բարձունքները եղան առաջին պաշտաման բնիկ վայրերը և եհովա հոն հաճեցաւ փայլակնաձեւ ցոլացնել իր փառքը, ահա թէ ինչո՞ւ բարձրացան բուրգերը, սրածայր վերելակեցին ազօթատուններու աշտարակները, լեռնաձեւ կուտակեցաւ եկեղեցիներուն կամարը, և խորանին զմբէթարդը եղջիրաձեւ պաշտաւ, ահա թէ ինչո՞ւ եկեղեցին կ'ազդուակէ : «Ի վեր բնծայեցուցէք զմիտս ձեր աստուածային երկիրդիւ» :

ԵՐՈՒԱՆԴ Տ. ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ԿԸ ՆՄ Ա.ՆԻՆ

* Շատ մը գիրքեր կը նմանին այն աղետականներուն որոնք իրենց անժնովը միայն կը փայլին :

* Դեռահաս օրիորդ մը կը նմանի զրուած՝ բայց հասցէին զեռ չտղլուած նամակի մը : Երբ կարգուի, տիրոջը հասած նամակի մը : Իսկ չամուսնանալով երբ պատւանայ, զրուելէ ետք նամակատունը մոռցուած նամակի մը :

* Չարերը կատղած չունեցող կը նմանին . մօտերնուն անվտանգ անցնելու համար հարկ է պատրաստ ուկոր մը տնենալ՝ իրենց նետելու :

* Երջանկութիւնը պարզ արձագանդի մը կը նմանի, քեզի կը պատասխանէ, բայց չի գար :

* Զրգարտութիւնը անուխի կը նմանի : Եթէ չայրէ, դո՛ւնէ կը սեւցունէ զքեզ :

* Մարդիկ գինիի կը նմանին : Տարիքը կը քայլեցունէ յոսիները, և աւելի՛ կ'աղետացունէ ընտիրները :

* Ուրախութիւնը արեւի կը նմանի . մարդուս երեսնէն ձմեռը կ'արտաքսէ :

* Տառապանքը երկաթէ ձեռքով քաշուած ծանր սայլի մը կը նմանի : Կարծր իրերը կը խորտակէ, կակուղ գետնի վրայ կը խրի :

* Փորձառութիւնը կը նմանի տարիքոտ կնկան մը՝ զոր կը յարգեն, առանց հարցունելու որ իր անցեալը կասկածելի՛ է թէ ոչ :

* Առածը կը նմանի մեղուի մը՝ որ շատ ծաղիկներ քաղած է, բայց խալիմոց մ'ունի :

* Այսը կաթի կը նմանի : Երբ լաւ պահես՝ սեր կը կազէ, երբ շատ պահես՝ կը թթուի :

* Շողոքորթները կը նմանին կատուներու՝ որոնք աւելի տունին յարած են, քան թէ տունիննեւուն :

* Պատիւը թանկագին աղամանդի մը կը նմանի որուն վրայ դանուող ամենափոքր պակասութիւն մը կը նուազեցունէ արժէքը :

** Իսկ այս գիրքը կը նմանի գեղի մը՝ որ պաշտանունի ձանձրախտ (spleen)ը բժշկելու :

Ռ.բ. — Ե. որ պահեց պարզութեի :

Ե.բ. — Յիշատակ տա որոնքին ճայ և տան
Նորայ Ս. Կեցեցից : Կատարեալ :

Վ. Ա. Ր. Դ. Ա. Վ. Ա. Ռ.

Քեկր, — Վարդավառ : Տոն այլակերպ
պուժեան Տեառն մերայ Յիսուսի Գրիստոսի

Բն : Բ, որ Վարդավառ : Մէ-է-է :

ԱՅԼԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ բառին սահմանումն է «Փառահեղ վիճակ Յիսուսի Գրիստոսի, երբ երեւցաւ Ան Թաւրոր լերան վրայ՝ ի ներկայութեան իր երեք աշակերտաց, Պետրոսի Յակոբայ և Յովհաննու» :

Այլակերպութեան, կամ որ նոյն է՝ Վարդավառի տօնին ժողովրդական անունն է «Կիւմէրճին բանայիրի», որովհետեւ նոյն օր, — առաւօտեան պատարագի միջոցին, — տատարակներ կ'արձակեն եկեղեցւոյն բակը. բարեպաշտիկ արարողութիւնն որ ի Պոյիս գոյութիւն ունէր դեռ վերջին ժամանակներս, ի մասնաւորի Ակիւտարու Ս. Կարապետի ժամը, և որ ընդօրինակութիւնն է Ջրեհեղեղէն մնացած սովորոյթի մը, երբ Նոյ Նահապետ այդ Վարդավառի ամսուն, — այսինքն Նաւասարդին, — զոյգ մը աղանի թոցուց իր Տապանէն, ջուրերուն քաշուած ըլլալը ստուգելու համար : Եւ Կաղանդի առստուն պատարասուած թռչունի ձեւով բոկեղներն ալ կը թռին ըլլալ շարունակութիւնն՝ արեւելեան քրիստոնէից մէկ հին պաշտամունքին որ նորէն աղերս ունի անոր հետ : — Այս օր զիրար պաղ ջուրով թրջելու կատակները յայտնի սովորութիւն մըն են մեր հին հեթանոսական ատեններէն մնացած, երբ Գրիստոսէ դարեր առաջ, Գրմապետը դոհի պահուն՝ ոսկեայ անօթով՝ օրհնեալ ջուր կը ցնցդէր ժողովուրդին վրայ, մեղաց քաւութեան համար : Գր. Լուսասորիչ այս տօնը փոխեց և Ս. Փրկչի Այլակերպութեան տօնին բերաւ. պատշաճեցուց թէեւ, բայց Վարդավառեան նախնի սովորութիւնք մնացին : Եւ «Վարդէվար, — Ջուրը թափէ մարդէ վար» ժողովրդական աստիճանը՝ նոյն սովորոյթը յիշեցունող ձեքնեայ մըն է ընթացիկ : Պատուաշունչը «Վարդէվարին պահքը բրուններ է» աստիճան մ'ունի որ «Սեւաջի սղայ է»ի համազօր է, քանզի մամիկներ հաւատքն ունին թէ նոյն տօնին պահքը յարգող պատանին խմատուն կ'ըլլայ :

(ԲԱՌԿՐԲԷՍ)

« Ե Ա Ղ Ի Կ »

1886 Գեկտեմբեր 23ին կ'սկսի հրատարակուիլ Կ. Պօլսոյ մէջ այս հանդէսը Անտոն Սաղայեանի արտօնատիրութեամբ: Բոլորած է շարաթաթերթի և օրաթերթի մէկ քանի շրջաններ, և վերջին անգամ Արամ Անտոնեանի, յետոյ՝ Ե. Թօլանեանի խմբագրապետութեամբ դրական և զաւելչական հանդէս հրատարակուելէ յետոյ, 1905 սեպտ. 8ին վարչութիւնը յանձնուած է Յր. Հայկանոյշ Մառքի, որ, իր նշանածին՝ Վահան Թօշիկեանի հետ կը հրատարակէ զայն ամէն հինգշաբթի, աշխատակցութեամբ կանաչի ոյժերու. — Տիկնայք Զ. Հ. Ասատուր (Սիպիլ), Գ. Զարուհի, Սաթենիկ Տէր Բարթող, Սրբ. Բիւշիւկեան. Ա. Թէոդիկ, Լալլն. և Օրբորդք Նինի, Սօֆի Խիտալէքեան, Բրիտանէ Մելիքեան, Մառի Պետրոսեան, Թադուհի Գարամանեան, Եւտ. Խունկեան, Մ. Աստուածատուր, Զ. Զաքարեան, Տիր. Կիւլպէնկեան, Սիր. Սարգիսեան, Զպ. Մովսէսեան, Նուարդ Մեղուիկեան, Արաքսի Խարտեաչեան, Լալլն: Բովանդակութիւնն է իգ. սեռի զատտիրակութեան, առանին տնտեսութեան, ֆէմինիզմի, ամուսնութեան, գեղարուեստի, նորոյթի ու խոհանոցի վերաբերեալ զանազան նիւթեր, դրական դրօսալի էջեր, արդու-դարդի և բանուածքի մօտէլներով ու ծանօթ դէմքերու պատկերներով:

«Մաղիկ» թիւակոխած է 19րդ տարեշրջանը: Երկու տարիէ ի վեր Օր. Հայկանոյշ Մառքի խմբագրապետութեամբ կը հրատարակուի:

Բաժանորդագրութիւն. — Պօլսոյ համար տարեկան 50 դր., վեցամսեայ 25: Գաւառաց համար 54 և 27: Արտասահման 12 ֆրանք:

Հասցէ. — Ղալաթիա, Գուրչունլու խան, թիւ 7: Տպագրութիւն՝ նոյն:

Մաւալ. — 24 էջ՝ միասին: Էջի լայնք 11 սանթմ., երկայնք 19 սանթմ.: Վարդագոյն և լիւալկի գոյն շապիկ՝ ծանուցումներու յատկացուած:

Պ. — Գ. օր վարչութիւն:

Չեմք արժէք Գ. զիւր, միջոց եւնոյն հոսնակին:

Ս Ի Ս Ա Կ Ի Դ Ե Ր Ը

... ԴԱՄԷԼԻԻԱԶԱՐԴ ՏԻԿԻՆԻ մեջ Հայր Տիվալդի դերը Սիսակի գրույս զործոցն է. այնքան անբերի ու ճշմարիտ դերակատարութիւն շատ փչեր ունեցած են. նոյն իսկ Պօլիս այցելող եւրոպական շատ գոյն խումբերու մէջ սոյն դերը ստանձնողներ չեն կրցած հաստատարիլ իրեն: Սիսակի մահէն վերջ Մեակեան կը կատարէր այդ դերը, սակայն անոր կատարելութեանց եւ ո՛չ մէկ կերպով կրցաւ հասնիլ: Տիւմա Ռդոյն հաշագեղ վեպին ընթերցումէն ազդուած ամբողջ սերունդ մը ջերմագիւն ծափահարած է Սիսակն այն արայոյց շնորհակցին մէջ՝ ուր Գ. Տիվալդ հիսմալի պերճախօսութեան մը, հոգեցունց վիշտերու մէջ կը դնէ իր հայրական բոլոր հեղինակութիւնն ու ազդեցութիւնը. նախ արհամարհանքի եւ զարշակի բովանդակ քափով, քիչ վերջը պատշաճին, զուրք շարժելու համար ցոյսակեաց, հաճոյանոյ ճանչցում կնկան մը, իր անմեղ աղջկան համար: Եւ երբ այդ կիներ՝ Մարկիդ Կօրիկ կը համակերպի Աւուանի, իր գերագոյն իշխային զոհողութեան, Սիսակ գիտէր չափ անոր ճակտին ներման ու շնորհապարտութեան այն համբոյրը՝ որուն ի իսկ բոլոր հանդիսատեսներ կը ցնցուէր՝ համայնական ծափահարութեան մը գոռումներէն: Քաջաբար կ'ըսենք քե Հայ գեղարուեստին ամենեւնի վստօ մէկ արտայայտութիւնն է Սիսակի Տիվալդ Հայրը. եւ ամեն ազգերու գերագանց Տիվալդները Սիսակէն քարձը չեն կրնար եղած ըլլալ: Իր քիչ մը փութացած կուրծքը, իր կախ պէսները, իր առնագեղ դիմագծութեան խիստ ու շատապագին արտայայտութիւնը, իր քով քովի ոտները՝ քիչ մը կրնան ծունկերով, չեն գիտէր ի՞նչ հօգօ օժանդակներ, լրացուցիչներ եին իր ընկճեալ ազնուական հօր խօսքերուն ու հայրական, տիրական՝ քայք եղերային ու խռովիչ ձայնին: Բոլոր այդ հանգամանքները եւ Սիսակի քարոյսականն ու բնածին հայրականութիւնը ուր Տիվալդ Հայրը արտայայտելու ծառայած են՝ խորհիլ կուտան մեզի քե երբեք ԱՆԶ ՄԸ աւելի ամբողջովին ծառայած չէ իր դերն արտայայտելու:

Ս. ԹԻԻԹԻՆՆԵԱՆ

[Այս տարի եղծիքեանց Գր. Յանձնաժողովին ներկայացուած
ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԹԱՏՄԱՆՔ անուն երկասիրութենէն]

ՅՈՒՀԱՆՆԷՍ ԳՅՈՋԱՆՃԵԱՆ

ՀԵՂԻՆԱԿ

*Իզմիրեանց Գր. մրցանակի արժանացած «Եւդոկիոյ Դաւառարարութ»
անուն երկասիրութեան*

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ԳՈՀԱՐՆԵՐ

ԱՅ ժողովուրդի բերանին մէջ աւանդաբար յեղյեղ-
ուած առածներն ու ասացուածները որոնք բուն ժո-
ղովրդային լեզուի ստեղծումներ են, շատ մը տեսակէաներով կը
ներկայացնեն խորին ուշագրաւ կողմեր որոնք կ'արժեն խորհրդա-
ծութեան նիւթ ըլլալ:

Առածները, ինչպէս յայտնի է, ընկերային և անհատական բա-
րոյականի սեղմ սկզբունքներ են, ժողովուրդին յատուկ ձեւով մը
բացատրուած. իսկ ասացուածները խօսքի, բացատրութեան ժողո-
վրդական ձեւեր են լոկ, առանց որոշ բարոյական իմաստի:

Խօսելով նախ առածներու մասին, ասոնք կը ցոլացնեն իրենց
մէջ ժողովուրդին դարաւոր փորձառութիւնը և կը ծառայեն անոր
համար իբրեւ զատողութեան հիմեր: Եւ իրաւ ալ առածները շատ
անգամ կը պարունակեն իրենց մէջ բարձր բարոյականի անվիճելի
սկզբունքներ որոնք ամէն կերպով արժանի են ժողովուրդին հա-
մար կեանքի կանոն ըլլալու: Եթէ կան անոնց մէջ այնպիսիներ՝ ու-
րոնք յարաբերական ճշմարտութիւններ միայն կ'արտայայտեն, կան
շատեր ալ որոնց յայտնած ճշմարտութիւնը զրեթէ բացարձակ է:
Երկու պարագային մէջ ալ առածին բարոյականը կամ ճշմարտու-
թիւնը արդիւնք է ժողովուրդին սուր զիտողութեան որուն շնոր-
հիւ ան կրցած է անդխտակցաբար կատարել իրերու ճշգրիտ ուսում-
նասիրութիւն մը և դայն սեղմ ու արտայայտիչ ձեւի մը տակ խը-
տացնել այն քանի մը բառերուն մէջ որոնք առածը կը կազմեն:

Այսպէս՝ օրինակի համար, ինչ աւելի ճշմարիտ քան իմաստը
սա գեղեցիկ առածին « Գն- Ժե-էր, Էլ- -էրէ- », որ չորս բառերու
խիտ սեղմութեան մը մէջ կը պատկերացնէ բարի և արժանաւոր
մարդոց ի կենդանութեան չզնահատուելով՝ մահուընէ վերջ միայն

իրենց արժանի յարգանքը վայելելու տխուր երևոյթը որ ընկերական բարքերու մէկ աղեղ կողմն է, շատ ընդհանուր դարձած, Դարձեալ՝ ինչ աւելի ստոյգ՝ քան նշանակութիւնը սա առածներուն «Ան- աշը հըր-ը գէր-է. — Խե-ը Էր-ըն Էն-ըն, -ե-ը -ադ-ըն» որոնք կը ցոլացնեն սա դառն իրողութիւնը թէ նկարագրի ազնուութիւնը կամ որ և է լաւ յատկութիւն բնածին ըլլալու է և թէ ընդոճին յոռի յատկութիւնները չեն կրնար ուղղուիլ, ինչ որ կրթութեան և դաստիարակութեան ներկայ դարուն մէջ անդամ դեռ չէ դադրած տխուր ճշմարտութիւն մը ըլլալէ։ Ու դարձեալ՝ թէ յաջողութիւնն սպասելով չի գար, թէ պէտք է դաշն վնասուել, պահանջել, հետապնդել, ոչինչ աւելի արտայայտիչ կերպով կրնայ բացատրել քան սա պարզ, բնական առածը, «Չլը-ը Դը-ըն թէ՛ չէ՛ Դը-ը», ո՛չ ալ հաստատամտութենէ, յարատեւութեան ոգիէ զուրկ յեղյեղուկ մարդոց անյաջողութիւնը կարելի էր աւելի գեղեցիկօրէն և հասկնալի կերպով արտայայտել քան սա առածով, «Դլը-ը Դը-ըն չէ՛ Բը-ըն»։ Դարձեալ՝ «Ան-ը Էր-ըն հըն թէ՛ Էն-ը Էն-ըն» առածը որ քաղաքավար և մեղմ լեզուին աղղեցութիւնը ցոյց կուտայ նոյն խոկ գէշ և դէդ բնաւորութիւններու վրայ, «Բէ-ըն Բէ-ըն, -ե-ըն Էլը-ըն Բէ-ըն» որ տարածայնութիւններու, համբաւներու շատ անդամ ստացած չափազանց համեմատութիւնները կը պատկերացնէ, «Էն-ըն -ը Դը-ըն Դը-ըն Էլը-ըն» որ մօտիկ, աչքի առջեւ գտնուող արժանաւոր մէկու մը արժանիքին անտեսուիլը և հեռավոր համբաւի մը ընծայուած ապուշ կարեւորութիւնը մատնանիչ կ'ընէ, և դեռ շատ ուրիշ գեղեցիկ առածներ կեանքի, փորձառութեան և դարաւոր իրողութիւններու վրայ հիմնուած անյայտի ճշմարտութիւններ կը պարունակեն որոնք զրեթէ տխրեցնական են և ամէն օր կը կրկնուին մեր աչքերուն առջեւ։

Առածներու մէջ կան այնպիսի ուշադրութեան ալ որ արդի ժամանակներու մէջ քննուած և ստուգուած գիտական և հոգեբանական երևոյթներ մատնանիչ կ'ընեն, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ ժողովուրդը լոկ իր գիտողութեան ուժովը շատ հին ատեններէ ի վեր հասկցած էր այդ երևոյթները որոնք հազիւ թէ հիմա կ'ընդունուին գիտուններու կողմէ։ Օրինակի համար՝ «Պ-ըն -ըն Էր-ըն, Բը-ըն -ըն -ըն» առածը իր մէջ կը պարունակէ սերնդական ժառանգականութեան (héritité) օրէնքին մէկ բանական պայծառ ըմբռնումը։ Դարձեալ՝ «Աչի-ը Դը-ըն Էն-ըն Էն-ըն Էն-ըն, — Դը-ըն Էն-ըն, Էն-ըն Էն-ըն» առածները մերձաւորապէս կ'ակնարկեն կարգ մը հոգեկան

տեւեալ առածները, «Ճշգշտ-լին լեւեցալ ի-րէի ի ցաներ. — Ան-ն հա-լ
հիւ-ն ի'ւլայ, — Արբը յի ի'ղէն ի'ւ ծա-լ. — Ծա-ն հա-լ ի'ւլ ի'ւ ծա-լ» :
Կան ալ որ ընկերական կամ առանին կեանքի յատուկ փոխարեքու-
թիւններով ճշմարտութիւն մը կը հասկցնեն, ինչպէս են՝ «Պ-ը ճշ-
տալ ի'ւլ ի'ւ ծա-լ. — Ինչ ծա-լ ի'ւ ծա-լ. — Ինչ ծա-լ ի'ւ ծա-լ. — Ինչ ծա-լ ի'ւ ծա-լ»,
ը-ը ի'ւ ծա-լ. — Մե-ն ի'ւ ծա-լ» են : Աւելի բաղմամբ են այն
առածները՝ ուր առաններու պէս ընտանի կամ ծանօթ կենդանինե-
րու բնատրութիւններն ու այլեւայլ յատկութիւնները իրեն օրինակ
կամ փոխարեքութիւն գործածուած են : օրինակ՝ «Ա-ն ի'ւ ծա-լ ի'ւ ծա-լ
ի'ւ ծա-լ. — Օյն ի'ւ ծա-լ ի'ւ ծա-լ, ի'ւ ծա-լ ի'ւ ծա-լ. — Կ-ն ի'ւ ծա-լ ի'ւ ծա-լ
ի'ւ ծա-լ ի'ւ ծա-լ. — Մե-ն ի'ւ ծա-լ ի'ւ ծա-լ ի'ւ ծա-լ» են : են : են :

Իմաստի բանաստեղծութիւնէ զատ՝ ձեւի բանաստեղծութիւնէ ալ
զուրկ չեն ժողովրդային առածները, որոնց մէջ կարելի է դանկ
շատ անգամ յանգ, տաղաչափութիւն, նմանաձայնութիւն են :
ինչպէս են՝ օրինակի համար, սա առածները «Են ի'ւ ծա-լ ի'ւ ծա-լ
ի'ւ ծա-լ ի'ւ ծա-լ. — Գ-ն ի'ւ ծա-լ ի'ւ ծա-լ. — Ա-ն ի'ւ ծա-լ ի'ւ ծա-լ. — Զ-ն
ի'ւ ծա-լ ի'ւ ծա-լ. — Ք-ն ի'ւ ծա-լ ի'ւ ծա-լ» են :

Ձանց կ'ընենք հոս յիշել — ուրիշ անգամ քիչ մը զրած ըլլալով
այդ մասին — ժողովուրդներու կեանքը, բարքերը, սովորութիւն-
ները, հաւատալիքները, ըմբռնումները և առհասարակ ազգագրա-
կան յարաբերութիւնները ուսումնասիրելու և ճշտելու մասին ժո-
ղովրդային առածներու ընծայած օժանդակութիւնը : Դիտող և
բաղդատող միտքերը առածներու մէջ խտացած կրնան դանկ ալ
բոլորին նկատմամբ բաղմամբ ծանօթութիւններ :

Գալով ժողովրդական ասացուածներու, զրեթէ միեւնոյն դի-
տողութիւնը կրնանք ընել ասանց համար ալ՝ ինչ որ ըրինք առած-
նե-րու մասին, բացի անկէ որ ասոնք, ասացուածները, բարոյականի
վճիռ մը չէ՝ որ կը ներկայացնեն, այլ բացատրութեան բարացուցա-
կան ձեւեր են, խօսքին իմաստը աւելի ուժգին և կենդանի ըն-
ծայելու համար գործածուած : Ժողովուրդին միտքը վերացումներէ
չախորժիր, և ամէն զաղափար կ'աշխատի թանձրացեալ, շօշափելի
պատկերներու միջոցաւ բացատրել, որով աւելի դիւրամբոյնի կը
դառնայ ան : Ասոր համար է որ ասացուածներու համար ալ ընտրած
է բուն իսկ իր կեանքէն և միջավայրէն առնուած սեղմ պատկեր-
ներ, կենդանի փոխարեքութիւններ, յատկանշական օրինակներ :

Այսպէս՝ օրինակի համար, բարիք չճանչող ապերախախ մը
պարագան ժողովուրդը դեղեցկօրէն բացատրել է մանկիկներու

կեանքին մէկ սովորական օրինակովը, այն է՝ «Գէորգ Զաքարէի, Զե-
բոստանի իշխան» ասացումով: Առատութեան մէջ չվայելող, առի-
թէն օգուտ չքաղող մարդը պիտակեր է «Ջուրը չ'ըջու, ծառը չ'ը-
ջու» ասացումով: Չարսիտ, նախանձոտ, ուրիշի ամենադոյզն
բարիք չկամեցող մարդոց պարագան ալ բացատրեր է սա հիանալի
ասացումով «Ալէ- լաւ»՝ Դարբաս լաւ չէ Գէորգ: Ժողովուրդին
համար չափազանց կասկածոտ, երկոտ մարդը «Լաւ է լաւ է լաւ է
Գէորգ» մէկն է, չար և կեղծաւոր մարդը՝ «Դեռ է Դեռ է, Դեռ է Դեռ է
Դեռ է» ասացումով կ'որակուի: Երեսասպաշտ, յեղիեղուկ, ամէնուն
հաճելի երեսելու հետամուտ մարդը ժողովուրդին ուժեղ բացա-
տրութեամբ այնպիսի մէկն է որ «Ջուրը չ'ըջու Դեռ է Դեռ է, Դեռ է
Դեռ է Դեռ է Դեռ է»: Դարձեալ խոստմնադրութ մէկը «Թաւ լաւ է լաւ է»,
և «Պարտ լաւ է Դեռ է Դեռ է Դեռ է» ա՛յն որ թո՛ւարօ՛հէ, իրարանցում-
ներէ օգուտ կը քաղէ, իր շահուն համար: «Փշ լաւ է լաւ է» կ'ըսուի
որակելու համար անհանգիստ, տեղ մը կենալ չկրցող մէկու մը վի-
ճակը, և «Անհաւ, անհաւ էր է» ասացումով կ'արտայայտուի մէկու
մը խորունկ վիշտը զոր դուրսէն չուզեր յայտնի ընել, և դեռ ուրիշ
շատեր:

Ընդունինք որ այս բոլորը և ասոնց նման բազմաթիւներ բա-
նաստեղծական կենդանի շունչ մը կը կրեն և հայ ժողովուրդին
ըմբռնումներուն համաձայն՝ անոր մօտին հարազատ ստեղծումն ըլ-
լալով՝ ժողովրդային լեզուի ճշմարիտ դոհարներ են որոնց վրայ
կ'արժէ՝ որ դուրսուրանք:

14 Mars 1906

ԵԼԳՈԿԻԱ

Եւգ. Զաքարէան

ԵՐԿՐԱԶԱՓՈՒԹԻՒՆ !

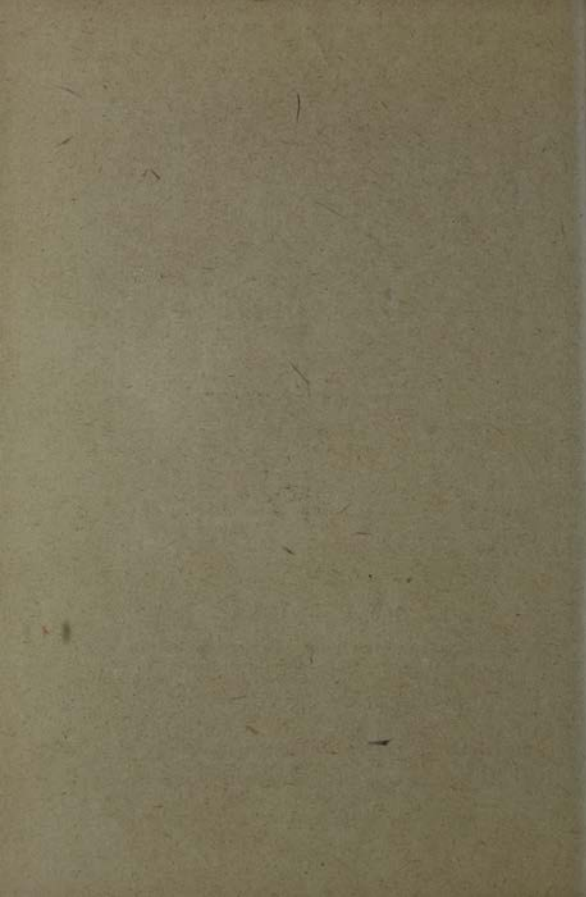
ԻՆՉ ՊԷՏՔ ԶԷ՝ ՈՐ ԸԼԼԱՅ

- Կարն .** — Երջանկութեան ճամբան , ուղեւորին սրունքները և պարտականին պայքանամամը :
- Սրկայն .** — Բարոզ , ամուսնի ծածկ և քաղաքագործի թիւ :
- Տափակ .** — Դրուածք , խելք ու իզական լանջք :
- Բարձր .** — Վաշխառուին տոկոսը , պարտղին կրուկները և մակտին ուսերը :
- Յաժ .** — Մարդ , նկարագիր ու ճակատ :
- Յից .** — Կարծախիւսն օձիքը , օրիորդներուն տկուսն և տուններու սանդուխներ :
- Շիտակ .** — Տարի՛քս՝ կը խորհի հարսնացուն , փաստա՛կս՝ կը խորհի փեսացուն , խտրե՛լս՝ կը խորհի միջնորդ կնիկը :
- Ծուռ .** — Զրուարին ձիւր , նայուածք մը ու մի՛տք մը մանուշանգ :
- Հաս .** — Երեսի կաշի , ծոծրակ և սպուխտի շերտ :
- Բարակ .** — Յաւր , հաշիւներ ու ձմեռուան հացուստ :
- Մեծ .** — Պարտք , խօսք և ամէն պահ :
- Պզտիկ .** — Խմբագիրին սմտականը , խմբարարին ստղկելիք սոխը և խմաննե-
րուն . . . օղիին բրուակը :
- Նեղ .** — Կոշտ ունեցողին կօշիկները , քարկացումին սիրտը և հոր մը պիւտճէն :
- Լայն .** — Պարկեշտ կնոջ (?) մանձակալը , պարուհիին մէշքը ու Յշնամիթի ա-
ռած շունչը :
- Խորունկ .** — Հարուստին բունը , ատելութիւն մը ու բոլո՛ր վիշտերը :
- Կլոր .** — Ստա՛կը , կը խորհին զայն շուտ շուտ զտորոզ սպուշներ :
- Բառակուսի .** — Դլո՛ւփ մը , կը խորհի զանկարանը :
- Խորանարդ .** — Խաղամոյին տապեղուլունքը :
- Ուղղահայեաց .** — Մանկալէս կրա՛կ մը , կը խորհի հիւրամերձ մամիկը՝
նախապաշարմամբ :
- Հորիզոնական .** — Սիրելիի մը մանաստիպ պատկուածքը :
- Զուգահեռական .** — Երկու ախոյեան փոստտորաններու զնայքը :
- Հաւասար .** — Մեր բաժի՛նը , կը խորհին տէրտէրներ ու ժողանցօրդներ :
- Խորսուքս .** — Հացուցործին հաշուեփայտը :
- Ծակ .** — Տասնըմէկ զրդաննեկա , տարատա , ու , պաշտօնակիցներու ա՛ջքը ,
կը խորհի Թօլանեան Երուանդ , ամենայն . . . կապօշուածիւնով :

ՕԳՈՍՏՈՍ

ԳԻՐԲըս Մամուլին պիտի սամ նիմակ.
Աղէկ Տըպարան մը դուք կը նանչնա՞ք,
Մաքուր, նեղապան, ու իր խօսքին տէր:
— Տէր-Ներսէսեա՛նը, ուրիշ չե՛մ գիտեր . . . :

ՕԴՈՍՏՈՍ = 31 ՕՐ = ԱՂՕՍԹՈՍ

ՕԳ--- անունը կուգայ էս. Augustus քստէն: Հռովմ. Օգոստոս կայսրը այս ամսուն մէջ փայլուն յաղթութիւններ տարած ըլլալով, իր անուամբը մկրտեց այս ամիսը: Օգոստեայ յաջորդը՝ Տիրերիոս, Կրողիոս, Դոմեսիանոս եւայլն ի զուր փորձեցին իրենց անուններն ալ անցունել տարեցոյցին մէջ եւ անմահանալ: Ասոր յաջորդող 4 ամիսները պահեցին իրենց նախկին անուններն անփոփոխ:

Տարւոյն ութերորդ ամիսն է Օգոստոսը՝ մեր զործածած Յուլեան տոմարի հաշուով, մինչ եւրոպացիներուն զործածած Դրիզորեան տոմարի հաշուով՝ Օգոստոսը 13 օր կանուխ կ'սկսի մերինէն: Իսկ Հռովմ. տարւոյն 2. ամիսն է, միսն զի տարեգլուխը առաջ Մ--- էն կը հաշուուէր:

Իսաղոյ եւ ամառնափերջի պատուներ կը հասունանան ու քոյսերուն մեծ մասը իրենց կանանչութիւնը կը կորսնցունեն: Ընդակադասք (է---է---է), շողգամ, սլաւ եւայլն կը ձկուին, որպէս զի հասնին ձմեռէն առաջ կամ ետքը: Տնկել նաեւ այն ծառերն որոնց տերեւները է՛ն առաջ կը թափին:

Օգոստոսի խորհրդանիշն է Կ-ը (Vierge)՝ որ զողիակոսի Եղ կենդանակերպն է, եւ զոր կը ներկայացունեն կոյսի մը պատկերովը, աջ ձեռքին մէջ հասկ մը բռնած՝ Հունձրի ժամանակը նշանակելու համար: Շուրջը սփռուած են մշակական գործիներ եւ կազմածներ. տրուխ, մանրադ, երկժանի, հոսկի, եւայլն:

Մեր նախնիք ՆԱԽԱՍԱՐԳ կոչած են Օգոստոս ամիսը, որ է Ամառ եղանակին երեւակ ամիսներէն վերջինը, — Բանաստեղծութիւնն ալ իր լեզուն ունի, որակելու համար քնութեան այս եռամսեայ շրջանը. «Ամառն է յիպ երիտաւրդութեան, միջօրէ կենաց»: — 1870 ական Քուականին սկիզբները Թէւեւ փորձ մը եղաւ ՕԳ--- օտար անունը փոխանակելու Մ--- ընտրելու յոր յաջորդմամբ, — իբր համառօտութիւն «մեզարար ամիսի», — քայց ընդունելութիւն չի գտաւ:

Ը Ս Ի — Ը Ս Ա Ի

Ի՞նչ է այն որ թէեւ գնդասեղ մը չի կրնար տանիլ,
բայց գերան մը կրնայ տանիլ :

— Գետին ջուրը :

Ինչո՞վ կ'սկսի ծռիւղը և ինչո՞վ կը վերջանայ :

— Մ.ով և Խ.ով :

Ո՞ր տեղի գետերը առանց ջուրի են :

— Աշխարհացոյց քարտէսներուն մէջի գետերը :

Ջուրը կը մանէ սեւ, դուրս կ'ելլայ կարմիր : Ի՞նչ է :

— Կարիդոսը :

Ո՞րն է մսած ձեռուընիս տաքցունող գիրը :

— Հ (հօ) :

Ո՞րն է ժխտական տառը :

— Զ (չէ') :

Պօլիսին ճիշտ մէջ տեղը ո՞րն է :

— 1. գիրը :

Ձեզի պէս երկու աչքեր ունիմ, և արագիւթին պէս
կտուց մը, որով ամէ՛ն բան գիտեմ սղեւ ու բաժնել :
Ճանչցա՞ք ով եմ :

— Մկրատ :

Ո՞վ են անոնք՝ որ իրենց մահկանացուն կը կնքեն
ճշմարիտ քաղցրութեամբ մը :

— Անուշի վրայ թառող ճանճերը :

Իր գերեզմանը ձեռքո՞վը պատրաստող մէկը գի-
տէ՞ք :

— Շերամը :

Մայրաքաղաքս ո՞ւրի՞չ կ'սկսի :

— Մ գիրէն :

Բաց ի ինէ, իմ անունս ոչ ոք կարող է տալ : Ո՞վ եմ :

— Լեզու :

Ո՞վ է որ կը թաղուի՝ ապրելու համար :

— Կրակը՝ մոխրի մէջ :

Գ.Չ. — Պատեր :

Ե.Չ. — Սրբոյն ետեմայ մարգարէին :

ՃԱՇԱԿ ՀԵԼԼԷՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹ.

Մ Ո Ռ Ա Յ Ո Ւ Մ

Ուր. — Պարս.

Շր. — Երևանի Ս. Ժորժյան երկրորդ

հայրապետացի :

Օգոստոս 4

Ահա՛ նրբուղին՝ ուր յաճախ պարտած է անիկա ինծի հետ. ահա՛ այն ծառը որուն կռթրնած՝ իրեն կ'ապաստէի. ահա՛ մատուռը՝ ուր կ'երթայինք միասին աղօթել : Բա՛ն մը չէ փոխուած . մամանակին հետ ա՛ն ու ես միայն փոխուած ենք :

Հոս, այս կիրճին մէջ, սա՛ քարին վրայ էր որ առաջին անգամ բլլալով անիկա ձեռքս սեղմեց. հո՛ս էր որ մրափն լացինք՝ երբ իմ սիրոյ երգերս կը կարգայի : Ափսո՛ս, հովը մեր համրոյրները, մոռացումն ալ՝ իմ երգերս առեր թոցուցեր են : Հո՛ս էր որ ան ապահովեց զիս իր սուտ խոստումներով, հո՛ս ուր երբեմն հողիս թրթռաց ուրախութենէ :

... Վարէն սրինգի մը ուրախ ձայնը կուգայ : Անտառին եզրը, զով ստուերին տակ, 'դեռատի աղջիկ մը նստած է երիտասարդի մը քով : (Անիկա՛ ալ այսպէս իմ քովս նստած էր...) : Տղան անոր ձեռքերը իրեններուն մէջ առեր է ու կը խօսի : Գիտե՛մ թէ ինչե՛ր կ'ըսէ անոր. վառն զի ա'ն որ սիրած է, ա'ն միայն կրնայ զգալ թէ ինչ է պաշտելի ձեռք մը բռնել, հեկեկալ կցկտուր բռնեք՝ որոնք սիրտէ՛դ կը բզկտին ու չեն կրնար շուրթերէ դուրս պոռթկալ :

Զգացի թէ սրչափ քաղցր է սիրաշարի սիրտին վրայ հակած պաշտելի զլուխի մը բեռը :

Բայց ափսո՛ս, ըմբռնելի, սորվեցայ միանգամայն թէ ամէն բան սուտ է և վաղանցիկ :

Ինչո՞ւ համար սէրս անոր հետ թաղելի :

Ինչո՞ւ համար մոմս սուտ կուռքի մը առջև. վառելի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՆՅԹ

ԿԵՆՅԱՂԱԳԻՏՈՒԹԵՆԷ

ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ. — Քաղաքաւարութեան բա-
ցարձակ պայմաններէն մէկն է ժամադրութեան մը ճշգ-
րաւ ըլլալը։ Ուրիշի մը սպասելէ աւելի դառն և նեղա-
ցուցիչ բան չիկայ։ Երբ ժամադրաւարը հասարակաց
տեղ մըն է, կին մը կրնայ 5 վայրկեան մը ուշանալ, և
որպէս զի չ'ստիպուի իրեն սպասողը փնտռելու, այր մը
անոր ճամբան սպասելու է զինքը գիմաւորելու համար։

ԲԱՐԵԻ. — Երբ կին մը ծանօթ էրիկմարդու մը
հանդիպի փողոցը, նայուածքով մը կ'արտայայտէ թէ կը
հաւանի որ բարեւ ուղղուի իրեն. չաճախ կինն է որ ա-
ռաջնութիւնը կ'ունենայ բարեւելու։ Սանդուխի վրայ
կամ նրբանցքի մէջ այլը միշտ պէտք է բարեւէ պատա-
հած կնոջը, նոյն իսկ երբ անծանօթ ըլլայ ան։ Բարեւ-
կրթութիւն է գլխարկն ամբողջ հանկը՝ իզական սեռէ
ներկայացուցիչ մը բարեւելու պատշաճ. պէտք է նաեւ
գլխարկը ձեռքդ բռնես, փողոցը տեսնեցած ատեն,
ցորչափ կինը չ'ստիպէ որ գլուխդ ծածկես։ — Այրերը
իրար կը բարեւեն՝ գլխարկնին կէս մը հանելով. տար-
բեր է՝ երբ երիտասարդ մը ձեռք մը պիտի բարեւէ, կամ
պաշտօնեան իր բախրոնը։

ԹԵԻ. — Երբ կնոջ մը հետ զանուխ և հարկ ըլլայ
որ անութից առնես դայն, պէտք է ձախ բաղուկդ ներ-
կայես, ի հարկին ծառայութիւն մը մատուցանելու հա-
ւանականութեան հանդէպ՝ աջ բաղուկդ ազատ պահե-
հելով։ Սովորութիւն է սակայն աջ թեւը ներկայել ա՛յն
կնոջ՝ զոր հիւրանոցէն ճաշարան պիտի առաջնորդես։

ՆԵՐԿԱՅԱՏՈՒՄ. — Ներ մը կարծիքին ներ կայա-
ցուներ, ո՛չ ալ կին մը՝ էրիկմարդու, կամ ծանօթ անձ-
նաւոր թիւն մը՝ միջակ ատարճանի տէր անձի մը։ Միշտ
հարկ է պզտիկը նախ սեծին ներկայացունել։

Կ'ըր. — Բ. զինքն վարդապետի և Բարեւ.
կնոջան պահոյ Ս. Առաւանձնիք։

Բշ. — Ա. որ պահոյ Ս. Առաւանձնիք։

Ս Ը Կ Է — Ն Ը Կ Է

ՄԱՄՈՒԿՆԵՐՈՒՆ ԱԽՈՐԺԱԿԸ

Համեմատութիւնը պահելով, չափահաս մարդ մը մամուկի մը չափ բան ուտելու համար պէտք է կուլ տար 2 ամբողջ կով, 13 ոչխար, 10 խոզ և 4 տակառ ձուկ, այս ամէնքը բաւնը չորս ժամուան մէջ: — Ասկէ ետք ըսելու չենք «Գայլի անօթութիւն», այլ «Մամուկի անօթութիւն»:

ԽՈՐԱԳԷՏ ԿԱՊԻԿՆԵՐ

Ճաշայի կապիկները հոգի կուտան խեղափառի միսին համար, և տեսէք ի՞նչո՞ր կ'որսան զայն: Խեչափառը ծովեզերքի մօտ խռռչներու մէջ կը բնակի. կապիկը կ'երթայ կոկոզ կ'ընէ այն տեղուանքը, պոչը կը թափ-խէ խեցեմորթին որջէն ներս ու կ'սպասէ որսին՝ որ խածնէ զայն: Ակիզքները կապիկը յարձակողական դիրք մը չառնէր, այլ անշարժ կը մնայ ակռան սեղմելով՝ ցա-լին սաստկութենէն: Գանի մը վայրկեանէն դուրս կը քաշէ պոչը՝ խեցեմորթով միասին, օդին մէջ քանի մը հեղ կը դարձունէ և ուժով մը գետին կը դարնէ խեչա-փառը, որ, իր կարգին ջախջախուած՝ համեղ ու թարմ հաշ մը դառնայ մեր որկորուտ խելացիին:

ԹՈՒՉՆԱՍԷՐՆԵՐՈՒՆ

Թռչնոց վանդակին մէջ գոյացած անախորժ հոտը անհետացունելու համար պէտք է տարածել վանդակին յատակը դաճաքար (gypse) և վրան ցանել քիչ մը աւազ: Այս եղանակը՝ զոր կը գործածեն հաւնոցներու և աղաւնետանց մէջ, այն առաւելութիւնն ունի որ կ'աւելցունէ արտադրուած աղբերուն բեղմնաւորիչ գորութիւնը:

ԱՉԱՅ ԼՈՅՍԻՆ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր աչքը մինչև ո՞ր աստիճան քիչ լոյսն իսկ կըրնայ տեսնալ: Այդ նուազագոյն աստիճանն է մօմի մը լոյսին 29 միլիաոերորդը:

Գշ. — Բ. օր պրինց Ա. Աստուածածնի:

Գշ. — Գ. օր պրինց Ա. Աստուածածնի:

ՔՄԱԾԻՆ ՍՏՈՒԳԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(ԳՐԶԻ ԶԲՕՍԱՆՔ)

+

Աղջիկ. — Ազամ անասնոց անունները դնելէն ետք,
իր զգացումին համապատասխանող մէջ ոք գտնելով՝ հա-
ռաչեց. «Ա՛հ, յի՛մ...»։ Աստուած կարծելով որ խեղ-
ճին ուղածը աղջիկ է, եւան ստեղծեց, սապէս ներկա-
յացունելով Ազամի «Եւ ահա՛...»։

Պ. Հ.

Ժառանգորդ = Ժառանգութեան մը որդը։ Կանքեղ =
կայ — անդ — եղ։ Ծըւածեղ = ձու — հաց — եղ։ Տիեզերք =
(s. բացասական նախադաս մասնիկ, և եզերք), այսինքն
եզր չունեցող։ Գերեզման = (զեր եզր ման գալ) որ է
փոսը։ Բաղնիք = սլաղ նիւզ, (վայր մը ուր սլաղը մարմի-
նէն դուրս կը հանուի, կը վտարուի)։ Ապուր = ապ —
հուր, (կրակի պէս ջուր)։ ապ արար. ջուր կը նշանակէ։
Կասու = կայ ի տուն, (տունը սպասող անասուն)։ Մո-
խիւր = մուխ — իր, (վառուած նիւթի մը թողած փաշին,
մզեղը)։ Ոչխար = խար որո՞նց ացող կենդանի։ Հանգես =
հանել ի տես։ Յիսուս = «խ ունն առաւ», ըսաւ ինչը։
Աղջիկ = ուր յի՛մ աղջիկ, անդ աղ — յի՛մ (հոն համ չիկայ),
կամ, աղիք չունեցող, անդուք։ Եկեղեցի = ե՛կ, եղիցի,
(եկո՛ւր որ ըլլայ)։ Լուսին = լոյս — սին, (քիչ, աղուանը-
չոյց, աննշան լոյս ունեցող, բաղդատամար Արեւին)։
Վարդապետ = (վար քայի՛՛ որհնութիւններդ մեղանշողին
դիմէն)։ Եղբայր = ռամկօրէնն է բառիս՝ աղբար = (աղ —
փար), այսինքն աղիքով փարած իրարու։ Ընկեր = ընդ
— կեր (մէկտեղ ուտող), կամ ընկեր — ինկեր, (միասին
ինկող ելլող)։ Կեսուր = կէսս ո՞ւր։ Ահադաղ = այգուն ա-
ղադակող, (որպիսին է այգազարթոյց կենդանի ժամա-
ցոյցը մարդկութեան, և դռնող ամուսինը բոլոր հա-
ւերուն)։

1906 Մարտ.
ՍԿԻՒՏԱՐ

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՆԼԵԱՆ
Յիմարապան Ազգ. Հիւանդանոցի

Խ Ա Ղ Ո Ղ Ը

Օգոստոսի 12-ն է այսօր, և արդէն այգիներու մէջ, որթատունկի բարունակներուն վրայ կը հեծան ողկոյզները, ու մեր Եկեղեցին այսօր է որ կ'օրհնէ Խաղողը, բոլոր միրգերէն աւելի թանկագին, օգտակար, սննդաբար ու մշկահոտ, յամպարայլն այս հատապտուղը՝ որուն բազկացութեանը վրայ պիտի խափնք հիմայ:

Կը պարունակէ տանձի ձեւով հինգ պզտի կուտեր՝ որոնց քանի մը հտտերը կը վիժին: Հայ լեզուն «թին» բառը ունի այս կուտերուն համար: Մորթին ներսի երեսին կպած է դունուոր ուտին մը, տեսակին համեմատ՝ կարմիր, դորշ, դեղին կամ ճերմակ, որ դերը ունի պտուղին գոյնը որոշելու: Միւր (pulpe) կազմուած է անգոյն լորձնային նիւթէ մը: Հատիկը չաքարուտ հոյզ մը կը պարունակէ որ օգին հաղորդակցութեամբ կրնայ խմորումի փոխուիլ: Խաղողը հասուն կը նկատուի՝ երբ ողկոյզին կոթը թխտի, ողկոյզը վար կախուի և հատիկներուն մաշկը ողորկ, կակուղ ու թափանցիկ դառնայ: Պտուղին այս վիճակին «խայծիլ» կ'ըսեն գրարար:

Փորձառու այգեգործ մը կը հաստատէ թէ դժուար է միեւնոյն որթատունկին վրայ սեւ ու ճերմակ խաղող միանգամայն յառաջ բերիլ: Առէ՛ք երկու կամ աւելի ուռ (ոստ)՝ տարբեր տեսակներէ. տնկիլէ առաջ ուռերուն ծայրերը բզքտեցէք, թեթեւ կապով մը իրար միացուցէք, կամ, փոխան կապի, զանոնք զետեղեցէք երկաթ խողովակի մը մէջ: Պէտք է խնամով կատարել այս փորձը: Զեւք բերուած արդիւնքը շատ հետաքրքրական է, այգեգործութեան հրաշալիք մը, քանի որ կարելի է տեսնել մէկ «քութիւկ» որթի վրայ ողկոյզներ՝ որոնք թէ՛ սեւ և թէ՛ ճերմակ հատիկներ ունին, նախապէս ընտրուած ուռերուն տեսակին համեմատ:

Եր. — Տօն Շողիքաճի Ս. Կշիւածի,
բառ տեսնած Ս. Գր. Լուսարիկն մերոյ,
նաւաւորէ՛:

✱ Կիր. — Պետրոսյան Ս. Սաս.
ուրծածի:

ՅԱՆԴԱՊԱՏՈՒՄ

Առ Աղեֆա. Փանոսեան

Աղջիկէ մը ի՞նչ քապանել աւելի :

— Գործածո՛ւմը «Աւելի»ի :

Ի՞նչպէս կ'ապրիս՝ երբ ծառայ մ'ես խանութի.

— Կես մը կուտս, կես մ'անութի :

Շիտակ քսեմ, կի՞ն մը գիտե՞ «ճերիֆ»ը.

— Հարցափորձել երկը :

Սիրել սիրուիլ, ի՞նչ զեղեցիկ պարագայ.

— Ծայրը երբոր փարա՛ կայ :

Աշխարհիս մէջ ո՞վ պընդրկեց հանուիլը.

— Կընոջ սաստիկ հաւնիլը :

Ո՞վ կը սեպուի շատ հեմարիտ ամուսին.

— Հոգ տանողը *համուսին* :

Ո՞ւրկէ հանչնաս կընոջ կեանքը դու ներկին.

— Նայէ՛ դեմքին ու ներկին :

Ի՞նչպէս տաճայ մընդորսը սքանիս.

— Ասուլիսով սիրային :

Ո՞վ փախցունէ ընտանիքին համ-հոսը.

— Պարտք դիզելու ամօրը :

Շատ գիշերներ լուսընդունէ կ'ուզեն ի՞նչ.

— Նի՛նջ :

Քրիստոսի փառազածը ի՞նչ դաս եր.

— Սէ՛ր :

Բշ. — Բ. օր վերաբերման, Մ. — Է. Է. Է.

Գշ. — Գ. օր վերաբերման,

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՅՈՒՄ

Ս Մ Բ ՈՒ Կ

Բանջարեղէնի աշխարհին մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ Սմբուկը, կամ ուրիշ բառով՝ Պատինճանը, խոհանոցէն ներս իր ստացած ախորժելի և համեղ բազմազանութեամբը: Քսանը վեց տեսակներ կը հաշուաւին իրմով պատրաստուող կերակուրները՝ որոնք են — ճաշարանական լեզուով և այրուրենական կարգով — հետեւեալները:

Բիլաւով
Բիւռէ (կարով)
Էկոպոն (հիշք՝ gratin)
Թալա
Թալա (մածունով)
Թիւրլի
Թուրօի
Իսլիմ ֆէպապ
Կեօնիկ (շրամարգիով)
Մարինկալը
Միսով
Մուսակկա
Չօք ֆէպապի

Պայլիք
Պասք
Պէյէնի
Պէրքէ (հաւկիթով)
Պէրքէ (մախարանիով)
Սուլը սիլքմէ
Տօլմա (քրինճով)
Քէյէլ (ռուրով)
Քարնը Էարք
Քէպապ (սարսքա)
Քըզարքմա
Քուրու սիլքմէ
Օբուրքմա

Ասոնցմէ դուրս, մասնաւորներու ճաշակին համեմատ ուրիշ կերպ պատրաստուածներ թերեւս գտնուին: Մենք այս 26ի ցուցակը միայն ներկայելով մեր ընթերցողներուն, կ'առաջարկենք ճարել կամ հնարել բոլորի՞ն ալ պաաշած սիրուն հայերէն անունները, (գաւառիկ յորջորջումներէն ալ օգտուելով, եթէ երբէք կան), պայմանաւ որ բարդութեան օրինաց և ներդաշնակութեան դէմ մեղմնչում չըլլան նորակերտ բառերը: Մինչև 1907 ապրիլի սկիզբ՝ 26 բառերը լաւագոյն ստեղծողին ու տպագրատունս խրկողին պիտի նուիրենք օրինակ մը Մ. Նուպարեանի ֆրանսահայ գեղեցիկ Բառգիրքէն:

Գր. — Գ. օր վերադարձան: Պահիր:

Ել. — Ե. օր վերադարձան:

Ի Բ Ա Խ Ա Գ Ի Տ Ա Կ Ա Ն

Իւեւեք. (loyer), վարձք, բանի մը վայելման փոխարէնը: Ինար, վարձու տալ, վարձատուութիւն: Իսքիւար, վարձու բռնել, վարձել, վարձակալութիւն, վարձում: Ինարեւ, 1. վարձք, 2. (իրաւագիրտական լեզուի մէջ կը նշանակէ) որոշ օգուտ մը կամ վայելք մը վաճառել որոշ գինի մը փոխարէն: Ինարեւի լազրմէ, անդառնալի վարձում, (այսինքն այն վաւերական վարձումը որ պայմանաւոր ընտրութեան, թերութենէ ծագած ընտրութեան և տեսնելու ընտրութեան իրաւունքներէն զերծ է, և զոր երկու պայմանագիր կողմանց ո'չ մին կրնայ ջնջել առանց օրինական պատճառի: Ինարեւի միւլենիզէ, առժամայն վարձում, (պայմանադրութեան օրէն սկսեալ վարձու տալը): Ինարեւի միւլաֆէ, ապառնի վարձում, (ապագայ որոշ ժամանակէ մը սկսեալ վարձու տալը): Անիւ կամ Միւնիւ և կամ Միւլեւարի, վարձու տուողը, վարձատու: Միւսքեւիւ, վարձու բռնողը, վարձակալ: Մեւուր, վարձեալ իր: Միւնեւ, վարձու տրուած: Միւսքեւեւ, վարձու բռնուած: Միւսքեւեւ Իւն-ֆիւն, վարձանիւթ: Էնիւ, վարձկան, վարձուոր: Էնիւ միւլ, իրական ընթացիկ վարձք (որ անկողմեակալ, փորձագէտ անձերէ կ'որոշուի): Էնիւ միւլեմմա, անուանական վարձք, (որ պայմանադրութեան միջոցին կ'որոշուի): Զամմա, տոյժ, վնասի հատուցում: Մոււս-իւն-իւլ-իսքիլլալ, վարձու արուելու տաճանուած իր, (ինչպէս անշարժ կալուած, կառք, ևն.): Միւսքեւսք, վարձքով կախառն բռնող օք: Միւհալաք, իրի մը օգուտները բաժնել տիրակցաց միջև. (այսպէս կ'ըլլայ երբ «միւլթէրէք» տան մը տիրակիցք որոշում տան մէկ տարի մէկը, մէկ տարին ալ միւսը գործածելու փոխի ի փոխը):

Մէճէլլէ
(Յօդուած 404/419)

ԲԱՐԵԲԱՍՏԻԿ ՏԱՐԵԴԱՐԶ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ
ՕԳՈՍՏԱՓԱՌ ԴԱԶԻ ՍՈՒԼԹԱՆ
ԱՊՏ-ԻԻԼ-ՀԱՄԻՏ Բ. ԽԱՆԻ
ԶԵԼ. ԿԱՅՍԵՐ

ՄԵՇԱԶՈՐ ԻՆՔՆԱԿԱԼԻՆ ՀԱՄԱՅՆ ԹՈՒՐԲՈՅ

Պու կիւն իյսի ձիւլուսի Հազրէթի ԱՊՏԻԻԼ ՀԱՄԻՏ ԽԱՆ սրբ,
Պու կիւն էլ համառ վէլ միննէ՝ ճիհան մէսուր վէ շաան սրբ,
Պու կիւն շէմսի սէմայի սալմանամ՝ քէրթէվնիսար օլսր,
Պու կիւն նուրի սիւրուր ու մէսա՛տէ՛թ՝ հէր եխզսէ Թապան սրբ,
Պու կիւն Թէ՛նիսի հալգա՝ Փասիշադի ազսէս ու էմճէս
Շէրէֆ էֆզայի էվրէնիի Ճէլիլի Ալի Օսման սրբ,
Վէրիլի ֆախրի ալէմ, զըլլի ֆէշեազի Իլահի սիր,
Խիւսալէնսի շէրի՛ամ, խասիմի աճընամի Գուրան սրբ,
Վէլի իւլ էմրի ա՛սիլ, Շէ՛նրիսարի զիւլֆէզալի սիր,
Պու միլը ու սէվլէթէ հազգա վիսնուսը լուծֆի եէզսան սրբ :
Միսալի էնճիւմի պի առս սրբ էլթաֆը Հիւսանուրը,
Լիսանի ֆախրի իսմէթ՝ սէմ ալէսէմ լէպրիզի շիւքրան սրբ :
Իլա՛հի, հըֆզի բահմանընլա էվրէնիի Խիլաֆէթսէ
Ծ Շահինշահը ալիմ զըլլ, հանամի էհլի իման սրբ :

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

Ք. Խիլի — Բ. օր Երևանի մէջ

ՄԻՋԱՋԳԱՅԻՆ ԼԵՂՈՒՆԵՐ

Ժամանակին յարգը ստեղծած է, անդադրումամբ թէ լեզուով, հաղորդակցութեան գիւրադոյն միջոցներ, ինչպէս են «Միջազգային լեզուները», ծարազոյն պարզութեամբ դարբնուած, որոնցմէ մին կամ միւսը գրելու թարգմանել սորվելու համար մեկ շաքարք կը բաւէ: Փիւնիկեցիք եգիպտական գիրը ամբիօինցին, պարզեցին՝ իրենց առեւտրական արագ գործերուն պատշաճեցունելու համար. այժմեանք մարդկային լեզուն իսկ պարզելով գիւրտ գործածելի կ'ընծայեն, նման հարկէ մը մղուած: 25 տարուան մէջ 50 է աւելի լեզուներ հնարուեցան, բայց ոչ մին վերջնապէս ընդունուեցաւ ընդհանուր Քաղաքակրթութենէն: Վճռական մրցումի մը կ'սպասուի: Միջազգային լեզուաց առաջինն է Վոլաբիւսը (վոլա՝ տիեզերք, բիւս՝ լեզու), զոր հնարեց գերմ. արքայ Շլէյեր 1880ին: Երբ Վոլաբիւսի տարածման Ա. ընկերակցութիւնը կազմուեցաւ ի Ֆրանսա, միւս երկրաց մէջ արդէն նոյն մտօք հիմնուած էին 68 ընկերութիւններ:

Սրբիլի հեղինակն է Տք. Նիքօլա որ Գերխօֆսի գործակցած էր Վոլաբիւսը տարածելու համար, և որ հիմայ շատ աւելի կուսակից ունեցող լեզուներու դէմ չի վարանիր գրէթէ մինակը պաշտպանելու իրենին առաւելութիւնները, որոնցմէ են մայր գաղափարներ ցուցունող բազմաշն արմատները, և, մասնիկներու յաւելմամբ այդ գաղափարաց բազմաթիւ երանգներուն արտացոլումը: Վերջերս ծնան Տիլքօք՝ որ քիչ մը անդդի տըպատութիւնը կ'ընէ, և գերմ. գիտնաց Խշիօմ Լեօդալը՝ որ ունանց կը թուի բոլորէն — նոյն իսկ Էսքուսնիօէն — լաւադոյն: Էսքէսանդօն սակայն ամէնէն շատ կուսակից ունեցողն է: Հնարչին՝ Տք. Զամէնհօֆի ի պատիւ, Պուլսնի մէջ Էսքէրանդիսդներու կողմէ անցեալները հանդէս մը եղաւ՝ իր լեզուին յաջողութիւնները անելու համար: 100է աւելի ընկերութիւններ կան անոր տարածման աշխատող և բազմաթիւ Էսքէրանդիսդ լրագիրներ բոլոր քաղաքակրթ երկրաց մէջ: Պատրաստած են Էսքէրանդօի քերականութիւններ (ամբողջ կանոնները կարելի է սորիլ երկու ժամեկ), հրահանգարաններ, բառարաններ, և Էսքէրանդօի թարգմանած են անտանի երկեր, Համլէթի, Լաֆոնթէնի, Տը Մէսթրի ճամբորդութիւնը, Լայպնիցի Մանաստղոթին, և այլն: Լեզուն տարածուած է Եւրոպայի ամենամեծ մասին մէջ:

Բշ. — Թ. որ վերաբերեալ է

Բազմաբերց :

Գշ. — Ս. Զախակիճայ և Մանայի ծաղոյց
Ս. Աստուածամոր, և կանանց

ԼՈՒՍՆԱԿԸ

Կասարներուն մեջ սեւ նոնեաց բարձրաբերձ
Յայգավերջի Լուսնակն է, պերն եւ անո՛ք.
Ա՛հ, կոյսն աղու, գաղս՝ երկինքէն անողո՛ք՝
Եկեր է մռայլ նոնիներուն այսփան մերձ:

Անդրին համար յաւերժական լուսաղբերց՝
Անդնդակերպ մայրւոյն մեջ ո՛րքան մորմոք.
Լուսնակն անա կը ցարէ սփռփ ու ամոք,
Իր քախիձէ՛ն վե՛ն դժխոյի լուսնանդերձ:

Բայց իր ժպիտովն իսկ աստուածազն աղօրկան
Մեծ մեծ նոնեաց այս դարաւոր աղօրքին
Ի՞նչ խոր յագուրդ կրնայ բերել հիմակ ան:

Ա՛հ, ցնորքն անոնց գիտէ՛ Լուսնակը չ՛մնաղ.
Ու անոնց վերեւ եկած ի սփռփ սրտագին՝
Ճամարտութեան տեղ Դեղեցիկն է, աւաղ:

1906

ԻԻՍԿԻՏԻՍԼՐ

Տ. ՉՐԱՔԵԱՆ,

(Ինքնա)

Կշ. — Պարսկ.

Կշ. — Սրբոյն երեմիայ մարգարէին:

ՓՈՒՆՁ ԱՄԵՆԱԶԳԻ ԱՌԱՅՆԵՐՈՒ

ԱՐԱԲ. — Սովորութիւնը երկրորդ բնութիւն մըն է :
— Արդարամտութիւնը Հաւատքին կէսն է :
ԳԱԻԱՌԱԿԱՆ. — Տոտիկ տոտիկ, զեղին մօտիկ :
— Սար ու ձոր, Երիցու փոր. ո՛րչափ տաա՝ տո՛ւր ու տո՛ւր :

ԳԵՐՄ. — Ամէն սկիզբ դժուարին է :
ԴԱՆԻԱԿԱՆ. — Քանի մը ամիս կ'ողբան աղջկան մը մահը. իսկ երբ աղջիկը գէշ ամուսինի մը իյնայ, ա՛մէն օր կ'ողբան :

ԹՐԲ. — Գոնջ գլխուն՝ տօտախէ ոսնտը :
— Կեսուրս քիչ ըլլայ, գլուխս արինճ ըլլայ :
ԻՏԱԼ. — Հաւկիթ ուտողը հաւին կռկռութիւն պէտք չէ՛ տուայ :

— Հարուստ մեռնելու համար աղքատ ապրիլը ամենամեծ յիմարութիւնն է :

ԼԱՏԻՆ. — Զուկերուն լողալ սորվեցունել կ'ուզէ :
ՀԱՅ. — Ամալ օրը պառաւին առտուն է :
— Հինը եւեր կ'երթայ կոր եղեր, ասեղ—գերձանը գէ՛մն են եւեր :

ՅՈՒՆ. — Երբ քեզ ըսեն. «Այս ինչ էգիին խաղողը առատ է», փոքր կողովո՛վ փութա :
ՉԻՆ. — Իմաստութեան սկիզբը՝ իր աղխտութիւնը ճանչնալն է :

— Տասը բժիշկի խնամքէն աղդեցիկ է ամուսինին տիրալիր մէ՛կ խօսքը իր հիւանդ կնոջը համար :
ՊՐՍԿ. — Երբ ստամոքսն է պարապ՝ մարմինն է առողջ. երբ քսակն է պարապ՝ հաւատքն է առողջ :

ՌՈՒՄ. — Խորին շնորհակալութիւն մը չի՛ գրպանուիր :
ՍՊԱՆ. — Պանիրին ծանրը յարդի է, հացին՝ թեթեւը :
— Ծեր շունին հաջիւնը խրատական է :

ՅՐԱՆՍ. — Օգոստոսը անցնելէն յետոյ մանդաղ :
— Իշուն գլուխը երբէք չի ճերմկիր :

Ուր. — Պանք :

Շր. — Ս. Աստուծոյ թափախի, Եստուծոյ, և Եստուծոյ :

ԿՕՇԻԿԸ ՀՈԳԻՈՅՆ ՀԱՅԵԼԻ

Կրուկն ու ներքանը եթէ հաւատարապէս մաշած են , կը նշանակէ թէ զայն հազնոգը աղդեցիկ ու բանգէտ մէկն է : Կնոջ համար ալ՝ տանտիկնութիւն , հաւատարմութիւն կը նշանակէ :

Եթէ ներքանին արտաքին երեսը մաշած ըլլայ , արտաոց և յեղ յեղուկ մարդու նշան է . իսկ եթէ ներքին եղերքը , երկչոտ մարդու :

Եթէ կոշիկը մաշած է զուրսէն , ծայրերն ալ փութրկուած , — մինչդեռ կոշիկին մնացեալ մասը նոր կը մնայ , — հազնոգը խաբերային մէկն է :

... Զգուշանալ կնութեան առնելէ ա՛յն աղջիկները՝ որոնք իրենց 41 թիւ ստքը բռնի՝ կը սեղմեցունեն 38 թիւ կոշիկներու մէջ :

ԽՆԴՈՒՔԻ ՉԱՅՆԱԽՈՐՆԵՐ

Ո՛րչափ ձայնաւոր տառ , ա՛յնչափ ալ խնդալու կերպեր կան : Թուենք :

«Ա»ով խնդացողները անկեղծ կ'ըլլան , փոփոխամիտ և թոհու բոհը սիրող :

«Է»ով խնդուածքը յատուկ է մեղկ և մելամաղձոտ խառնուածքի :

«Օ»ով խնդուածքը վեհանձնութիւն կը ցուցունէ զգացմանց , և յանդգնութիւն՝ չարժմանց մէջ : —

Զգուշանալ սակայն , երբ «Օ»ով տկար սեռը կը խնդայ :

«Ի»ով կը խնդան աղաքն ու միամիտները : «Ի»ն կը ցուցունէ ծառայելու արամադիր անձ մը , անձնուէր , բայց երկչոտ և անստույգ : Խարտեաչները «Ի»ով կը խնդան , ինչ որ չա՛պացուցաներ թէ՛ ամէն խարտեաչ միամիտ է :

Խոյս տուէք — համաճարակի մը պէս — «խ»ով խընդացողներէ , (այսինքն Ֆրանս . Ս տառին հնչմամբ) . կծծիներ են անոնք , կեղծաւորներ և մարդատեացներ :

Յիշիր՝ — Գ. զկնի վերափոխման : Գիտ
գտար Ս. Աստուածանի : Հրեշտակ :

Բշ. — Ս. վերջին Ստեփանոսի Ունեցայն ,
և Գործարհնաց , Երակարոյի ,
Տոբիկոսի և Թափկոսի :

ԴԵԳԵՐՈՒՄՆԵՐ ԿԱՆԱՆՅ ՇՈՒՐՁ

* Կիները աւելի մեծ թշնամիներ չունին՝ կիներէն զատ :

* Անիկա՛ է ամէնէն պարկեշտ կինը որուն վրայօք շատ քիչ կը խօսուի :

* Երկրորդ անգամ ամուսնացող կիներ մէկ հեղ կարգուած կինէն աւելի օգտակար և պատուաւոր սեպուելու է : Վասն զի դիրքի մը Բ. ապագրութիւնը՝ Ա. տըպագրութեան լաւ ընդունելութիւն գտած ըլլալը կ'ապացուցանէ :

* Էթիկմարդոց բոլոր դատողութիւնները ոչինչ կ'արժեն կնոջ մէ՛կ զգացումին քով :

* Եթէ ամէն ետեւը նայող կին՝ Դովտի կնկան պէս աղէ արձան կարէր, թէ՛ աղին զինը պիտի իջնար, և թէ՛ գեղարուեստի մէջ յառաջդիմութիւն ըրած պիտի ըլլայինք :

* Կիներէն շատեր անո՛ր համար կ'ուսնին, որ ըսուի թէ զիտեն, ու շա՛տ քիչ հոգ կը տանին իրապէս ուսնելու :

* Այլամերձ կին մը մինակ քուկդ չի կրնար ըլլալ, ինչպէս որ դերձակդ մինակ քեղի համար հագուստ չի կրնար ձեւել : Երկուքն ալ կը վախնան որ ձեռքի վարժութիւննին կը կորսնցունեն :

* Կին մը կը խնդայ՝ երբոր կարենայ, և կուլայ՝ երբոր ուղէ :

* Իր արբունքը թեւակոխած աղջիկ մը շատ անգամ «չբրա» է շինուած տուն մէն է : Ո՛չ մէկ ապահովագրական ընկերութիւն կրնայ զայն ապահովել սիրոյ հրդեհին դէմ :

* Խիստ անուշ են կիները : Ո՛ւր էր թէ ա՛ղ ալ ուսննային :

« ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿ »

Եջ. — Ս. Յովհաննու Կոլոսեոսի
և Յորոյ տրորոյն :

1896 Հոկտեմբեր 23ին Կոնստանտնուպոլիս Կ. Պօլսոյ մէջ այս հանդէսը՝ Արմէն Լուսինեանի արտօնա-
տիրութեամբ և Ղ. Բօլաոսի խմբագրութեամբ : Բոլորած
է չարաթափերթի մէկ քանի շրջաններ, ու վերջին ան-
գամ Վ. Փափաղեանի խմբագրապետութեամբ զաւել-
տաթերթ հրատարակուելէ յետոյ, 1906 Յնվր. 1ին վարչ-
ութիւնը յանձնաւած է Մ. Պապօնեանի, որ կէս տա-
րեշրջան մը թողորելէ վերջ՝ հրաժարած է. և 1906 սեպ-
տեմբերի սկիզբէն, Հանրագիտակի անօրէնութիւնը
վերադարձնաւ ստանձնած է նախորդ խմբագրապետը՝ Վահան
Փափաղեան (ԼԻԼԱ), հրատարակելով զայն զուտ զաւել-
տական պարունակութեամբ մը : Հրապարակ կ'ելլայ շա-
բաթ օրերը՝ աշխատակցութեամբ — բաց ի անօրէն-խըմ-
բագրապետէն՝ — Յ. Ալիբարի, Ե. Թօլաեանի, Բ. Լը-
ռութիւնեանի, Էս-Սէի և այլոց, սրամտութեան մրցում-
ներու և Հեռագիրի զուարթ վերջաբաններով :

« Հանրագիտակ » թեւակոխած է իր 10րդ տարեշրջ-
անը : Քանի մը տարիէ ի վեր Վ. Փափաղեանի վարչու-
թեան տակ կը հրատարակուի :

Բաժանորդագրութիւն. — Պօլսոյ համար տարեկան
50 դրշ., վեցամսեայ 25 : Դաւաոաց համար 54 և 27 :
Արտասահման 12 ֆր. և 6 ֆր. :

Հասցէ. — Պապը-Ալի ճատտէսի, թիւ 52 : Տպագրու-
թիւն Յ. Ասատուրեան : Պապը-Ալի ճատտէսի, թիւ 52 :

Ծառայ. — 16 էջ երկրիւն, էջի լայնք 15 սանթիմ,
երկայնք 23 1/2 սանթիմ : Լիլա և վարդագոյն շապիկ, ծա-
նուցումներու յատկացուած :

Ուր. — Պահր :

Կօպի և Մինա, երկու պզտիկ սասանկներ, կը զեզերէին շատոնց է. խաժամութիւն մէջ բազմամբօխ զոխհներուն, զիւրազին կողպուտներու բարտախնդրութեան ետեւէ: Բոկտան ու կիսամերկ, ցուրտը կը կծէր իրենց մարմինը, և կեզտոտ Սամերնին իրարու պրկած, ուսերնին ցցուն, վիզերնին կուրծքերնուն վրայ ներս քաշած, կը զոփային խաժամութիւն տակ սպննտղ ցուրտին: Իրենց վայրաց ու խոշտանգուած ծամածուծիւնով զիմազիծերը և սյլակերպ կերպարանքը՝ կը մատնէին յայտնապէս Յէ՛ երկուքն ալ ծնունդն էին քայքայուած մարմիններով խնաններու զիպուածակուն սերբն. դազործութեան, մօտակայ անպարկեշտ փողոցներու բնակչուհիներուն հետ: Եղկելի տարածներ և երկուքն ալ:

Ք Առ-ուսի տուած, նենգամիտ աչքերնին չար կողմ սեւեռելով՝ անշուշտ շահատակութեան մը տիրութեամբ, կը տուրային ամբօխին մէջէն, Կօպի հեռուն բուն մը նշմարելով, սուրաց ու յափշտակեց մէկ ոտտուսով, Մինա նշմարեց արծաթ դրամ մըն էր, զոր Կօպի բերանը քիսեց, իբրեւ իր սպանփազոյն Սաքառոցը: Մինա յարմակեցաւ վրան, պահանջելով անոր կէտը, մինչ միտը կ'ընդդիմանար, բազուկներուն բոլոր ուժովը: Մինա ևս չէր կենար իր պահանջումէն, և փաթմուած՝ ընկերոջը մարմինին, կ'ուզէր բզքտել զայն: Դրամի պահանջումին պայքարը քիչ ետքը աւելի՛ լուրջ ձև մը առաւ, և կոխը տատկացաւ: Վը կոխանարաւէն, զիրար փեթոտելով, քաշքշելով, Կիրքին ձայնը ա՛յնչափ ուժգին կերպով պայցած էր իրենց մէջ որ՝ աչքերնուն չէին երեւար կտրերը և ձիւրը, որոնք քովերնուն կ'անցնէին: Իրենց միտքը հրդեհուած էր ինչքի Տիրացումին ցանկութեամբ միայն:

Բերանելի կտրք մը վրայ հաստ, այն միջոցին, երբ իրենց կոխի հիփնոտացումին մէջ, քշուած էին զիծին եզերքները, Կօպի հրեց վրայէն Մինան, որ զնայ բանի մը քայլ հեռուն՝ իշխալ ճիշդ զիծին վրայ: Կտրքը ժամանակ չունեցաւ կենալու, և՛ անիւները մոկզին արշաւով անցան անոր մէջքին վրայէն, երկու կէտի բաժնելով անգուպ կտուտէրը: Ոսկորներու խուլ շարժատիւն մը, ու զիտտապատ փռուած էր կոճակի վրայ: Երբ վակսին ետեւէն դուրս եկաւ մարմինը, անօրէ ու շնչափող, օգնամամի տաղնադներու մէջ կը գարտուէր, Սեւերը-տոքերը երերցնելով աղիողորմ: Դէմքի զիւրային ծամածուծեան մը մէջ, բերանը կը կափկափէր սաստկումի իր աղէ-խորշ ցուր: Եւ այն գանկը, որուն տակ որսացուած դրամին կէսին տիրանալու գազափարը բռնկած ու զայն կատաղութեան մզած էր, հիմա մարմինէն անշատուած և ոտքերէն կէտի բաժնուած՝ կը փռուէր կոշտ տալայտակին վրայ: Աւ այն Հոգին, ուր վտարուած Աստուածի մը անդ կը տիրապետէր Ստատման, որ Կիրքի վայրաց բոցը հրդեհած էր հոն, Նիւթի բիրտ Ուժէն զգեսնուած, կը զօհուէր Մեծ Պարսպին մէջ:

ՀՐԱՆՑ ԱՍՏՏՈՒՐ

ՆԵՂԻՆԱԿ

1900 և 1901 թվականներ. Ընդ. Օրացոյցներուն

| Իր «Աշխարհաբարի Պատմութիւնը» խորագրով խիստ շանեկան
ու զեղեցիկ ուսումնասիրութիւնը պիտի երեւի մեր
1908 ի Տարեցոյցին մէջ »:

ՊՕԼՍԱԿԱՆ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

Մ Օ Տ Ա

2 ԱՅՆ մօտան որ կիներունն է միայն, — ինչպէս կ'ըսէր Զօհրապ, — և որուն նորաձևութիւն առնուելու հաշիւը կուտան. այլ այն Մօտան՝ որ խեղճ Եղիան կ'երթայ և ուր ջլապինդ Պետօն կ'սպասէ, ախարկայ ծովեզերքը Քատրքէօյին, որուն ջուրերուն մէջ՝ նիրվանան, սչորող յուշկապալիկ, կը սրահուրախ, կը քծնի ու կը կանչէ իր տարփառորները:

Կիրակի իրիկուն մըն է, ապրիլի սկիզբները, և առաջին անգամն ըլլալով քայլերս կ'ուղղեմ դէպ ի այդ քծնու ու չքնաղ յաւերժահարը, ամբողջ ձմեռ մը զրկուած ըլլալով անոր հուրի հրապոյրներովը արբենալու Եթերային հրճուանքէն:

Մօտա Պօլիսի եղական ու հազուադիւրս գեղեցկութիւնով դիրքի կէտերէն մէկն է: Ան ունի իր ամառնային աղօթութիւնները, որոնք station balnéaireի մը մանրադիտական չքեղանքը կը հագցնեն անոր. ունի նաև իր ձմեռնային լուռ ու վայրենաբոյր երեւոյթները՝ որոնք, նոյն խակ մեծ ու անբաղդատելի գեղեցկութիւնով ու զանազանութիւնով անսահման մայրաքաղաքի մը կողին վրայ, լեռնային, խորհրդաւոր, մենահրապոյր ու անմարդակոխ ամառնային թիւններու պատրանքովը կը պարուրեն զայն:

Հիմայ, ապրիլի այս առաջին օրերուն՝ ուր ծխարձակող բուխ բուսականութիւնները ու գարունի ընդհանուր վերազարթումը, ամառուան խոգտանքը, խայտանքը ու անորոշ հեշտութիւնը կ'սկսին ցանկ աւելնալ կողմ, զարմանալի բացառութիւնով մը, այս տարի

դեռ ձմեռնային պաղ շունչ մը ու բիրտ փչումներ կը յամենան մեր գեղածիծաղ ծովագերքներուն վրայ և կարծես քայլ առ քայլ կըռուելով միայն կ'ուղեն տեղի տալ, հետզհետէ օգնութիւն ստացող, յար կրկնուող յարձակումներով զիրենք ընկճելու ջանադիր հակառակորդներու առջևէն: Եւ այդ երկու տարբեր վիճակներու իրերախառնումը զարմանազան, կարճատեւ, զմայլելի, անդառնալի ու անբաղդատելի վայրկեանի մը մէջ կ'ապրեցնէ ու կը բուրումնաւէտէ երբեակ Մօտաներու զրօսալայրիկ շքեղ այդ փունջը, ինչպէս զպրոցէն նոր ելած ու աշխարհիկ կեանքի մէջ այն ինչ թեւակոխող սիրալի մանկամարդութիւն մը այն գերադոյն ու անմօտանալի պահը, ուր մանկութեան անգիտութիւնները, վախկոտութիւնները, զարմացումները կ'ընդհարին կանացի ինքնածին ու դեռաբողբջ սրբանքներու, հրապոյրներու, մատուցումներու:

Օղը պայծառ է, և երկինքի վրայ ամպեղէն ձերմակ ծուէններ միայն կը ծփան, կը սահին, կը սուրան արագ. վարը՝ հարաւի հովը ուժգին է քիչ մը և ծովը ալեկոծ՝ բաւական: Արեւը ջերմիկ, անկամէա ու անժպիտ կ'անշարժանայ կարծես կամարին ստորոտը:

Կը հասնիմ մեծ Մօտային վերի ծայրը, հրաւնդանին բացալայրի վերջին կէտը: Մովէն բարձր ենք բաւական, այնչափ որչափ պէտք է լաւ կարենալ դիտելու համար անոր բոլոր խաղացումները ու բոլոր հմայքները: Ոչ այնչափ ցած որ վերջին ալիքները տեսողութեանէդ ծածկեն ծովին մնացեալ մասին անհուն զանազանութիւնը, ամենի խռովքը ու երփներանգ փողփողումը. ոչ այնչափ բարձր որ օդապարիկի մը մէջ ըլլալու սպաւորութիւնը ունենաս և ճգնուած ու տախկցած համայնադասկերի մը վրայ յածող à vol d'oiseau ակնարկի մը սեւեռանքին սարսուռովը համակուխ: Ժեռուտ ու սեղ պատուանդան մը միայն որ կը մխուի ծովին մէջ, ու անդունդի մը պտորանքը կը ներարկէ սարսափող սիրտիդ ու կ'երկարի կ'օլորարկի, կ'աներեւութանայ հնամենի մայրիկներու, ուռճալից ծառերու մշտադալար մօնեակով մը հոծ կերպով եզերուած: Լտտեհիններ են անոնք ընդհանրապէս, որոնք խիստ առատ ոտներով ու ծուռ դիրքերով կը կարկատին ու կը կախտին անդունդին վերեւը, քով քովի, օդին մէջ երկնցած ու լայնցած, ճարճական անհուն հողմահարի մը պէս բոլորչի բացուած Մօտայի կուրծքին վրայ ու միշտ տատանելով, փչելով, հովահրելով դայն երազային երերումներով:

Աջ կողմս, Ուխթոյններու գեղաշարդար բառքերը, ապարանքն

բըր, վիլլանները, թաւուանները, ուրկէց դուրս են եկեր ու մարգագե-
տինին վրայ կը պտըտակին կենդանիներու անանկ դանադանութիւն
մը որ ճշմարիտ կենդանաբանական պարտէզի մը մէջ ըլլալ կը կար-
ծեմ: Հոս հաւերու բազմութիւն մը, իրենց եռանդուն ու ընտրուած
դասակարգէ ասպետներու երամով՝ կը կարկաչէ, կը կանչուըռաէ,
կ'երգէ, կը սիրարանէ. հոն՝ հնդկահաւերու տարմ մը կը զլզլայ և
ուռեցւորած ու փետուրները հովին տուած կը սիգայ. ասդին՝
ճերձերմակ սագերու խումբ մը վիհ ու դանդաղ գնացքով մը կը
շրջագայի անձայն, աննպատակ ու անտարբեր. անդին, հազուա-
դիւտ տեսակէ բազեր ճորճորալէն ու ճուաձայն վակվակելով կը
փախչըտակին, չորաճճի շնիկի մը խօլակատակ հետապնդումներէն
դիւահարած: Մազոտ ծիծաղաշարժ կապիկ մը, ծառի մը կէս մէջ-
քին վրայ հանդչած, աճապարանքով խնձոր մը կը կեղեւէ խոժա-
տելով: Արջու պզտըտիկ ու խիստ թօհաֆ ձագուկ մը, հազիւ կա-
տուի մը չափ մեծ ու սեւամազ, թապըլտըկելու պէս կը քալէ ու
կը շուլուի ծառերէն վեր: Մեծ ու պզտիկ կովեր կ'արածին մարգա-
դետինին վրայ իրարմէ հեռու կապուած և կ'ուտեն, կ'որոճան, կը
բառաչեն վերադարձի կարծես անհանգստութիւններով նեղսրտած:
Գեղացիներ՝ ձիերով բերած են կաթ, սեր, մածուն և ուրիշ բաներ
և հոն յողնութիւն կ'առնեն քիչ մը, միջնադին ճամբայ իյնալու
համար: Գերընտիր ցեղէ, գոռոզ մաղերով, գոյնզգոյն շուներու
ամբողջ վոճմակներ հոս ու հոն կը վազվուտեն, ցատկելու, որսը բե-
րելու և ուրիշ ճկուն աճարարութեան ճարտար փորձեր կ'ընեն,
հեւալէն, լեզունին թիզ մը դուրս ձգած, խողանակի պէս մաղեղ
պոչերնին խաղցընելէն ինչան իրենց յաղթութեան ու գոհունակու-
թեան, իրենց վարժիչներուն քաջալերական նայուածքին տակ:
Պաշտելի անուշութեամբ նայուածքով նորածեւ եղնիկ մը, փառա-
ւոր ու ծաւալուն եղջերակոյտ մը՝ զլխուն վրայ, արագ արագ կը
դարձմշտըկի ու կը կայթէ իր կապուած շրջանակին մէջ: Զոյգ մը
սեւաստեւ գիպլիններ, տարաշխարհիկ զարմանալի անասնիկներ,
արագ արագ ու զիկզակ, կը սողան իրենց պզտիկ տիրուհիներուն, —
խարտիչագեղ անգլուհիներու, — ետեւէն: Կատարեալ ագարակ մը,
վերջապէս, հանդարտիկ ու սմայի շրջավայրի մը մէջ, որ ա՛լ ա-
ւելի կը դարմացնէ քեզ, քաղաքին իր այնչափ մօտաւորութիւնովը
և իր թողած խորհրդաւոր վայրի մը վայրի տպաւորութիւնովը:

Քիչ մը կ'առաջանամ և տեսարանը շուտով կը փոխուի. կայ-
տառ պատանիներ, գունաւոր ֆանելա շապիկներ հագած, սրունք-

նին բաց, — կարճ տարատ, կարճ դուլպայ, — ֆուխուլ կը խաղան կատաղի մրցակցութիւնով մը. գունար ոսնահարկով, հաւաքածով, իրարու նետելով, թուցնելով և յաղթութեան պարագային սրտադին հուրրաններ դուռացնելով ու գլխարկնին նետելով օղին մէջ: Կիններ ու աղբեր, անոնց շուրջ դին շրջանակաձև կեցած՝ կը հետաքրքրուին անոնցմով: Անդին պղտիկ աղջիկներ, պղտիկ գունտով մը, իրենք ալ մանրագիտական, խեղկատակ ֆուխուլ մը կը սարքեն: Ուրիշ պղտիկներ, դեղին, խաժուկ, թօմպուլ ճօնպուլներ ու նրբիւրան, դրաւի մանկուհիներ, քրիքէթ կը խաղան մեծերու լրջութիւնով ու կանոնաւորութիւնով, ինչ որ հիացումը ու խնդուքը միանգամայն կը գրաւէ:

Աւելի անդին նորէն ամայութիւն: Ծառի մը տակ, ժայռի մը վերեւ, երկայն խարտեաշ խոպոպներով դալկազէմ, նիհար պարոն մը, բանաստեղծիկ շարժածեւերով, կը կարդայ, կ'երազէ, կը հառաչէ: Աչքերը կը փայլին, մաղբըր կը թեւարախեն հովին շոյանքին տակ, ձեռքերը կ'երերաբական ջղային տատանումներով և դեռատի վիքթօր Հիւկօ մը կ'երեւակայես տեսնալ Կէնսօի ասպառաժուաքին վրայ, սեւեռուն ու խանդավառ: Քանի կ'առաջանամ, տեղացի օտարազգի զոյգեր, ռուս թուրիսթներ կ'ելլան դէմս, վարէն եկող, ֆիլիթող, արագ արագ քայլերով, կարմրած ու տաք վիճարանութեան մը բռնուած: Հոս, երիտասարդ պարոններ ու անդուհիներ կրթի կը խաղան, նոր խաղ մը, որ կարծր գունտի մը նետէն կը վազցնէ հեւի հեւ ամէնքն ալ, և նորանչան է յոյժ ու զրգոյշ տեսնալ այդ ժպտուն ու թովիշ պարմանուհիներուն վաղած աստներ, բէշերուն հովին հետ օդապար ծածանիլը՝ նրրադայտ շղարչներու ու ժանեակներու թեւարախումին հետ:

Աւելի կ'առաջանամ, միշտ թեթեւ վայրէջի մը վրայէն, և կը դառնամ դէպի բուն ծովախորշը Մօտային: Կիրակնօրեայ բաղմութիւն մը ման կուդայ, բաղդատարար այդ նուաղ հովտա վայրը. քաղցնօէն ներս աւելի մեծ բաղմութիւն մը կ'իններու ու մարդերու, որոնք կը խմեն, կը խօսին, կը խաղան նարտ, տօմինօ, պիլարտօ: Մենասէր պարոն մը, պարտէզին ծայրը քաշուած, սարը ոտքին վրայ նստած, նարկիլէ մը կը քաշէ անխօսուկ, հանդարտիկ, դիտելով ծովը, մարդիկը, լեռները: Կղզիներէն ու կամուրջէն եկող շոգենաւներ իրար կը դիմաւորեն, թաւալելով ալիքներուն վրայ, դէմ դէմի կաքաւելով, դիտորելով ու ծուխի սեւ դարդմանակներ իրար դիրկընդխառնելով: Ծովածոցին բացերը ցրցքնուած քօթրա-

ները նմանապէս կը տատանին միօրինակ, յարատեւ շարժումով մը, միշտ միեւնոյն տեղին վրայ դաւնում։ Քալամըշ ու Փանարաքի, նորարոյս ու խիստ կանանչութեան մը մէջ պլորում, երկարածիգ կը թաթխուին ծովին մէջ, որուն չրթները կաաազութենէ կը փրփրփրին, անոնց կողերը խածատած ատենը։ Շատ աւելի հեռուն, Քալքաշտաղին, կիսովին ճերմակ, գաղաթին վրայ միայն կրելով ձիւնի պտակ մը դեռ, Քաթըրլիի շարքը, մութ կապոյտ ու ձիւնի լայն շերտերով կապերաւում, անոնց ալ ետին, հակայական, ելեւէջող, բաղմաղուլս չղթան Քէշիշին, բացառաբար ամօլէ ու մշուշէ զերծ, ամբողջովին սպիտակափառ, լուստոյցածառ, ակնապարար, հազուադէպ արեւի մը ոսկեղօծումներուն տակ։

Կը դառնամ ետ ու նորէն դէպ ի վեր։ Համայնապատկերը դիտելու դիրք մը կայ հոն, որ իմ սիրական տեղս է և որ անսողիւտ է արդարեւ։ Զախ կողմը, ծովածոցը Մօտային, Մխիթարեաններու մեծակառոյց, ամրակուռ դպրոցը, ժայռի մը վրայ թառած, միշտ Քալամըշը, նորէն Փանարաքին, իրենց կանանչազեղ վերարկուներով, լեռները՝ իրենց դիւթական հեռապատկերով։ Փրփրուն ծովը, կանանչ, փշրտող, շառաչող ծովը, աջ կողմը Պօլխի անծայրածիր ու չքնաղազեղ համայնապատկերը, սկսելով Սան-Սթէֆանօէն մինչեւ Սարայպուռն ու անկէջ ալ անդին, չէնքերու եռուղեւող մըջնակոյտի մը մէջէն վեր կարկառող ոսկեփայլ դմբեթներով ու սրածայր, նրբաւաղիկ աշտարակներով, Հայտարփաշայի նորակառոյց քարափը, որ կ'սկսի վառլոխի երկարական լուսափայլ լապտերներու տակ, մրցելով Սէլիմկէի անհուն զօրանոցին ազակներուն փայլփլանքին հետ, որոնք կը ցոլցան մայրը մանող ու կարմրած արեւին վերջին ճառագայթներուն տակ։

Հաւերը, սագերը, հնդկահաւերը, կովերը, թռիւնը, կապիկը, եզնիկը, շունները, զիպլինը ու բոլոր աղգարանութիւնը այդ ազօրակին, իրենց հակողներուն հետեւելով կերթան ներս, իրենց սեղերը։ Կըլֆ խաղացող աղջիկները, ինչպէս նաեւ բոլոր միւս մանչ աղջիկ պղտիկները ալ հիմա վերադարձած են իրենց տուները։ Մինակ քանի մը ողաք ֆութպօլ կը խաղան դեռ անյազուրդ։ Պաշտկողներն ալ կը ցանցառնան։ Գեղացիները կը պատրաստուին մեկնիլ իրենց ձիւրուն հետ։ Բանաստեղծը միշտ հոն է, երազուն, երերուն։ Հիմա ուրիշ մէկն ալ եկած է անկէ քիչ անդին, և կեցած է բարձրաւանդակի մը վրայ։ Հակայակազմ ու հաստաբաղուկ անձնատրութիւն մըն է ան, ճգնաւորի անխնամ մօրուքով ու եր-

կայն մաղերով, պատառատուն հաստ հաղուսաներով, պատառած մուճակներով, խեղճ, աղքատ, ցուաղար: Միտքի հառաարակըշ-
ռութիւնը կորանցուցած մէկն է ան, որուն պատճառ եղած է,
կ'ըսեն, իրեն պէս ճերմակ մարդու մը ու ճերմակ կնկանը ամուս-
նութիւնէն բացարձակապէս խափշիկ դուակի մը ծնիլը, որ պէտք
եղածէն աւելի կ'ապացուցանէր իրենց դրացի ձկնորսի մը, — այդ
նոր Մուրսիին, — մասնաւոր կնամեծարութիւնը ու հաճոյակատա-
րութիւնը, իր դէմի տունի նոր հարսին հանդէպ: Անկէ ի վեր մար-
դը խելքը թուցուցած է, և իրաւամբ:

Հիմա բարձրաւանդակին վրայ կեցած, իր արդէն խիստ բարձր
հասակով, անհաւատալի, գերմարդկային երևոյթ մը կ'առնէ, վեր-
ջալոյսի վարդազոյն շողերուն մէջը պարուրուած, ու լուրթ երկին-
քին վրայ ստուերադրուած: Թեւերը ու ոտքերը կը շարժէ ան մո-
լեկան ու բուռն զայրոյթով մը, կռուիք կը ցուցնէ արեւին, կ'ըս-
տաւնայ հովին ու ալիքներուն, կը պօռայ նաւերուն, կը քֆրէ
թռչուններուն, ու երբեմն կ'ոռնայ աղիողորմ ու խուլ հառաչնե-
րով, չես գիտեր ի՞նչու:

Բանաստեղծը, ի տես անոր կը ամբի, Հիւկօն կապկող իր շար-
ժումներէն և կծիկը կը դնէ կամացուի մը: Չայները կը քաշուին
տակաւ և միմիայն կոհակներուն ահեղ մոնչիւնը կը բարձրանայ,
կ'արձագանգէ, կը տարածուի: Արեւը կիսով չափ կը միտուի հեռաւոր
ցամաքին ետին և կէս սկաւառակ մը, անհուն ու կարմիր, արիւն
կը թքնէ լոյծ անսահմանութեան վրայ: Ամէն մէկ ալիքի վրայ հի-
մայ պրիսմակներու պէս բաղմազան գոյներ կը ցուցադրուին, կը
փողփողին ու կը լուծուին: Խիստ կանանչ ծուրեր, կատարները ճեր-
մակ փրփուրներ, մէջտեղը լուրթ ճաղաղիքներ:

Սկաւառակին շառագոյն առանցքը հեռզնտէ կը պզտիկնայ,
կը կծկուի, կը թաղուի, կ'աներեւութանայ:

Երկինք տակաւին պահ մը կը պահէ իր վարդազոյն վերարկուն:
Յետոյ յանկարծ կը կապուանայ, կը աժգունի, կը մթնէ: Հովը նոր
թափ մը կ'առնէ, և ցուրտ, կծու ու խածատիչ հանգամանք մը:
Չիւնափայլ կատարները, դալարազեղ լեռները, չրջակաները կը
կորսուին մթութիւններու մշուշին մէջ: Սեւ ամպեր ծայր կուտան
չես գիտեր ի՞նչ հմայքով: Մովը կապարագոյն կը դառնայ ու կը
շաչէ աւելի մոլեգին, խլացուցիչ եղանակով մը: Մառերը կը թօթ-
վըտին ահարեկ, վանելով վերջին դոյզները՝ իրենց շուքին տակ ա-
պաստանած սիրահարներուն ու ֆիլիթէօններուն: Մարդ չի մնար:

Նորէն ձմեռը կը յաղթահարէ վերջին թափով մը, և կարկտախառն բուռն տեղատարափ մը կը մտրակէ ծովն ու ցամաքը: Ամէն կողմը, վայրենի ամայութիւն մը ու միայնութիւն մը, լերկ ժայռեր, ամենի ծով մը, շառաչող ալիքներ, կատաղի հով մը՝ լեռնային անմարդակոյս ու անմատոյց հեռաորութեան տպաւորութիւնը կը ժայթքեն և յեղածագ փոթորիկին մշուշոտ ծալքերուն ու վարագոյրին ետին կը թաղուին, կը խորասուզուին Սթամպօլ, Իսկիւտար, Ղալաթիա, Բերա, իրենց բիւրաւոր լոյսերով, եռազեռող շէնքերով ու կեանքոտ թաղերով:

Նորէն ցուրտ, փշուժ, ալիք, մրրիկ, ասարափ, ամպրոպ, և ձմեռը կը յաղթանակէ կրկին, յետին խօլ թափի մը մէջ, վաղը ա՛լ վերջնապէս տեղի տալու համար բնութեան վերադարձումին, կեանքի նորածիլ խայտանքին, ծաղիկներու դալարութեանց, զեղումնեւրու, զեղեցկութեան զեղխութիւններու եղանակին՝ Գարունին առջեւ, զոր կը կարապետեն ու կ'աւետեն ձմեռուան միօրինակ ու երկարատեւ կերպով դորշագոյն երկինքին կամարը պատռտող լոյսի հսկայ, կուրացուցիչ ու փայլակնացայտ զիկզակներ, ահարկու ու որոտալիւ այդ պատգամները Բնութեան ու անոր անզուսպ տարրերուն վրայ իշխող Մեծ Ուժին:

3 Ապրիլ 1906

ՔԱՏՇՔԷՅԵ

Handwritten signature and flourish.

[Այն փոքրագույն խումբը հետադարձին անհամաձայնության չլինելու պատճառով՝ Տեղի ՍԱԲԳԻԲ Ս. ՍԱԲԱԵԱՆ, արդիվ գործի վաճառքի հետևանքով] :

Կինը կեանքի աղբիւրն է, գերեզմանի փոսն ալ՝ այդ աղբիւրին ծակ-հարր:

Կինը կասուի նկարագիր ունի: Շոյէ՛ քիչ մը՝ գիրեկդ
կ'ելլայ, պզտիկ մը դպէ՛ իրեն՝ իսկոյն հասնկ կը զարնէ:

Կինը ինչ որ ունի՝ սուր է։ Աչքերը սուր, ականջները սուր, ականները սուր, լեզուն սուր, հոսառուքիւնը սուր, բայց սիրտ մը ունի որ... բուք է։

Կինը սիրով հարուստ է, բայց այդ հարսուրթներ
ասոր անոր յանախ փոխ ճալուն՝ հաճիւ չը գիտցող վա-
հառականի մը պէս սնանկ կը հոչակուի:

Կինը սէր ունի, մանուկը՝ խաղալիք: Մանուկը իր խաղալիքով փչ մը զբօսնելէ վերջ կը զգուի եւ հանոյ՝ կ'իմանայ զայն խորհակելով: Կինը իր Սէրով՝ արբերութիւն չունի այդ մանուկէն:

Կիներու հանդէպ պէ՛տք էր զգալ վերաբերում ունենալ, որովհետեւ խմորի պէս են անոնք, զաւր խմորի՝ տեսնան՝ կ'ուռնին ու կը քրուին :

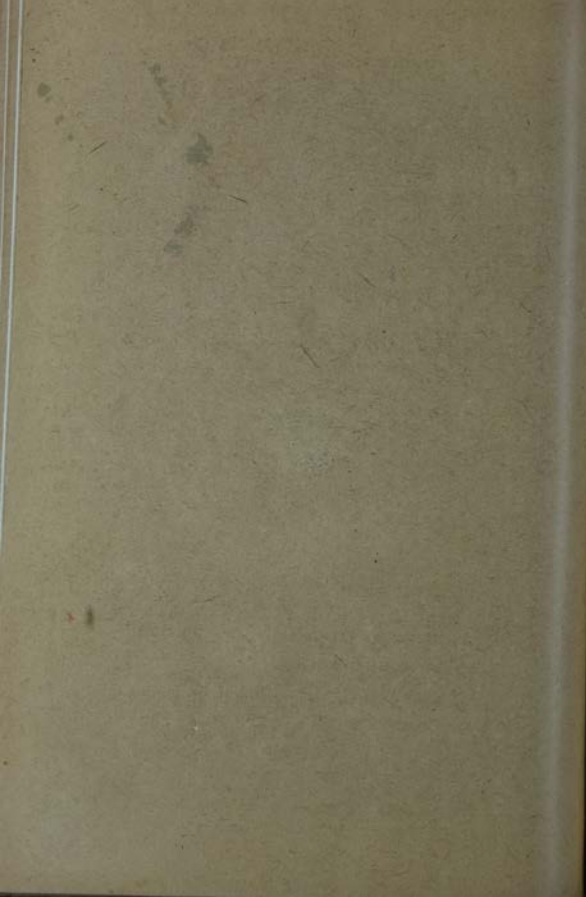

Կինը կապուս-հագի կը նմանի. գիշերը՝ նուպային ասեմն է:

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Ունի՞ք դուք օրը լըացած մուրհակ,
Եւ կ'ուզէ՞ք որ փոխ դրամ չի մուրաք. —
ՊՈՆՈՅԻ ՏԵՏՐԱԿ ՏԷՐ-ՆԵՐԱԿՍԵԱՆԵՆԵՔ
Ունին, կամ, կ'ըսեն «նո՛րը կը շինենք» . . . :

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ = 30 ՕՐ = ԻԼՈՒԼ

Սեպտեմբեր ամսունը կուգայ ի.Տ. *Septem* բառէն որ կը նշանակէ «եօթը»։ Այս ամիսը 7րդ-ն էր Հռովմէական տարւոյն, վասն զի տարեգրութիւնը առաջ Մ-րէն կը հաշուուէր։

Տարւոյն իններորդ ամիսն է Սեպտեմբեր՝ մեր գործածած Յուլիան տոմարի հաշուով, մինչ Եւրոպացիներուն գործածած Գրիգորեան տոմարի հաշուով Սեպտեմբեր 13 օր կանուխ կ'սկսի մերինէն։

Թուղ, դեղձ, սերկեւիլ, տանձ եւն. բոլորովին կը հասուննան այս ամսուն մէջ։ Այգեկութիւնը կ'սկսի եւ ուղիղներ հնձաններու մէջ կը ծմբուին։ Վերջունել որթատունկի խնայանքը եւ ժողովեց յարդ ու չոր տեւել՝ որպէս զի երբ սառը սկսի, կանկառն ու ձմեռան բնդեղէններ անոնցմով ծածկուին։ Պէտք է լաւ կերակրել այն մարի (էգ ոչխար) ներք՝ որոնք զէպ ի Յունկար ծնունդ պիտի տան զառնուկներու։

Սեպտեմբերի խորհրդանշը պատկերն է Կէշ-ը (*Balance*)՝ որ զոգիտակոսի 7րդ-կենդանակերպն է, կը ներկայացունեն զայն ժպտաղէմ անձով մը՝ որ բարունակներով պատկուած է, մէկ ձեռքով կշիռ մը բռնած, եւ միւսով պտուղներով առփի ամաղանեղջիւր մը, նշանակ Առաքուածեան Խաղող ծմբելու վրայ եղող շղայ մը եւ տարփինայ մը կը ցուցունեն այս ամսուան զիտաւոր հասրատութիւնը։

Մեր նախնիք ՀՈՌԻ կոչած են Սեպտեմբեր ամիսը, որ է Աշուն եղանակին երբեակ ամիսներէն առաջինը, երկիրս իր ընթացքին մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով կը հասնի հասարակածին վրայ, որով ցոյցնել ու գիշեր հաւասար կ'ըլլան։ Այս ամսուան համար ժողովուրդը հետեւեալ առածը ունի. «Սեպտեմբեր — զինին բեր», որով ակնարկուիլ կ'ուզուի թէ այս եղանակէն կ'սկսի օդը ցրեւել եւ հարկ կ'ըլլայ տարբանող ըմպելիքի դիմել, — 1870ական թուականին սկիզբները թէեւ փորձ մը եղաւ Սեպտեմբեր օտար անունը փոխանակելու ԿՔՆ նոր յորջորջմամբ, — իբր համառօտութիւն շնորհիւ ամիսնի, — բայց ընդունելութիւն չի գտաւ։

ՀԱՇՈՒԿ ԱՆԳԼ. ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ

Ս Օ Ն Է

Ո՛հ շատ արցունք ինձի համար, երբոր ես մեռնիմ,
կամ, երբոր լսես խուլ և տրամահունչ կոչնակը՝ թուրին
իմաց տուող՝ թէ ես մեկնեմ եւ այս պիղծ աշխարհէն,
զազիր որդերու բնակակից ըլլալու համար: Ահ, եթէ
կարդաս այս տողերը, զանոնք դրող ձեռքը մի՛ յիշեր.
վասն զի գրեզ անքան կը սիրեմ որ կ'ուզեմ մոռցուած
ըլլալ քու քաղցր մտածումներուդ մէջ: Եթէ իմ վրաս
մտածելով պիտի վշտակիրս, ա՛հ, եթէ, կ'ըսեմ, նայիս
այս երգերուն վրայ, — մինչ ես գուցէ միացած ըլլամ
կաւին հետ, — շատ մի՛ յեղյեղեր իմ խեղճ անունս, այլ՝
թո՛ղ որ քու սէրդ ալ մեռնի՝ կեանքիս հետ: Զըլլա՛յ
թէ խելացի աշխարհը քու արցունքիդ վրայ նայի և իմ
երթալէս վերջ՝ ծաղրէ գրեզ ինձի հետ:

ՇԷՅՔՍՐԻՐ

ՀԱՇՈՒԿ ՀԱՅ. ԱՇԽ. ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹ.

ԻՄ ԳԱՂՏՆԻՔՍ

Ո՛հ քոչուցին եւ ո՛չ հովուն
Սիրելի բզեզ՝ չի գուրցեցի.
Խօսե՛, ըսաւ ինձ ծովն անհուն,
Ծովո՛ւն ալ սիրքս չի բացի:

Ծաղիկներուն չրսի՛ բզեզ,
Լոյսերո՛ւն ալ չրսի բրնաւ.
Զրսի լուսինն, քե այս հրակէզ
Մտիս մեջ սերդ ի՛նչպէս ծրնաւ:

Սակայն քոչունն, լոյսերն ամեն,
Հովն ու ծաղիկ, ծովն ու լուսին,
Քեզ նանչնալուս առջի ժամեն
Քու վրայժող ինձ կը խօսին:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՈՍԿԵԱՆ.

ԾԱՌԱՅԻ ԾԻԾԱՂ

— Մարկո՛ւս, գրասեղանին վրայ ձգած նամակս ի՞նչ
ըրբի՛ր :

— Բօսթան ձգեցի :

— Վա՛յ ապուշ, ստուէսը չէի՛ գրած :

— Ես գիտեցայ որ մա՛խսուս անանկ էք ըրիւր, որի՛
խրկելնիդ չը գիտնամ տէյի :

(Վազանին մէջ) . — Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ, կը հարցու-
նեն կծծիի մը ծառային, աղայիդ պէս հարուստ մը եր-
բորդ կարգի վազոն նստի :

— Զորբորդ կարդ չի գանուելուն համար . . .

— Պետրոս, հո՞գ ես :

— Այո :

— Ի՞նչ կ'ընես :

— Ոչինչ :

— Դո՛ւն, Օհանէս, հո՞գ ես :

— Այո :

— Ի՞նչ կ'ընես :

— Պետրոսին կ'օգնեմ :

— Լմե՛ալու ըլլաք նէ կ'չիկներս ինծի բերէք :

Ազնուական տիկին մը տխմար ու պարզամիտ սպա-
սաւոր մը ունէ՛ր : Կառքով օր մը այցելութեան ելլելուն՝
այցաքաղտի առփը տունը մօտեցած ըլլալով, առն փու-
թացուց ծառան որ դայն չըմկնէին վրայէն առնէ ու գայ :
Կառքը կը կենար բարեկամ բնակարաններու առջեւ, և
տիկինոջ հրահանգին համաձայն՝ ծառան պարազային հա-
մեմատ քարդերէն մէկ կամ երկու հատ ներս կը ձգէր :
Տիկին Ք. ի բնակարանին առջեւ հասնելնուն, երկուք ձգել
յանձնարարուեցաւ ծառային :

— Չեմ կրնար, տիկին :

— Ինչո՞ւ :

— Մէ՛կ հատ մը մըայն մնաց, օրիային տասնոցը . . .

Ո՛հ, ի՞նչ այցաքաղտ :

Բ2. — Սրբոյն Անդրէի գրառարկին
և բանակի ծորէն, և Կաթինի հար-
կ և Դիմեղեղեայ վկային :

Դ2. — Սրբոյն Անդրէի հար-
կ և Կաթինի հար-
կ և Դիմեղեղեայ
վկային :

ԱՆԱՐԾԱԹ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ

(Սեպտեմբեր 6, Օրումն Տօնախմբութեանն Առիթով)

* Լաւագոյն է խնամել իր առողջութիւնը, քան թէ իր հիւանդութիւնը:

* Մարդկային մարմինը մեքենայ մըն է՝ զոր ամէն ջանք կ'ընենք աւելու համար: Եթէ չի յաջողինք, Բըժըկութիւնը կ'ստանանք աւերումը կատարելագործելու պաշտօնը:

* Քունդ դալուն՝ պառկէ՛, արթննալուդ պէս ելի՛ր, և անօթնալուդ պէս ճաշէ՛:

* Դժուարամարտութիւնը ստամոքսներու խրատ տալու գեղեցիկ պաշտօնը ունի:

* Ան տունը ուրկէ՛ ներս միշտ արեւ կը մանայ, բժիշկը չի՛ մանար:

* Աճապարանքով ճաշողը թէ՛ ուտելու հաճոյքէն կը զրկուի և թէ՛ մարտդութեան օգուտէն:

* Առողջութիւնը մարդուս առաջին բարիքն է: Գեղեցիկութիւնը՝ երկրորդ, և Հարստութիւնը երրորդ կը մնան անոր քով:

* Երկար առին սպրի՞լ կ'ուզես, երկար առին մածուն կե՛ր: (Պապենի սրտուէր):

* Զգո՛ւ իկեցիր հում բան ճաշակել, բոսիկ պտըտել և կայուն ջուր խմել:

* Երէկուան հացը, այսօրուան միտը, ամսուան մը ալիւրը և հերուան գինին մարդս առողջ կ'ընեն:

* Լաւ է առողջ ըլլալ, քան թէ գիտուն:

* Կէս գիշերէն առաջուան ժամ մը քունը՝ կէս գիշերէն կտրի երկու ժամուան քունը կ'արժէ:

* Առողջութիւնը դուստրն է Պարզակերութեան (frugalité).

* Ելլալ 6 (Ը. Ե.)ին, ճաշել 10ին, ընթրել 6ին և պառկիլ 10ին՝ մարդս կ'ապրեցունեն ստան անդամ տաք:

* Վրանիդ գլուխնիդ ծածկեցէք ա՛յն ամիսներուն որոնց անունները «Բ» տառը կը պարունակեն իրենց մէջ:

ԳԶ: — Պատեր:

ԵԶ: — Ա. քնի-կն Սեպտեմբեր 6, Խորեհայ, և անարժան բժշկացն Կողմայի և Գամիս-նոսի, և Աստուածաբայ վկային:

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ

Պաշտի ստուգարանական Բառգիրքին նայելով, արդի ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ լեզուն իր մէջ կը պարունակէ 650 բառ՝ որոնց ծագումն անձանօթ է, լատիներէնէ առնուած 3800բառ. գերմաներէնէ՝ 420, յունարէնէ՝ 20, կեղտականէ՝ 20, իտալերէնէ՝ 450, ըստվանտալ՝ 50, սղանիականէ՝ 100, արմաներէնէ՝ 60, անգլիներէնէ՝ 100, սլաւերէնէ՝ 16, սեմականէն՝ 110, արեւել. 16, ամերիկ. 20, պատմական բառեր՝ 105, նմանաձայն բառեր՝ 40. Ընդամէնը 5,977:

Եթէ այս գումարը հանենք Ակադէմիայի մէջ գրուած 27,000 բառէն, անգին կը մնայ 21,000 բառ, զորս կազմած են մասամբ ժողովուրդը՝ ամանցներ ու բարդութիւններ ընելով այս նախնական բառերէն, մասամբ ալ՝ գիտունները, յունարէնէ և լատիներէնէ փոխառութիւններով բառեր կերտելով:

ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ լեզուն կը պարունակէ 86,619 բառ: Անկլո-Սաքսոն՝ 12,072, իռլանտերէն՝ 3, արման՝ 342, հոլանտերէն՝ 712, գանիական՝ 19, շուէտերէն՝ 57, յունարէն՝ 330, լատիներէն՝ 4,507, ֆրանտերէն՝ 8,489, յոյն.-ֆրանս.՝ 549, յոյն.-լատին.՝ 237, լատին.-ֆրանս.՝ 13,514, յոյն.-լատին.-ֆրանս.՝ 1,958, իտալերէն՝ 121, սղաներէն՝ 48, բորթուկէզ՝ 6, կեղտական՝ 40, անգլ.՝ 18, սկովտ.՝ 11, սեմական՝ 40, չինարէն՝ 1, անստոյգ ծագում 294, տեւտոնեան՝ 13,330, ռոման՝ 29,833, անգլ.-կեղտ. 88. Համագումար 86,619:

Արդի անգլիերէն լեզուն մեծ մասամբ բաղկացած է ռոման բառերէ: Թէև արտաքուստ չառ հարուստ կերևի, բայց ամէնէն աղքատ լեզուներէն մին է, վասն զի իրեն յատուկ սկզբնական 88 բառ ունի միայն:

Ռ. Բ. — Պաշտ:

* Եր. — Դոնաթ Կ. Աստուածածնի յԱմենայն:

ԴՐՈՒԱԳ ՄԸ ՕՐԷՆՍԳԻՏՈՒԹԵՆԷ

ՓԱՍՏԱԲԱՆԱԿԱՆ ԲԱՌԳԻՐՔ

Քեֆալէք, (Caution garantie), երաշխաւորութիւն, (պարտականութիւն մը զուգադրելու արիշին պարտականութեան՝ պահանջելի առարկայի մը նկատմամբ): Քեֆալէքի պից-ցեֆա (garantie personnelle), անձնական երաշխաւորութիւն: Քեֆալէքի պիլ-մալ (garantie solidaire), իրական կամ զրամական երաշխաւորութիւն: Քեֆալէքի պիս-սկրէֆ, այն երաշխաւորութիւնը որով մարդ մը պարտաւորութիւն կ'ունենայ կատարելու՝ ծախուած իրին գինը գնորդին հատուցանելը, կամ վաճառորդին անձը անոր յանձնելը, — ա՛յն պարագային ուր իրաւատէր մը երեսան կ'լլալով՝ գնորդէն գրաւէ ծախուած իրը: Քեֆալէքի պիք-քեսիլմ, յանձնումի երաշխաւորութիւն: Քեֆալէքի միւլցնիզէ, բացարձակ երաշխաւորութիւն, (այսինքն այն երաշխաւորութիւնը՝ որ ո՛չ թէւթենէ կախում ունի և ո՛չ ապագայ ժամանակէ): Քեֆիլ, (garant), երաշխաւոր, (այն անձը որ ի՛նքն ալ կ'ստանձնէ առարկան՝ զոր ուրիշ մը ստանձնած է): Այս ուրիշը կը կոչուի Ասըլ, բուն պարտական, և Մեֆուլ-ուց-անց, երաշխաւորեալ անձ: Մեֆուլ-ուց-լեհ, երաշխարնկալ, (այն անձը որ պահանջման իրաւունք ունի և պարտատէր է երաշխաւորութեան պարագային): Մեֆուլ-ուց-պիհ, երաշխաւորութեան առարկայ, (այսինքն այն առարկան՝ զոր երաշխաւորը ստանձնած է յանձնել կամ հատուցանել):

Անձնական երաշխաւորութեան մէջ երաշխաւորեալ անձը և երաշխաւորեալ առարկան միեւնոյն են:

ՄԷՃԷԼԼ:

(Յօդ. 612-620)

Կէրք. — Ե. զկնի վերաբերման, բարեկեցական պահանջ մ. թալի:

Բշ. — Ա. օր պահանջ թալի:

ԲԱՐԵԲԱՍՏԻԿ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ԾՆՆԴԵԱՆ
ՕԳՈՍՏԱՓԱՌ ՂԱԶԻ ՍՈՒԼԹԱՆ
ԱՊՏ-ԻԻԼ-ՅԱՄԻՏ Բ. ԽԱՆԻ
ՎԵՂ. ԿԱՅՍՆԵ

ՄԵԾԱԶՈՐ ԻՆԲԵԱԿԱԼԻՆ ՀԱՄԱՅՆ ԹՈՒՐԲԻՈՅ

Պու կիսն միմի մուալլայի Վեշտեք՝ փերեկի
էջանի սր,

Պու կիսն հեր ջեհրեհեհ ճուրի սա՛ստեք թեք
նիւմանանի սր:

Իշմհի, պեր զարար էք Թախքի Այիսինեհ,
ֆիւ հեր ֆես

Տեսուն. «Տախիւ պու միշֆին սահիպի

ԱՊՏԻԻԼ ՀԱՄԻՏ ԽԱՆ սր:

ՊՈՍՏԱԼԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Գ. — Բ. ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԵԶՍԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՆՇԱՆ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐ . — Կոնստնդնուպոլսի տաղաշատակներէն մէկ շարքուան մէջ ժողովրդած սիկատի ծայրերն եթէ իրար բերուին, կը ձեւացունեն 9 մէթր երկայն և նոյնքան ալ հաստ խոշոր սիկատ մը: Այս հաշուով, 45 մէթր բարձրութեամբ սիկատէ սիւն մը պիտի կազմուէր 1 ամսուան մէջ:

Նոյնպէս, մէկ շարքուան մէջ լոնտոնեան մայրեւորութեան վրայ ձգուած հասարակ գնդատեղները հաւաքուելով, կարելի պիտի ըլլար ձուլել անոնցմով ամառակայ զանգուած մը՝ 4 մէթր երկայնութեամբ և 0,125 մէթր հաստութեամբ: Իսկ մէկ շարքի տեւողութեանը՝ կորսուած ծամակալ-ասեղներով (ֆուքէթա) ալ պիտի կերտուէր 7 մէթր բարձրութեամբ կոթող-ասեղ մը, վրան օթամօպիլ մը հանգիստ սեղմելու չափ լայն:

Գալով «Սթօք-էքսչէնճ»ի մարդոց վատնած մատիտներուն, կարելի էր անոնցմով չիսել 3 մէթր երկայնութեամբ և հաստութեամբ հսկայական մատիտ մը:

Այս չիսին կարծուած կորուստներն որ եւրոպական մայրաքաղաքներու յատուկ են աւելի, կը նօթագրուին այսպէս հաշիւի այս դարուն մէջ հետաքրքիր և փորձազէտ վիճակագիրներու կողմէ, որոնց արձագանգ էր եղած վերջերս «Ռօյըլ Մէկէզին» անգլիական հանդէսը:

ԱԼՔ . — Խաղաղական Ուիկէանու հարուային կողմը, «Բարեկամաց կղզիներ»ուն շուրջ, 8935 մէթր է ծովուն խորքը. բուն Խաղաղականի մէջ՝ 8485 մէթր. Ատլանտեանի մէջ՝ 8335 մէթր:

Հողագունտիս լեռներուն է՛ն բարձր գագաթը՝ Հիմալայայի մէջ՝ Կաուրիսանքաօի կատարն է, 8840 մէթր. հսկայ բարձրութիւն մը՝ որ տեսնուեցաւ թէ կրնայ եղեր թաղուիլ ուիկէաններու անոնգախոր ալուցը մէջ, իր գագաթէն վեր տակաւին կրնելով հարիւրաւոր մէթր ջուրի թանձրութիւն մը:

Գշ. — Ք. որ պահեց թայի:

ԵՂ. — Ք. որ պահեց թայի:

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՀՐԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ

Լիցդի «Ռարսոսի XII»-ը.
 Կլիւֆի «Ալսկս»-ը.
 Կուցոի «Ճսուս»-ը.
 Կալիկի «Պոնսոկո»-ը.
 Հայսընի «Սկեֆոնի»-ները.
 Հեռօլթի «Զամբա»-ն.
 Մասընեի «Էոսիս»-ը.
 Մէյերպերի «Ռոպեո ը իսպրը»-ն.
 Մենեկսընի «Ռոմանս սան բսոյ»-ը.
 Մոցարդի «Լա Յիւս անշանք»-ն.
 Շամինասի «Բիկոք»-ը.
 Շումանի «Ճսուս»-ը.
 Շուպենի «Մեքոսի»-ները.
 Շոբենի «Էմբոմբիլ»-ն.
 Պալսի «Յիւկ»-ը.
 Պերօլընի «Սկեֆոնի բասթոնալ»-ը.
 Պելլինի «Նոման»-ն.
 Պեռլիօզի «Տամնասիօն ի Յոս»-ը.
 Պիզէի «Գառնեկ»-ը.
 Պուալսիօի «Լա Տամ սրանշ»-ը.
 Ռաֆի «Լա Յիւկո»-ը.
 Ռոսինի «Պասպիկ ը Սկլիլլ»-ը.
 Սուբէի «Լը Բօք Է ը Բիլլայն»-ը.
 Վակների «Բանհասուգր»-ը.
 Վեպեռի «Յոպշիւ»-ը.
 Վեռսիի «Այս»-ն.
 Տոնիօքրիի «Լա ֆիլլ ին ումիւսն»-ը.
 Օպեռի «Յոս իսպոյ»-ն.
 Օֆենպալսի «Պիլ Էրենը»-ը: Եւայն, Եւայն, Եւայն:

Ուր — Եւայն, Եւայն, Եւայն.

Շոբ — Տոնիւկեցոյ ի Նոսպոսիս
Ու. Բոքի: Եւայն, Եւայն.

ԽԱՉԻՆ ՅԱԻԸ

(Արձակ ֆերուած՝ Խաչկերացի առիթով)

Նկար. — Խաչկերացի :

Գողգոթայի բարձունքէն խելելով՝ հովիտի մը գէճ ծոցը նետեցին զիս : Ակեր էի փող, սկեր էի հողանալ, երբ օր մը իմ Գիւտս բրին, յարուցին զիս դամբանին դանդիւն :

Ես, առաջ մահու գործիք, «Կենաց փայտ» կոչուեցայ ետքէն : Փտոր փտոր առին տախտակէս, նուիրական անօթներու մէջ պահելու համար : Մասունքով խաշահանգիտու. — Յաւին գործիքով Յաւը պիտի հաւածուէր. հաւասքի ինչ վտեմ ոյժ, նմանական ինչ աղւոր բոյժ, զոր, ափսոս, Գիտութեան սկեպտիկ միտքը մերժեց ու դրժեց :

Հաւասքը չէր ուշացեր իմ խորհրդանիշս ստեղծելու. «Յանուն Հոր և Որդւոյ և Հոգւոյն Արդ» : Ու քրիստոնեան փարեցաւ անոր : Բայց երբ սուտ երգումիս տակն գործածեցին զայն, իմ խելութիւնս ցնդեցաւ իսկոյն :

Կարգաւորներ, — արեղան ու մարապետը, — տրցակներ կախեցին իրենց սքեմին քղանցքէն. Ես առ տրցակներուն մէջն էի : Բայց անոնք իրարու հանդիպած տուննին՝ երբ բնական սեպեցին բնութեան պահանջը յիշեցունել, ես չքացայ, անէպցայ հոնտեղ :

Ստատիէ կամ սրղպատէ, տօսախէ կամ մնտաղէ, մարդկութիւնը իմ ամէն տեսակէս յափրացած՝ ուղեց իմին ոսկիէս ձուլել, փուշփշանքներով, զեղատաշ, հրաշալի՜ : Վրան մարմինի տեղ աղամանդ դրաւ ու տուրաւ կախել զիս ալապատտի պարանոցներու մերկութեանը վրայ : Աստը ցոլքէն արու նայուածքներ վառեցան : Իմ քառաթեւ, իմ սեռականաձև աղամանդութիւնս ամխացաւ այդ բոցէ, մծղնէ՛ ակնարկներուն տակ . . .

Այսպէս, Կրօնքին մէջ ցոյցը փնտուեցին, Հրաշքին մէջ՝ սուշ, Խաչին մէջ՝ զարդը : Մոռցան, մոռցան իմ նախորդ հոյակապ գոյութիւնս . . .

Նկար. — Տօն Խաչկերացի : Եղիշ :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԼՈՒՍԱՆՅՔԻ ՆՕԹԵՐ

Յովհաննու աւետարանին ժԲ. գլուխ, 25 համարն է «Որ սիրէ զանձն իւր՝ արձակէ զնա» եւ այլն, զոր պէտք էր թարգմանել ըստ յուն. բնագրին «Որ սիրէ զանձն իւր՝ կորուսանէ զնա»։ Շփոթութիւնը մէկ գիր (Τ, τ) անհատականութիւնը կրնար յատաճ եկած ըլլալ, մէկ նշանակութենէն միւսին անցնելու համար. վասն զի տարակոյս չկայ թէ հայ թարգմանիչը բնագրին ἀπολέει (կորուսանէ) բառը կարգացած է ἀπολείει (արձակէ)։

Զարմանալի չէ անուշտ որ այդպիսի սխալ մը տեղի ունեցած ըլլայ անուշադրութեան կամ բնագրական տարրեր ընթերցումի մը հետեւանքով։ Յիշուած այդ երկու բայերէն առաջինը 366 անգամ գործածուած է Հին Կտակարանի մէջ՝ (և 95 անգամ՝ Նոր Կտակարանի մէջ, երկրորդն ալ 31 անգամ Հին Կտակարանի մէջ՝ և 65 անգամ՝ Նորին մէջ. և սակայն այսչափ անգամներով ճիշդ թարգմանուած այդ բայերը մէկ երկու տեղ միայն չփոթուած են իրարու հետ. զոր օրինակ մենդոց ժԵ. գլխուն 2 համարին կորնչիս բայը պէտք է ըլլայ երբայն (=արձակիս, je m'en vais), և Սաղմոսի ժԶ. գլխուն 14 համարին կորն՝ բառն ալ՝ արձակեա՛ (հա՛ն)։ Գալով մեր նշանակած աւետ. համարին, պէտք է ըսել թէ «արձակել զանձն» բացատրութիւնը չկրնար երբեք հաշտուիլ «կորուսանել զանձն» բացատրութեան հետ։

... Այս ցուցումները բառական կը կարծենք համոզուելու համար թէ Յովհ. աւետարանին հայ թարգմանութեան արձակէ բայը ճիշդ չէ՛, և հետեւաբար պէտք է կարգադալ «Որ սիրէ զանձն՝ իւր կորուսանէ (կամ կորուսեց) զնա»։ Այսպէ՛ս ունի և լատինականը, «Qui amat animam suam, perdet eam.» (Celui qui aime sa vie, la perdra)։

ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԻ ԼԵԶՈՒՆ

Հետաքրքիրներուն

Ծաղկանց, հովանոցի, ձեռնոցներու, թաշկինակի հովանարի և դեռ կարգ մը առարկայից լեզուները սիրահարներու կողմէ հնարուելէ վերջ, կարգն էր անշուշտ օգտուիլ դրոշմաթուղթի գործածութիւնէն և անոր լեզուն ալ հնարել, ի դիւրութիւն տարօրւոյն սիրահարու գաղանի խոստովանութեանց:

Ահաւասիկ դրոշմաթուղթի լեզուն դասընթացքը:

Եթէ դրոշմաթուղթը իր սովորական տեղն է շխտակ դրուած, այսինքն նամակի սրահարանին աջ կողմի վերի անկիւնը, կը նշանակէ «Կը փափաքեմ ձեր բարեկամութիւնը»: Նոյն տեղը, խաչածեւ կամ խոտորնակի փակցուած, «Կը սիրէ՞ք զիս»: Նոյն տեղը, գլխիվայր, «Մի՛ գրե՛ր ինծի նորէն»: Նոյն տեղը, ծուռ, «Գրէ՛ շուտով»:

Պահարանին աջ կողմի վարի անկիւնը՝ շխտակ փակցուած, «Ձեր սէրը երջանիկ կ'ընէ զիս»:

Պահարանին ձախ կողմի անկիւնը և վերը՝ ուղիղ դեմեղուած, «Կը սիրեմ զքեզ»:

Նոյն տեղը՝ խոտոր, «Իմ սիրտս ուրիշինն է»:

Նոյն տեղը՝ գլխիվայր, «Երջանիկ օր, սիրելիս»:

Պահարանին ձախ կողմի վարի անկիւնը՝ ուղիղ, «Հաւատարմութիւնը պիտի վարձատրուի»:

Նոյն տեղը՝ խոտոր, «Վիշտիս մէջ առանձին եմ, մի՛ թողուր զիս»:

Նոյն՝ գլխիվայր, «Շատ բաներու հանդուրժեցիր»:

Եթէ դրոշմաթուղթը հասցէին անուան կարգը՝ շխտակ դրուած է, կը նշանակէ «Լնդունէ՛ սէրս»:

Նոյն դիրքին մէջ՝ խոտոր, «Կըզձամ զքեզ տեսնել»:

Նոյն դիրքին մէջ՝ գլխիվայր, «Նշանուած եմ...»:

Ել: — Տօն Եկեղեցոյ:

Ուր. — Տօն Խաչի Պանք:

ԶԶՈՒԵԼԻ ՄԻՋԱՏՆԵՐ

Լ ՈՒ

Իր խայթուած քր աւելի ցտաղին է՝ քան թէ ա-
նոր յաջորդող քերութաւ քը : Իր խողովակային լեզուին
երկու գլին սղոցածեւ ու բարակ մէյմէկ կղակ ունի :
Բերնին բոլոր մասերը ծծելու յարմարող ձեւ մը ունին :
Լուն ափեղցփեղ չի ծծիր, մաքուր արիւն կ'ուզէ .
կ'ընտրէ մարմինի մը ամէնէն փափուկ մասերը, և երբ
դանայ՝ ուրախութենէն կը ցատկուտէ . երբեմն ալ իր սը-
ղոցներուն սայրերը կտորելը աչք տանելով՝ կը յարձակի
մեր կոշտ ու հաստ մորթին դէմ : Թաթերը՝ ամուր, եր-
կայն և ցատկելու կատարելապէս ընդունակ են : 2 հա-
զարորդամէթր երկարութեամբ իրանին չի նայելով՝ 1
մէթրէն աւելի ուստումներ կրնայ ընել : Հաւկիթները
կ'ածէ մութ տեղուանք, մանաւանդ աղտոտ փոխնորդ-
ներու մէջ : Ածած 12 ճերմըկտոիկ ձուիկներէն դուրս
կ'ելլան պտրտիկ ճերմակ որդեր՝ որոնք իրենց պատեա-
նին մէջ ձեւափոխուելով դուրս կ'ելլան անկէ՝ լու եղած,
և 11 օրէն իրենք ալ կ'սկսին հաւկիթ ածել :

Մ Լ ՈՒ Կ

Իր անունը բաւական է մարդուս քիթը անհանդիստ
ընելու : Դեղին տեսնելով ծածկուած կարմիր կամ բաց-
թուխ մարմինը, առածի կարգ անցած տափակութիւնը,
խորամանկութիւնն ու զարչ բոլորը դէշ կ'աղդեն մեր
ջիզերուն : Յօրեկը մարտելով կ'անցունէ և զիշերը որսի
կ'սկսի : Զի վախնար ինքզինք առատաաղէն վար նե-
տելով դալու իր սուր ցուկը միտլ մեր մարմինին մէջ և
հոն թողուլ տեսակ մը լորձնային հեղուկ որ շատ բոր-
բոքիչ է : Փոքր չարժուս մը ի'մանալուն պէս կը փախչի
թէեւ, չուտով վերադառնալու համար սակախ : Մարտի,
Մայիսի, Յուլիսի և Սեպտեմբերի մէջ 50 ձուիկ կ'ածէ,
և անկէ ետք կը սաակի : Օդերուն տաքնալուն հետ, 5-6
օրէն ձուիկները կը բացուին և ձաղերը կ'սկսին անունդ
փնտտել :

Եր. — Տօն Խոյի :

Յ. Նիր. — Բ. գլխի Խոյի, Բացկեղծորուն
պահող զարմարայ Ս. Խոյի :

ԿԻՆԵՐՈՒՆ ԱՊՐԵԼԱԿԵՐՊԸ

Մինչեւ 4 տարեկան՝ չորքուս ու չաքար: Մինչեւ 7, մամալահառ կ'ըլլան իրենց պահուհապատանքը հաղուեցունելով: 13ին, կ'սպասեն յաճախակի այցելութեանը՝ իրենց համատի «քուղէն»ներուն: 17ին, անասնձ կը կը հետեւին սիրոյ բռաթիք դասընթացքին՝ ծնողքէ զաղառել: 20ին, կ'երազեն կնքել վիպական ամուսնութիւն մը: 24ին, տարտամօրէն կը տեսնեն իրենց անդրանիկ դուստրը: 35ին, բամբասանքի անձնատուր կ'ըլլան ու մազերնուն մէջ առաջին ճերմակ թելը խնալու տրբամութեամբ կը համակուին: 40ին, կ'ողբան իրենց դէմքին տարածամ խորշոմներուն վրայ: 50ին, կը վերջիշեն անցեալը: 60ին, միակ զրազումնին է հոգ տանել իրենց թոռներուն: 70ին, ազօթքին կապուելով՝ կը խորհին հանդերձեալ կեանքը: Տրքալ, տրքորքալ:

ԱՅՐԵՐՈՒՆ ԱՊՐԵԼԱԿԵՐՊԸ

4 տարու. թէեւ չաքարն է մամառքնին, բայց հաշկածնին է... չաքարի եղէգ (չէքէր չըպոխի): Մինչեւ 7, մորակ կը շահեցունեն փայտէ ձիերու գառակին ու բոչիկնին արածել կը տանին: 13ին, պոռոտ «Ֆիօնկ» փողկապ, պչրանք, ու կը սիրեն յաճախ սօնազգեստիլ: 17ին, կը գանձեն դպրոցի ոսկեզօծ վկայականը և կը վրձարեն սիրային տոմսեր՝ հանդիպած աղջիկներուն: 20ին, ծաղկէ ծաղիկ կը թռչրաին թիթեռնիկի պէս, սիրոյ վրձնական թառ մը առանց որոշելու: 24ին, գործի ասպարէզն են արդէն, բայց դժուար չէ իրենց գրպանէն հանել դեղադիր կամ դեղահատի սուփեր: 35ին, հոսում խելօք արեանց՝ իրենց երակներէն ներս, և կնքում՝ միջնորդական սակարկուած ամուսնութեան մը: 40ին, կ'սկըսին փեսայի գորշ թելեր իրենց պելի մացառուութէն, և յուսահատ՝ ներկին կայանք կուտան: 50ին, խոնջէնք գործերը կը կաղան և սեւեռեալ մտածումնին կ'ըլլայ դաւակնին յաջորդ կարգել իրենց: 60ին, հաղատ դանկ, պոսոյտ թոռներու հետ, քիչ մըն ալ սաղմոս: 70ին, մեծածառալ կապոյտ թաշկինակ, քթախոտ, մաղաս, էօնէօ, էօնէօ...: Ու, վերջակէտը կեանքին:

Բշ. — Պանք: Ս. Մաւապ, փրկիկարմեմի և Սիմէօնի Սիւնայիցին:

Գ. — Պանք: Ս. Կուսմանց՝ փերրոնեայ և Մարիանեայ, և վկայուհոյն Շուշանայ դասել Մեծին վարդանայ:

ՅԱՆԳԱԻՈՐ ԲԱՆՔ

Քիչ մը ջուրով շատ հոսիլ,
Պուս մը խելով շատ խօսիլ.
Ասոնք անա շատ անգամ
Կ'առքեն մեզի շուտ մըսիլ:

Ճանապարհին՝
Հացը բեռ չէ,
Կեղծաւորին՝
Լացը սէր չէ:

Յաւ կայ կ'անցնի քեզ հակելով,
Գոնէ մեկդիդ սանկ ծակելով.
Իսկ երբ աղէկ հոգ չի չափս՝
Հոգիդ մարմնէդ շուտ փակելով:

Ունի՞ս բախս,
Ափո՛րդ ալ կ'ածէ հաւկիթ.
Չունի՞ս բախս,
Հաւերդ կը ծրսեն ետիդ . . . :

Մանկութեան ուսումը
Փորումք է փափ վրայ.
Ծերութեան ուսումը
Գրումք է սառի վրայ:

Տազ զլուխդ քել մը մազ,
Դուն գիտցար որ զանգուր է:
Աղւորիկ ես, մ'ըներ նազ,
Դեմդ ելլողը համբուրէ՛ . . .

Անօրեցա՛ր, քսին իռուն,
Քիչի՛կ մընալ դուն համբերէ.
Կուգայ զարուն, կուգայ առուն՝
Քեզի առաս խոտ կը բերէ:

ԳԶ. — Պաճի:

ԵԶ. — Պաճի: Ս. հայրապետացն Բաղդատ.

(Սեպտ. 29, Ռուսանոսի Երզնգողին տոնախմբութեան առիթով)

Երգելը մարդու ֆիզիքականին վրայ մեծ ազդեցութիւն ունի։ Բայց ըստ պատշաճի երգելու համար նախ շունչ առնել զիտնալու ենք։ Երկու տեսակ շնչառութիւն կայ, Կողաշնչութիւն և Թոքաշնչութիւն։ Առաջինը մեծապէս վնասակար է մարդու, և կ'ըլլայ՝ երբ կողերն ու կուրծքը ուռելով թոքերը վեր կը ձգուին, որով օդին միայն մէկ մասը թոքերուն հասնելով՝ երգը կենդանի ու զեղեցիկ չի հնչեր, այլ մեղմ ու ճնշուն։ Թոքաշնչութիւնը սակայն միակ լաւագոյն կերպն է. առիկա ա՛յն ատեն կը կատարուի՝ երբ թոզունք որ թոքերը թոյլ վար կախուին, մարմինը ամբարձի ու կուրծքը լայննայ։ Ասանկով, թոքին արտաքին ու պզտիկ խռովակներն անգամ օդով կը լեցուին և շարժումի մէջ կը մտնան։ Թոքերուն այսպէս բոլորովին օդով լեցուիլն է որ առողջութիւն կը պատճառէ։ Թոքի զանազան հիւանդութիւններու դարման, և կուրծք զօրացունելու միակ միջոց՝ թոքաշնչութիւնը կայ։ Երգեցողներուն կուրծքը չ'երգեցողներուն կուրծքէն աւելի մեծ կ'ըլլայ, և այս վերջինները ենթակայ կ'ըլլան խոչակաղումի։

Մ Տ Ա Մ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

Պատկերներ կան՝ որ առանց չրջանակի աւելի՛ գեղեցիկ կ'երեւան, թէեւ կան ալ որ գեղեցիկ երեւալու համար չրջանակի կը կարօտին։ Եթէ Բնութիւնը չարգիւէր կիներու՝ չրջանակի մէջ անցունել իրենց դէմքերն, այսօր ո՛րչափ կիներ մօրուք պիտի ունենային։

Աստեղակաւին համար գլխաւոր չորս տեղ նշանակուած են՝ ուր յաջորդաբար պիտի այցելէ ամէն ապրող անհատ. — Օրրան, Դպրոց, Հրապարակ, Փոս (գերեզման)։ Մէկուն մէջ ծիծ կայ, միւսին մէջ՝ ծեծ, վերջիններին մէջ՝ հեծ, իսկ վերջինին մէջ՝ ցեց...։

Ուր. — Պատմ.

Եր. — Ս. Գէորգայ զօրավորին, Ազոխոսի և Ռաննոսի երգեցողին։

ՊՕԼՍԱՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐ

«ՃԷՐԻՏԷԻ ՇԱՐԴԻԷ»

1885 յունիս 1ին կ'սկսի հրատարակուիլ Կ. Պօլսոյ մէջ Տիգրան ձիվէլէկեանի արտօնատիրութեամբ հայատառ և թրքարարտա այս օրաթերթը, որ շարունակութիւնն է 1877 ին սկսուած «Թէրճիմանի էֆքեար»ի: Կը շարունակուի զայսօր երեկոյեան օրաթերթ, խմբագրական ժարմներ կազմած ըլլալով հետեւեալ անձերէ. — Արիկ Միւսլահմանեան՝ խմբագրասկս (քրոնիկ, ներքին լուրեր և զանազանք), Ասատուր Տ. Մատթէոսեան (քաղ. և խմբագրականք), Յակօր Վարժապետեան, օգնական: — Գաւառեան թղթակցութիւնք և հայ լեզուով յօդուածներ Դ. էջ, ուղեւորական թերթօն Բ. էջ, աղբեր Դ. էջ: «Ճէրիտէի Շարդիէ» թեւակոխած է 23րդ տարեշրջանը:

Բաժանորդագրութիւն. — Պօլսոյ համար տարեկան 140 դր. վեցամսեայ 70, եռամսեայ 40: Գաւառաց համար 150, 80 և 45:

Հասցէ. — Պապը Ալի ճատտէսի, թիւ 20:

Ծաւալ. — 4 էջ՝ վեցեակ սիւներով. էջի լանք 41 սանթիմ, երկայնք 55 սանթիմ:

«ՄԷՃՄՈՒԱՅԻ ԱԽՊԱՐ»

1884 յունիս 25ին կ'սկսի հրատարակուիլ Կ. Պօլսոյ մէջ այս հայատառ և թրքարարտա թերթը Յովհաննէս Թօլայեանի արտօնատիրութեամբ: Կը շարունակուի ներկայիս մէջ շարաթը 2 անգամ, չորեքշաբթի և շաբաթ օրերը՝ լսի արտօնատիրոջ խմբագրութեան ներքեւ, բովանդակելով քաղ. շարթուման լուրերէ, օսմ. և հայ. լեզուով յօդուածներ, ինչպէս կրօն. բանավէճք, թղթակցութիւնք, տեղագրականք, նկարագրականք ևն.: Այս կիսաշաբաթաթերթը օտկանն է հայ.-հոռլմ. հատարակութեան:

«Մէճմուայի Ախպար» թեւակոխած է 24րդ տարեշրջանը:

Բաժանորդագրութիւն. — Պօլսոյ համար տարեկան 60 դր., վեցամսեայ 35: Գաւառաց համար 85 և 45: Արտասահման 20 ֆր.: Ձեռքէ կը ծախուի թիւը 30 փրջի: Ծաւալ. — 4 էջ՝ քառեակ սիւներով. էջի լանք 28½ սանթիմ, երկայնք 43½ սանթիմ:

Յ. Կիր. — Գ. զինքի խաչի Տօն Պարսկոյ
Ս. Խաչի Ա. Կիր. 7 շաբաթաց 1 շաբաթաց:

Սեպտեմբեր՝ զինքի թեւ:

ԽՈՀԱՆՈՑԷՆ ՆԵՐՍ

Տակնիկներուն

Կամֆե անկախ պատճառներով, երբեմն կը պատահի որ կերակուր մը՝ եփուած ասե՛ն՝ ձախորդութեանց կ'ենթարկէ զինքն եփողը: Նայինք հիմա քէ ի՛նչ պարագաներու մէջ կը պատահին եղեր անպատեհութիւններ, եւ քէ՝ որո՛նք են ասոնց առաջնի առնելու միջոցները:

Ենթադրենք որ դեռ նոր քերուած միսիկն պատրաստելիք կերակուրնիդ — հակառակ ժամերով կրակարանին վրայ եռալուն՝ — չեփի, մեկ կողմէն ւածոխ, միւս կողմէն ալ համքերութիւննիդ սպառելով:

Ճաշի ժամը հասած է: Հիւրերնիդ կ'ապաստեն, ամուսիննիդ կ'աճապարէ, ջգաքը կը ճգան. մինչ անդին անողոք միսը կը շարունակէ յամառիչ իր կարծրութենէն հրաժարելու մասին. ինչու որ անպիտան մատւանաւոր սարիքը առած էր դահ (չ--շէ) ոչխարի միս է ֆշեր:

Արդ, ճի՛շդ ասանկի դժուարին կացութենէ մը զձեզ փրկելու համար կը յանձնարարե՛ն հետեւեալ ամենադիւրին միջոցը:

Երբ տեսնէք որ հաւանական ժամանակը անցած է ու սակաւին միսը չէ եփած, կտոր մը 2--3 4--5 դրեք մէջը եւ եփը շարունակեցէք նորէն: Շատ չանցած՝ պիտի հասած ըլլաք ձեր նպատակին:

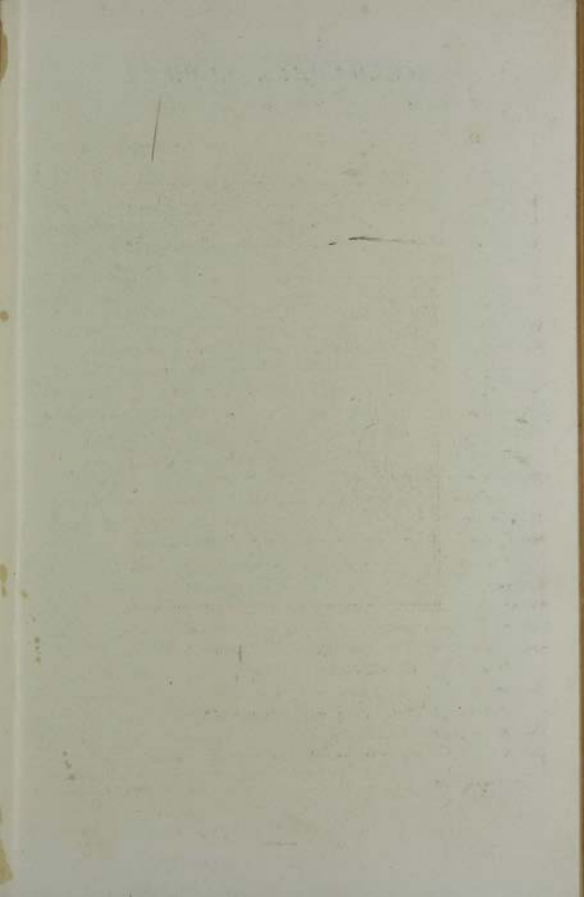
Իսկ երբոր չոր շուքիան ըլլայ խաշուելու մէջ յամառող, — ինչ որ հազուադէպ երեւոյթ մը չէ, — անհանգիստ մի՛ ըլլաք եւ մի՛ նեղանաք ձեր նպարավանառին: Եփելը փութացունելու համար մէջը զաւար մը (անշուշտ օղիի), 2--3 քափելով՝ եռացուցէք: Յաջողութիւննիդ անխառնափելի է:

Հապա ի՛նչ ընէ՛, երբ անուշադրութեամբ աղը չափազանցուած է կերակուրին: Ուտե՛լ քէ քափել: Ժամեր կան որ երկու պարագաներն ալ միանգամայն անկարելի կը դարձունեն: Շփոթելու հարկ չիկայ, ամենայն պաղարիւնութեամբ ֆիշ մը 2--4 խառնեցէք, քող եփ մը գայ, եւ աղի կերակուրնիդ քարեխառնուած պիտի տեսնէք խկոյն:

28 Ապրիլ 1906

Կ. ՊՈԼԻՍ

Է. Գ. ՄԱԼԽՈՍԵԱՆ.

ՌՈՏՈՒՆ ՍԱՄԵԿԵԱՆ

(ՏՕՄԻՆՕ)

Գրական «Տիպոգրֆ»ի տնայ լուսագոյն մշակողը

Ն Ո Ր Խ Ա Ղ

ՏԻԿԻՆ ԱՐԵԳԵԱՆ. — Աս ա՛ն նշանաւոր Արեգեանին կի՛նն է, որուն համար ասե՛նօք կ'ըսէին քե . . . քայց-խեղիւր չէ: Երկանը մահու ընկե՛ն վերջ, Տի. Արեգեանի վարած կեանքը արժանի է ամէն գովեսքի եւ ներողամտութեան: Իր այրիի հազուսներուն մէջ ա՛յնքան ազնուական դեմք մը, իր փայլածքին մէջ ա՛յնքան վերապահում եւ իր ներմաշ մագերուն մէջ ա՛յնքան շնորհ ունի որ անմայ կ'սխալուի մարդ մերձեջ անոր շուրջը ըստած եւ ըստածները: Երեսոյքէն 50ը անցուկ, խօսուն եւ աղփաստխնամ կի՛ն մըն է, եկեղեցիէ եկեղեցի պրօքսող, ֆահմաններու աշխարհին մէջ յարգուած փնտռուած դեմք մը: Տաճարի մը քակը երեսնաշուն պէս, ժամկոչը կը փութայ ընդ առաջ եւ պնակները մոզախան շարժումով մը իրենց ներկայութիւնը կը ցուցադրեն քանկալիկ պատմահաններուն առջեւ:

ՏԻԿԻՆ ԱՐԵԳԱՐԵԱՆ. — Արեգեանի աղջիկը, որ երկու տարի չընէր՝ մօրը պէս այրի մնաց, կորսնցնելով իր ամուսինը, Արգարեան Սողիկ աղան, փայլածֆով, խօսուածֆով պատկանելի մարդ շիսակը որ սակայն չէր կրցած, կ'ըսէին, ինքզինքը սիրցնել իր կնոջը: Ա՛յս է պատճառը արեւօք որ երիկ կնիկ որքան կարճատե՛ր՝ նոյնքան ալ անհամեմաշխ կեանք մը անցուցին, կի՛նը հօրը քողած հարսութեան օգտուելով եւ ասոյին անդին ճամբորդելով ազատօրէն, մի՛նչդեւ երիկը խաղաւովներու կեանքը կ'ընէրք պահ մը, իր հոգեկան տառապանքը եւ յուսախաբանութիւնները հոն մոռնալու համար քերեւ:

ԹԱՐԻՅԵԱՆ. — Ծնողի՛ն մնացած հարսութեան մը վերջին մը՝ անցորդովը եւ եւրոպական հաստատութեան մը մէջ ունեցած պաշտօնփը պարծնեցող երիտասարդ որ ոչինչ ունի իր վրայ իբր յատկութիւն: Անեւմալան շրջանակներ ասեղծած է սակայն ինքզինքին շաւաղոյն ընկերութիւններու մէջ եւ ճարտար սիրաբանողի համբաւ մըն ալ ունի հայ կանանց ֆով մահաւանդ: Իր հազունքու կերպովը, անգամ մը Բարիզին նէքը քերած ֆրանսական կարգ մը երկրիմի քաջարութեանց պաշարովը կը պատկանի այն երիտասարդներու հազունգիտ դասակարգին որ smart անունին տակ կը ճանցուի աշուր:

Գիշեր է. հաշեն վերջ իրենց ամենօրեայ սալօնին մեջ, դեմ դիմաց մէյմէկ անկիւն նստած են Տկն. Արեգեան եւ աղջիկը. վառարանին մէջ հասնելու վրայ եղող կրակին մեղմ ճափօքեան ձայն: Մայրը երկրնէն իբր յիշատակ մնացած համբիշտով կ'զգօսեալ, իսկ Տկն. Արեգեան ձեռքը գիրք մը ունի դեղնորակ կողով ոտուն վրայ իր աչեքը կը յառին երբեմն, կարդալու տամադրութեամբ, իր հո-վը եռոսանիի մը վրայ դրուած լամբարին լոյսովը:

Տկն. Արեգեան. — Այս գիշեր նորէն չխօսելու վախաք մը կայ վրադ, աղջիկս, ձգէ՛ սա գիրքը ձեռքէդ տեսնեմ:

Տկն. Արեգեան. — (Անտաքեք) Թաղլո՞ւ խաղալ կ'ուզես դարձեալ հետս, հա՞, բնաւ անորժակ չունիմ, մէ՛նսի:

Տկն. Արեգեան. — Ես ատանկ բան մը չառաջարկեցի քեզի, կ'ուզեմ որ խօսիս, սեղանին վրայ ալ բերանդ չի բացիր, ըսէ՛, Անժէլին դայցի՞ր այսօր:

Տկն. Արեգեան. — Զգէ՛, Աստուածդ սիրես, այդ կինն ալ սկսաւ խարել խարխրել, մօտէջները չեն եկեր տակաւին, սէղօնն ալ կ'անցնի կոր...

Տկն. Արեգեան. — Ինձի մնայ նէ, աղջիկս, դեռ ատեն մը մի՛ փոխեր հագուելու կերպդ, ամառը կը խորհիս այդ մասին, դա-րունն ալ անցուր. ես էրկանս համար տարիններով սեւ հագայ:

Տկն. Արեգեան. — Մե՛ծ զոհողութիւն չիտաիր, ես այս վիճա-կիս մէջ ատանկ բան մը ընելու բնաւ միտք չունիմ:

Տկն. Արեգեան. — Իմ ըրածներուս ո՞ր մէկին կը հետեւիս կոր արդէն, դարը փոխուեցաւ հիմա, աղջիկս, հաշիւութիւն կայ գոր-ծին մէջ, կը հասկնամ. բայց ըսէ, կիւղէլիմ էրիկդ այսքան շուտով մտցուելիք մարդ էր...

Տկն. Արեգեան. — Վա՞յ, նորէն քարոզի սկսար, մահա, չէ, իրաւ որ անտանելի կ'ըլլաս կոր օր օրի... (Մտնելուքեամբ տեղէն կ'ելլէ, ոտի հարուածով մը կը յարգաւե իր բեքը եւ դարձեալ տեղադրուելով, կ'սկսի շարունակել ընթերցումը):

Տկն. Արեգեան. — Եթէ զիսնայի որ պիտի նեղանաս, բերանս անգամ չէի բանար, հաւատա՛. չեմ գիտեր արդէն ի՞նչ է ունեցածդ ատենէ մի՛ վեր, մէրաք մը կայ վրադ, խօսք անգամ չըլլուիր կոր հետդ...

Տկն. Արեգեան. — Սխալ է կարծիքդ և կը խնդրեմ որ չյան-դիմանես զիս... միայն սա կը զարմանամ թէ ամէն անգամ որ մի-

նակ մնանք, կը դարձնես կը դարձնես էրկանս խօսքը կ'ընես... քուկդ ալ մէրաք մը չէ՞, այսքան չգտնուիլի՞ք մարդ էր Սօղիկ աղան... (Զղային խնդուք մը կ'արձակէ):

Տկն. Արեգեան. — Ես չըսի որ չգտնուելիք մարդ էր, Աստուած լուսաւորէ հողին... ան ալ իր պակասութիւնները ունէր, կրնայիր ունեցած զրամովդ աւելի շնորհքով էրիկ մը ունենալ, խըսմէի՞դ ան է եղեր, հիմա այս խօսքերուն տեղը չէ...

Տկն. Աբգարեան. — Տե՛ղն է, տե՛ղն է, քանի որ սկսար... ինչո՞ւ կը քաշուիս խօսելէ... երբ այդ մարդը չի ճանչցած այնքան կազաչէի քեզի որ չսիրած չամուսնանամ, Պրոս կը խնդայիր. տեսա՞ր հիմա վիճակս, հէ՛մ չսիրեցի այդ մարդը, հէ՛մ ալ չապրեցաւ, ապագաս խորտակեց, լմնցայ ա՛լ...

Տկն. Արեգեան. — Մի՛ յուզուիր, աղջիկս, նիւթէն կը չեղիս կոր... մեռած մարդու մը վրայ այդքան գէշ չեն խօսիր, մե՛ղք է, Աստուած լուսաւորէ հողին...

Տկն. Աբգարեան, — Զէ՛, ձգէ՛ որ խօսիմ եւ բացուիմ... ջիւերս ոտք հանելէդ վերջ, կ'ուզես որ լուռ կենամ, չէ... անտանելի կ'ըլլայ կոր կեանքս... զաւակ չունիմ որ միսիթարուիմ, դուն կաս, բայց իրր մայր դո՛ւն ալ ինծի չես հասկնար, ո՞ւր պիտի երթայ վիճակս, չգիտեմ...

Տկն. Արեգեան. — Ես քեզի բան մը ըսե՞մ... քու ըստի այս նեղարտութիւններդ, բարկութիւններդ... ինչ եւ է, չի խօսիմ...

Տկն. Աբգարեան. — Բայց խօսէ՛, խօսէ՛, մամա, ինչո՞ւ կը վաւրանիս, միտքէդ անցածը չըսե՞ս...

Տկն. Արեգեան. — Ինչո՞ւ պիտի վարանիմ, Աստուած չընէ... մայրդ չե՞մ այսօրուան օրս, ամէն բան կրնամ ըսել...

Տկն. Աբգարեան. — (Բորբոքած) Զրե՞ս ուրեմն, ինչո՞ւ կը վախնաս... ես ալ ազատ կին մըն եմ այսօր եւ հաճութեամբ կրնամ մըտիկ ընել տալիք գաղտնիքդ...

Տկն. Արեգեան. — Գաղտնիք չիկայ... ճշմարտութիւն է, իրաւ կանութիւն է ըսելիքս... շատերը հասցուցին ականջս... բայց չհաւատացի... չեմ հաւատար... մե՛ղք ես, պիտի կործանիս...

Տկն. Աբգարեան. — (Ոսի ելլելով յուզումէն) Ըսէ՛, կ'ուզեմ որ ըսես, կը պահանջեմ... ես աղջիկդ չե՞մ այս միջոցիս, այլ ազատ կին մը, ինչպէս ըսի, մարդէ վախ չունիմ...

Տկն. Արեգեան. — Ո՞ւրիշ պիտի վախնաս, բայց ամօթ է, աղջիկս, արդէն բան մը չեղած կը բամբասեն... Աստուած իմ, չէ՛,

չէ' .. ըլլալիք բան չէ' .. պիտի արգիլեմ որ ադ տղան չիգայ ալ մեր տունը .. զայնակդու թիւն պիտի ըլլայ վերջապէս ..

Տկն. Աբգարեան. — Վա՛յ, Թարթիֆեաննի՛ն համար ես .. այդ տղուն համա՞ր է ըսածդ .. է՛հ, այս դարմանալի բան է, թօ՛ճաֆ բան է .. իրա՞ւ ես, մամա .. (Ջղային փանփան մը եւս կ'արձակէ):

Տկն. Արեգեան. — Ես տեղն ի տեղօք գիտեմ, անուշիկս .. պարտապ տեղը ինքզինքդ մի՛ չարչարեր, մեղք ես, քու մայրդ եմ վերջապէս, կրնաս խոստովանիլ, մի՛ քաշուիր ..

Տկն. Աբգարեան. — Զգէ՛, մամա, ձգէ՛ .. մի՛ ստիպեր որ բանամ բերանս .. ա՛լ կ'օգտէ .. ես խոստովանելու աստիճան դադարնիք մը, մեղք մը չունիմ բնաւ .. ամէն բան գիտես գրեթէ .. եթէ չէիր ուզեր, առաջուց կրնայիր արդելք դնել ..

Տկն. Արեգեան. — Վա՛յ, ես գիտէի՞, զի՞նք ալ կը զրպարտես հիմա .. ե՛րբ ըսիր ինծի որ Թարթիֆեանը աչք ունի քեզի, կամ թէ դուն կը սիրես զինքը ..

Տկն. Աբգարեան. — Այո՛, պէտք էիր գիտնալ, գուշակել թէ կրնամ սիրել զայն .. այնչափ աստե՛ն երես տուինք իշին .. ազատ համարձակ քու ըրտ հետս .. չօճու չեմ ես վերջապէս .. ա՛խ, մամա, մինակ ուրիշ կրներուն ըրածները աչքիդ չեն երևանար կոր ..

Տկն. Արեգեան. — Ուրիշներուն ըրածը դուն ալ գիտես և կ'ամօթես .. դուն քու մօրդ նայէ, հերիք է որ ես պատիւս պահեր եմ, քու հայրդ մեծ բա՛ն մը կը կարծես արդեօք, ասնկ մարդ մըն ալ ան էր իշտէ .. հասկցա՞ր, ինքզինքի՛դ եկուր .. նայէ որ քու պատիւդ ալ չի լղրճես պարտապ տեղը ..

Տկն. Աբգարեան. — Կը խնդրեմ որ զադրեցնենք վիճարանութիւնը .. լեզուիս տակ չատ մը խօսքեր կան պահուած .. մի՛ ստիպեր որ դանոնք արտասանեմ քու առջիդ ..

Տկն. Արեգեան. — Ինչպէ՛ս .. արդեօք զի՞նք ալ .. մայրդ ալ զրպարտելու չափ յառաջ պիտի երթաս, հա՞, անգութ դառակ ..

Տկն. Աբգարեան. — Եթէ՛ կ'ուզես որ տարիքիդ խնայեմ, մի՛ ստիպեր զիս որ խօսիմ ..

Տկն. Արեգեան. — Խօսէ՛, խօսէ՛, տեսնենք ի՞նչ կարող ես ըսել իմ մասին .. իմ քաջածնեքս մէ՛կ Աստուած գիտէ ..

Տկն. Աբգարեան. — Ինչ որ գիտեմ, այն պիտի ըսեմ ..

Տկն. Արեգեան. — Ըսէ՛, մի՛ քաշուիր, քու հայրդ էրկընէդ չատ աւելի խիտ, կարծր հոգի, խննդ մարդ մըն էր .. դուն ի՞նչ տեսած ես որ, խեղճ աղջիկ .. հարուստ է տէյի տոխնք .. վա՛յ

գլխուս մէջը ըլլայ... Ինչ կը գէլիմ մարդիկ ուղեցին զիս ժամանակին, հակասադիրս այս է եղեր...

Տկն. Աբգարեան. — Այո՛, այսինչին, այնինչին հետ անցուցած տաններդ մոռցեր ես հիմա... քիչ մը քիչ չես խօսուած, ձգէ՛...

Տկն. Արեգեան. — Զրպարտութիւն չեմ ուղեր ես... իմ խիղճս հանդարտ է... այդ ըսածներդ չեն յուղեր զիս, չեմ վիրաւորուիր, ես... ես...

Տկն. Աբգարեան. — Ինչո՞ւ ուրեմն կը զրպարտես ազջիկդ որ քեզի պէս անմեղ է, ինչո՞ւ...

Տկն. Արեգեան. — Ատիկա չեմ գիտեր, կասկածը կը բաւէ, տեսածներս լսածներս կը բաւեն ինծի... դուն դադարիք պահել զիսցող ազջիկներէն չե՛ս արգէն...

Տկն. Աբգարեան. — Ի՜նչ ուրեմն, քանի որ ատանկ է, գիտցիր որ Թարխանը կը սիրէ զիս, բայց դուն ալ ժամանակին Ֆէնիքսը սիրեր ես, այո՛, սիրեր ես, ազէկ գիտեմ, կ'սպացուցանեմ...

Տկն. Արեգեան. — (Դողաճաւ) Սուտ է, սուտ է, զրպարտութիւն է...

Տկն. Աբգարեան. — Այո՛, սիրեր ես, չեմ էրկանդ ողջութեանը սիրեր ես, ամբողջ աշխարհք գիտէ...

Տկն. Արեգեան. — Լռէ՛, լռէ՛, անպիտան, լիրը ազջիկ...

Տկն. Աբգարեան. — (Հեգնօրէն) Ֆէնիքսէն վերջն ալ սա... անունը չեմ յիշեր կոր... կեցիր... Ը՛Ը՛Ը՛Ը՛... վերջապէս ուրիշներու հետ ալ վախիթ անցուցեր ես, մի՛ պահեր...

Տկն. Արեգեան. — (Ինքզինքն ելած) Սո՛ւս, լեզուդ քեզի՛ քաշէ, Աստուծո՛ւ՛՛ գանաս, մեռցնե՛ս պիտի ինծի, անպիտան ազջիկ, անպիտան ազջիկ...

(Ազնուական կնոջ անվայել շարժումով մը կը ձռի, ոտքին հողաքափը կը վերցնէ գետնէն, զայն աղջկանը գլխուն նետելու համար, երբ յանկարծ հիւր մը ծանուցանող զանգակը կը հնչէ ուժգնօրէն: Մէկ վայրկեան շանցած, ներս կը մտնէ Թարխեան, անտարբեր ու անալլալ, բարեւելով երկու տղիկները, որոնք իրենց նախկին տեղերը գրաւած են դարձեալ, իրենց յուզումէն ու բարկութենէն վայրկեանաբար բօրափուած):

Թարխեան. — Պոնասուս, Մէտամ... (կը ձեմեմի)

Տկն. Արեգեան. — Բարի՛ եկար, մօտեցիր, կը ներես որ ոտքի չելլամ, ծունկս բռնուած է զարձեալ այս գիշեր...

Տկն. Աբգարեան. — Պօնտուս, մօնչէն, սէ պիէն ակրէապլ տը վու վուսս...

Թարիֆեան. — Մէրսի, ինչպէ՞ս էք, աղէ՛կ էք... այս գիշեր, ճաշի, ճիշդ դէմերնիդ էի, Մաթուսեաններուն տունը, քիչ մը կանուխ մեկնեցայ, զձեզ դռնէ կէս ժամ մը վայելելու համար...

Տկն. Արեգեան. — Շատ աղէկ ըրիր, դուն օտարական չես համարուիր, խա՛հէ մըն ալ կ'առնե՞ս մեզի հետ, իմ ալ սիրտս կը քաշէ կոր...

Տկն. Աբգարեան. — (Հրամանը հաղորդելէ վերջ ծառային) Այո՛, աղէկ մտածեց մաման, քուններնիս կը տանի քիչ մը...

Թարիֆեան. — Ըսել է, տիկին, քուններնիդ եկած էր և ես արդելք եղայ ձեզի...

Տկն. Արեգեան. — Ընդհակառակը, երկու քնուս ալ քունը վախառ այս գիշեր, մար ւ'աղջիկ առինք տունք իրարու...

Թարիֆեան. — Տէր ողորմեա՛...

Տկն. Աբգարեան. — Մօրտ ջիղերը բռնած է նորէն այս գիշեր... ուրիշ բան մը չի կայ...

Տկն. Արեգեան. — (Համարձակօրէն) Այո՛, այո՛, և պատճառը բոլոր դուն ես, միւսիւ Թարիֆեան...

Թարիֆեան. — (Շփոթած) Տէր ողորմեա՛...

Տկն. Աբգարեան. — Ականջ մի՛ կախեր, բարեկամ, կատակ կ'ընէ կոր հետդ...

Տկն. Արեգեան. — Չէ՛, կատակ չէ՛ ըրածս, սիրելիս, շուտ շուտ մեր տունը դալդ բամբասանքի, զրպարտութեան տեղի տըւած է...

Թարիֆեան. — (Նոյն շեշտով) Տէր ողորմեա՛, տէր ողորմեա՛...

Տկն. Աբգարեան. — Կ'աղաչեմ որ չի շարունակես, մայր, զայն թակղութեան տեղի պիտի տաս վերջապէս, ամօթ է...

Թարիֆեան. — Բայց ի՛նչ է եղածը որ, Տիկին, արդեօք դոն-բոսմէ՛թը կ'ընեմ կոր զձեզ, արդեօք...

Տկն. Արեգեան. — Ըսածներէդ հիշ մէկը չէ՛, պարզապէս յանցանքը աղջկանս է, ըրածը չգիտեր կոր...

Տկն. Աբգարեան. — Հիմա ալ զիս ակթագէ ըրաւ, մօնչէն, եթէ կրնաս մեկնէ՛ այս գիշեր կանուխէն, ուրիշ օր կը խօսինք...

Տկն. Արեգեան. — Չէ՛, չէ՛, խա՛հէ պիտի խմենք... ըսելիք ունիմ, նստէ՛...

Տկն. Աբգարեան. — Մայր...

Տկն. Արեգեան. — Ըսելիքս սա է որ, ընտո՞ր ըսեմ. . վերջապէս. .

Տկն. Աբգարեան. — (Աւելի խիստ) Մայր. . .

Տկն. Արեգեան. — Գիտես որ աղջիկս մինակ է հիմա. . կէնճ կնիկ է. . աղւոր կնիկ է. . վերջապէս. .

Թարիֆեան. — Տէր ողորմեա՛. . .

Տկն. Աբգարեան. — Մայր, հիմա պիտի պոռամ. . լռէ՛. .

Տկն. Արեգեան. — (Առանց վարանման) Մենք ալ ժամանակին ճա՛խլ էինք, բայց մեր պատիւը պահած ենք ամէն տեսակէտով, հիմա ժամանակներն ալ գէշցան, ամէն մարդ բամբասելու, զըրպարտելու փափաք մը ունի. . լեզուն ոսկոր չունի կ'ըսեն, բայց վերջապէս. .

Թարիֆեան. — Ձեմ հասկնար կոր, Տիկին, ներեցէք որ հարցնեմ. .

Տկն. Աբգարեան. — Ի՞նչ հեռուն կ'երթաս կոր, բարեկամ, կեցիր որ ես ըսեմ եղածը. . .

Տկն. Արեգեան. — Ձէ՛, մի՛ ըսեր, կեցիր. .

Տկն. Աբգարեան. — Այո՛, իբր թէ ես քեզի կը սիրեմ եզեր, երեւակայէ՛, ըլլալի՛ք բան է. . .

Թարիֆեան. — (Երկինքէն ինկածի պէս) Տէր ողորմեա՛, տէր ողորմեա՛. . .

Տկն. Արեգեան. — Այո՛, Տէր ողորմեա, ըսողներ, տեսողներ կան. . ձեր ըրածը ճա՛խլութիւն է, խենդութիւն է. . տանա պատիւը պիտի լղրճէք. . ամօթ է. .

Տկն. Աբգարեան. — Լռէ՛, մայր, կ'աղաչեմ, ժամանակը չէ՛ այս խօսքերուն. .

Տկն. Արեգեան. — Ի՞նչ ըսել է, ա՛լ չեմ կրնար համբերել. . (Թարիֆեանին) տղաս, ի՞նչ կ'ընես ըրէ՛, մտցի՛ր աղջիկս, քեզի ալ մեղք է, կարգուելիք տղայ ես. .

Տկն. Աբգարեան. — Խնդեցա՞ր մայրիկ, կ'ուզես որ պոռամ, ամէն բան աչքս առնեմ. . ի՞նչ ըսել կ'ուզես կոր վերջապէս, նստատակդ ի՞նչ է. .

Թարիֆեան. — Հանդարտեցէք, Տիկին, կ'աղաչեմ, մի՛ պատասխանէք ձեր մօր ըսածներուն. . . (Գեպ ի դուռը կը լառաջանայ գլխարկը առնելու մօտ):

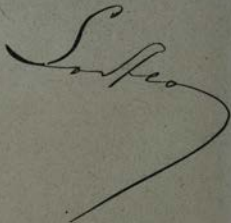
Տկն. Աբգարեան. — Ձէ՛, չէ՛, հանդուրժելիք բան չէ այս, այսքան համարձակութիւն, խօսելու կերպ մը կայ վերջապէս, ամօթ է այս, ամօթ է. . .

Տկն. Արեգեան. — Է՛հ, հասցա ի՜նչ կ'ուզես որ ըսեմ.. թո՛ղ տամ որ ուղածնիդ ընէ՛ք, չէ՛, չպիտի շարունակես այս կեանքդ, կ'արգիլեմ.. կ'անիծեմ.. չպիտի սիրես այս մարդը, հասկցա՞ր.. (Բըստէն աղջկանը վրայ խոյանալու ձեւ մը կ'ընէ):

Տկն. Աբգարեան. — (Ինքնիրմէ ելած, խենդի պէս) Զպիտի սիրեմ մի, Է՛հ ուրեմն, չէ՛, պիտի սիրեմ, կը սիրեմ, կը սիրեմ... (Եւ դեռ Թարիմեան բոլորովին չհեռացած, Տիկին Աբգարեան արհամարհելով իր մայրը, անալլալ, կիսաաշխարհիկ կնոջ մը ճարպիկութեամբ, կը ցատկէ տեղէն եւ կ'երթայ նետուիլ Թարիմեանի քեւերուն մէջ, երբ Տիկին Արեգեան, կեցած տեղը արձանացած, իբր քեւրազի մը մէջ, ձեռքերը գալարած իրարու, զարմացումով կը դիտէ իրմով աղաքսուած իր պատիւին մահացումը՝ աղջկանը ձեռքին մէջ):

7 Ապրիլ 1906

ԲԵՐԱ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Դեղի ու բոյրի բոլոր շիւքում
Վրա՛ն դրուելիք ԹԻՔԷԹՆԵՐ որո՞ւ
Պիտի շինել տա՛մ : — Տէր-Ներսէսեանի՛ն,
Որպէս զի ամէ՛ն տեսնողներ հաւնին . . . :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ = 31 ՕՐ = ԹՇՆՐԻՆԻ ԷՎԼԷԼ

Հ-Ի-Ե-Ք-Է անունը կուգայ Լս. Octo քառէն՝ որ կը նշանակէ «ութը»։ Այս ամիսը Տեղ.ն էր Հռովմ. տարւոյն, վասն զի տարեգրութիւն առաջ Մ-Է-Լ-ն կը հաշուուէր։

Տարւոյն աստեղերոց ամիսն է Հոկտեմբերը՝ մեր զորժամած Յուլեան տոմարի հաշուով, մինչ Եւրոպացիներուն զորժամած Գրիգորեան տոմարի հաշուով՝ Հոկտեմբերը 13 օր կանուխ կ'սկսի մերինէն։

Տեղեւթափ։ Դաստարանները իր են ա՛յլ քնուծեան պարզեւած բարիքներով։ Կը յօսեն օանձի եւ խնձորի ծառերը։ Արմօր սերմանելու համար, այս ամսուան մէջ տեղացող անձրեւներէն վերջ է որ երկրագործը կը պատրաստուի հերկելու զորժողութեան։ Գրէթէ ամէն ծառ իր պտուղներէն կը մերկանայ։

Հոկտեմբերի խորհրդանիշ պատկերն է Կ-Է-Ք-Է (Scorpion, ագրէպ)՝ որ զողիակոսի Տեղ. կենդանակերպն է։ Հին ասենի պատկերհանները կը ներկայացունէին զայն որսորդի մը կերպարանքով, որքին չափ նապաստակ մը, եւ Քուլուններ՝ զըլխուն վերեւ։ Ժամանակակիցներու օրով, պատկուած է ան կաղնիի տերեւներով, շիկակամբիւր զգեստներ հագած, վասն զի այս ամսուն՝ սաղարթներու կանանչութիւնը կ'սկսի կարմրեալ գոյն մը առնել։

Մեր նախնիք ՍԱՀՄԻ կոչած են Հոկտեմբեր ամիսը, որ է Աշուն եղանակին երեւակ ամիսներէն միջինը։ Օգիւրը փոփոխական եւ խառնակ վիճակ մը կ'առնեն եւ բոլոր պարսիկականներուն չօնը եղող «Գասըմ»-ը այս ամսուան 26ին է որ կը զիպի։ — 1870ական Քուականին սկիզբները Թէւ փորձ մը եղաւ Հ-Ի-Ե-Ք-Է օտար անունը փոխանակելու Թ-Մ-Ք-Ք նոր յորջորջմամբ, — իբր համառօտութիւն «Պատմութեան ամիս»ի, — բայց ընդունելութիւն չի գտաւ։

ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԵԱՆՅ ՓՆՏՈՏՈՒՓ

Ի՞նչ տարբերութիւն կայ արտի մը և էշու մը միջև :
— Արտին աղը կուտան՝ գարի ստանալու համար ,
էշուն գարի կուտան՝ աղը ստանալու համար :

Ի՞նչ տարբերութիւն կայ ձիւնադնտակի մը և սուտի
մը միջև :

— Ո՛չ մէկ տարբերութիւն կայ , վասն զի երկուքն
ալ գլտորելո՛ւմ է որ կը մեծնան :

Ի՞նչ տարբերութիւն կայ ժամացոյցի մը և խելանի
ու միանգամայն գեղանի կնոջ մը միջև :

— Ժամացոյցը ժամը կը յիշեցունէ՛ ձեզի , մինչդեռ
խելանի ու գեղանի կինն մը ժամը մոռցունել կուտայ :

Ի՞նչ տարբերութիւն կայ դերձակի մը և գողի մը
միջև :

— Առաջինը կը հագուեցունէ , իսկ վերջինը կը հան-
ուեցունէ՛ զձեզ :

Ի՞նչ տարբերութիւն կայ ծիծեռնակներուն և ինչ
ինչ բարեկամներու միջև :

— Զիկայ , որովհետեւ երկուքնին ալ գեղեցիկ օղերը
ա՛նցնելուն պէս խոյս կուտան :

Ի՞նչ տարբերութիւն կայ փաստաբանին , ծոյլին և
կարագին միջև :

— Առաջինը կը տարածուի իր յաճախորդին վրայ ,
երկրորդը՝ իր անկողնին վրայ , իսկ վերջինը՝ հացին վրայ :

Ի՞նչ տարբերութիւն կայ ծաղիկ (fleur)ին և ծաղիկ
(variole)ին միջև :

— Մին գեղեցկութիւն կը բերէ , միւսը գեղեցկու-
թիւն կը տանի :

Բշ. — Ս. Գաւթի Գլխեցոյն , և վրայցն
Գլխեցոյն և Գլխեցոյն :

Գշ. — Ս. Աստուրեւի , և կնոջն թէո-
փրտեայ և երկուց որչափն , և կուտ-
նայն երկուց և չեկտորեկայ :

ԿԱՐԴԱՅԷՔ

...ԵԹԷ ՊԷՏՔ ՈՒՆԻՔ

ԽՈՆԱՐՀՈՒԹԻՒՆ. — Հիւրատրան մը երբ մտնէք, պէտք է խոնարհութիւն ընել մանկամարդ կիներու և աղջկանց: Փողոցի մէջ ներելի չէ ասիկա. գլխու հակումով փոքրիկ բարեւ մը բաւական է: Խոնարհելով բարեւելը ներելի է նաեւ թատրոնի օթեակներու մէջ:

ԼԵԶՈՒ. — Կենցաղագլխութեան դէմ մեղանշում կը նկատուի՝ երբ օտար լեզուով տեսակցիք երբորդի մը ներկայութեան, որ անգլխակ է այդ լեզուին: Իսկ երբ հիւրը տարբեր ազգէ ըլլայ, պէտք է իր գիտցած լեզուով խօսիք հետը:

ԵՐԳ. — Տգեղ արարք մըն է աղաչել տալ որպէս զի երգէք սրահի մը մէջ, երբ ատանկ հրաւեր մը կ'ընդունիք: Նոյնքան տգեղ է և անհաճոյ՝ հարկադրել ուրիշները որ ձեր երգելը լսեն, երբ այդ մասին փափաք մը չէ յայտնուած: Ընտրած երգերնիդ համապատասխանելու է պարագային, քիչ չափ ալ ունկնդիրներուն ճաշակին:

ԳՈՂԱՐԵՂԷՆ. — Դեռատի աղջիկները ականջնին երբէք ազամանդ չեն կրեր. կրնան սակայն մանեակի մը կամ յուշադակ (պուշի) մը վրայ ազամանդներ դործածել: Հարսը պսակի արարողութեան միջոցին չի դործածեր. և պսակէն վերջը միայն, երբ հացկերոյթ կամ պարահանդէս տեղի ունենայ՝ կը կրէ դանոնք:

ՄԱՏՆԻ. — Զախ ձեռքին մատնեմատը կ'անցունեն ալիւմնի մատնին և երբէք չեն հաներ: Ամէն մատի վրայ մատնի կրողները գռահիկ մեծամտութիւն մը ցոյց կուտան: Այրերը միայն մէկ մատնի պարտին կրել: Հարսնիքի տօթիւ, երիտասարդին նուիրած մատնին՝ օրիորդը պէտք է ձախ ձեռքին մատնեմատը կրէ:

ՍԱՆԴՈՒՆ. — Երբ այր մը և կին մը մէկտեղ սանդուխտէ մը վեր կ'ելլան, էրիկմարդը պէտք է որ առաջքէն քայլէ: Սանդուխտէ վար իջնելուն, կինն է որ առաջքէն կ'երթայ և այլը կը հետեւի անոր:

ԳԴ. — Պար:

ԵՐ. — Սրտց խիտնայն Սահակոյ և Համբարդտոյ:

ԹՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԿԱՏԱԿՆԵՐ

Դատարանը, «բաժանում»ի դասին:

— Դրպանս 5 դրշ. ունիմ, ենթադրենք որ զայն կորսնցուցի. ըսէ՞ք տեսնեմ, ի՞նչ կը մնայ գրպանս:

(Աշակերտ մը) = Ծա՛կ մը, միւսիւ, պատասխանին ձեւովը, զեւօ 0:

Դատարանը, «բաժանում»ի դասին:

— Տղաք, ենթադրենք որ հոս կտոր մը միտ կայ. երբոր զայն դանակով մը երկուքի բաժնեմ, ի՞նչ կ'ուսննանք...:

(Աշակերտք միտերեան) = Կէսե՛ր:

— Եթէ կտորները նորէն երկուքի բաժնեմ...

— Քառորդնե՛ր:

— Եթէ նորէն միւսնոյնը ընեմ...

(Աշակերտներէն կէսը) = Մէկ ութերորդնե՛ր:

— Եթէ շարունակեմ միւսնոյն եզանակով...

(Փանի մը աշակերտ) = Մէկ տասնութեցերորդնե՛ր:

— Լաւ. այդ կտորները անգամ մըն ալ երկուքի եթէ բաժնենք, ի՞նչ կ'ուսննանք...

Մեռելական լուսթիւն՝ ամբողջ դատարանին մէջ:
Շատ չանցած չարածճի մը, մատը վեր առած.

= Խըյմա՛...:

Դատարանը, նորէն թուաբանութեան դասին:

— Մէկ օրը քանի՞ ժամ է:

= Քսանը՛ի՞նք, միւսիւ:

— Սխա՛լ:

= Ի՞նչպէս սխալ. հապա անցեալ օր կ'ըսէիք թէ օրերը ժամ մը աւելի երկրնցան...

«Կոտորակ»ի դասին:

— Չորս հատ 9 թուանշան ունիմ (9999). Ի՞նչպէս չարեմ որ 100 կարդացուի:

= Սա՛յէս. 99 $\frac{9}{10}$:

Ուր. — Պարոն:

Շր. — Սրբոց 72 աշակերտացն Քրիստոսի:

Գ Ի Ն Ի Ն

Հարսնիքի չարաթններու մէջ կը գտնուինք ու Գի-
նին իր պայմանագրական մուտքը կ'ընէ հարսանեկան
հարկերէ ներս: Զայն խմելէ առաջ, տեսնենք թէ գի-
տութիւնը ինչե՛ր կը խօսի իր մասին:

Գինին ըմպելի մըն է որ խաղողի խմորումէն կ'ըս-
տացուի. կը բաղկանայ ալքոլէ, շաքարային ֆիւթերէ,
խնձորային (malique), տորտային (tartrique) և քացա-
խային (acétique) թթուներէ, եւայլն, նաեւ գունաւոր
նիւթէ մը որ նմանութիւն ունի աղաղ (tannin)ի հետ:
Որպէս զի գինին խմորումէ վերջ անուշ համ մը ունե-
նայ, խաղմուղ (չըրա)էն մաս մը կը շոգիացունեն, մին-
չեւ որ գոյանայ օշարակային թանձրութիւն մը՝ զոր կը
խառնեն միւս մասին հետ, խմորուելէ առաջ: «Եփումած
գինի» կը կոչուի ասիկա, ինչպէս է Մալական:

Երբեմն գինին կը պարունակէ նաեւ բնածխային
թթու (acide carbonique) որ զայն փրփրուտ կ'ընէ. ա-
սիկա տեղի կ'ունենայ՝ երբ խաղողին հոյզը չիչերը քաշ-
ուի, դեռ չի խմորուած:

Ո՛րչափ ալքոլ պարունակէ գինին, ա՛յնչափ զրգուիչ
է: Յփով և ուրիշ միասակար նիւթերով ու ներկերով
պատրաստուած գինի ծախող գինեպաններ պզտիկ
թիւ մը չէ՛ որ կը կազմեն: Ուստի, եթէ կ'ուզէք իմա-
նող թէ ձեր գնելիքը հարազատ է թէ ոչ, փորձեցէք
հետեւեալը: — Զուրի գաւաթ մը առէք մինչեւ $\frac{2}{3}$ ջու-
րով լեցուն և գինին ալ լեցուցէք պզտիկ սրուակի մը
մէջ. բերանը գոցեցէք ցուցամատով ու նո՛յն գիրքով
մխեցէք ջուրով լի գաւաթին մէջ. յետոյ կամաց կամաց
մատերնիդ քաշեցէք ջուրը սուղուած չիլին բերնէն: Ե-
թէ սրուակէն բան մը չանցնի յատակը, ապացոյց է թէ
գինին նննգուած է: Գինին երբ ներկուած, շաքարա-
խառն, վերջապէս արուեստական ըլլայ, այդ պարա-
զային՝ սրուակը անդգալարար պիտի պարպուի:

Յ. Կիր. — Գ. գինի խոյի: Բ. կիւրակէ
7 շաքարային: 2 չըրա-միւր:

Բ. — Ս. փոխառ. հոյսոպեփախ և երս-
նայի հետեւեալին առաջինը:

ՊԶՏԻԿԻ ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

* Ո՞րն է այն կնոջ անունը՝ զոր ամէն կերպ կըրնանք զարթունել, և սակայն միշտ կնոջ անուն կը մնայ, — «Աննա» :

* Էշը արեւին մէջ կապեմ նէ ի՞նչ կ'ընէ : — «Շուքը դեպինը կը ձգէ :

* Ո՞րն է այն կէտը զոր ամբողջ կը նկատեն : — «Կիւր, որովհետեւ այրը կ'ըսէ. — Իմ կէսս» :

* Ի՞ր վրայ ո՞րքան աւելցունենք՝ ա՛յնքան կը թեթեւայ : Ի՞նչ է : — «Տախտակ մը՝ որուն վրայ ծակեր կը բանանք» :

* Ո՞վ է այն որ ծովին վրայ կը կենայ՝ առանց թըջելու : — «Արեւը» :

* Վերջ չունեցող ի՞նչ կայ : — «Ծրջանակը» :

* Ո՞վ է այն որ ճիտ մը ունի առանց գլուխի, և փոր մը՝ առանց մարմնի : — «Արտակ մը» :

* Ի՞նչպէս կրնաս 10էն 10 հանել, և մնացորդը 20 ստանալ : — «Տօղը մասներէ ձեռնոցը հանելով» :

* Ո՞վ է այն որ 2 գլուխ, 2 թեւ և 6 ոտք ունի : — «Զիւսոր մը» :

* Յորեկին աչքերնիս երբ բանանք՝ չենք տեսներ, երբ դոցենք՝ կը տեսնենք : Ի՞նչ է : — «Աղջամուղջը» :

* Ո՞վ եղաւ ամէնէն մեծ՝ զինովր : — «Դապիլէոս, որովհետեւ միշտ կը պնդէր թէ աշխարհս կը դառնայ» :

* Ե՞նած եմ պսակով մը, և երբ փառփմ՝ ա՛յն առան կը յարդուիմ : Ճանչցա՞ք զիս : — «Այո՛, զղեար» :

* Ո՞վ է այն որ զմեզ կը լացունէ՝ զինքը բզկտած տաննիս : — «Սոխը» :

* Ո՞վ է այն՝ զոր երբ տնկես, դարձան դռնակ ծառ կ'ըլլայ, իսկ երբ չըլլես՝ արտիզ պահապան : — «Նուշ-Շուն» :

* Մարդուն հանգստութեանը անհաշտ թշնամի եմ. շատ սիրահարներ իմ վիճակիս կը նախանձին. մնունդս արիւնն է և իմ կեանքս կը դանեմ բազկացը մէջ ա՛յն անձին որ իմ մեռնիկս կ'ուզէ : Ո՞վ եմ : — «Լու» (ըրբէ) :

Քչ. — Ս. կուսածացն թեկզկայ, վառ-
վառեայ և Պեղակայ :

Քչ. — Պանք :

Բ Ա. Ջ Կ Ե Ր Ա. Կ

(Պանդարեոնի Բժիշկին Տոնախմբության Առիթով)

Բազկերակ ըսելով կ'իմանանք ամբողջ շնչերակային գրութեան արուած լայնման շարժումը՝ արեան յորդմամբ, զոր սրտի անձնուր կծկում կը մտցունէ հոն: Այս լայնումը ծաւալում (diastole) անուամբ կը ճանչցուի և իրեն կը յաջորդէ կծկումը (systole)՝ որ ուրիշ բան չէ բայց եթէ յինքն վերադարձը անօթին:

Պարզ բացատրութեամբ, բազկերակը՝ բազկային շնչերակներու զարկն է: Չայն քննելու համար, աջ ձեռքերնուդ մէջտեղի երեք մասները զրէք բթամաօրն կողմի դաստակին վրայ. քիչ մը շօտիկելէ վերջ պիտի զգաք բազկերակին զարկերը: Պէտք է մատերնիդ արնպէս մը դնել որ զարկն իմանաք ձեր երեք մասներուն ալ ծախք:

Բազկերակի զննումէն շատ կարեւոր յայտարարութիւններ քաղուած են: Եթէ անշատ մը կատարեալ առողջ բլլայ, պէտք է համրենք 140—180 զարկ 1 վայրկեանի մէջ՝ նորածին մանկան վրայ. 125—130՝ քանի մը ամուս տղու վրայ, 100—110՝ երկրորդ տարին: Այս թիւը հետզհետէ նուազելով տարիներու անմամբ, 15 տարուինը 80 կ'իջնայ և չափահասներունը՝ 70: Կանանց զարկին համրանքը մերկնէն շատ է: Այս թիւը կ'աւելնայ՝ երբ բուռն մարմնամարդ մը ընենք, սաստիկ յուզուինք, կամ շատ տաք տեղ մը նստինք. իսկ ճաշէն վերջ՝ աւելի շատ: — Հիւանդութիւնները փոփոխում յառաջ կը բերեն զարկին յաճախութեանն ու կերպին վրայ: Անարիւնութեան, նուաղման, սիրտխառնրուքի, անմարտողութեան ու մարտողութեան ատեն զարկը նըւաղ արագ կ'ըլլայ, նոյնպէս ինչ ինչ դեղերու ազդեցութեան տակ՝ հազիւ թէ զգալի կ'ըլլայ: Տենդի ատեն՝ արագ, ուժգին և անկանոն է: Չափահասի մը զարկը 100ը կ'անցնի տենդի պահուն: Սրտի հիւանդութիւններ կ'անկանոնեն զարկը:

Չարկը ճշդիւ համրելու համար՝ անհրաժեշտ է երկվայրկեան ցուցունող ժամացոյց մը:

ՏԲԹ. ՍԱՄՈՒԷԼ ԽԱՆ

Իշ. — Ա. Պանդարեոնի բժշկին, Երանդեայ քաղաքային և Եւզղատրոնայ կոթին:

Ուր. — Պանք:

ՓԻԼԻՍՈՓԱՅԻՆ ԲԱՌԳԻՐԲԸ

Աղխատ. — Այն որ դրամին հետ քէն բրած է, և, փոխադարձաբար:

Աղոթք. — Հողիկն շնչառութիւնը:

Ապափնում. — Մահուան յետաձգումը:

Առողջութիւն. — Երջանիկ վիճակ, որ սակայն միւս կողմէ ապերջանիկ կ'ընէ բժիշկներն ու դեղագործները:

Բողոք. — Իրաւունքի նուազին contre-basse:

Գովես. — Քաղաքակիրթ ստախոսութիւն:

Գրագէտ. — Միաքի սնունդին խոհարարը:

Դամբասանական. — Թուում բարեմասնութեանց՝ զորս Հանգուցեալը «ցա՛րտ էր ունենալ»:

Դագաղ. — Անդենական փոխադրող անանիւ կառք, երկտանի անդրուվարով:

Դախնի. — Հին ատեն Տաղա՛նդը գիտէր անոր յարգը, հիմա... չամփութին անցուած թրածուկը ճաշակողները:

Եկեղեցի. — Աստուծոյ Տունը և կղերին կրօնակը:

Խանձարուր. — Պատանքին թորը:

Համբոյր. — Կանխավճարը Վայելքին, ... «քէղապղը» սակիով:

Յիշոց. — Դժոխքին քնարերգութիւնը:

Շախար. — Երբ տղաք ունենան՝ կ'ըլլան «բախտաւոր», երբ մեծերը ունենան՝ կ'ըլլան «ախտաւոր»:

Պատմութիւն. — Համագոյն «սօմնօ»նիս՝ Մահուան պարահանդէսին:

Սիրուն. — «Գեղեցիկ»ին գրեթէ, և «Աղւոր»ին մասամբ:

Նոր. — Ս. Բարսեղ, Մարտոս, Եղիշէի, Մովսիսի բերթողին, Գուսի անցողք փոխարին, Գր. Զարեկ. և Ներսիսի կրօնացոյն:

Յիշ. — Ե. զկեղեցի, Գ. կրօնակէ 7 շաբաթաց, Հ. շաբաթաց:

ԲՈՒՍԱԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

(15 Հոկտ., 7 Խոտանարակաց Տոնախմբութեանն Առիթով)

Բուսակերութիւնը (Végétarisme) կանոն մըն է սր-
ննդաւութեան՝ ուրկէ վտարուած են զանազան մսե-
ղէններ իրենց սարօքը, և կենդանական ծագում ունե-
ցող ամէն արտադրութիւն: Բուսակերութիւնը, — որ
Պիւթագորեան գրութիւն ալ կը կոչուի՝ յոյն մեծ խմաս-
տաւերին անուամբը, — վերջերս Թրանսալ՝ Պօնֆուայի
կողմէ թէեւ վերահաստատուած՝ շատ հին ատենուան
բան է սակայն: Իրրեւ փիլիսոփայական վարդապետու-
թիւն մը, Հնդկաստանի պրահմանական ժողովուրդը կը
գործադրէր զայն, վանականներ՝ իրրեւ ապաշխարանք,
աղքատ դասակարգը՝ առ հարկի, (ինչպէս Ճարմոնի ներ-
սերը բնակողները), ուրիշներ ալ՝ իրենց ճաշակին բեր-
մամբ: Այս վերջիններուն քով փնտելու է մանաւանդ
հարազատ բուսակերութիւնը, որ, իբր շատ ազդու ախ-
տարոյժ միջոց, դրուատուած է Թրանսալի մէջ, Մօսէլի
և Հիւլաուի հետազոտութեանց հետեւանօք:

Մարդ ի բնէ ո՛չ խոտանարակ է, ո՛չ ալ պտղակեր.
այս բանն կ'ապացուցանեն ատամնային դրութիւնը,
ստամոքսի գեղձերուն զարդացումը և աղեաց քիչ եր-
կարութիւնը: Այսպէս, միմիայն բուսակերութիւնը կը
պատճառէ լոսանակութիւններ՝ որ արդիւնք են բուսա-
կան սնունդներու տկար մարսականութեան և անոնց
մեծաքանակ կղկղանքին: Բաց աստի, բուսեղէնք նը-
ւազ հարուստ են աղօթի, փոսփորի պէս կազմիչ նիւ-
թերով, քան թէ մսեղէնք: Այս անպատեհութիւններէն
կարելի է առաւելութիւններ ձեռք բերել՝ եթէ բուսե-
ղէն սնունդներու միացումենք կաթը, հաւկիթն ու կա-
րագը՝ զորս արդէն կը թոյլատրէ բուսակերութիւնը:
Լոկ մսեղէնի յարկը պատճառ կ'ըլլայ ջղային դերագր-
գութեան և լեարդի ու երիկամանց յոգնելուն. մինչ
բուսեղէնք թոյն նուազ արտադրելուն՝ կ'ամօքեն սիր-
տը, լեարդն ու երիկամունքը, և են միզաբեր: Ուստի,
Բուսակերութեան պէտք է յարին երիկամնատապէ
(պէօպիէք), սրտախտէ, յօդացաւէ, սպիտակամիզութե-
նէ (album.), լերդատապէ (զարա ճիէր) ևն. տառապող-
ներն ու անդութիւն ունեցողները:

Բշ. — Ս. Գրուի Արտանից կնքին, Թամբոյ,
Վարով, Թովի, Անտի, Կրեմլինսկ և 7 Խո-
տանարակաց որբ, Խոտանարակաց վանքի կողմը:

Գշ. — Ս. տաքերցն Անտիայ, Մոսկո-
ւիայ, Խոտանար, փիլիսոփայի, Երկանդուն,
Երկայի և Միքայանօք:

ՃԱՇԱԿ ՊՐՄԿ. ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ

Ա Ռ Ն Է

Չիկայ մէկը որ քու գանդուրներուդ անձնատուր չըլլայ: Որ՞նչն համբուն վրայ Սէրը միթէ վտանդ չըսպառնար:

Գու. դէմքդ ատուածաշող լո՞յսն է արդեօք: Սառու գիւ. այդպէս ըլլալու է. կասկած չունիմ ատոր:

Մինչեւ առտու վառող ո՞վ ճրագ, լաց ի՞մ ալ վիճակիս վրայ: Այս դադտակէդ հասնումը հառաչներէ՞ս է:

Աստուած վկայ է. և Անոր վկայութիւնն ալ բաւ՝ որ իմ այս արտասուքս մարտիրոսացում մըն է ճամարիս:

Նարգէս ծաղիկը կարծես քու ականդիքիդ զարթիսում տեսքը կ'ուզէ առնել: Բայց խեղճը գիտակցութիւն չունի, ոչ ալ լոյս՝ աչքին մէջ:

Յանձն Աստուծոյ, մի՛ յարդարեր գանդուրներդ: Ատոնց համար ամէն գիշեր կոխ ունինք ատուան զեփուսին հետ:

Երէկ քու կողմէդ անցնելուս՝ ըսի քեզի թէ խոստումդ չի մոռնաս: «Կը սխալիք, — ըսիր, — գեղեցիկները խոստում և հաւատարմութիւն չեն ունենար»:

Որովհետեւ յանկուցիչ են աշուքներդ, ուստի մի՛ մեղադրեր զմիւր երբ այսպէս քե՛զ կը հետապնդինք անձկազին:

Ո՞վ սիրտերը լուսաւորող ճրագ, զքեզ բաղձացողներուն քո՞վ գնա: Լոյսի նշո՞յլն իսկ չիկայ անոնց հաւաքոյթին մէջ՝ առանց քեզի:

Բարի յիշատակութեան արժանի է թշուառին կարեկցիլը, կ'ըսեն: Գուցէ այս բանը գոյութիւն չունի ձեր մէջը:

Փոխանակ սրբախայրը յատուկ տեղ մը երկրպագելու, թող գիտնան թէ քու յոնքերուդ կամարէն դատ չիկայ աղօթելու վայր մը:

Է՛հ, անդո՞ւթ, որ գիշատիչի մը պէս սիրտս ճանկեցիր, — հինացում մատնե՛րդ ատոր ապացոյց, — Աստուծմէ չե՛ս երկնչիւր դուն:

Թարգմ.

Իմձէ ՀԱՅԻՉ

ՏԳԹ. ՍԱՄՈՒԷԼ ԽԱՆ

(434 արի տուաք մեւած Շիրացի պուէս)

ԳԶ. — Պատմ.

ԵՆ. — Ա. Գիտնական Արխիպպոպոսովս,
և առաքելոյն Տիմոթէոսի և Տիմոթի.

ՉՈՐՍ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻՉԷ

(20 Հոկտեմբեր, Օրուան Տօնախմբութեանն Առիթով)

ՄԱՏԹԷՈՍ. — Որդին էր Գալիլիացի Ալիէոսի, և Կափառնայում կը բնակէր՝ երբ օր մը Յիսուս իր բնակարանին առջևէն անցնելուն, անոր հրամայեց որ իրեն հետեւի: Մատթէոս Հրէաստանի մէջ Աւետարանը քարոզելէ ետք անցաւ Պարթևաց աշխարհը ուր կը կարծուի կնքած ըլլալ մարտիրոսի կեանք մը: Հեղինակն է նոր Կաթկարանէն՝ Աւետարանի Ա. մասին որ իր անունը կը կրէ և զոր գրած է Քրիստոսի 36 թուին: Երբ, բնագիրը կորսուած ըլլալով, յուն. ք այսօր իբր աշն կը ծառայէ: Մատթէոս ունի իրբն. բարացոյց խորհրդանիշ՝ Մարդը:

ՄԱՐԿՈՍ. — Կը կարծուի ծնած ըլլալ Կիւրենէի մէջ: Կանուխէն յարեցաւ Ս. Պետրոսի, հետք Հռոմ գնաց՝ ուր իբր թարգման ծառայեց անոր: Հեղինակն է Աւետարանի Բ. մասին որ իր անունը կը կրէ: Մարկոս ունի իրբն. բարացոյց խորհրդանիշ Առիթը:

ԼՈՒԿԱՍ. — Հաւատարիմ բարեկամը եղաւ Ս. Պօղոսի: Կարծիքները կը տարբերին իր հրէական կամ կրօնապաշտ ծագմանը մասին: Հռոմէական մարտիրոսաց ցանկը Բիւթանիոյ մէջ մեռած ըլլալը կը հաստատէ, ու մանք՝ բնական մահուամբ մեռաւ, ուրիշներ՝ Յունաստանի մէջ ձիթենիէ մը կախուեցաւ կ'ըսեն, 80 տարեկանն անցուցած: Հեղինակն է Աւետարանի Գ. մասին որ իր անունը կը կրէ, ինչպէս նաեւ Գործք Առաքելոցի: Լուկաս ունի իրբն. բարացոյց խորհրդանիշ՝ Եզր:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ. — Գալիլիա ծնած է Քրիստոսի 5 թուին, և մեռած 99ին: 25 տարու էր, երբ Յիսուս զինքը կոչեց որ Աւետարանը քարոզէ: Առաքեալներէն միակը եղաւ որ չի լքեց իր Տէրը՝ Անոր չարչարանքին առանձն: Անոր Յարութիւնն աւետեց միւս աշակերտներուն, հրաշքներ գործեց, գանալածուեցաւ, և ներկայ դռնուեցաւ 51ին Երուսաղէմ գումարուած եկեղեցական ժողովին: 95ին Հռոմ տարուելով մխուցեցաւ եռացած իւղով կոնքի մը մէջ ուրկէ սակայն անեղձ գուրս եղաւ: Իր «Յայնուութիւն»ը գրեց Պաթմոս կղզին և վերադարձաւ Եփեսոս՝ ուր կնքեց մահկանացուն: Հեղինակն է Աւետարանի Դ. մասին որ իր անունը կը կրէ: Յովհաննէս ունի իրբն. բարացոյց խորհրդանիշ՝ Արծիւը:

Որ. — Պարթև:

Եր. — Ս. աւետարանացի Մատթէոսի, Մարկոսի, Լուկասի և Յովհաննէսի:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՆԻԻԹԵՐ

Մ Օ Ր Ի Ր Ա Տ

7—8 տարու էի դեռ, երբ ձմեռ ասեմն՝ օր մը մուրացկան մը մեր տան կառանցիկ դուռը բաղխեց, ողորմութիւն խնդրելու։ Մայրս խոշոր չերտ մը հաց տալով պատուիրեց որ անոր տանիմ։ Եւ որովհետեւ շատ ցուրտ էր ու մինչեւ դուռ երթալու համար տունը չուրջպատող պղտիկ պարտէղէն անցնիլ հարկ էր, — ես ալ բնաւ փափաք չունէի տաք սենեակէն դուրս ելլալու, — պատասխանեցի թէ կարելի էր հացը տալ ծառայի մը միջոցաւ։ Ան ասեմն մայրս ըստ։ «Պարզ ողորմութիւն մը քու ձեռքովդ եղած՝ տասն անգամ աւելի կ'արժէ, քան թէ բուռ մը ոսկին՝ ծառայի ձեռքով տրուած»։ Կ'ուզէի պատճառարանել, բայց մայրս ինծի լուսթիւն պատուիրեց և կամայ ակամայ ստիպուեցայ իրեն հնազանդիլ։

Բաւական գէշ տրամադրութեամբ էր որ անցայ բակէն և հացը ատ խեղճ մարդուն տուի։ Թթուած գէմքով վերադարձայ, քէն պահելու հաստատ համոզումով, բայց վերջէն ասիկա շատ ձանձրալի գտայ և նախապատուեցի երթալ դրացի տղուն հետ գրօննուլ։ Զինադնտակ չինելով և իրարու նետելով ժամանակ անցուցինք։ Երբ երկուքս ալ յոգնեցանք, ձեռքերնիս ցուրտէն սառած և սազի թաթերու պէս կարմրած, կոթերնեցանք պատի մը ու տաքցանք արեւին։ Մէյ մ'ալ նայինք որ դրացիին աքաղաղը բակ մտաւ և պատրաստուեցաւ տան աքաղաղը ծեծել։ Այս յանդգնութեանէն զայրացած, բնկերս առաջարկեց ինծի ձիւնագնտակ չինել և ինքնակին գէմ կուրիլ։ Ուրախութեամբ բնդունեցի իր առաջարկը։ Վաղեցինք պատէն բաւական հեռու՝ ճակաղէն յարձակելու համար մեր թշնամիին։

Յանկարծ ստեղծի ազմուկ մը լսուեցաւ։ Պատը որուն պահ մ'առաջ կոթերներ էինք՝ կը փլէր։ Տուն մը տայ, շատ ազդուած այս գէպքէն զոր պատուեցի մօրս։ Փառք տուաւ ան, տուոյց մահէ մը ազատած ըլլալուս, և աւելցուց որ կեանքս կը պարտէի նախախնամութեան՝ որ կուգար այսպէս զիս վարձատրել, հացը ձեռքովս մուրացիկին տարած ըլլալուս համար։

(Perles d'Orient)

ՄԻՐՁԱ ԲԻՁԱ ԻՍՆ

(Պարսեց Դեպքան Կ. Պոլսոյ)

Կիր. — 2. զկիս խալի, Գ. կիւրակէ 7
շարանոց, Հարանի։

Բշ. — Ս. Գուկ. նիւրապտին, Ե. Գուկ. Ա. Գու.
նորն, Ե. Գուկ. Ա. Գուկ. և բարեկամին Գու. Գու.
պարս, և բնից խոյս Մարմարի և Մարմարի։

ՉԱՅՆԷ՛ ՄԱՐԴ ԺԱՆՉՆԱԼ

Սուր ձայնը նշան է մեծաբանութեան, պարծենկոտութեան. ճապուկ ձայնը՝ նրբամտութեան. թրթռուն ձայնը՝ պերճախօսութեան ու սիրոյ. սուլող ձայնը՝ ծաղրի, խժրժանքի. սնդային ձայնը՝ ագիտութեան. քաղցրաւոր ձայնը՝ հանճարեղութեան. խաղաղ ձայնը՝ հպարտութեան. խուլ ձայնը՝ չարախօսութեան. կաղկանձող ձայնը՝ խաղերայութեան. երկարածիզ ձայնը՝ վաւաշտութեան. կոկորդայինը՝ անհաստատամտութեան. չորը՝ չարութեան, ազահոութեան. վշտագինը՝ զգայասիրութեան, խոկմանց. մետաղականը՝ սրուողութեան, յամառութեան. երաժշտականը՝ շոգ քորթութեան, ստախօսութեան:

Գշ. — Ս. Թեոփիլոսի քանոնային, Զե-
նոնի գլխաւորին, և Մովսիսայ, և
Եւդոքիայ և Թափեայ:

ԲԵՐՆԻ ՉԵՒԷ՛ ՄԱՐԴ ԺԱՆՉՆԱԼ

Բերնի մը անկիւններուն բարձրութիւնը նշան է ուրախ զգացումի. դէպ ի վար խոնարհումը՝ անբութեան, ատոնց դէպ ի առաջ՝ շարժումն ալ հակառակող ոգի մը ցոյց կուտայ. Իրարու համեմատական մեծ չութիւնը՝ ուրոնց բաժանումը եթէ լաւ օձապտուցող գիծ մը ձեւացունէ՝ բարձր և աշխոյժ ոգի մը կը յայտնեն, կամ, հեշտասէր բնայիւ, Շուրթերուն եղերքներովը նեղ բերան մը՝ պաղ արին, հաստատամտութիւն և վայելչասիրութիւն: Մտաւ չութիւնը՝ զգայասիրութիւն և ծուլանք, խկ երրատոնք ծռած ըլլան և պինդ՝ ազահոութիւն, երկչոտութիւն: Դուրս ցցուած վերին չութիւն մը՝ բարութիւն, դուրս ցցուած ստորին չութիւն մը՝ անտարբերութիւն: Մէջտեղէն ճեղք՝ զուարթութիւն, ունայնասիրութիւն: Դոց բերան մը՝ կորով, հաստատամտութիւն: Բաց բերան մը՝ վարանտ ու երկմիտ նկարագիր:

Ըսել է, միայն Սիրտը չէ՛ եղեր «Հոգւոյն հայելի»:

Գշ. — Պահր:

ՀԱՄԲԱԻԵԱԼ ԲԵՐՔԵՐ

(Հոկտեմբեր 26, «Դասարն». Պարսիզպանաց Տոնին Առիթով)

Մալթէփէի ստեղծներ, Թուղլայի սոխը, Գարթա-
լի պրասը, Կիւմիշտուի շողգամը, Լանկայի վարունգը,
Եւթիգուլէի հաղարը, Ամասիոյ կուտատուկը (պամիա),
Տօլմապաղլէի բողկը, Շէքէր գուլի բակկան, Պայրամ-
Փաշայի կանկառը, Թրիլիայի ձիթապտուղը, Կէօքսուի
եղիպտացորենը, Սեկանիկի լուպիան, Օսեանայի կարտը:

Իզմիրի նուռը, սեխը, չամիչն ու թուզը, Պրուսայի
չագանակն ու գեղձը, Չէնկէլքէօյի սերկեւիլը, Պէյզօղի
և Եաղավայի բնկոյղը, Եաֆայի և Տրիպոլիի նարինջը,
Միսինայի լեմոնը, Նիկոմիդիոյ յունասը, Չամլըճայի կե-
ռասը և խաղողը, Էնկիւրիի տանձը, Շամի ձիւրանը,
պիստակն ու չաքարը, Ատանայի չաքարեղէգը, Ամա-
սիոյ սալորն ու խնձորը, Ակնայ թուխը, Քիտսի նուշը,
Տէյրմէն-Տէրէի և Կիրասոնի կաղինը, Գավազի սեւ
թուզը, Արնաուտքէօյի ելակը, Ռոտտոթոյի ձմերուկը,
և այլն:

(Հողին բնական այս բերքերէն զատ, յիշենք նաեւ
Ծովուն ու Մարդուն տուած բաժինը՝ միշտ մեր Ստա-
մեքսին հաշուոյն):

Խառնուրդի խարակածուկը (գայա պալըղը), Կզզի-
ներու կարմրախաչաը (պառապունիա), Պէյզօղի վաճանա-
ծուկը, Տարքճայի ձկնաչիրը (չիրօղ), Հիսարի աստակտը:

Գարթալի գինին, Կեսարիոյ ապուխտն ու երէիկը,
Գըղանլըղի ձերմակ պանիրը, Սիլիվրիի և Տօտուրլըի
մածունը, Էնկիւրիի մեղրը, Իզմիտի և Էյուպի սերը,
Տրապիզոնի և Բօլննէզ գիւղի կարագը, Օմուրճայի օ-
ղին, Զմիւռնիոյ մաստիքան, Էլմալըի, Թաշտէլէնի,
Գըրըզլըի, Չամլըճայի, Գարագուլագի և Գայըշ-Տաղիի
ջուրերը, և այլն:

(ԲԱՌԳԻՐԲԷՍ)

ՅՈՐԴՈՐԱԿ

Հաւնոցին հաւն ի՞նչ կ'երած է.
— Իր կ'եսումի՛ն չափ զարի:
Պարկե՛տ մարդը ի՛նչ կ'երազէ.
— Մուսքը ծախսին հաւսարի:

Թէ կին տեսար՝ պատուէ՛ մօր պէս,
Թէ ծեր տեսար՝ յարգէ՛ հօր պէս,
Պզտիկ տեսար՝ մանչո՛ւնը նրման,
Իսկ երբէ մարդ՝ անձի՛դ նրման:

Մի՛ բլլար լոկ բնկեր հացի,
Եղի՛ր նաեւ բնկեր լացի.
Մի՛սքս անա լեզի բացի,
Բարի եղի՛ր ու խելացի:

Երբո՛ւ ունիս դուն բոսակ,
Աչքդ տեսնայ շա՛տ յոսակ.
Իսկ երբ չունիս դուն բոսակ՝
Զօրս բոլորդ է մուր համակ:

Աւխասութեան մեջ բանուկը
Վարձատրութեան կ'առնէ բաւը.
Լաւ բնկերոջ հետ մանուկը
Յրինակին կ'առնէ լաւը:

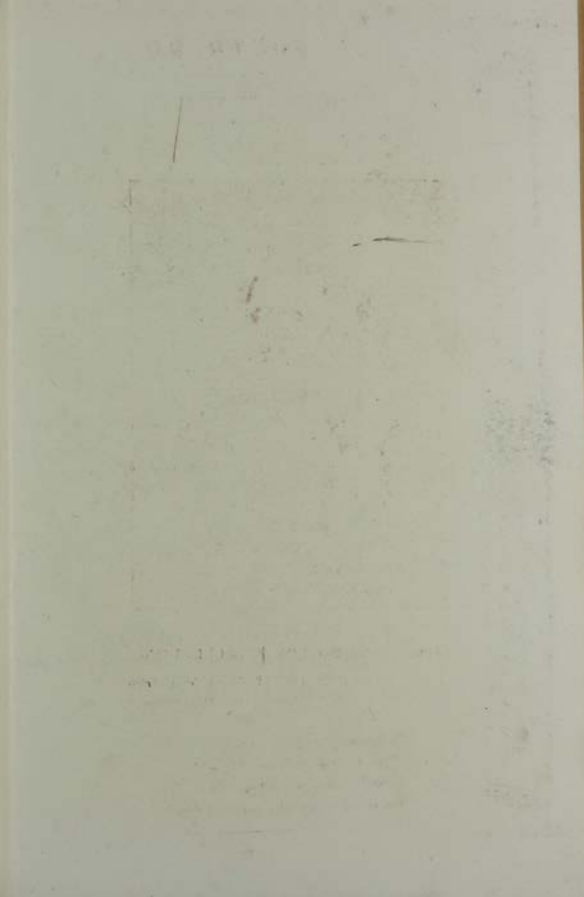
Մեր Տիեզերքն է անագին պրնակ,
Մարդկութիւնն ամբողջ հոնտեղաց բրնակ:
Երբո՛ւ ապրելու սորվի՛ք եղանակ,
Ո՞վ կ'ընայ բնել ձեզ ծաղր ու ծանակ:

Աւխասանքը սիրէ՛ յար,
Ծոյլ մարդիկը կ'ըլլան չար:
Հոգին կ'ըսէ՛ք, գործը՝ ծառ,
Փայ՛ս դիր վրան, պահէ՛ վառ:

ԲՆ. — Ս. Անտոնովսկու բանաստեղծութիւն, և Վա-
րսոյ, և Բէլոքոբլեւսկոյ, և Նիկոլայ Զարա-
ւէ, որոց ընդ նմա կ'առ տրեցած:

ՓՅ. — Ս. Հիպոկրիտեանց որք է Սանատա կու-
տարեցած, և Ան. Էրմանով, Սերգեյեւիչ, և
Բուրկեւայ ձեռքի, և ՏԿ. Կոստանովսկոյ ձեռքի:

ՅՈՎ. ՀԱՆՆԷՍ ԶԷՐԻՏ ԳՍԵՍԻՐՅԱՆ

Տէր եւ Տնօրէն « Բանգումէի Էֆփար » ՀայաՊիւնի

ՊՕԼՍԱՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐ

«ՄԱՆՁՈՒՄԷԻ ԷՖԲԵԱՐ»

1866 փետր. 2ին սկսած է հրատարակուիլ Կ. Պօլսոյ մէջ այս նախագէտ հայաստան և թրքաբարբառ թերթը Կարապետ Փանոսեանի արտոնատիրութեամբ և խմբագրապետութեամբ, ու տեւած է մինչև 1896: Զանազան ծաւալով չըջաններ բոլորելէ յետոյ, 1901 ապրիլ 11ին թերթը կը փոխանցուի Յովհաննէս Ֆէրիտ Գայսէրեանի, որ, ցայսօր կը շարունակէ զայն՝ պատկերազարդ առաւօտեան հայաթերթ, խմբագրական մարմինը կազմած ըլլալով հետեւեալ անձերէ. — Միսաք Գօշուհեան (Բասիմ) խմբագրապետ, օրուան մտածումներ, թերթին եւայլն:

Եր. Տէր-Անդրէասեան, աւագ խմբագիր (Արտաքին լուրեր և օրուան խնդիրներ):

Սիմ. Զէօմլէքճեան (վարչական բաժին, թերթին թարգ. և Դ. օրերու Դ. էջի «Աստորական Կեանք»):

Յակոբ Տէր-Յակոբեան և Պետիկ՝ օգնական խմբագիրներ, (Ներքին լուրեր, քննադատական ու զրական յօդուածներ, եւայլն):

Գր. Թորոսեան (Բանագող Լուսթիւնեան), լրարեութիւն և զտեւշտի բաժին:

Իր աշխատակիցներն են Օր. Արմենուհի Ազիլեան, Ե. Թօլանեան (Կապօշ), Ենովք Արմէն, Ա. Գալբազճեան, Հր. Տանձիկեան, Դ. Օղանեան, Լ. Շաթրեան, Լ. Աւաղեան, Յ. Տ. Յակոբեան (Պոթթըն), Վ. Յովհաննէսեան, Թէոքիկ, զաւառային թղթակիցք, ուղևորական երկու թերթին Ա. ու Դ. էջ, ազգեր Դ. էջ:

«Մանգուսէի Էֆբեար» թեւակոխած է 50րդ տարեչըջանը: Հիմնադիրը կնքած է մահկանացուն 25 մարտ 1905ին: Եօթը տարիէ ի վեր կը հրատարակուի Յովհաննէս Գայսէրեանի անօրէնութեան տակ:

Բաժանորդագրութիւն. — Պօլսոյ համար տարեկան 80 դր., վեցամսեայ 50: Գաւառաց համար 108 և 60: Արտասահման 25 ֆրանք և 18 ֆրանք: Զեւքէ կը ծախուի թիւը 10 փարալի:

Հասցէ. — Պապը-Ալի հաստէտի, թիւ 38:

Շաւալ. — 4 էջ՝ վեցեակ սիւներով, էջի լայնք 40՝ սանթիմ., երկայնք 55՝ սանթիմ.: Շաբաթ օրերը Դ. էջը փոխան ծանուցմանց՝ զրական նիւթեր:

Դ. — Պոթթըն:

«Բեֆեա տեղին գիտ՝ որ պոտղ շատ տառերու, ծառ մը ծառի մը»:

ՆԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆ !

Ի՞նչ, դժգոհութեամբ կը սեսնէ որ

ԱՅՐԾԿՆԵՐ Է. — Երկինքը, կը խորհին Երկնայնի զացողներ : Դեպքները, կը խորհին անսովոր տեսիլք : Մազն րա, կը խորհին Մերումեան խորտակակը : Գեւերն ունեցողներ :

ԿԱՊՈՒՏՅՈՒՆ Է. — Զուգիւս հոգը, կը խորհին ծնողք : Կոպերուս տա՛ կը, կը խորհին հիւանդկախը : Զարկած կամիճներուս տեղումնքը, կը խորհին մայրիկը :

ԿԱՆԱՆՉՅՈՒՆ Է. — Բաղմոս, կը խորհին ծայր ծայրին ապրողներ : Քեզն-ծիրէ՛ս՝ կը խորհին կէտեկի գրամն տեղամ հաշուող տանտիկինը : Աղջկանց քով՝ Սե-Սեւառի՛ կը, կը խորհին տն ճարէն եկող տարիքներն առնողներ : Մոյնքն րա, կը խորհին տղաման կինը : Դաշտն՝ րը, կը խորհին սպանգանոց տարուող ոչխարներ :

ԿԱՐՄԵՐ Է. — Դէ՛մբ, կը խորհին սանձապարս ստախսը : Աչքն րա, կը խորհին բնատուածիւններն ժամկէլ ուղողներ : Թո՛ւք, կը խորհին հէք հիւժարտուորդ : Յանգուորդ՝ իր յոնցանքը խտարվանած աստն, փոխանակ զայն գործելու պահունք կը խորհին բարդադէտը :

ՍՆԻՅՈՒՆ Է. — Ճակատադի՛ր, կը խորհին Բոխաէն անժառանգներ : Ժու-մացոյցիս շղմա՛ն, կը խորհին Յնոցով «չալրմ» բնող ցուցանողներ : Մօ՛րք, կը խորհին փոփկատուն տիկինը :

ՄԹԸՆՅՈՒՆ Է. — «Էօգէ՛նիշ» եղած յողուածիս խմա՛տը, կը խորհին զըր-չակներ : Երկինքը, կը խորհին լուսոյք ունեցող կիներ : Երեւակայուցի՛ւն, կը խոր-հին անկողնին ծառայողը : Դատողութիւն՝ րա, կը խորհին Զայրոյթէ՛ բռնուողը :

ԴԵՂՆԵՐ Է. — Փոխնորդ, կը խորհին պանդուխտը : Տերեւն րա կը խոր-հին ծառը : Թերմն րա, կը խորհին տառը անոր փոխ տրուող զիրքեր :

ՏԺՂՈՒՆԵՐ Է. — Շուրմն րա, կը խորհին՝ զանոնք շարունակ խածնող ա-շային աղջիկներ : Երեսն րա, կը խորհին փառաշուններ : Յոյսերուս փո՛ւնը, կը խորհին տունը փառացող երիտասարդուհին :

ՆԵՐԿՈՒՆ Է. — Մերերուն պէ՛խը, կը խորհին խաբուող այրիներ : Կա-նանց դէ՛մբ, կը խորհին հոնկէ համբոյք քաղող ու շրմունքներն մնողներ : Փրկի՛չը, կը խորհին երեւակայութեամբ հոն բնակողներ :

ԴՈՐՇԱՅՈՒՆ Է. — Մօրո՛ւք, կը խորհին նորընձան : Լուցուտան րա, կը խորհին ճամբարիս սղաւորը : Ղիշաբէ՛ սի՛րտս, կը խորհին Զուարմութեան դարպասողներ :

ԵՐՈՏՈՒՆ Է. — Անժնա, կը խորհին զրգարատուողը :

ՄՈՒՅՆ Է. — Զեռուրն րա, կը խորհին ձեռը Սամալան չունեցողը : ԵՐ-Սէւնք, կը խորհին բուռն փոփի անձնատուրներ : Ախա՛ս, զիտանո՛ց, կը խորհին աշ-խարհիկ կեանքի ախը քաշող երիտասարդ փարզապետը :

ԱՂՕՏԱՅՈՒՆ Է. — Փա՛րք, կը խորհին փառամոլը : Երեքնոցի առնուած Քե՛էյմա աղանձաղներուս փա՛յլը, կը խորհին պլուսին : Իրենց արդուզարդին համար ժամերով առջիս կեցող պնտատիքներու չունէ՛ն՝ սպակի՛ս, կը խորհին Լայեկին :

ՈՍԿԵՋՕՒՆ Է. — Բովանդակութեամբ սնամէջ զիրքերու կո՛ղբը, կը խորհին բնմերջատէր : Մազերն անո՛նց որոնք Կիսաշխարհի բնակիչ արձանագրուած են, կը խորհին զանոնք մեղրըցողներ :

ՓԱՅԼԵՐ Է. — Լուսինք, կը խորհին գիշերային սիրահարը : Լըզն՝ նը, կը խորհին գիշերանց՝ սպանտապրական բնկերութիւններ : Թշտամիկս ա՛՛չք՝ ուրա-խութենէ, կը խորհին անշուշտ ինձի պէս շատեր :

Ն Կ Ա Ր Ը

(ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԷՆ)

ՂԱՅՈՒԹԵԱՆՍ քանի մը տարիներուն մէջ, օրինակի համար 1884էն մինչև 1888, եղբայրս ու ես Զատիկի Ծնունդի այցելութեան կ'երթայինք մօտիկ բարեկամներու, հնազանդելով մեր հօրը որ, կարծեմ, իրեն կը վերապահէր այլոց այցելել, և որ, հաւանաբար, որքան ճանչցած եմ զինքը հետզհետէ, զմեզ ընկերային յարաբերութեանց կը վարժեցընէր և մարդ յարգել կ'ուզէր սովորեցնել մեզ: Բոլոր այն տուններէն ուր կ'երթայինք, կը յիշեմ մանաւանդ մէկը, Պաղար-Պաշի, թուխ ու հին, գեղջկական երեսոյթով, ոչ մեծ, ու փոքրագէմ տուն մը, Աղւոր-Հաւային տունը (ինչպէս իր մանկութեանը կոչած է եղեր եղբայրս այդ տան տիրուհին որ սակայն հօրաքոյր չէր մեզի) և հոն, երկրորդ յարկի միջին սենեակին մէջ յոյժ հաղուաղէս կերպով կը գտնէինք ընտանիքին հայրը, փոքրահասակ մարդ մը, բայց անմիջեւ իր ծերուկ մայրն, ու երիտասարդ կինը՝ Աղւոր-Հաւան, իր պզտիկ տղոց հետ, որոց իւրաքանչիւրին ալ դէմքը, բոլորովին մանրակերտ ու նրբագիծ՝ մէկ զանազանեալ կրկնութիւնն էր իրենին, և, որքան կրնամ վերակոչել անցեալի տպաւորութիւններս, այս բոլոր դէմքերն ա՛յնքան պատշաճ էին տունին, որ կարծես տունն ազգական էր իրենց, տեսակ մը հնօրեայ մեծ մայր, Բայց իմ հետաքրքրութիւնս շարժող բաներն անոնք չէին. պատին վրայ իւղանկար մը կար, շատ միջակ մեծութեամբ. և ես հազիւ քիչ մը նստած ու սովորական խօսքերուն ունկնդրած կամ պատասխանած՝ կ'ելլէի կ'երթայի անոր առջև կենալու:

Պիտի կրնամ արդեօք, Տէր Աստուած, պատմել ինչ որ կ'ըզա-
 յի այդ իւղանկարին առջեւ: Պէտք չէ՞ որ այն մանկութենէն վայր-
 կեա'ն մը վերապրէի հիմա, բայց հարազատ վայրկեան մը, իր բո-
 լոր անգիտութեամբն ապառնիին, իր բոլոր համեմատական կու-
 թեամբն յետաստաց տպաւորութիւններէ, և իր բոլոր միամտու-
 թեան ստեղծողութեամբը: Վասն զի բնականաբար ոչ միայն կը
 տեսնէի այդ նկարը, հապա նաեւ զայն տեսնելով հանգերձ իր
 պատկերացուցած տեսարանը կ'երեւակայէի և խորին բաղձանքն
 ունէի անոր: Եւ չէ թէ լոկ անուս ու անքննադատ այլ մանաւանդ
 ի հարկէ ենթակայական տղայութեանս համար չէի կրնար չհաւնիլ
 նկարին, որուն յայնժամ անկասկածելի (և հիմա շատ ստոյգ) թե-
 րութիւնները չէի տեսներ ես, և որուն ի տես՝ ողեւորեալ երեւա-
 կայութեանս յղացումները միայն կը դիտէի յանգէտս անոր մէջ:

Իւղանկարը, որուն ինչ ինչ մանրամասնութիւնները, և ստու-
 բագրութիւնն ու թուականը (J. Davoud, 1879) շատ աւելի վերջերք
 միտքս պահած եմ, վայրանկար (paysage) մ'էր: Գրեթէ առաջին
 կարգին վրայ կանգնած էր մեծ ծառ մը. վարերէն սկսեալ երկճը-
 դած, ու անօտր սաղարթով մը հազիւ սքողեալ բարձր ճիւղերով
 որ պատկերին վերի եզրէն կ'ընդհատուէին: Ներքեւը լեռնական
 երիտասարդ մը նստած էր, բունին կոթնած, լայնեզր գլխարկով,
 այրած ու լերկ դէմքով. յորդածալ թուխ վերարկու մը ունէր,
 անյարգար կերպով հազիւ մէկ ուսը ծածկած. ճերմակ թոյլ շա-
 պիկ մը, և կարճ կտպոյտ տաքատ մը հագած էր. սրունքները
 զորս իրարու վրայ երկարեր էր գետնին՝ մերկ էին, և ոտքերը
 թաղուած էին եմնիններու պէս ոսնամաններու մէջ: Հովիւ մը կը
 թուէր: Հողը, կարծեմ, թուխ կարմրագոյն էր, սքրուտ. ճամբայ
 մը ծառին առջեւէն կը սուզուէր պատկերին խորը, և զայն ձախէն
 կ'եզերէին մէկ քանի ուրիշ ծառեր, գլխաւոր ծառին տեսակէն.
 ճամբուն վրայ գեղջկուհի մը կ'երեւար, կարծեմ հեռանալու վրայ:
 Իսկ խորը, բիւ երկինքին տակ, լեզակազոյն լեռներ կը տեսնուէին:
 Ամբողջ պատկերն արեւոտ կը թուէր, մանաւանդ լեռնային հեռա-
 տանը՝ որ ծառերուն թխաթոյր բուներուն ու խրթներանդ հողին
 խառութիւններէն անդին կը պարզուէր, լուսողող: Կամ մանաւանդ
 պատկերին յիշատակն է որ արեւոտ է մօքիս մէջ, ինչպէս ման-
 կութեանս այն բոլոր յիշատակները՝ զորս արտագրող իրերէն զգա-
 ցած ուրախութիւնս, ներքին ու խորունկ ողեւորութիւնս, անտու-
 բակոյս իր օսկեգոյնովն ողողուն կ'անձնականացնէր ու կ'իւրակեր-

անէր զանոնք, և հետզհետէ աւելի կարօտնալ կուտար այն իրերն
 ինծի: Արդ, հոս, այս պատկերն իր առաջին կարգերուն յարաբե-
 րական միջազնութեամբ ու հեռախոյս հորիզոնին արիաւէտու-
 թեամբ, իր լեռնայնութեան բոլոր խռովիչ հմայքով, իր նիւթերուն
 պարզութեամբն ու հողայնութեամբը տէր էր ինծի զմայլելի ըլլա-
 լու ամէն պայմանի. և ես անոր տակ կեցած կը նայէի, ընդեր-
 կար արամադին սեւեռեալ անոր անձիդ ամբողջին, զայն ներդաշ-
 նակօրէն բազաղրող իրերուն. և իւրաքանչիւրը կը վայելէի, իւրա-
 քանչիւրին անսպառ հրապոյրը յամբօրէն կը քամէի, իբր հոգեկան
 երանաւէտ անունդ մը, այն անժպիտ լրջութեամբն ու ահաւորա-
 պէս խոր գոհունակութեամբ՝ որով երախան կաթ կը ծծէ մօրը ըս-
 տինքէն: Հովիւին կը նայէի, որ ընկողմաներ էր և լուրջ ու խո-
 հուն կ'երեւար, մեծարեքձ ծառին որ երկինքին մէջ ուռճացեր էր,
 և միւս ծառերուն որ աւելի անդին էին, նուազ մատչելի, ճամ-
 բուն որ կը հեռանար անհետեւելի, գեղջկուհոյն, կքուն ու անո-
 րոջ՝ որ կ'երթար անշուշտ անճշդելի նպատակով, զետնին կը նա-
 յէի, հողին՝ որ իմ գիտցած հողերէս աւելի թուխ էր, ինծի համար
 անկօխ, և լեռներուն, հեռուն անօրացած ու երկնաւէտ այն
 լեռներուն որոց ստորոտները մօտաւոր զետնին հեռուի անորոշու-
 թեան ետին ծածկուեր էին, ուստի անոնցմէ ասդին զեռ ամբաւ
 անյայտ սեղեր կային: Յետոյ նորէն կը նայէի իւրաքանչիւր մասին.
 լեռնազգեստ երիտասարդին որ նստած էր ու կը խոկար, անոր
 թաղեայ գլխարկին հովանւոյն, անոր խարազնէ կամ մաշկէ վե-
 րարկուն ծալքերուն, ճերմակ կտաւէ շապկին՝ որուն բացուած-
 քէն թխորակ վիզը կ'երեւար, իր կապոյտ տարատին որ իրարու
 վրայ երկարած ուժեղ աղդերբուն շուրջը պրկուելով, շեղակի կ'ա-
 ւարտէր մէկ սրունքին վրայ. իր մերկ ու բիրտ ուլներուն, ու մա-
 նաւանդ իր կերպարանքին՝ որ թեթեւապէս հակած ու լուրջ էր ու
 երազուն. հովիւին, այսպէս, որ հոն նստեր էր իր սեփաւայրին
 (dom.) մէջ ըլլալու գոհունակ անտարբերութեամբ, իր շինական
 զգեստներուն ու կեանքին անկաշկանդ վայելմանը գերազանցու-
 թեամբ, բոլոր շրջակայքին, բոլոր այդ լեռնաբոյր երկրին ծանօթ
 ըլլալու նախանձելի առաւելութեամբ, հոյարեքձ ծառին, չէկ ու
 լերկ ու մկնեղ բունով՝ որ օդին մէջ լիալիր կը կանգնէր և աւելի
 հաւուրց էր և աւելի մնայուն, աւելի վաղնջուց երիտասարդու-
 թեամբ մը բարձրադալար ջովացած՝ հողին ու անձրպետին արծա-
 կութեան մէջ, և միւս թաւ ծառերուն՝ որ աւելի հեռու էին,

հետաքրքրական ու տենչալի խորհուրդով մը հոծուած, որովհետեւ անձանօթ տեղեր ունէին իրենց ներքեւ, իրենցմէ անդին, ճամբուն՝ որ կ'երկարէր, իր շիկութեան ու անորոշութեան սովորական ամայութեամբ, և որ հեռասոյդ կ'անհետանար, ով գիտէ ո՛ւր, որսլիսի՝ շինալայրի ու զմայլելի տեղուանք, ու գիւղացի կրնկան՝ որուն կերպարանքն անստոյգ էր իր գեղջերանդ հագուստներուն մէջ, և որուն անձն ու անհատութիւնն այսպէս կ'ընկուղուէին իր կեանքին ողորմուկ ու բարեբաստիկ պայմաններուն զօրեղատիպ նկարագրին մէջ. կամ լաւ եւս, (և մանկական ըմբռնմանս հաւատարմօրէն)՝ որուն անորոշ անձը խեղճօրէն ու երջանկապէս գեղջկական էր. և կ'երթար, իրեն միայն ծանօթ լուսուէտ կանաչադեղ նպատակի մը, հողին նաեւ, շիկամոյգ անրնակ հողին, հողի բոլոր ամուր ու տաքուկ չորութեամբը սիրելի, բոլորովին տարբեր անպիտան փոշիէն, մայրօրէն վստահելի՝ անժրպետին ահեղ անձայրածիր պարապին մէջ, և որմէ՝ էին անշուշտ հեռապանծ լեռներն ալ ուր այնքան փափկօրէն կրնար հողը կապոյտնալ, ամպօրէն եթերանալ՝ երկնասոյգ երկրագունտին հորիզոններուն մէջ. — և լեռներուն կը նայէի, կոհակածեւ եթերադեղ լեռներուն, որոնք ցամաքին ծովակերպ ամբարձումն էին անեղբութեան մէջ, բարձրայն ու բարձրախոհ, ցամաքին բոլոր քաղցրութեամբը, ծովուն բոլոր ակնածելութեամբը բաղձալի... Եւ յետոյ, վերստին կը նայէի, անյագ ու լո՛ւրջ իմ ուշադրութեամբս՝ միեւնոյն տեսարաններուն. հովիւին՝ որ ծառին տակ կը հանգչէր, շարունակ խոհուն, անվերջօրէն երջանիկ, իր շիկահողային խանձահար գէժքը մեղմիւ հակած, իր թոյլ ու բաց օձիքն ի վար անսքօղ արեւակէզ լանջքին, իր դնդերուտ ազդերուն, իր մէկ կողմն ի վար սահած վերարկււին թանձր ու լքուն ծալքերուն, իր բոլոր անձին՝ որ իր գոյութիւնէն ու հոն իւղանկարին մէջ ըլլալէն զո՛ր էր և կը վայելէր իր մարմնոյն ու իր գոյներուն պատշաճութիւնն այն տեսարաններուն, դալար կոճղերուն, հողին ու հօրիզոնին լերանց, որ անոնց մէջ իր անլրդով առանձնութեան բարիքէն զմայլած էր ու անդորր, և որ իր անհուն մենութեամբ տարօրէն կարեւորութիւն մը, տիրական բան մը կ'ունենար, գրեթէ դիւցազնական երեւոյթով մը սփածեալ կ'երեւէր, և դարձեալ ծառին, օդին մէջ թեւակարկառ, իր մանրատերեւ սաղարթին փափկութեան մէջ մշտառու գօրէն հոյամարմին, որ իր բունին կոթնած երիտասարդին բարեկամ ըլլալու մեծ հեղութիւնն ու միանգամայն տեսարանին իշխե-

լու խորխոր հաճոյքն ունէր, առանց հոն միւսնոյն կէտին վրայ արմատացեալ կայահման ցաւն երբեք ունենալու, ինքը որ անկաշկանդ էր ժամանակին մէջ, յետոյ միւս ծառերուն՝ որոց անթափանցելի ստուերն այնքան սխալի էր, որոց կանաչ հոծութիւնը կը վհատեցնէր ու կը տխրեցնէր զիս, ցորչափ այն պուրակին խորքն ու յանկոյսն անդիտելի էին ինծի, զեանին ալ, նորէն, սեւաթոյր կարագոյն հողին՝ քաղցրօրէն ու աննշմարելի կերպով ամենակալ, անսպառօրէն ամենածին, և աղօտակի բայց աներկբայօրէն խրաղարծուցիւ, և դարձեալ մենաքայլ կնիկին, կորուսազեղ տղամարդուն կողմերէն հեռացող իր հիւսնոյն նկնութեան՝ որ բաւ էր սակայն մենաւոր ուղին անամայացնելու, իր հեռացմանն ու ընդհուպ անհետելի ըլլալուն հրապոյրին, իր մօտալուս երանելի կորուստին ու թանկագին դոյզնութեան ներդաշնացմանը, ճամբուն որ իր կարմրահողային քաղձալի վայրենութեամբը կը հեռանար, ինծի անտարբեր, ու հոն կը թողուր զիս, ու շեղելով կը խուսափէր անծանօթ անհասանելի վայրերու մէջ զոր ինքը գիտէր, և որք իրենն էին, և վերջապէս դարձեալ լեռնաշղթային՝ որուն ու մօտաւոր հողին միջեւ խոր զեանխառ (dépress.) մը արեւոտ սիւնաները կ'զգայի. լեռներուն՝ որ կը կանգնէին անոնցմէ ալ անդին, պերճօրէն, անճառօրէն անմատոյց, իրենց հառաչելի անմատչելութեան բոլոր վսեմութեամբը... — Է՛հ ուրեմն. այդ երազները զիտող տղուն համար գութ ու յարգանք կ'զգտմ հիմա. ո՛հ, աղե՛կը որ կը նայէր այդ ամէնուն, ինչպէ՛ս սիրելի ու ցանկալի է ինծի, իր կնճաղի ապառնոյն. և այն անշուկ ու անտրտունջ հիացումն հիմա աչքս կ'արցունքոտէ... :

Եւ սրբան բոլոր նկարը համապատասխան էր այն գաղափարին՝ զոր այն ատեն ունէի իւղաներկին նկատմամբ։ Տղայութեանս մէջ տեսած իւղանկարներս ամէնքն ալ աւելի կամ նուազ կը կրէին վերձինի այն հարուածներն որ կը թողուն ներքին այնպէս ինչպէս որ դարձեալ է պատտաւին, կոշտ ու կարկառուն, երբ մանաւանդ այդ կերպով ներկայացուած իրերն ալ՝ հող, քարեր, թաւուտներ, ամպեր՝ խորտուբորտ ու ցայտուն են արդէն։ Ինծի կը թուէր թէ իւղաներկին յատուկ այս հանգամանքն անոր մէկ պայմանն ու մէկ զեղեցկութիւնն էր զոր իմ ջրաներկերս ու գունաւոր մատիւններս չէին կրնար հայթայթել։ Եւ յետոյ, նոյնպէս, բոլոր իւղանկարները զոր տեսած էի՝ ունէին մանաւաղ մութ ու զօրեղ գոյներով ներկեր

որոց մէջ կը տիրէին ձիթենույ տերեւի զոյն կանաչ կաւր, Սիէնի կաւերը, շէկ ու կարմիր օքրերը, սիպէն, կպրագոյնը և մնայլ կապոյտներ: Բոլոր սառնք ալ իւղանկարներու անհրաժեշտ ու ներյատուկ թուած էին ինծի, և իմ գունաւոր մատիւներուս ու ջրաներկիս անգայտ երանգներէն չէի կրնար սպասել՝ այն ազդեցութիւնը (eff.) զոր կ'ընէր իւղանկար մ'իւր վայրենագոր գոյներով: Եւ զարձակ, ազայտ թեանս ծանօթ իւղաներկ պատկերները վայրանկարներ էին. կարմրահոգոտ ափունքներ կային անոնց մէջ, մեռուտներ, աններկ ու տխրատեսիլ տեղուանք, խրճիթներ, մեծագոր կոճղերով խորին թաւուտներ կային, հազուադէպ այրեցողէմ մարդիկ, մօրուս կամ սարսափեալ գետիններ, քստմնած խարձեր, կնիւնուտներ, հեռախաղաղ կատարներ կային, թաղծալուսին գիշերներ. — բոլոր ինչ որ կար ինծի գեռ շատ մասնակի ծանօթ Բնութեան մէջ խուպան ու վայրենական. ինչ մենաւեր ու խորհրդամած առանձնութիւններ որ կային անտարակոյս Բնութեան մէջ. քարերուն, բոյսերուն, ծովերուն մուգտ ու խաժվառ ու լաժուարդ աշխարհին մէջ, զոր ըմբռնելով, զոր կարծես գուշակելով ու յղանալով կը խռովէի: Եւ կ'ենթադրէի թէ այսպիսի տեսիլներու արտայայտութիւնն իւղաներկին միայն կը պատկանէր, և ո՛չ իմ սղու ներկերուս: Արդ, այս նկարը կը գոհացնէր բոլոր այդ պայմանները՝ զորս ընծայեր էի իւղաներկին, քանի որ ունէր վրձինի նոյն գիտումնաւոր հարուածներն ու ներկերու նոյն խանձաթոյր ու փտային երանգներն՝ որ իւղաներկին կուտային իր բոլոր տաք կորովն ու քնականութիւնը, և քանի որ կը ներկայացնէր նոյն ներկերուն յատուկ տեսարան մը, այսինքն վայրանկար մ'էր: Չեմ ըսեր նոյն իրերուն յատուկ ներկեր, այլ կ'ըսեմ նոյն ներկերուն յատուկ իրեր. վասն զի կը թուէր թէ իւղաներկն էր որ այն տեսիլները կ'ստեղծէր. թէ նկարելի իրականութիւնը կախեալ էր ներկերէն, որք սակայն լիակատար էին ու ամենարաւ, թէ նրկարչին երեւակայութիւնն էր որ կ'ստեղծէր աշխարհը՝ զոր ես այն տաք ու մոյգ գոյներով չէի տեսեր գեռ, և զոր ես ալ կ'երեւակայէի լոկ տակաւին, հետեւարար կարծես կ'ունենայի ազօտ գիտակցութիւն մը որ կը բաւէր զիս յուզելու, և զոր կարելի է այսպէս ճշդել, թէ նկարելը կրնար բոտ կամս ստեղծագործել հողի ու երկինքի չես գիտեր ինչ խռովիչ կացութիւններ. թէ աստուածային կարողութիւն մը կար նկարչին քով որ Բնութիւնը կը կերտէր այսպէս կտաւին վրայ, կտաւին անհուն տարածութեանց վրայ. թէ հանճարը, ինչպէս Աստուած, բարձր էր Բնութենէն որ հանճարին

մէջ էր, ինչպէս Աստուծոյ. թէ իւզանկարն ու Բնութիւնը նոյն էին... Եւ իրօք, նկարներու պատասխին ու իւզաներկին ա՛յն հոտը զոր անասելի բաղձանքով մը կը շնչէի այն տոններն արդէն, նո՛յն է կարծես ախու՛նքներու վրայ փտող վարեխներու (varech) հոտին, ծառոց կեղեւին, խալանջներուն, քարաքոտտ ապառաժներուն հոտին, լեռնային դաղձերուն ու ծոթրիններուն, արեղախոտներուն ու չապտանիներուն հոտին, նո՛յն՝ Բնութեան միւռնային անպատում հոտին հետ: Եւ մարդուն հանձարն ու Աստուած ալ նոյն էին. ո՛հ, այն խաղաղութիւնը զոր զմայլումս կուտար նկարներուն անշարժ Բնութեան՝ կը թուէր միանգամայն նկարչին կարողութեան երջանկութիւնն ու միանգամայն Աստուծոյ ամենազօրութեան փառքն ըլլալ: Ո՛րքան կրօնական է հիացումը... Եւ ո՛չ ապաքէն այն տոններն եւ շաղկէ կը հագնէի Եկեղեցին, եւ մամբու բոցերուն երուրտին խունկին հետ անբացատրելի բաներու մէջ կը վերանար հոն երեւակայութիւնս: Եւ հիացումն ինքնին ո՛րքան բարոյական է, եւ ինչպէ՛ս անմեղութեան կը վերաբերի: Կրնա՞մ միթէ որոշել թէ իւզանկարին մէջ ինչի՛ կը բաղձայի. վասն զի հիացումն ուրիշ բան չէ այլ բաղձանքին առաջին անկամաւոր յոյզը, նկարուած հովիւն ըլլալ կ'ուզէի թէ զայն յղացած նկարիչը, կամ ճշմարիտ Բնութեան՝ կը տեսնայի թէ զայն արարչազործող Աստուծոյ. ինչպէս վերլուծել մանուկի մը զմայլումը, Կրօնքը: Միւս կողմէ, քանի որ հիանալը կը վերաբերի տղոց անմեղութեան, եւ «Այգպիսեացն է արքայութիւն երկնից», անոնց է նաեւ Գեղարուեստը. քանզի ինչ է իրօք Գեղարուեստին գործը, եթէ ոչ բաղձանքներ արտայայտել ու արտադրել, երկին մէջ թէ դիտողին՝ բաղձալին ճշմարտացնել. (մինչդեռ Գիտութեան գործն է ճշմարտութեան բաղձալ, ճշմարիտ բաղձալի ընել), — Եւ Կրօնքն ալ իր յղացումներով Գեղարուեստ մ'է (ու բարոյականութիւն ալ՝ Գիտութիւն մը): Եւ ես իմ մօմս վառած ու շաղկիկ հագած, զմայլմամբ, կը նայէի իւզանկարին. եւ հէք ծոծրակս անշուշտ կը յոգնէր քիչ մը, վերեւի պատկերին անխլիւս յառած դիրքէն, մինչդեռ երեւակայութեանս կարօտալից տեսիլներուն մէջ, իւզաներկ—Բնութեան մ'ու աստուածային նկարչի մը բաղձախոտաւոր յղացմանն ու երազին մէջ բնասնօրէն ու էովին սուգուած էի ես... — Անկարելի՛ է զայն ըլլալ նորէն, պարզուկ երազուն տղեկը, եւ անոր անուրջին լրջութիւնն ունենալ տակաւին... Կարելի ըլլա՞ր գէթ տեսնել զայն հոն, ու անոր փարթիլ անգամ մը, պաղնել լուռ չրժուռները, աչքերը, եւ այս ախու՛նէն չզարմա-

նալը վայելել, վասն զի ան չէր գարմանար, հրեշտակի պէս ծանօթ
ու ընտանի որ էր անդրազոյն բաներու...

Բայց տարիներ անցան. որ մը նոյն իւզանկարը տեսայ նոյն
տունը... շատ գէշ անակնկալ մեղաւ ատիկա. այս պատկերն էր
որուն առջեւ խորին կարօտի պահեր անցուցեր էի, որուն այնքան
ուշադրութիւն էի նուիրեր ու դեռափթիթ երեւակայութիւնս ի
սպաս դրեր էի. այս թերարուեստ անյաջող պարկե՛րն է եղեր ան...
Ծ՛հ, ի՛նչ կեղծ, անհեղեղ արտայայտում. ոչ մէկ դժագրութիւն ու
ոչ մէկ գոյն ճիշդ էր. հովիւին շապիկը մամլաթէ էր աւելի քան
կակուղ կտաւէ. տաքատը որ գելակի գրկեր էր ազդրերը՝ թաց կը
թուէր. երկարած անդամներն անհամեմատ էին իրանին հետ. ու
զէ՛մքը, Ծ՛հ, սիրելի այն զէ՛մքը ցտաղին կերպով անիրական էր.
Երեւանական սրբանկարներու կերպարանքին, աւա՛ղ, բոլոր սխալն
ու մեղքութիւնն ունէր: Ծառն իր շէկ ու գրեթէ ողորկ բունով ու
մանրիկ տերեւներով՝ ոչ մէկ կերպիւ ճշմարիտ էր. սուսբով ներկը-
ւած բուն մ՛տնէր, կարծես թիթեղէ, և ո՛չ բնաւ կը հասկցուէր
թէ ի՛նչ ծառ էր այն. — որքան յաւակնութիւն և ի՛նչ ամօթ. այդ
J. Davoudը զիս խաբեր էր: Անշուշտ ուրիշ շատ իրերու նկատմամբ
աղ յուսախարութիւններ կրեց այն տղան, որչափ որ մեծցաւ. բայց
ստէպ աստիճանական հմայաթափումներ եղան անոնք, և յանդգայս
ուժացաւ երբեմնի թերափնեթէն, թէեւ շատ աւելի են այն բաներն
որոց վրայ ի տղայ տիոց հիացաւ և ցարդ չի կրնայր ուրիշ կերպ
ընել. բայց ո՛չ ապաքէն հիասթափումը հիացողներուն բաժինն է,
և անմեղութիւնն է առաջին պատրեալը նենգածէտ աշխարհքին մէջ:
— Այո ու՛նմն, խարուեր էի. կ'ըսէի թէ ծառերը ճիշդ չէին, սիգա-
պանծ յաւակնոտ ձախլիկութիւններ, ինչպէս միւս ամէն բաներն
ալ., թէ գետինը ո՛չ տաք էր, ո՛չ փխրական, ո՛չ խորտուքորտ, այլ
զիւրաւ անհարթ էր առ առաւելն՝ ճամբան ո՛չ մէկ պատրանք կուտար.
դեղջկուհին գոյներու կոյտ մ'էր առանց բանաւոր շրջադժման մ'իսկ.
հեռաւոր լեռները, վաղեմի սրբազան լեռները չափազանց պայմա-
նադրական էին ու ծայրայեղօրէն կանոնաւոր, և ո՛չ մէկ անօրու-
թիւն ու կազայնութիւն ունէին: Ամբողջ պատկերը ներկուած
մ'էր, պարզամտօրէն վրձնուած բան մը...

Սակայն ես ի՛նչ կ'ընեմ... ոչ, ոչ. մօտերս զայն զացի տեսայ
նորէն, ի՛նչ ի՛նչ մանրամասնութիւններ վերադանելու, յիշողութեան
քանի մը պղտորութիւններ յստակելու համար. և այս անգամ նուա՛ղ

տգեղ երեւցաւ, ու սաւելի արտում... Ահ, իմ մանկութեանս մէջ
 ինձմէ սիրուած ըլլալու բոլոր նուիրականութեամբը, համեմատաբար
 աւելի ներողամիտ տարիքիս ու ժպտագին թոյլատու մտածողու-
 թեանս առջեւ ամօթղածօրէն վերահաստատուեցաւ իր հին արժէքը-
 այն տղան ըլլալու բուն նախասիրութիւնս՝ համեստ իւղանկարն
 անմեղադիր դորովով մը դիտել տուաւ ինծի: Եւ նկարիչն ալ, J.
 Davoudը, նոր ակնածանքով մը սիրեցի. — ով որ ես, ներէ, նե-
 րէ... Ես այն նկարին իմ անմեղութեանս սքանչեղումը խնկօրէն
 վերբնծայեի էի, ինչպէս ըրած պիտի ըլլայի գեղջկական խորանի
 մը. և ի՞նչ կ'արժէ խորանին արուեստը, քաղաքատմամբ Տեսլակա-
 նին՝ որու խորհրդանշանն է, համեստ՝ ո՛րքան ալ հրաշարուեստ
 ըլլայ, և քաղաքատմամբ անոր յառող հոգւոյն սրովրէական մաքրու-
 թեան: Ի սէ՛ր այն Տեսլականին, և զայն յանգէտս պաշտող Տղո՛ւն
 սիրոյն, պիտի ժպտիմ միշտ այն հէք իւղանկարին...:

Արդեօք, կ'ըսեմ, Աղւոր — Հալան կուտա՞յ զայն ինծի որ սեն-
 եակս կախեմ...:

11 Փետրւար 1906

ՍԿԻՒՏԱՐ

S. Zouhail

ԲՈՒՍԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

Գիտենք թէ միակ ծառը որ քաջարար կը դիմանայ ցուրտին՝ «Չինական լեմոնենին»ն է։ Զեռօէն 25 աստիճան վար ցուրտի կրնայ դիմադրել, առանց մեռաւելու։ Չինական լեմոնենին կարծարերձ և փշուա թուփ մըն է։ զարնան ճերմակ աղւոր ծաղիկներ կը բանայ՝ որոնք ծնունդ կուտան պղտիկ նարինջներու, մանտարինի խոշորութեամբ։ Այս պտուղին հոտը բուսկինի ոգիի (թիրէմէնթի րուհը) բոյրը կը յիշեցունէ։ Բայց երբ չաքարով եփուի, կրնայ ընտիր ճաշակուիլ։

ԲԺՒՇԿԻ ԽՕՍՔԵՐ

Արեւակցական — այսինքն ազգականի հետ — ամուսնութիւն կնքողները՝ թուլամորթ, ջղային և տկարակազմ սերունդի մը ծընունդ կուտան և ժամանակէ մը ետք անսերունդ կը վերջանան։ Սակայն և այնպէս երկու եղբայր երկու քոյր կրնան առնել, սա նամայր մը իր սանը զաւկին կրնայ առնել, և հոգեզաւակ մը՝ հոգեհօր զաւկին հետ ամուսնանալ։ Պէտք է զանազանել Առողջապահութիւնը բնկերային օրէնքներէն, վերեւ յիշուած ամուսնութիւններուն մէջ իրական արեւակցութիւն չիկայ առաջուց։

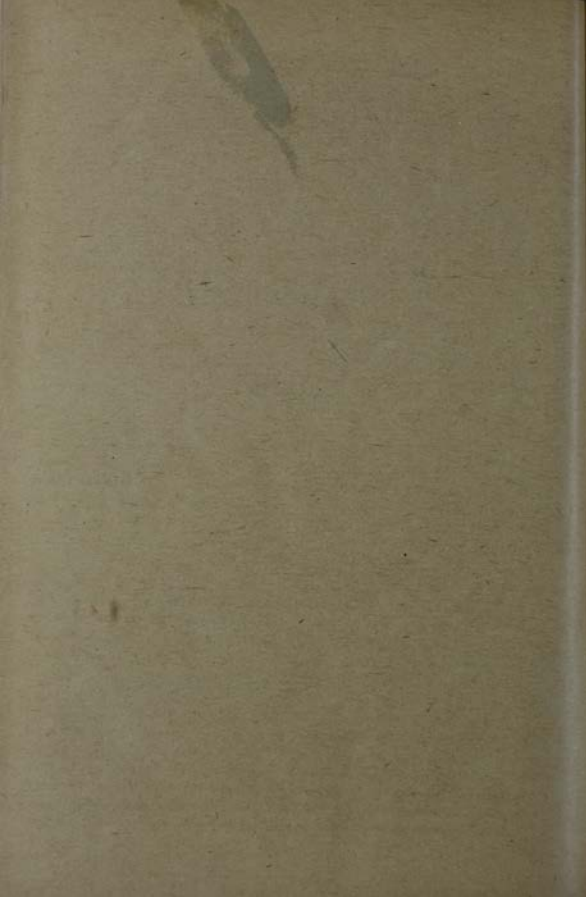
ՆՈՐԷՆ ԲՈՒՍԱԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Բուսակերական զրութիւնը, — չսա ճոխ և չստ սննդարար, — իրեն հիմ չունի մի միայն բոյսերով սննդաւորութիւնը, ինչպէս անմտարար կը կարծուի։ Բուսակերութիւն (végétarisme) բառին ստուգաբանութիւնն է vegetare որ Լատի մէջ կը նշանակէ աճիլ, մեծնալ։ Այս սկզբունքին կը յարին կամովին, առանց բժշկական պատուէրի և հպատակութեան, իմաստասիրական բանավարութեամբ մը, ինչպէս եղան Լէօնար տը Վինճի, Նեւտոն, Միք. Անճէլօ, — որ, աւելի ուշ՝ միայն հացով ու գինիով ապրեցաւ, — Վակնէր, Թօլսթոյ, Էլիզէ Ռեքլիս և այնքան ուրիշներ որոնք ստուգիւ չեղան տկարացած ուղեղներ։ Այսօր, բազմաթիւ կիներ ընդունած են այս զրութիւնը, ի սէր իրենց գեղեցկութեան։ Վասն զի Բուսակերութիւնը՝ մօրթին, մաղին, ակունկերուն, մկաններուն մշտնջենի եւ րիտասարդութիւնն ու անեղծութիւնն է, մինչ Մսամոլութիւնը կ'եղծանէ, կը թօշնեցունէ, հմայաթափ կ'ընէ մարմինին շնորհներն ամբողջ։

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

Գրական պիտոյք, մասիս ու մելան,
Կաղամար, գրիչ, ամէ՛նք կ'ըլլան
Մեր խանութին մէջ,—քուղթի, գիրի հա՛նք,—
Եւ ածա՛ն ծախենք մենք՝ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ . . . :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ = 30 ՕՐ = ԹԸՇՐԻՆԻ ՍԱՆԻ

Նոյեմբեր անունը կուգայ էս. *novem* բառէն որ կը նշանակէ «ինը» : Այս ամիսն Ծրօն էր Հռովմէական աստուծոյն, վասն զի ասեղալուսը առաջ Մարտին կը հաշուուէր :

Տարւոյն խանքմէկերորդ ամիսն է Նոյեմբերը՝ մեր գործածած Յուլեան աստուծոյ հաշուով, մինչ եւրոպացիներուն գործածած Գրիգորեան աստուծոյ հաշուով՝ Նոյեմբերը 13 օր կանուխ կ'սկսի մերինէն :

Բանջարեղէնները կ'սկսին քիչնալ, Գետինները եղիամոտ, օդերը մառախլապատ եւ ցուրտ կ'ըլլան : Բաց ի մշակադաշտներէն, բոլոր ծառերը իրենց տերեւներէն կը մերկանան, եւ խոտաշուէլ քամին Չմեռնամուտքը կ'երգէ անջրպետին մէջ : Յորենք այս ամսուն կատուած է այլ, եւ մօտալուս ձմեռուան համար հարկ կ'ըլլայ ամբարեղ փայտ, ամուխ եւ անունդի պաշար :

Նոյեմբերի խորհրդանիշ պատկերն է Աշտը---ը (*Sagittaire*)՝ որ զողիակոսի Ծրօ կենդանակերպն է, եւ զոր կը ներկայացունեն վերնամասը մարդ եւ ստորնամասը ձի՝ հեշի մը կերպարանքով, ծախ մեղրը կուտծին եւ աջը՝ նետ մը քաշելու խիզախ զիրքին մէջ, որ Ռատրգումիւնը կը ցուցունէ. — վերջին զրօսանքը եղանակին :

Մեր նախնիք ՏԲԷ կոչած են Նոյեմբեր ամիսը, որ է Աշուն եղանակին երեակ ամիսներէն վերջինը : Զկնորսութիւնը կ'ոգնուրի, անձրեւները հեղեղանման կը տեղան եւ կապարագոյն երկինքը ծիւնի փաթիլներ կը Թօթափէ երբեմնակի : Բանաստեղծութիւնն այլ իր լեզուն ունի՝ որակելու համար քնութեան այս եռամսեայ շրջանը. «Աշունն է իսկ հասունութեան, ընդերեկ կենաց» : — 1870 կական Թուականին սկիզբները Թէեւ փորձ մը եղաւ Նոյեմբեր օտար անունը փոխանակելու Միտնոս անունով, — իբր համառօտութիւն «միզապատ ամիս»ի, — բայց ընդունելու թիւն չի գտաւ :

Եջ. — Ս. Յովսէփի Ոսկերիքանիս

Ուր. — Պատր.

Պէտք է որ ձիուն ճիտը (garrot) բարձր ու հաստ ըլլայ: Կռնակը և կուշտերը՝ կարճ ու լայն: Գաւակը՝ երկայնաձև: Կուրծքը՝ խոր, քաջարուոր կողերով, և արմուկ (coude)ին ետեւօքը՝ առանց ներս գացած մասի: Ուսը՝ կարելի եղածին չափ շեղ: Զիտը՝ լայնկէկ: Սըրունքները (canon)՝ խիստ կարճ, ազէկ ցցուած և զօրեղ ձգտաններով (tendon): Ծունկերը և կարթերը (jarrot)՝ լայն, որոնց կողմնակի երեսներուն վրայ կարծր կամ կակուղ կռնակներ ըլլալու չեն: Կոճերը (թօխուգ, boulet)՝ խոշոր և որոշ: Սմբակները (sabot)՝ բարեձև, և կաղմուած՝ ողորկ սև մակերեսով և եղջերային տակուն նիւթով (corne): Լայնարաց ուռնգերը, գլխառաջքին (chanfrein) լայնութիւնն ու շիտակութիւնը, նաեւ ստորին կզակին ճիւղերուն բացութիւնը յատկութիւններ են որ կը փնտռուին ձիուն վրայ: Եթէ ձին ճակտէն դիտուի, մի'եւնոյն կողմին առջևի ու ետևի անդամները նոյն հաւասար ուղղութեան վրայ պարտին ըլլալ, այսինքն մին միւսը ծածկէ. այնպէս որ կարթին ծայրէն կամ ծունկին մէջտեղէն վերուստ ի վար քաշուած ուղիղ գիծ մը երկու հաւասար մասի բաժնէ անդամին ստորին մասը: Դարձեալ, եթէ ձին կողմնակի դիտուի, ձգիին արտաքին երեսին մէջտեղէն վերէն վար ձգուած ուղիղ գիծ մը պէտք է որ 2 հաւասար մասի բաժնէ ծունկը, սրունքն ու կոճը: Նոյնպէս ետևի ոտքին վրայ, վերի մաստ մասին առջևի ծայրէն (գալջա պաշը) իջած ուղղաձիգ մը պէտք է որ ուսքէն քիչ մը առաջ իյնայ:

Աւելցունենք որ կենդանին աղնուացեղ (սոյ աթ) ըլլալու է: Աղնուութիւնը կը յայտնուի՝ նայուածքին վառվառն ըլլալէն և ականջներուն շարժականութենէն (որոնք կը վկային թէ կենդանին ուշադիր է իր շուրջ յառաջ եկած ամէն աղմուկի), և այն դիմադրութենէն՝ զոր կ'ընէ, երբ պոչը վեր տանելու ուղևս:

ՄԱՐԴԿՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐԸ

(Ամենայն Սրբոց Տօնին Առիթով)

Տֆր. Ռու. Կեղծմաշկին չիճուկը դանողը, որով մի-
լիոնաւոր տղոց կեանքը ստոյգ մահէ մը փրկեց:

Բասթօն. Հոշակաւոր կատաղարոյժը:

Սէն Վէնսան քլ Բօլ. Աշխարհի մէջ է՛ն առաջ ինք
արթնցուցած ըլլալուն համար բարեղործութեան և զը-
թութեան զգացումը իր «ընկեցիկ տղոց» ապաստանա-
րանովը:

Բարմանքիէ. Առողջ և աժան ուտելիք մը հայթայ-
թած ըլլալուն՝ ազքատ դասակարգին, գեանախնձորի
մշակութիւնը Ամերիկայէն բերելով:

ձէննըր. Իր պատուաստի գիւտին համար, որ արդի
բժշկութեան մեծագոյն գիւտերուն չուկէան եղած է:

Կիւրքենպէրկ. Հոշակաւոր գերմանացին՝ որ 1440ին
Մայանսի մէջ ըրաւ Տպագրութեան գիւտը ու նպաս-
տեց ժողովուրդներու կրթութեանն ու երջանկութեանը:

Էշխարն, Ամօքօն, Շաբ, Անբէռ. Հեռաձայնը, հե-
ռագիրը, հեռաւորութեան ջնջումը ասոնց կը պարտինք:

Աֆոււմ. Գերմ. գիտունը որ ամէնէն առաջ կազը
լուսաւորութեան գործածեց:

Տրնի Բաբէն, Սքեֆէնսըն, Յրէսէրիֆ Սօվաժ. Շողին,
լոքոմոթիվը և պտուտակը հնարողները:

Տը լ'Էբէ Աբբան, որ խուլ-համբերու նախախնա-
մութիւնը եղած է իր հաստատած նշաններու լիզուովը:

Վալանքէն Հաիւլ. Կոյրերուն համար յղացաւ ցըց-
ուած տառերը:

Մայեօ, որ Զերմին յաղթեց՝ սիւլֆատ տը քլինինի
գործածութիւնը գտնելով:

Լիսթէռ. Ապանեխական դարմանումի հնարիչը և
վհուկը Վիրարութեան: (Եւ այլովքն հանդերձ):

Շֆր. — Ամենայն սրբոց հոգ և նորոց,
յայտելի և անյայտելի:

Յիւր. — Ը. զիշի Բոսի. Թ. Կիւրքենպէ 7
շարժողը, Հոշակաւոր:

Տ Ի Տ Ղ Ո Ս Ն Ե Ր

ԿՂԵՐԱԿԱՆ ՇՆՈՐՀԱԿԱՐԴՈՒԹԵԱՆ

Բշ. — Ս. Ստեփանոսի Հոգևոյ Զարգաց-
արին, և Փառանայից, և Սուրբուհայոց և ժո-
ղովորդոց որք լինի ձեռն կատարեցան.

Ա. Կարողիկոսական. — Վեհաշնորհ Կաթողիկոս,
Տէր Հայրապետ, Աստուածընտիր Հովուապետ, Առաքե-
լաշնորհ Սրբազնապետ, Ն. Ս. Օծութիւն, Վեհ Սրբազ-
նապետութիւն, (Sainteté): [Սոյ և Աղթամարոյ համար՝
«Երանաշնորհ կամ Շնորհազարդ Կաթողիկոս»]:

Բ. Պատրիարքական. — Ամենապատիւ կամ Բարձ-
րաշնորհ Ս. Պատրիարք Հայր. Բարձր Սրբազնութիւն,
Ն. Ամենապատուութիւն, (Béatitude):

Գ. Արքեպիսկոպոսական. — Պերճաշնորհ Արքեպիս-
կոպոս, Սրբազան Տէր կամ Արհաշնորհ Սրբազան. Ար-
հի Սրբազնութիւն (Éminence):

Դ. Եպիսկոպոսական. — Գերաշնորհ Եպիսկոպոս,
Հայր Սրբազան, Ն. Սրբազնութիւն (Grandeur):

Ե. Վարդապետական. — Գերապատիւ կամ Հոգե-
շնորհ Վարդապետ, Հայր Սուրբ, Ն. Սրբութիւն կամ
Ն. Գերապատուութիւն, (Révérendissime):

Զ. Քանանայական. — Հայրաշնորհ Քանանայ, Տի-
րաշնորհ Հայր, Արժանապատիւ, Տէր Հայր. Ն. Հայրու-
թիւն կամ Արժանապատուութիւն (Révérend):

Է. Սարկաւազական. — Բարեզարդ Սարկաւազ,
Տիրացու Եղբայր. Եղբայրութիւն. (Frère):

[Քարոզիչներու տրուած անականն է «Բարեխրատ»,
և Անաջնորդներու տրուած անականն է «Բարեշնորհ»]:

Գշ. — Ս. Արխիեպիսկոպոսական, և
Եպիսկոպոսական Գանձապետ, Անճաղայ տաթի-
ւապին և Պատանդ վկային.

ԽՆԴԱԿՑԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿ

ԳՐԶԻ ԵՂԲՈՐ ՄԸ ԱՄՈՒՄՆՈՒԹԵԱՆՆԵ ԱՌԻԹՈՎ

Ազնիւ Թէոդիկ,

Պիտի սպասէի որ մեղրալուսինը անցնէր և այնպէս գրէի: Այդ ամսուն գրուածները չեն կարդացուիր, մէկ կողմ կը նետուին: Երկու իրար սիրողներու ինչ բան, իրենց միութեան առիթով, Գինովցած երկու ճոռուղու մեկը՝ իրենց միութիւնը խոզելու է. այն բուրաստանին մէջ ուրիշ ձայներ մը դեր չունին:

Բայց մեղրալուսիններ կան որ ամբողջ չեն հաշուրէիր, կեանքեր կը տեսնեն: Ծշմարիտ սէրերուն կը պատկանին այդ տեսակները. հետեւաբար ձեզի երկու տող ուղղելու համար կեանք մը ամբողջ սպասելու էի:

... Խորանին առջեւ կեցած առեւնիդ, շիտակ ըսէք, մտքով չի խնդացի՞ք ձեզի սիրել քարոզող ամուրիին վրայ: Զեռքերնիդ սեղմող ամուրի ընկերներնուդ քիթին չը ծիծաղեցա՞ք քիչ մը: Զեզի ուղղուած երջանկութեան մաղթանքները կրցա՞ն բան մը աւելցունել ձեր գիտակից երանութեան վրայ. կամ գէթ, մտքերնիդ բան մը մնաց այդ ամէնէն: Ես այնպէս ըրի. չին սէրեր, սրտի բաղձանքներ մնում էին արդէն: Այն օրը թողած էի ամէնը ու խանդոտ սլացքներուս ընկեր կ'առնէի մէկը՝ որուն սիրտը իմ ժպիտներուս ու դառնութիւններուս հաւատարիմ բոյնը պիտի ըլլար յաւիտեան: Ստորագծած բառս ետ չեմ առնիր, որովհետեւ «յաւիտեան»ը զգացած եմ ու կ'զգամ, ամէն անգամ որ կը մտածեմ միւս եսիս, կեանքի ընկերուհիս, որուն օրերը իմիններուս խառնուած, անդրէյրմի երանութիւններով կ'արփառէտեն կեանքս, այս աշխարհէն սկսելով:

Ես մանչուկ մը ունիմ. հատ մըն ալ ձեզի կը մաղթեմ: Անիկա պէտք մըն է. անիկա շարունակութիւնն է, յաւերժացումն է սիրոյ երազին: Օր կուգայ որ երկու սիրողներն ալ, լուս, աչքերնին վար կ'առնեն, ընկճուած, մտածկոտ ու տխուր: Այդպիսի վայրկեաններու համար է որ երբորդ անմեղի մը ճիշդ պէտք է՝ նայուածքները իր վրայ կապելու, և իրմէ առդին՝ դառնօք սիրուած յաւիտեանին ուղղելու համար:

Իզմիր, 8 Նոյ. 1902

Զեքոյ սիրով
Ռ. ՈՐԲԵՐԵԱՆ

Գ. — Պատեր:

Ե. — Ա. հայրտեղացնեմ Մեղրալուսինի, Ա. զեռքերնիդ, և Գրգիթի խոստովանողին. և հետագայ Մարկիանոսի և Արթուրի:

ՀՐԵՇՏԱԿՆԵՐԸ

(10 Նոյեմբեր, Օրուան Տօնախմբութեանն Առիթով)

Ուր. — Պատիւ :

Հրեշտակները Աստուծոյ պատգամաւորները ճանաչուած են, և են բոլորովին անխիւժ ու իմացական էութիւններ՝ որոնք աստուածային ստեղծագործութեան մէջ առաջին տեղը կը գրաւեն։ Հայ լեզուն և գրագիտութիւնը հետեւեալ հոմանիշներն ունին իրենց համար. Զուարթուն, հրաբուն, հրանիւթ, հրաքերան, հրեղէն զօրք, դասք հրեղինաց, վերնաստեղք, պատգամարեք երկնից, երկնային առաքեալ, միջնորդ երկնից, ամբիժ ոգի, լուսեղէն էակ, վերնազաւառի թեւաւոր բնակիչ, երկնակնեցադ, երկնակրօն ոգի, երկնային զօրք, ևլն.։

Իրենց կատարած պաշտօնին համեմատ՝ մասնաւոր անուններ տրուած է իրենց. ինչպէս, պահապան, հոգէառ կամ մահուան հրեշտակ, աղօթքի հրեշտակ։ Ըստ բարեպաշտական կարծեաց, անոնք զէպի Աստուծոյ զահր կը տանին արդարներու աղօթքը և անոնց խունկերուն բուրումը։ Կան նաեւ չար հրեշտակներ, որոնք դասալիք եղած՝ երկինքէն վտարուեցան։

Հրեշտակները կը ներկայացունեն մարդկային գիմազիմերով, վասն զի մարդը միակ էակն է որ իր մէջ կը միացունէ հոգին ու նիւթը։ Իրենց կուտան սպիտակ թեւեր, իբր խորհրդանիշ պաշտպանութեան, նաեւ ցուցունելու համար այն արագութիւնը՝ որով կը սուրան, Աստուծոյ հրահանգները կատարելու համար։ Պատմութեան լուսեղէն, ճերմակ ու թեթեւ է, և գրէթէ միշտ պարուրուած՝ ամպային ծուէնով մը։ Հրեշտակագետներէն Գարրիէլն է որ ձեռքը չուշան մը բռնած, աւետեց Ս. Կոյս Մարիամին՝ հրաշալի մարդեղութիւնը Բանին։ Ռափայէլը՝ որ Աստուածաշունչի բարեպաշտ հրեան բուժեց իր կուրութենէն։ Միքայէլը՝ որ անսաստ հրեշտակներու պարագլուխը զգետնեց։ Կան նաեւ Քերովբէ, Սերովբէ ևլն.։

Փոխաբերաբար նրեշտակ բառը կը գործածուի, առաքինի, անմեղ, հեզ անձերու, քաղցրաձայններու, զեղազէմներու. իսկ սիրոյ մէջ հիացումի կոչական մըն է։

(ԲԱՌԳԻՐԹԷՍ)

Նր. — Ս. հրեշտակագետաց Գարրիէլ և Միքայէլ ին ամենայն եւրոպայի զօրաց,

ԱՆՈՒՍ ՏԷՐՏԷՐԸ

(ԱՆՄԵՂ, ԿԱՏԱԿ)

Պիլ. — Բ. գլխի՜ Խաչի, է՛. կիւրակէ 7
շարժուց, է՛. Է՛. Է՛. Է՛.

Բշ. — Ա. Մեկտոսի Անտիոքայ հրաշքին,
Միտոսայ եղիպոսոյն, և միւս Մեկտո-
սի եղիպոսին, Բուրայ քնոյին հայն՝

Ուսումով ի բնէ՛ տնանկը, խիղճով՝ ետքէ՛ն սնանկը :
Սին է դանկը, և հին՝ դրպանքը :
Բարոյականի իր «խարթան» . — Հողի. սիրոյ նա-
հանգը : Սիրտ. մեղքին սահանքը :

Գիտէ թէ քանի՞ արշն է սքեմին էրկանքը, ու
քանի՞ սանթիմ. . . իրիսկինին լանքը :

Ջատկի Մնունդի միտքը կ'իյնայ «Պարտքերնիս տան-
ք»ը, և կ'լոր մէճիտը կը խորհի՛ . . . նշխարքով կնքած
ատեն պատանքը :

Կա՛յ աւելի անուշ ձայն մը՝ քան դրամին արձա-
գանգը, ու «քէմէրը կապիլ»էն վերջն է որ կը սիրէ
անցունել արձակ կեանքը :

Ինէ քենէ աղէկ կը ճանչնայ ուտելիքին հագնելի-
քին թանկը. աժան կը գնէ սպրանքը. խոկ եթէ խար-
ուի՛ չի խնայեր խօսքերուն ճանկը :

Օրուան մէջ 2 մնուել : Ժամկոյին՝ — «Բաշէ՛ ծօ չան-
կը» . ու մնունդին կիօրէ կը կռւէ երգածին վանկը :

Վրան փնտռէ՛ սուտերուն հանքը, սըւոր՝ թափած
լուտանքը, նըւոր՝ ջարդած դովանքը. և ջիղերուն կը
դալի՛ թէ որ աղքատ մը բնակի տանը քովտանքը :

Լաւ սերտած է էրիկ-կնկան վէճերու հանդաման-
քը, — չըսի՛ խորամանկը : Երբ տեսնայ խնդիրին մէկ
մութ երանգը, «Ընեմ մի, չընեմ մի. . .» զինքը կ'առ-
նէ վարանքը :

Բայց դուն բարա՛ ըսէ անոր, ոտքը կ'առնէ խղճմը-
տանքը, և աչքը՝ վտանգը : Տակէն երբ ելլայ փորձան-
քը և լսուի յանցանքը, նախ չըլլար անտեղուանքը :
Ետքէն կը ցցուի աչքին վանքը. հապա փիլոնէ՛ զրկան-
քը : Կա՛մ անանկը, կա՛մ ասանկը :

. . . Ամէն օր նայիլ ծոցին ցանկը, պաշտօնակցին
ծուխը ձգել ճանկը. ա՛ս է խտէալ իր ջանքը : Աստուծոյ
ժանգը. . . :

Խ Տ Ո Ի Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր

Խտութիւնը կը ցուցունէ թէ հեղուկ կամ հաստա-
տուն մարմին մը ջուրէն քանի անգամ աւելի ծանր է :
Երբ ըսենք — օրինակի համար — կապարին խտութիւնը
11,35 է, կը նշանակէ թէ 11,35 անգամ աւելի ծանր է
ջուրէն : Եւ ինչպէս որ 1 տասանորդամէթր խորանարդ
ջուրը կը կշռէ 1 քիլօ, 1 խորանարդ տասանորդամէթր
կապարը պիտի կշռէ 11 քիլօ 350 կրամ : Ուրեմն թանձ-
րութիւնը ցոյց կուտայ այդ մարմինին 1 խորանարդ տա-
սանորդամէթր ծանրութիւնը՝ քիլոկրամով : Որովհետեւ
միշտ պէտք կայ այս ծանրութիւնը զիտնալու, աւտի
ստորեւ ցոյց կուտանք բաւական թիւով դորժածական
մարմիններու թանձրութիւնը :

Հ Ա Մ Տ Ա Տ Ո Ի Ն Մ Ա Ր Մ Ի Ն Ն Ե Ր (Հող, Մեղսդ, Խառնուրդ)

Բուսահող	1,25	Երկաթ	7,78
Դժուարահերկ հող	1,40	Սնդիկ	13,59
Բրոնշի կաւ	1,70	Ոսկի	19,30
Կրահող	1,60	Հսկոսկի	21,50
Չոր ու նուրբ աւազ	1,40	Կապար	11,35
Խոնաւ աւազ	1,90	Չինկ	7,19
Շինուածաբար	1,25-2,60	Միւսալ պողպատ	7,82
Մարմար	1,70	Անագապղինձ	8,44-9,24
Բնագաղղեղ	2,60	Արդր	7,30-8,65
Արծաթ	10,51	Չուածոյ (fonte)	6,80-7,84
Պղինձ	8,90	Շիշի սարակի	2,65
Անագ	7,29	Յալանապակի	2,24

Հ Ե Ղ Ո Ի Կ Մ Ա Ր Մ Ի Ն Ն Ե Ր

Խոսացած ծծմբ. քրու	1,840	Չէր	0,915
Պեղիկն	0,890	Կաթ	1,030
Բեռնիկի ողի	0,864	Դինի	0,990
Ալմոյ	0,800		

ԱՂՈՒԱՇԻԿ ԶՐՈՅՑՆԵՐ

Եւ. — Ս. Գոգիտայ, Մանգիտայ, Արիտայ
որդերն, Մանգիտայ միտ, Մանգիտայ, մանգիտայ
խոտովածորն և Հիտիտայի գիտիտայի :

Ս. Գ. — Պատիք :

Հանդերձեղինաց վաճառատուն մը :

— Զո՛ւտ բուրդ է առ քօսթիւմը, գնեցէ՛ք կ'ըսեմ,
չէ՛ք զզջար :

Յաճախորդը համոզուած՝ կը ցնծայ դրամը, կը հագ-
ուի ու դուրս կ'ելլայ : Ծամբան, ձի մը կ'սկսի խած-
նել հագուստը՝ ուսէն :

— Զո՛ւտ բուրդ, հէ՛... վա՛յ ստակալի... խախե-
ցա՛ւ արևոր կերպասին զո՛ւտ խոտ ըսելու, կը խորհի
մարդուկը, խածնուած ուսը չոյելով :

Հին առած մը կ'ըսէ թէ աքաղաղը ո՛ր ժամուն որ
խօսի, կը նշանակէ թէ սուտ մը ճոթուեր է :

— Ինչո՛ւ համար, կը հարցունէ հետաքրքիր մը. ա-
քաղաղները աւելի առտուններն են որ կը խօսին :

== Օրաթերթիքը այդ պահո՛ւն է որ կ'սկսին տըպ-
ուիլ, կը պատասխանէ ուրիշ մը :

Պարահանդէսի մէջ :

— Սա պատահանին քով կեցող...

== Դեղին մազերովը :

— Այո՛, սիրոս սատակի՛կ յարած է անոր. արդեօք
հաց կ'ելլա՞յ կ'ըսէք :

== Շիտակը որո՞ւ բան մը չեմ կրնար ըսել, Բայց
խնդրեմ, ե՛րբ որ յաջողի՛ք ինձի իմաց տաք : Հիմակու-
հիմայ ամուսինն ըլլալու դժբաղդութիւնը ունիմ :

Ամբողջ կիրակիի թափառումէ մը վերջ, որսորդը
տուն կը վերադառնար ձեռնուռնայն : Եւ որովհետեւ չէր
ուզեր անյաջող երեւիլ իր կնոջ առջեւ՝ շտապաւ ճա-
ղար մը գնեց հաւ ծախողի խանութէ մը, որ, սակայն,
քանի մը օրուան որոացումն ըլլալուն ծա՛նր կը հոտեր :
Կիներ կուսնելով խնդիրը՝ ճագարին կը մօտենայ և սկան-
ջէն փարտալու ձեւ մը կ'ընէ : Ամուսինը չուարած :

— Չեմ հասկնար կոր, ինչո՞ւ առանկ ըրիք :

(Կիներ քածիծաղ) == Ըսի որ «Աղւորիկ ճագար, կի-
րակին ամբողջ խորիկ կուտա՛ս էրկանս, ա՛հա վիճակդ
ա՛ս կ'ըլլայ» :

— Է ինչ պատասխանեց :

== «Ես հինգ օր է, բուս, անտառէս բացակայ էի,
տեղեկութիւն չունիմ...» :

ՀՐԱՐՈՒԽԽ

Ինչ ինչ լեռներու հրաշնչութեան կ'ըսուի հրաբուխ, այսինքն լեռներ՝ որոնց գագաթէն աստին աստին դուրս կը ժայթքին հրեղէն փոթորիկներ հալած ու բոցակէզ նիւթերու, ինչպէս լավա, փուխ, քարի բեկորք, եւլն.։ Հրաբուխի մը բացուածքը կը կոչուի հրաբերան (cratère)։ Այդ ժայթքումներուն տեսարանը մեծաշուք և ամենի է միանգամայն, գիշերը մանաւանդ։

Հրաբուխին ֆրանսերէնն է volcan. եկած է լատ. vulcanus բառէն։ Դիցարանութեան մէջ Vulcainը (Հեփեստոս) կրակի չաստուածն էր, և որդին՝ Արամազդի ու Հերայի։

Հրաբուխներու պատճառը, երկար ժամանակ վէճի դուռ բացած է գիտուններու, որոնք այսօր կը մեկնեն զայն, — ինչպէս գետնաշարժք և լեռանց կազմութիւնը, — կեդրոնական ջերմութեան ազդեցութեամբ՝ որ երկրագունիս կեղեւը անհաւասար կերպով բարձրացունելով, անոր ինչ ինչ մասերուն մէջէն իրեն ճամբայ կը բանայ և յառաջ կը բերէ այսպէս հրաբխային ժայթքումները։

Իտալիոյ մէջ Վեսուվ լեռը տխրահռչակ է իր յաճախադէպ ահարկու հրաբուխներով։ Կը գտնուի 8 քիլոմէթր հեռու՝ դէպի հարաւ-արեւելք, Ապենինեան լեռնաշղթային կցուած։ Իր ստորոտին շրջանը կը հաշուեն 40 քիլոմէթր, և կատարին բարձրութիւնը՝ 1200 մէթր։ Վեսուվ Քրիստոսի 63 թուին, փետրվար ամսուն բոլորքած է, և 79ի օգոստոսին պատահած՝ այն մեծ բոլորքումը որ քանդեց Պամպէի, Հերքուլանոմ և Սթապլիա քաղաքները, և որուն զօ՛ղնայ Պլինիոս նրէց անուն հռոմ. հռչակաւոր բնապատումը։ Ատկէ մինչեւ 19րդ դար՝ սա կարեւոր բոլորքումները ունեցած է Վեսուվ. — 203, 422, 512, 685, 993, 1036, 1139, 1500, 1631, 1779, 1794 և 1819։ Յիշենք նաեւ անցեալ տարուանը՝ որ մարտի վերջերը պատահեցաւ, անապատի վերածելով իր շուրջի բնդարձակ շէնութիւնները։

Շր. — Ս. տառերը լայն և փոքրագոյն։

Երբ. — Ժ. գլխի խաչի, Բարեկեդոսն պահեց Յիսակայն

✱

ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ ՍԻՐՈՅ ՄԱՍԻՆ

սթէ որ մարդերուն եւ հրեշտակներուն լեզուները խօսիմ եւ սէր չունենամ, ես ձայն համոզ պղինձիկն պէս եղայ, կամ հնչող ծնծղաներուն պէս: Եւ քէ որ մարգարէական եւ հասկնամ բոլոր խորհուրդներն ու զխորիւնք, ունենամ բոլոր հաւատք՝ միևնեւ լեռները տեղափոխելու, եւ սէր չունենամ, ոչի՛նչ եմ»:

ՊՅՂՈՍ ԿԹԱՔԵԱԼ

* Սէրը հրեշտակներուն կողմէ՝ մոլորականներուն տրուած ողջոյնն է:

* Աստուած երկինքին ամբողջութիւնն է, Սէրն ալ մարդու ամբողջութիւնը:

* Ա՛ն որ զիս է՛ն շատ չարհարեց ու սատարիկ դատնացուց սիրտս, ա՛ն է որ ո՛չ սիրած է զիս, և ոչ ալ ատած:

* Երկտասարդը բոլոր ուժովը կը սիրէ, ո՛չժ որ երթալով կը փչնայ: Մերք բոլոր տկարութեամբը կը սիրէ, տկարութիւն որ երթալով կ'աւելնայ:

* Ո՛վ որ սէր ունի զԱստուած իր մէջը կը բնակեցունէ, զման զի Աստուած սէր է: (Ներսէս Շնորհալի):

* Բան մը չի բաւեր Սէրին: Սէրը երբ երանութիւնը ունենայ՝ զբախտը կ'ուզէ. երբ զբախտը ունենայ՝ երկինքը կ'ուզէ: Երանութիւն, զբախտ, երկինք՝ Սիրոյ մէջն են:

* Սէրը անցողական տենդ մըն է որ կուգայ քեզի սարսուռով մը և կ'անհետի յորանջումով մը:

* Ապրելու համար պէտք է աշխատիլ: Յետոյ, զա՛րձեալ ապրելու համար՝ պէտք է սիրել. ինչու որ սիրան ալ կ'անութենայ:

* Հոգին ալ — ստամոքսին պէս — չտիազանցութեան չի տոկար: Երբոր առննի պաշտածնիս, սէր փրսխել մը չէ՝ ապիկա:

* Եթէ սիրող մը չլլար տիեզերքիս մէջ, արեւը թերեւս մարէր:

* Եթէ քար ես՝ մագնէտ եղիր. եթէ տունկ ես՝ զգայնիկ եղիր. եթէ մարդ ես՝ սէ՛ր եղիր:

* Իրերը սեւ են, արարածները՝ անթափանց: Թափանցիկ կ'ըլլայ էակ մը, երբ կը սիրուի:

Բ: — Ա. որ պահեց Յիսնակոյց:

Գ: — Բ. որ պահեց Յիսնակոյց:

Ա. Յ. Յ. Ա. Ք. Ա. Ր. Տ.

Պշ. — Ք. որ պահոց Յիսնակոյ, ԸՃ.
ժայռմե Ս. Աստուածման երկոյ
սանդ ի տանարն :

Այցաքարաբ 300 տարուան հնութիւն մը ունի : Ժ. Է. դարուն վերջերր Բարիդ հրատարակուած գիրքի մը մէջ կը պատմուի թէ պարզ խաղի թուղթի մը ետեւի գին անուն մը կը գրուէր և բարեկամի մը տուն կը ձգուէր, իբր այցելութեան նշան : Այս է ահա ծագումը այցաքարին որ երկար ատեն ձեռագիր եղաւ և Լուի Ժ. Գ. ի օրով միայն տպագիր վիճակ մը առաւ : 1750ի տուննեները սկսան գեղեցիկ դարդերով չրջանակել այցաքարը՝ որ նորածնութեան կարգ անցաւ : Զարդանկարչներ՝ Ֆրանկոնար, Ծօֆար, Մօրս եւ ին. հիանալի ծաղկներով պփնեցին թուղթի այս կտորիկները, որոնց վերայ անուններ մերթ ձեռքով կը գրուէին և մերթ կը քանդակուէին անձնիւրին ճաշակին համեմատ : 1780ին, այցաքարսն իր սեթևեթեալ ձեւը փոխելով՝ միայն դափնիներով դարդարուեցաւ : Յետոյ երեւցան «կլաւէ» տեսակները : Մինչև 1835, այցաքարաբ պարզ թուղթերու վրայ կը տպուէր, երբ թղթավաճառ մը արուեստագիտական նոր քարտ մը հնարեց՝ ժապաւէնով չրջանակուած :

Այսօր այցաքարսն ընտանեկան ու ընկերային յարաբերութեանց մէջ անհրաժեշտ տարր մը դարձած է : Ներկայիս մէջ տպագիր կամ վիճակի, քարտին վրայ մարդ իր անունը դնել կուտայ և կը գործածէ երկու գլխաւոր նպատակով՝ իր անձը ներկայացունելու համար. — Ա. երբ այցելութեան չի կարենայ երթալ, հատ մը կը խրկէ : Բ. Այցելութեան դացած ըլլալով տեսնելիք անձը երբ բացակայ գտնէ, հատ մը կը ձգէ : — Հարսանիք, տօնական օրեր, անուն, մկրտութիւն, մահ, յանձնարարական եւ ին. պարագաներ են որոնց մէջ այցաքարաբ մեծ դեր կը կատարէ ու կը տարբերի սովորական նամակներէ, իր քանի մը սողնոց պարունակութեամբը, կամ, շնորհաւորական բանաձևերու համառօտագրութեամբը : Առանց դարդի կամ դարդագիրի պարզ այցաքարաբերը նախամեծար են :

Եշ. — Ք. որ պահոց Յիսնակոյ :

ԶԵՌՆՈՅՆԵՐՈՒ ԼԵԶՈՒՆ

Սիրահարներու Հասցեիմ

Ձեռնոցներէն մին գետին ձգելը «այո» կը նշանակէ . աջ ձեռքին մէջ զանոնք բոլորելը՝ «ոյ» :

Երբոր հասկցունել ուզէ որիորդ մը թէ ա՛լ անտարքեր է , կիսովին կը հանէ ձախ ձեռնոցը :

Յոյց տալու համար թէ կ'ուզէ որ իր ետեւէն դան , ձեռնոցները ձախ ուսին կը դարնէ :

«Ա՛լ զքեզ բնաւ չեմ սիրեր»ը կը յայտնուի՝ ձեռնոցներովը պղտիկ հարուածներ տալով կզակին տակ :

Ձեռնոցները հակառակ կողմ դարձունելը «Զքեզ կ'ատեմ» կը թարգմանուի :

Ձեռնոցներու ճմռռութիւնը չիակելը «Ձեր քով ըլլալ կը փափաքիմ» ըսել է :

Եթէ մարդ ուզէ սա սիրուն խոստովանութիւնն ընել , «Կը սրաչանմ զքեզ» , երկու ձեռնոցը մէկէն գետին կը ձգէ :

Երբ ցոյց տալ ուզէ թէ բարկացած է , ձեռնոցներովը ձեռքը կը ծեծէ :

«Ձեռնոցներու լեզուն» հնարած է աղնուստո՛ւմ անգլուհի մը :

ԿՈԶՆԱԿԻ ՉԱՅՆ

80 տանթիմ երկայնութեամբ բարակ ստասանի մը մէջտեղէն կապեցէք արծաթ զգալ մը : Առասանին երկու ծայրերը երկու ձեռքով բռնելով ձեր ականջներուն մէջ խօթեցէք և ձեռքովիդ գոցեցէք զանոնք , ու քիչ մը մարմննիդ վար ծռած դիրքով մը զգալով թելը առջևնիդ կախեցէք : Եթէ ուրիշ մը՝ ուրիշ դգալով կամաց մը դպի ձեր զգալին , ճշմարիտ կոշնակի ձայն պիտի լսեն ձեր ականջները :

Ուր — Ե. որ արտոյց Յիսնակոյց :

Եր — Ա. Գրիգորի արածնէլոյցթիմն Նիկոլայովի Կոլոտայովի , և Միլոսնոյց Կոլոտայովին :

Մ Ի Տ Ք Ի Մ Ա Ր Չ Ա Ն Ք

* Լերան մը նմանող կենդանին ո՞րն է : — «Աքազազը, որովհետև կասար ունի» :

Կոյր մը տեսաւ զայն, անդամալոյժ մը բռնեց զայն և խուլ մը լսեց զայն. ի՞նչ կը նշանակէ : — «Բացարձակ Սուտ» :

* Ամէնէն զօրաւոր կենդանին ո՞րն է : — «Սղունջը, որովհետև իր սուռը կռնակովը կը տանի» :

* Ամէնէն յամառ առարկան ո՞րն է : — «Թմբուկը, մինչև որ չի ծեծես» չի պատասխաներ» :

* Նկարիչները ինչո՞ւ համար այնքան դժուարաւ կ'արտադրեն իւզաներկ պատկեր մը՝ ծովու վաթորիկ ներկայացուցող : — «Որովհետև գործածածնին իւզ է, ծովն ալ վայրկենաբար կը հանդարտի այդ հեղուկին ներկայութենէն» :

* Ո՞վ է լաւագոյն խոհարարնիս : — «Անթուխը» :

* Անճարակ բժիշկներուն սխալմանքը ինչո՞վ կը ծածկուի : — «Սեւ հողով» :

* Յակոր նահապետին երազին մէջ երեւցած սանդուխը ո՞ւր կը գտնուի հիմայ : — «Սրբազան Պատմութեան 127րդ էջին վրայ, տող 19րդ» :

* Ինչո՞ւ համար ձմեռ ատեն հովը աւելի՞ պազ է քան թէ ամառը : — «Որովհետև ձմեռ ատեն թոզ չեն տար որ հովը բնակարաններէ ներս մտնայ» :

* Որո՞նք են այն գործաւորները որոնք իրենց աշխատութիւնը հակառակէն կ'սկսին : — «Քանդակագործները» :

* Ի՞նչ է Յաւիտենականութիւնը : — «Օր մը առանց երէկի և առանց վաղուան» :

* Ո՞վ է այն որ երբ տաքը տեսնայ՝ ձեռն ու անունը կ'ուրանայ : — «Սառը» :

* Կ'այրի՞ եթէ Զուր նետէք վրան. ի՞նչ է : — «Զի մարտը կիր» :

Ձեր — Ա. Յիւսէփ, Լ. Կարապետ

Բ. — Ս. Կրտսեակ, Յ. Կրտսեակ

ՏԻԿԻՆԸ ԿԸ ԳԱՆԳԱՏԻ

Տա՛մ սալօնին մեջ Տիկինն միայնակ
Կը դիտէ դուրսի ձիւներ որ պարէ ,
Տնկած աշները, — սիրոյ միայն ակ, —
Կը լարէ.

— «Սա հեշտն առած չըլլայի դէպք . . . »:

Կրկին խորատու իր փառքներուն,
Անհոգ, անսարքեր, կարծես համբ ու խուլ.
Խոտը աշներուն ակնարկով ներհուն
Կըսէ. — «Ա՛յ օղուլ,
Ինչո՞ւ ես անոր քլամ կիներ ու հեշտ»:

Ֆօթօյլին վրայ, ձեռքը բաւիշին,
Կ'սկըսի կարգալ բերքը Le Journal.
Ահա՛ն է՛ տէ՛ ֆէն կուգայ դա՛ վէշին.

— «Ո՛ւՖ ընթերցո՛ւմն ալ . . . ,
Էրկիրս չիյէ նոյն իսկ դէպքն ալ »:
«Խընայէ, Աստու՛ծ, զիս չե՛ս մեղքնար»,
Կը շարունակէ՝ յուզուած, շնչասպառ,
«Մագերըս լարեր, մարմինս ալ քնար,
Ո՛հ, պոսամ պառ. պառ,
Ինչո՞ւ կապուեցայ երկան մը ի սպառ »:

* * *

Առաջիկա աղան, ամուսին բարի,
Մեղմիկ մը կուգայ հրապի մերկ ուսին.
Կ'երկարէ զրփիկ մ'որուն կը փաթի
Տիկինը արի,
Բացազանչելով, — «Տիպա՛ր ամուսին . . . »:

25

Տըղուն արցունքը սրբողն է jousjou,
Իսկ հեշտն է՛ բիշտն . . . աղամանդ, bijou :

5 Ապրիլ 1906. ԻԻՍԿԻՍՏԱՐ

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գշ. — Ս. Գուկասյանի բնագործ, Տարապետի,
Գործի, և Անդրանիկյանի վրայից, և Ռեզ-
ոմանց և այլոց աշակերտացի Գործի, և Ռեզ-

Գշ. — Փափազ

ՊՕԼՍԱՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐ

«ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ»

1899 մարտ Տին կ'սկսի նրատարակուիլ Կ. Պոլսոյ մէջ այս օրաթերթը Տիգրան Ճիւլէլէկեանի արտօնատիրութեամբ: Կը շարունակուի ցայսօր պատկերազարդ առաստեան հայաթերթ, խմբագրական մարմինը կազմուած ըլլալով հետեւեալ անձերէ. —

Արամ Անտոնեան (խմբագրականը, այժմէութիւններ, քննադատական յօդուածներ եւ այլն),

Արիկ Միւսաօհեան (եկեղեցական քրոնիկ, առնետեան ու քննադատական յօդուածներ, եւ այլն):

Գեղամ Բարսեղեան (ներքին լուրերու բաժին եւ զրական ու քննադատական յօդուածներ):

Շաւարշ Միսաքեան (Արտաքին լուրերու բաժին եւ ընկերային հարցեր):

Տիգրան Գասադեան (Սրբազրիշ, օգնական խմբագիր եւ զրական յօդուածներ):

Յակոբ Վարժապետեան (Լրարերութիւն):

Իր աշխատակիցներն են Հ. Մէնէվիշեան, Տիկին Հօրիսիմէ Արապեան, Օր. Էլզա, Արշակ Աւագոսեան, Միհրան Ուղուրեան, Սարգիս Թիւթիւնճեան, գաւառային թղթակիցք եւ այլն: Ուղեւորական երկու թերթօն, ազդեր Ա. եւ Դ. էջ:

«Սուրհանդակ» թեւակոխած է Գրդ տարեշրջանը:

Բաժանորդագրութիւն. — Պոլսոյ համար տարեկան 75 դր., վեցամսեայ 40, Գաւառաց համար 100 եւ 50: Արտասահման 22 ֆրանք եւ 11 ֆրանք: Զեռքէ կը ծախուի թիւր 10 փարայի:

Հասցէ. — Պապը Ալի ճատտէսի, թիւ 20:

Ծաւալ. — Զօրս էջ՝ վեցեակ սիւներով, էջի լայնք 41 սանթիմ., երկայնք 54 սանթիմ.: Շաբաթ օրերը չորրորդ էջը փոխան ծանուցմանց՝ զրական նիւթեր եւ օտար մատենագրութենէ հատուածներ:

Եջ: — Ս. Կղեմայ հայրապետին եւ Բագրատայ Տառնեմայ եպիսկոպոսին:

Ուր. — Պանք:

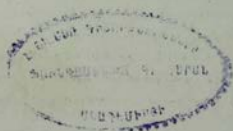

ԲԻԲԶԱՆԴ Մ. ՊՕԶԱՆՅԱՆ

Հասարակ, Թերթոնի Թարգմանիչ և

Հեղինակ

Հարց մը Դասագիրքերու

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԻՆ ԳՈՐԳԵՐ

(ՊԱՏԽԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ)

Ա.

ԱՐԴ ո՛րքան ալ փորձէ խորը թափանցել Արեւելեան Արուեստին պատմութեան, վաղնջական անյիշատակ հնութեան մը մառախլապատ աղջամուղջին մէջ առ խաբխափ ընթանալու կը դատապարտուի միշտ, զի ժամանակի «խտարին անդունդ»ին մէջ գրեթէ անհնարին է ծագման մերձաւոր թուական մը սահմանել և բարդաւածման կամ անկման հանդրուաններն որոշել: Ժամանակի ամենածախ ճիրաններէն կորզուած հատակոտոր նշխարներ ինքնին անբաւական են յագուրդ տալու մարդկային այն ընդոժին հետաքրքրութեան թէ արեւելեան վաղեմի քաղաքակրթութեան ո՛ր շրջաններուն մէջ ծագում առած է դորգադործութեան արուեստը, և ո՛րպիսի փուլերէ անցած է մինչև իր այսօրուան վիճակը, եթէ կարելի չէ դորզին ծագման թուականը ճշդել, բայց գէթ այսօր հաստատուած իրողութիւն մ'է թէ դորզը էապէս արեւելեան արտադրութիւն մ'է, և իբրև արեւելեան հին քաղաքակրթութեան համագոյակից, անոր հետ ծնած ու ապրած է, բարդաւածման ու անկման նոյն ելեւէջներէն, նոյն փուլերէն անցնելով, մինչ տակաւին Եւրոպա իր խոր քունը կը խորդար: Քրիստոսէ յիսո՛ւն դարեր առաջ, ինդոսի, Գանգէսի, Տիգրիսի, Եփրատի ափերուն և Նեղոսի հովտին մէջ ապրող արեւելեան հին աղգերուն անձանօթ չէր դորգադործութիւնը կամ հիւսական արուեստը, թէպէտ դորզն ի սկզբան սահմանուած չըլլար այն նպա-

տակին՝ որուն յատկացուած է այսօր: Բնաւ կարելի չէ տարակուսիլ թէ այժմ Պարսկաստանի, Հնդկաստանի, Կեդրոնական Ասիոյ և Թուրքիոյ մէջ գործածուող ծանրագին գորգերուն հիւսական ու դարդանկարական արուեստը, անշուշտ աւելի կամ պակաս այլազան երանգաւորումներով, յոր և նմանն է այն հիւսական ու դարդանկարական արուեստին որ երբեմն այնքան ծաղկած ու բարգաւաճած էր արեւելեան հին ազգերուն մէջ, ինչպէս կը հաստատեն հընութեան ամէնէն վաւերական յիշատակարանները: Մովսէսի Հնգամատենին, Ելից Գրքին, Սաղմոնի առակներուն և Երգ Երգոցին, հելլէն բանաստեղծութեան նախահօր՝ Հոմերոսի անմահ երկերուն մէջ անպակաս են յիշատակութիւններ որք գորգին անցեալ փառքը կ'երգեն:

Թողունք Աստուածաշունչ Մատեններ, և շատանաք միայն քանի մը անցողակի հատուածներ յիշատակելով Հոմերոսի քերթուածներէն: Կարելի է ըսել թէ Իլիականի և Ոդիսականի մէջ մի երգին մէջ, հելլէն քերթողայրը կը յիշէ ծանրագին պատառներ և օթոցներ, ստէպ քաթիս, քաթիքոն բառերով, զոր սովորաբար կ'որակէ ֆալոս, փենոս (չքեղ, փառաւոր) մակդիրներով: Թաքի բառը, որ այսօր պարզապէս գորգ կը նշանակէ, թերեւս Հոմերոսի օրով կը նշանակէր ու եւ հիւսուածոյ պատառ կամ օթոց, ճոխ երանգներով ու նկարներով զարդարուն: Եւ արդարեւ գորգը կամ օթոցը, մեր այսօրուան առտնին հանգստաւէտ ու տաքուկ կարապին դառնալէ դարե՛ր առաջ, գլխաւորաբար ծառայած կը թուի ազարանքներու, մենեաններու, տաճարներու որմերը սրահակելու, բազիններ, սեղաններ, խորաններ գեղազարդելու, պատուհաններ ու դուռներ վարագուրելու, եւայլն:

Իլիականի Թ. երգին մէջ (տող 400) յիշատակուած կը տեսնուի թէ «Ակամեմոնի հերոսները ծիրաննփայլ գորգերու վրայ կը նստին»: Ժ. երգին մէջ (տող 156) ըսուած է թէ «Դեոմեոն իր վրանէն» դուրս կը ննջէր, բայց գլուխը կը հանգչէր փառաւոր գորգի մը վրայ: Ի՞նչ երգին մէջ խօսուած է «տատերկու փառաւոր գորգեր»ու վրայ զոր ալեւորն Պրիամոս, ուրիշ ծանրագին նուէրներու հետ, ընծայած է գուղարայաղթն Ա. փիլէսի, իրրեւ փրկանք Հեկտորի մարմնոյն:

Ոդիսականի մէջ ոչ նուազ հետաքրքրաշարժ յիշատակութիւններ կան: Դ. երգին մէջ (տող 298) կը կարդանք. «Հեղինէ, Նեստորի և Տելամաքի յատկացուած անկողիններուն վրայ փռել կուտար գորգեր կամ օթոցներ որք այլազան նկարներով ճոխացած էին»:

է. Երզին մէջ. «Արեթէ կը հրամայէ ամէնէն զեղեցիկ գորգերը փռել Ողիսեւսի անկողնին վրայ»: Հոմերոս իր յիշատակած փառաւոր գորգերուն նկարներուն նկատմամբ թէեւ որոշ բացատրութիւն մը չի տար, այլ Իլիականի Գ. երգին մէջ (տող 125-127) կը յիշատակէ թէ «Հեղինէ իր դարպասին մէջ կը հիւսէր փառաւոր օթոց մը որուն վրայ կը նկարէր Տրոյացոց եւ Հելլէնացոց մեծագործութիւնները, ինչպէս նաեւ այն աղետալի ճակատամարտերը, որոնց շարժառիթն ինք եղած էր»:

Հելլէն ոչ սակաւ հեղինակներ, ինչպէս Եսքիլէս, Սոփոկլէս, Հերոդոտոս, Թէոկրատ ևն. որք դարաւոր ժամանակաւ յառաջ են Բրիստոսէ, նմանապէս կը խօսին պերճափառ ու նկարէն օթոցներու, պատճառներու, գորգերու վրայ: Մեր թուականին առաջին դարերուն մէջ ապրող հեղինակներէն, ի մէջ այլոց, յիշատակելի է Արիւն (90-170 Յ. Ք.) որ իր «Արշաւանք Մեծին Աղեքսանդրի» պատմութեան մէջ, կը խօսի Մեծին Կիւրոսի դամբանին վրայ, որ բարեւոյնեան արուեստին ամէնէն ճոխ, ծիրանեփայլ ու նկարէն օթոցներով ծածկուած էր: Աթենէոս (իր 230 Յ. Ք.) իր «Խնջոյք դիտոյ» գործին մէջ կը խօսի դարուն շքեղափայլ ու պերճաշուք գորգերուն ու անոնց նկարներուն վրայ, եւ մատուցած պէս կը յիշատակէ պարսկական փառաւոր գորգեր, որոնց նկարները կը պատկերենն այլազան խորհրդաւոր անասուններ, այլ եւ այլ միադէր խորհրդանշաններ, արուեստին բովանդակ նրբութեամբ բանուած:

Բոլոր այս հատակոտոր վկայութիւններէն ինչպէս կ'երևի, գորգը պատկանելի, դարաւոր հնութիւն մ'ունի, եւ հետեւապէս գորգագործութեան հետ արուեստը արժանի է քննասէր ու հասարակ միտքերու ուսումնասիրութեան:

Բ.

Թէեւ, պատմական պարզ յիշատակութիւններէ դատ, նախաբրիստոնէական դարաշրջաններէն մնացած նշխարներ կը պակսին, անշուշտ ժամանակին հետ անհետ կորուսած, սակայն անժխտելի է թէ այսօր գոյութիւն ունին կարգ մը գորգեր՝ դարաւոր ճշմարիտ հնութեամբ՝ որք արեւելեան գործագործութեան արուեստին երբեմնի բարգաւաճման անսուտ վկաները կը հանդիսանան: Լոնտոնի արուեստահանդէսը (1851), ուր ի տես զրուած էին հնդկական ու պարսկական թանկագին գորգեր, մեծ ուշադրութիւն հրաւիրած էր

արդէն արեւելեան գորգագործութեան արուեստին անմահ նմոյշներուն վրայ։ Բայց Վիեննայի գորգի ցուցահանդէսը, որ 1891 թ. զարնան տեղի ունեցաւ, ոչ միայն հանրութեան առջեւ անժխտելի կերպով կը հաստատէր արեւելեան հին գորգերու իրական գոյութիւնը, այլ և լաւագոյն խորիխ մը կ'ընծայէր նորանոր ուսումնասիրութեանց, այսինքն թէ արեւելեան հին գորգերու վրայ երևցած խորհրդանշանական նկարներն արեւելեան օր ցեղերուն և ազգերուն երեւակայութեան ծնունդ են, արիական ծագում ունին թէ սեմական, Հնդկաստան թէ Չինաստան, Իրան թէ Դուրան երկնած են զանոնք, ինչ էր անոնց սկզբնական նշանակութիւնը, հետեւին ինչ վիճակի մէջ աւանդած է միջին դարուն, և այս վերջինն ինչ բարեչըջումներ կրել առած է անոնց։ Ահա կարգ մը հարցումներ որք տակաւին անլոյծ կը մնան։

Վիեննայի «գորգահանդէս»ը, որուն մասնակցած էին եւրոպական գրեթէ բոլոր թանգարանները՝ իրենց գեղեցիկ հաւաքածոներով, արեւելեան անմահ արուեստին տեսակ մը յաղթանակն էր։ Հոն, իրարու քով, կը փողփողէին բուրդէ և մետաքսէ նրբարուեստ սքանչելի գորգեր, որոնց նկարներուն մեծ վայելուչ ոճը, հիւստածքի ճարտարութիւնը և երանգներու ճաշակաւոր շողշողուն արփաւէտութիւնը հիացում կ'առնէին։ Այդ հնագիտական և մեծագին գորգերուն մէջ յիշատակելի է աւստրիան Կայս. բնաւորութիւն սեփական գորգ մը, որ ազարտեալ չրջանի գլուխ-գործոց մ'է, և որսորդական կեանքու տեսարան մը կը պարզէ, թերեւ Մեծին Շահ Աղապար անձնական դարաստանին մէջ իրապէս տեղի ունեցած մեծ որսահանդէս մը։ Կանաչ և ծաղկաափիւռ յատակի մը վրայ, պարսկական տարազով ձիաւորներ զհետ կը սնդին առիւծներու, յամայրներու, այծքաղներու, նապաստակներու, աղուէաներու, վարազներու և ուրիշ վայրի երէներու։ Ինչպէս որ ձիաւորները իրենց տաքաղով պարսիկ են, այնպէս ալ այդ երէները Պարսկաստանի յատուկ են։ Իսկ գորգին ջուրք (եղերք)երուն մէջ երեւոյց թեւաւոր հերկաւորները ոգիներ են պարսկական։ Բայց ինչպէս մեկնել գորգին կեդրոնական վահանակին և չորս անկիւններուն մէջ պարզուող առաստեղական էակներու սա պայքարը. — Կոնակ կոնակի կեցած երկու վիշապներ իրենց երախը կը բանան մտացածին հակայ թուշունի մը գէմ, որ անոնց վրայ կը ճախրէ։ Նկարին այս մասը կենսական փոխառութիւն մը կը թուի, զի փունիկին գէմ վիշապին ոգորումը ստէպ կ'երևի չինական արուեստին հին գործերուն վրայ, իրեն խորհրդանշանը Մինկա Հարստութեան։

Պարսկական արուեստը իր բովանդակ փթթումին գազաթնակէլը հասած էր Սաֆեանց հարստութեան օրով, մանաւանդ Մեծին Շահ Ապպասի ժամանակ, (16րդ դար) :

Այսպէս, պարսկական արուեստին բուն վերածնութիւնը կ'սկսի Մեծին Շահ Ապպաս Ա.ի իշխանութենէն (1587-1628), երբ այս մեկենաս-Վեհապետը, իրիւ արուեստի սիրահար, իր ուղղակի հովանաւորութեան ներքեւ առաւ գորգադործութիւնը : Նոյն դարաշրջանէն մնացած գորգերու արձանագրութիւններն ալ կը վկայեն թէ իր դարպասին սրահներուն մէջ իսկ մեծածախս ու հիասքանչ գորգեր հիւսել տուած է առաջնակարգ ազնիւ նիւթերով և երկրին ամէնէն քաջարուեստ գորգադործներուն ձեռամբ, որոնց մէջ սահմանակից երկիրներէ բերուած արուեստագէտներ եւս անպակաս էին : Պարսկական արուեստին բեկորներուն վրայ կատարուած հնագիտական խուզարկութիւնք կը հաստատեն թէ ապպասեան շրջանի գորգերուն մեծափառ նկարները կը զանազանին հին իրանեան կամ դուրանեան նկարներէն, և այդ դարաշրջանի մէջ իրանեան արուեստը պատուաստուած կ'երևի չինական արուեստով, զի կ'ըսուի թէ, ասիական ցեղին բոլոր շահերը և մանաւորապէս Շահ Ապպաս, մանաւոր նախապատուութիւն մը կ'ընծայէին չինական գեղեցիկ արուեստին համար : Այս ճշմարտութեան ապացոյց են չինական վիշապն ու փիւնիկը, խորհրդաւոր զինանշան, որ ստէպ նկարուած կ'երևի ժՁ. դարու գորգերուն վրայ, ինչպէս նաեւ պարսկական արուեստին միւս զանազան ճիւղերուն արտադրութեանց վրայ, — մանրանկարներ, կիտուածանկարներ, կաշեղէն ու պղնձեղէն առարկաներ եւն. : Աւելին կայ. իտալական արուեստն ալ բոլորովին անմասն չէ պարսկական արուեստին վերածնութեան մէջ, զի պարսկական աւանդութիւն մը կ'ըսէ թէ Սաֆեան ցեղին Շահերէն մին պարսիկ երիտասարդներ խրկած է Իտալիա, Ռաֆայէլի օրով (1473-1530), կամ անոր աշակերտներուն օրով, և անոնք ալ ի դարձին՝ նոր նկարներու թելադրիչն եղած են :

Պարսկական արուեստին վերածնութեան շրջանէն մնացած գորգերն այսօր առասպելական գիներով կը ծախուին, և հին ու նոր աշխարհի մեծափառթամ Նոպասներուն անյագուրդ ցանկութեան առարկայ կը դառնան : Ոսկին իր դարպասումը աննախանձ ու անհիաղ կը շռայլէ ժՁ. դարու պարսկական արուեստին չքնաղ նկարներուն, որպէս թէ անոնք անդուգական դոհարներ ըլլային : Եւ յիշուի, եթէ մեծ պատկերհաններու, մեծանուն անդրիագործնե-

բու. գլուխ-գործոցներուն հանդէպ ոսկիին յարդը կը նսեմանայ, մի-
թէ գեղարուեստական գորգ մը, որ դալաւոր հնութեան մը գրույմն
ունի, ինքնին նկար մը չէ՞: Տեսած էք երբեք պարսկական ար-
ուեստին գլուխ-գործոցներէն մին: Առանց տեսած ըլլալու կարելի
չէ գաղափար մը կազմել հիւսական արուեստին կատարելութեան,
նկարին մեծափառ ոճին և գոյներուն պայծառ ու կենդանի պէս-
պիսութեան վրայ: Ինչպէ՞ս չը հիմնալ այն լայնախորհուրդ միտքին
վրայ, որ երկնած ու ձևակերպած է այդ փառայեղ պատկերը. այն
ձևուն ու դիւրաթեք մասներուն վրայ՝ որք գեղմին ու մետաքսին
թելերուն ցանցակերպ ոտաշնումին մէջ կենտուորած են նկարչին
խորհուրդը և վրձինն հմայքը: Ու ինչպէս չ'սքանչանալ այն նարո-
տաներկերու արուեստին վրայ՝ որ կրցած է գզաթին թաշանոյշ
յատակին վրայ փռել այն պաղղուն ու վէտվէտուն գոյները զորս
յակինթի մը պրիսմականերուն մէջ խաղացող լոյսերը միայն գիտեն
ցոլացընել:

Պարսիկներու հաւատարմին նայելով, — որոնց քիչ մը չափա-
զանցիկ մեծախօսութիւնը պէտք չէ մոռնալ, — եւրոպական թան-
գարաններու, մուսէոններու մէջ և մասնաւոր անհատներու ձեռքը
գտնուած ապսպսեան չրջանի գորգերը կը նսեմանան այն մետաք-
սեայ փափկահիւս ու չքեղաշուք գորգերուն քով՝ որք Սաֆեանց
ցեղին Շահերուն չիրմները կը ծածկեն ի Գում (Գաւրէթի նահանգ) և
ի Մէշէտ (Խօրասանի նահանգ), — երկու սրբավայրե՛ր պարսիկ բա-
րեպաշտութեան: Պարսիկն իր բովանդակ կեանքին մէջ երկու մեծ
խտէալ ունի. Մէշէտ այցելել և Քէրպէլայի մէջ թաղուիլ: Երբ Մէ-
շէտ այցելող պարսիկ մը սկսի նկարագրել իր տեսած անմահ ու
չնաշխարհիկ գորգերը, զարմանքէ հիացում և հիացումէ արքու-
թիւն կը խաւայի. կորսնցնելով չափ ու քանակ՝ անոնց արժէքը
գնահատելու համար, միլիոններ ու միլիոններ:

Գ.

Զարմանալի զուգադիպութեամբ մը ԺԶ. դարը եղած է նաեւ
հնդկիկ գորգագործութեան բարգաւաճման դարագլուխը: Հնդկաս-
տանի կայսրերէն Մեծն Աքպար (մօկոլ, 1542-1605) իր անձնական
հովանաւորութեան ներքեւ կը գնէ երկրին բնիկ արուեստները, ի
մասնաւորի գորգագործութիւնը, և Պարսկաստանէ յատկապէս վար-
պետներ բերել կուտայ՝ որք հիմնալի գորգեր կը հիւսեն Լահօրի

արքունիքին համար, պարսկական հիսաբանչ նկարակերտութեան հետեւողութեամբ: Բայց արքայարեան չրջանէն վերջ, այդ դժագրութիւններն իրենց յարգը կը կորսնցնեն, և Պէնկագորի, Ճահօրի ու Լահօրի մէջ նախապատուութիւն կ'ընծայուի երկրաշափական ձեւերու՝ որք աւելի համապատասխան էին հնդկական ճաշակին ու հաւատքին: Շատ հաւանական է որ ԺԶ. դարու հնդիկ գորգագործութեան գեղեցիկ նմոյշներ այսօր գոյութիւն ունենան Լոնտոնի արքունիքին ու Ճէյքորի թանգարանին մէջ:

Կեդր. Ասիա եւս ի հնումն շատ ազուր գորգեր արտադրած է: Պելուճիստանէ մինչեւ Աֆղանիստան, բովանդակ երկրին մէջ գորգագործութիւնը սիրելի ու շահարեւ զրադումն էր ամէնուն: Մարքօ Բօլօ, խաւացի ուղևոր-պատմիչը (1256-1323) կը հաստատէ թէ Կեդր. Ասիոյ թիւրքմէններուն մէջ (նախկին Սելուճեանք) աշխարհի ամէնէն շքեղ ու փայլուն գոյներով գորգեր կը հիւսուէին: Նոյն իտալացին կը յիշատակէ նաեւ թէ քաղաքներուն մէջ տեսած է հայեր՝ որք գորգագործութեամբ կը պարապէին, ինչպէս Պարսկաստանի մէջ: Պելուճիստանի և Աֆղանիստանի մէջ պատրաստուած գորգերուն պատկերները աւելի երկրաշափական ձեւեր էին, ինչպէս դարաւոր ժամանակ առաջ, այնպէս և այսօր, և այս՝ արդիւնք է ժողովրդին հաւատքի ըմբռնման: Պելուճեան և աֆղանեան բուրդէ գորգերուն մէջ կը գտնուին ա'ջնպիսի նրբահիւս, նկարակերտ ու խորոտ նմոյշներ՝ որք մետաքսէ շինուածներէն աւելի փայլուն են, ինչ որ թերեւս երկրին լոյծ տարրին քիմիական բաղադրութեան արդիւնքն է: Կեդր. Ասիոյ ժողովրդոց մտաւոր կարողութիւնն արդէն անբաւական է ըմբռնելու այն հոյակապ նկարներն որք պարսկական հին գորգերու յատուկ են:

Պարսիկն է միայն գեղատեսիլ ծաղկանկարներու մեծ ըմբռնողը: Առհաւական ժառանգութիւն մ'է այս, որ դարերէ ի վեր կարծես իր ուղեղին բոլոր ծաղքերուն մէջ տպաւորուած է: Դիտած էք պարսիկին ծաղկասիրութիւնը. նորօրինակ զուարթութեամբ մը կը տօնէ ան Բնութեան մեծ դարձօնքը, 'նէվրուզը՝ որ ծաղկանց փրթթումըն նախադուռն է: Ուր որ ալ գտնուի՝ կը մշակէ ան իր պարտէզն ու սիրահար է ծաղիկի: Ափ մը հողը, — կամ, եթէ հող չունենայ, — իր սափորիկը կը կանաչորդէ: Ասիական ո՛չ մէկ ժողովուրդ նոյնքան պաշտում ունի հանդէպ ծաղկին ու նոյնքան կ'ըմբռնէ անոր բանաստեղծութիւնը, որքան պարսիկը: Դիտուած է որ Բարսիները Պօմպայի վիքթորեան դարաստանները կ'այցելէին մի

միայն ոգ ծծելու համար, այսինքն ողջպահիկ պտոյտ մը ընելու զիտաւորութեամբ: Հնդկիւր ընդհակառակն իր ժամանակը կ'անցունէր ծաղկանց էն համեմատ ու բարկ բոյրը հնչելով, տերեւներ փրցընելով և մասններուն մէջ ճմլելով սունգերուն կը տանէր և քիւստաի պէս կը հնչէր: Եւ սակայն եթէ ճշմարիտ իրան մը իր երկայն պարեզասով ու բրդեայ սև գզակով՝ պատահարաւ ժու գար այդ ծաղկալից դարաստանին մէջ, հաւատացէք որ կանգ պիտի առնէր և հիացման մէջ խորատոյ՝ պիտի խոկար ընդերկար ճամբուն վրայ գտնող մէն մի ծաղկի առջև, ու երբ վերջապէս հանդիպէր իր խէշալ ծաղկին, անոր գիւնաց պիտի տարածէր իր օթոցը կամ փախիթը, և անոր ստորոտը գձկած՝ պիտի երազէր հիախանդ, մինչև որ արևուրդէ պի հորիզոն խոնարհէր. յետոյ ծնրադիր՝ իր աղօթքը պիտի ընէր, և ապա երջանիկ՝ պիտի վերադառնար տուն: Այսպէս ամէն օր պիտի շարունակէր, մինչև թօշնու մը իր խէշալ ծաղկին:

Ահա այսպէս կը պաշտօնի բնութեան այդ հրաշալիքը՝ պարսիկէն. և պարսիկը այլ ևս իւրացուցած անոր ձևն ու գունազեղութիւնը, եղած է մեծ վարպետը ծաղկանկարի: Կը ճանչնայ ան իր երկրին բոլոր ծաղիկները, բաժակէն, առէջէն, ձգտէն սկսեալ մինչև սրսիկ, ու գրեթէ ամէնքն ալ կերպարանած ու կենդանացուցած է գորգին սաւառ աշտին վրայ:

Պարսկաստան այսօր ալ մեծ շահատանն է գորգագործութեան: Քիրմանի Աֆշարները, Աստրապատի ու Պուճուրի թիւրքմէնները, Ֆարսիստանի Քաշկայիները, Ֆարսի և Իրաքի արարք, Քերմանշահի Շահաշվանները և ուրիշ ցեղեր, — թափառաշրջիկ կամ նստողական, — գորգագործութեամբ կ'ըրադին, հին ու նոր աշխարհի անվերջ խնդրանաց գոհացում տալով իրենց տոհմիկ արհեստին ընտիր ընտիր արագորոյթներովը:

21 Ապրիլ 1906

Կ. ՊՈԼԻՍ

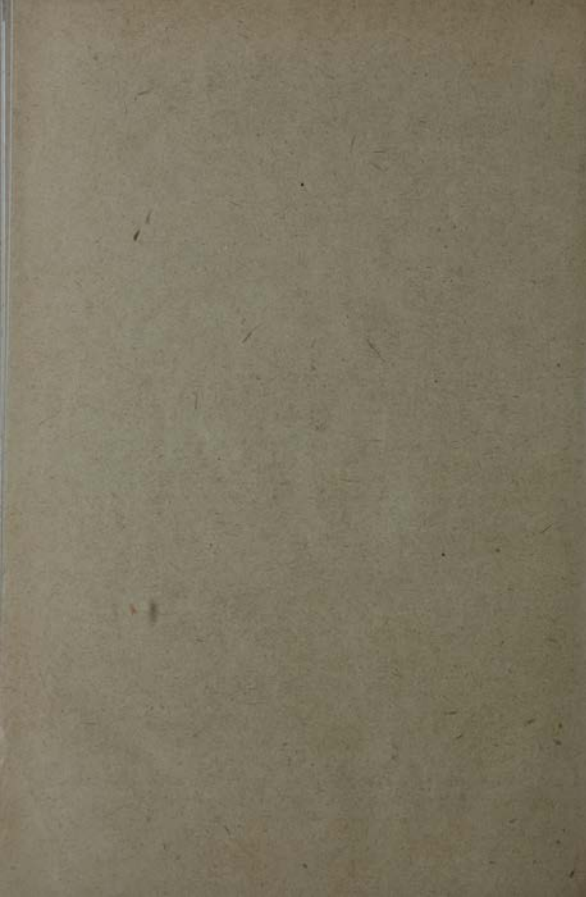
Կարապետ Բ. Զոհաբեկ

Գ Ե Կ Տ Ե Մ Բ Ե Ր

Ո՞ւր պատահարին ՀԱՐՍԱՆԵԱՅ ՏՈՄՍԵՐ,
(Որոնց հաւնի՛ն իսկ դուքսեր ու կոմսեր):
— Տէր-Ներսէսեանե՛նց Տըպարանին մէջ.
Գիներն ալ այն տեղ չունին ելեւէջ . . . :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ = 31 ՕՐ = ՔԵԱՆՈՒՆԻ ԷՎՎԷԼ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ անունը կուգայ Լատ. Decem քառէն՝ որ կը նշանակէ «ասոր»։ Այս ամիսը 10րդն էր Հռոմէական տարւոյն, վասն զի տարեգրութիւն առաջ Մ-Է-Է-Ն կը հաշուուէր։

Տարւոյն տասներկուերորդ ու վերջին ամիսն է Դեկտեմբեր՝ մեր զործածած Յուլեան տոմարի հաշուով, մինչ Եւրոպացիներուն զործածած Գրիգորեան տոմարի հաշուով՝ Դեկտեմբեր 13 օր կանուխ կ'սկսի մտնիլն։

Այս ամիսն է որ երկիրն իր ընթացքին մէջ ձմեռուան արեւակայքը կը հասնի, այսինքն այն կէտք որ երկրիս՝ Արեւին է՛ն մօտ գտնուած կէտն է եւ որ կը կոչուի՝ «մերձակէ»։ Յօրեկը կ'երկարի, զիշերը կը կարճընայ եւ օդը սասիկ ցուրտ կ'ընէ։ Բնութեան մոռեցումիւնն է գրէթէ. զաղաւթ՝ երկրագործական ամէն տեսակ աշխատութեանց, Վառելանքիւմը կը սղի, եւ արջառներ հանգստէն կերպով կը ձգենն զովորու անկիւնը։

Դեկտեմբերի խորհրդանիշ պատկերն է ԱՅԷԷ-ՇԷՐ (Capricorne)՝ որ զոդիակոսի 10րդ կենդանակերպն է, եւ զոր կը ներկայացունեն յառաջակողմը այծ՝ իսկ յետակողմը զալարուն պոչով վիշապ-հրէշի մը կերպարանքով։

Մեր նախնիք ԲԱՂՈՅ կոչած են Դեկտեմբեր ամիսը, որ է Չմեռ եղանակին երեւակ ամիսներէն առաջինը։ Այս ամիսուան տասնին կը հանդիպի «գարա զըշը», որ քո՛ւն ձմեռն է, ու քանի մը օր յետոյ Ս. Յակոբը չուշանար զիւր մօրուքը ԾԾՎԵԼՈՒ, Չմեռուան այս երկար զիշերներուն՝ հարսնիք եւ երեկոյթ իրարու կը յաջորդեն։ ամէնուն միտքը սեւեռեալ կը մնայ դէպ ի կաղանդ, եւ վաճառականք փոյթ կը քանին իրենց հաշուեկշիւը պատրաստելու։ — 1870ական թուականին սկիզբները ԹէԼ փորձ մը եղաւ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ օտար անունը փոխանակելու ԶԷՆԷՐ նոր յորջորջմամբ, — իբր համառօտութիւն անվանքեր ամիսի, — բայց ընդունելութիւն չի գտաւ։

1.03U 6h U.2Fh 1.03U

Գրչերներու այս երկարութեանց մէջ, երեկոյթ, հաւաքոյթ կամ գրչերային զրազումներ կը հարկադրեն զձեզ ճրագի լոյսին տակ մնալու ժամերով: Ականոզիքը շատ բան կը տուժէ սակայն արուեստական լոյսի այդ մթնոլորտներուն մէջ: Որպէս զի մինչև ծերութիւն տանող՞ մնայ ձեր տեսողութեան զործարանը, պարտիք հետևիլ սա պատուէրներուն:

1. Զգուշանալ յանկարծակի մութէն լոյսի անց-
նելէ:

2. Բնու չի կարդալ՝ կրթ օրը տարածաւած է ու մաթը կոխած :

3. Այնպէս ճշ պատկիկ որ արթըննալու ատեն լոյսը աչքի չի գարնէ :

4. Աշխատելու պահուն լոյսը բարձրէն կամ աջակողմէն ստանալ, և ո՛չ թէ գէմէն: — Չափազանց լոյսը և լամբարի լոյսով հրկաթ աշխատութիւններ կը փաստեն աչքին:

5. Գիրքը կամ ձևապարտ մէկդի թողլով հանգչիլ, երբ աշուրնիդ յոգնած զգասք, կամ, խիսեկու աղէս:

6. Զաշխատիլ չի դառնա՞ծ քարիւղի մը աղտոտ լոյսին ներքեւ :

7. Սենեակին ձեռունը կապտադոյն, ու զետնի գորգերը և պատերը կանանչ պահել՝ Մայր-Բնութենէն ընդօրինակելով, որ է, Երկինքը՝ կապոյտ, և Երկիրը՝ կանանչ:

8. Մոմին լոյսը դողդղացող ըլլալուն՝ յարմար չէ մեր գիշերային զրազմանց. տեսողութիւնը կը յոգնի ատկէ։ Քարիւղի լամպար երբ գործածենք, վրայի շիշը պարտի ծածկուած ըլլալ լուսամբիտիով մը, և այնպէս մը վարօք հաստատուած որ անոր բոցը զերծ մնայ աշխատողին տեսողութենէն, այսինքն մութը մնայ աչքը։ Լուսամբիտին ալ պարտի բացարձակապէս անթափանց (opaque) ըլլալ, և երբէ՛ք լուսանցիկ (translucide), տուարաթուղթէ չինուած, վրան կանանչ։ Տակը ճերմակ տեսակը նախամեծար է. տեսքով թէեւ սիրուն չէ ասիկա, բայց աչքի չի մնասեր։

* Բարեպաշտ ըլլալը պարկեշտ ըլլալէն աւելի դիւրին է: Քանին՝ կան որոնք ձերանալնուն՝ բարեպաշտ եղած են, բայց անպարկեշտ մնացած:

* Օրէնքին արամադրած քարտաւորութիւնը կատարողը աշօթելէ աւելի հաճելի բան մը կ'ընէ Աստուծոյ:

* Ազատէն ոսկի մը կորզելը՝ նախանձտէն զովեւս մը ստանալէն դիւրին է:

* Բոլոր այցելունքէն՝ Մահը է՛ն շատ ծանուցուած և է՛ն քիչ սպասուած այցելուն է:

* Ուրքը կադ եղողը կը ճանչնայ մեր չիտակ քաշելը, մինչդեռ խելքով կաղը կը կարծէ թէ մեր խելքն է ծուռ: Անոր համար է որ առաջինին կը կարեկցինք, իսկ երկրորդը՝ կ'արհամարենք: (Բաւալ)

* Պերճախօտութեան մէջ պէտք է նշմարիս և զուարճալի ըլլալ միանգամայն, պայմանաւ որ զուարճալի՛ն ալ ճշմարիտ ըլլալ:

* Զգուշացի՛ր որչա՛մ տալէ բարկութեանդ մէջ: Նաւալաբը առաջատու չի՛ պարզեր փոթորիկի ատեն:

* Զմեռ եղանակին՝ երկինքի ջուրը և մարդուն սիրտը քար կը կտրին:

* Ստատանան երկու անուն ունի. մէկը «ստատանայ», միւսն ալ «ստախօտութիւն»:

* Լսել, մտիկ ընել և միտք պահել. երեք գեղեցիկ յատկութիւններ՝ որոնցմէ առաջինէն զուրկ է մանուկը, երկրորդէն՝ երիտասարդը, և երրորդէն՝ ձերունին:

* Անարգ ամուսիններ կարասիի տեղ կը դնեն իրենց տունին պատուր: Կը ծախեն զայն՝ կրք չքաւորութեան մէջ խնան:

* Յոռին ծածկելը՝ զայն բուժել չէ, և զայն մատնանիչ ընելը՝ չարը հռչակել չէ: Յոռին ճանչնալու է՝ անկէ խոյս տալու, անոր դիմադրելու և զայն յաղթանակելու համար միայն: Զարին անտեղեակ ըլլալը անմեղութիւն է պարզապէս, և անմեղութեան մէջ արժանիք չի կայ, քանի որ հոն ո՛չ մրցում կայ, ո՛չ ալ յաղթանակ:

Բշ. — Ս. Գեղարքայի Կոմիտասի, և Մեկերեքոյի գլխաւորին. Յակոբայ և Իրաւաբանայ վրայից:

Գշ. — Տախտակայ և Ի Քրիստոս հաւատաց. եւ աղբարեւիկ Թարգարին Ս. Արքայուն:

Ծ Ո Վ Ա Խ Տ

ԴԶ. — Պատր.

Այսօր դեկտեմբեր 6, յունաց՝ տոն է Նիկողայոսի հայրապետին՝ որ «նաւաւարներու պաշտպան» նկատուած է: Սակայն, եթէ աղեկոծութեան բռնուիլը վասնդ մըն է, ծովէ բռնուին ալ ա՛յն տեսակ դէշ անհանգստութիւն մըն է՝ որմէ առթուած տաղտուկն ու տագնապը ո՛չ մէկ բանի հետ կարելի է բաղդասել: Մեղմնու համար դայն, արդի բժշկութիւնը հետեւեալ պայմանները կ'առաջարկէ, չի մոռնալով քանի մըն ալ դեղ միտսին յանձնարարել:

Ծովախառ ունենալու արամադիր եղող անձը պարտի պատկիլ շողենաւին մէջ, դեռ անիկա ճամբայ չելած. և եթէ օդը պաղ է՝ սովորականէն աւելի ծածկուիլ, աչքերը դոցել ու քանք ընել քնանալու՝ ծովային ճամբորդութեան ամբողջ տեւողութեանը միջոցին: Ասիկա ամէնէն ազդեցիկ միջոցն է ծովախտէ զերծ մնալու համար:

Եթէ փսխել դալու ըլլայ՝ պէտք է ռոնդերու տանիլ հոտուքաւոր քաղերու շիշ մը (flacon de sels):

Պէտք չէ ճաշել՝ երբ ճամբորդութիւնը կարճ է, և մարդ կրնայ անօթութեան դիմանալ: Իսկ երբ անօթութիւնը սաստկանայ, դաւաթ մը պաղ սուրճ խմելու է, շաքարը քիչ, մէջն ալ քօնեաք դրուած: Կարեւոր է նաեւ չի ծխել:

Ծովէ բռնուող այն անձերը որ չեն ուզեր այս քիչ մը խիստ միջոցներուն դիմել, պարտին մնալ շողենաւին կամրջակին վրայ (կիւլէրթէ), բաց օդին, զգուշանալով երթալէ նաւուն ցոռակին ու խկլքին կողմերը, նաեւ մօտենալէ մեքենաներուն վայրը, վասն զի հոնաեղի տաքութիւնը և հոտը կը նպաստեն ծովախտի:

Յանձնարարելի երկու դեղեր կան՝ որ բաւական ազդեցիկ են: Շողենաւուն մեկնումի պահուն պէտք է առնել 2-3 դգալ սիոսիօրալ, կամ շողենաւուն մեկնելէն 3 ժամ առաջ՝ պէտք է առնել մէկ կրամ սիւլֆատը սինին:

Եւ: — Ս. հարցն եղբայրացի Պոլսի, Պոլսի, Մակարայ, Եւաթի, Բովանձու գրեց-այն, Բովանձու կարճատեւութիւն, Կարճ:

ՃԱՇԱԿ ՌՌԻՄԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹ.

ԵՐԶԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Նրջանկութիւն է մի բաժակ
 Եւ դու սանիս ի բերան.
 Ո՛հ, մի՛ քամեր փութով դու զայն,
 Օշինդքը կայ ի յասակ:

Նրջանկութիւն է մի ծաղիկ
 Փրքքեալ ուղւոյն ի վերայ.
 Քով ձեռամբ դու քաղես ըզնա,
 Վաղ խամրեցաւ ընկեցիկ:

Նրջանկութիւն է բոյր գոգսիկ,
 Դաւնակութիւն տօնական,
 Զոր սանի հողմն ի հեռասան,
 Խորսակին լարք եւ աղիք:

Նրջանկութիւն է զարուն ինչ
 Պննեալ ծաղկամբք ձիւնաբոյր.
 Նրջանկութիւն է մահ անդոյր,
 Ապրեցուցիչ եւ բուժիչ:

Պարս է հեզ սանձ կրից կարեացդ արկանել,
 Այլ ոչ բընաւ քողով զնոսա ցըսանալ.
 Թէ իցես դեւ, դիւցազն իցես, քէ Աստուած,
 Մի՛ս յեռանդան անդ պանեսօյի ըզկարիսդ:

ԳԱՌՄԷՆ ՍԻՆՎԱ

Որ. — Պարս:

Զ. — Որ. Նրջանկութիւն է զարուն ինչ
 Պննեալ ծաղկամբք ձիւնաբոյր.

ՄՈՒՐԱՅԻԿ ԱՂԶԻԿԸ

[Մանուկներու կողմէ արտասանելի]

✻ Կիր. — Գ. Յրանակաց, Փղուբիւն Ս.
Աստուածամոր յԱնայէ : Բարեկեն.
Գան պահաց Ս. Բախրայ :

Պզտիկ աղջիկ մ'ե մուրացկան
Որ քիչ մը հաց կ'ուզէ ձենէ.
Տրէ՛ք անմեղ խեղճ աղջրկան,
Տրէ՛ք, տրէ՛ք, անօթի ե :
Իմ խնդիրքս դուք մի՛ մերժէք,
Աղէկ գիտէք ինչո՞ւ համար.
Վեց տարու եմ, չունիմ ես մայր,
Անօթի եմ, ինձ զբոսացէ :

Երեկ գեղին մէջ հանդես կար,
Բընաւ մեկուն միտքէն չանցայ,
Բռներ էին շուրհին տակ պար.
Ափսո՛ս, ես բան մ'ալ չի կերայ :
Ներեցէ՛ք ինձ երէ կ'ուզեմ,
Ուզածս հաց է, ո՛չ ուրիշ բան,
Քիչիւք մը հաց է բաւական.
Ախ, մի՛ չախէք, անօթի եմ :

Չեղա՛ք կարծէք որ չեմ գիտեր
Որ տառապանք քաշել պարտիմ.
Սակայն ես շահ տղտիկ եմ դեռ,
Ախ մի՛ քողով գիտ որ մեռնիմ :
Տրէք, տրէք խեղճ տղտիկին,
Չեղի համար ան կ'աղօթէ.
Տրէ՛ք, տրէ՛ք, անօթի ե,
Աստուած կուտայ ձեզի կրկին :

Բ. — Գանք : Ս. Միտայ, Երանդի՛նայ,
Գրայտի, և կանաւոր աղբաւաց,
Յովհաննէս և Ալեքսանտր :

ԴԷՍ ՈՒ ԴԷՆ

ԵՐԿԱՐԱԿԵԱՅ ԾԱՌԵՐ

Նոճիները և կնճի(գարա աղաճիները կ'ապրին 200 տարի, բազկը (սարմաշըգ) 450 տարի, պիժխին (ազ աղաճ, érable) 500, կուենին (գաթրան աղաճը) 570, շագանակենին 600, ձիթենին և սօսին (չլնար) 700, մայրին (չամ) և նարնջենին 800, թմբին (օխլամուր) 100, կաղնին (մէշէ) 1500, գեղձին կամ կարմրածառը (բօրսուգ աղաճը, taxus baccata) 2000: Այսպէս գեղձին ամէնէն շատ զիմացելուն ծառն է, և դեղձին ամենէն քիչ:

ՍԱԳ

Ուտուելու համար, սագ մը պարտի 8—10 ամսու ըլլալ: Մորթուած սագի մը տարիքը կը ճշգուի կտուցը կտրելով. մատղաշ սագինը կակուղ է, և խիստ կարծր՝ ծերերունը: Լաւ է քանի մը տեղեկութիւն տալ փետուրներուն փետտումին մասին, որ իր կարեւորութիւնն ունի: Ծերուկ սագերը փորին տակէն կը փետրատեն տարին 3 անգամ, մայիսին, յուլիսին և սեպտ.ի վերջ: Խոշոր սագերը կը փետրատեն յուլիսին: Այն սագերը զորս չենք ուղեր գիրցունել՝ կրնան փետրատուիլ Բ. անգամ՝ եւս, սեպտ.ի վերջ: Դէր սագերը՝ զորս կը մորթեն ծախելու համար, մկռնկնուն պէս պէտք է փետրատել, զիս չի պաղած, ապա թէ ոչ փետուրը շատ կը կորսնցունէ իր յարգը:

ՔԱՌԹ-ԲՕՍԹԱԼ

Քառթ-բօսթալի հնարիչն է Վիէննացի Տք. Էմմանուէլ Հէռման 1869ին, որ ըսել է 38 տարի է՝ դժուրութիւն ունի քառթ-բօսթալը:

Գշ.—Պարբ. Ա. Կուսակցութիւնը պատ. ինչեմուտեմ տղան տղանցունելու քառթ, Գեղեցիկութեան հարցին զգուշացնելու և վերջին որբ ընդ նման կատարելուն:

Գշ.—Պարբ. Գ

Կ Ս Մ Ի Թ Ն Ե Ր

Երեկոյթ : Ոգևորութիւն, պար, ժպիտ, խօսակցութիւն ամէն դի : Անկիւնէ մը .

— Կը ճանչնա՞ք սա երիտասարդը . եկածէն ի վեր լուռ ու մունջ մնաց . ի՞նչ էր արդեօք պատճառը :

— Տիկին, բերանը գէշ հոտելուն համար խեղճը կ'զգուշանայ խօսելէ :

— Արձան չէ եղեր ուրեմն, հապա մեռել մը, քանի որ բան մը չըսեր և գէշ կը հոտի :

Նորմանտոյ պզտիկ քաղաքի մը մէջ երեւոյղ օրաթիւրի մը օրին մէկը հետեւեալ ազգը հրատարակեց .

«Այն նպարավաճառէն՝ որմէ անցեալ օր 1 քաշ փռելի շաքար գներ էի՝ կը խնդրուի որ խմրադրատունս «յանձնէ 1 քաշ շաքար, փոխան այն դաճին որ կը գրուներ գնաճիս մէջ : Եթէ հրաւերիս չի պատասխանէ, «չարաթ օրուան թիւով պիտի հրատարակեմ անոր աճուներ» : Նայն իրիկունն իսկ, քաղաքին 46 նպարավաճառներէն 42ը փութացած էին խմրադրատուն խորհել անխարդախ կէս կէս քաշ փռելի շաքար :

— Ոսկի մը փոխ տո՛ւր ինծի :

— Կէս ոսկի միայն ունիմ :

— Տո՛ւր առ կէսը, կէսն ալ պարտական եղիր :

Մեծահարուստ անձի մը ընակարանը կահաւորման բարեփոխութիւններ տեղի կ'ունենային՝ մօտալուռ հարսնիքի մը համար : Գող մը առիթէն օգտուելով ներս կը սպրդի և տնտեսելով պատէն կայն մեծարժէք ժամացոյց մը, վար առնելու կ'աշխատի՝ երբ տանտէրը ներս կը մտնէ : Գողն առանց աղայլելու . «Կը վա՛ննամ կոր որ տանդուխր սահի . . .» :

— «Վարնալու հարկ չիկայ, ևս բռնե՛ր եմ» կը պատասխանէ տանտէրը, զանի աշխատաւորներէն մին կարծելով : Իրիկուան դէմ գողցուած ժամացոյցին լուրը տարաձայնուեր էր ծառաներուն մէջ, երբ իր կարգին մեծահարուստ տանտէրը բուն իրողութեան վերահասու . «Մի՛ ըսէք, կը կրկնէր յուզուած, ե՛ս էի որ անգիտակցաբար օգնեցի անոր . . .» :

Ք Ո Ւ Ն Ը

Քունը ըստ բժշկութեան՝ «ջգային դրութեան կամ մաւոր գործունէութեանը ընդմիջումն է»։ Կամքը կը դադրի, արտաքին տալաւորութիւնք ալ չեն ազգեր 5 ղգայարանաց վրայ։ Բայց կեանքը կը շարունակուի, արիւնը կ'ընէ իր շրջանը, շնչառութիւնը չի դադրիր, մարսողութիւնը անհոգ կը մնայ ու կը կատարելագործուի։ յարարերական կեանքը որ զմեզ բոյսերէն կը զանազանէ՝ կը դադրի, մինչդեռ անողականը կը շարունակուի։ Քունը անօթութեան նման պէտք մըն է։ Եօրանջումը սուլի կը լայնցունէ մարսողութեան գործարաններուն դուռը։ Քունին գալուն ստեն՝ աչքերը կը դադրին տեսնելէ, կամ, տեսածնին ետին իմացունելէ, ականջները՝ իմանալէ։ ու կամեցողութիւնը իր կարգին կը թմրի։ Հիները կը կարծէին թէ ուղեղին մէջ արիւն լեցուելով է որ կը քնանանք, և օրինակ կուտային կերակուրէն անմիջապէս յետոյ եկող թմրութիւնը զոր քունին հետ չբաժնելու չափ յառաջ կ'երթային։ Նոր գիտուններ ճիշդ ասոր հակառակը կը պնդեն։ Քունի ստեն մեր ուղեղին մէջ անարիւնութիւն իսկ չի կայ, կ'ըսեն։ Ուղեղը երբ գործէ՝ «ասիտ լաթոիք» անուն թթու մը կ'արտադրէ։ Բայց երկար յոգնութենէ մը ետք ուղեղ ու դնդեր՝ դադարի մը պէտք ունին, դադար որ ստեն կը վտարուի կաղմուած ասիտ լաթոիքը։ Քունի ստեն դադարաբնիս մերթ արթուն է ու մերթ քուն։ գիտութիւնը երկուքն ալ կ'ընդունի։

Ննջարաննիս տան արեւելեան կողմն ըլլալու է, պատուհանները սառտուն բացուելու և իրիկունը գոցուելու են։ իսկ երբ անձրևէ՝ կէս ժամ մը բայ։ Անկողնի ծածկոցներ ցորեկը վերնալու են վրայէն։ Պէտք է ննջել ճաշէն 3-4 ժամ յետոյ, պառկիլ միշտ աջ կողմին վրայ, այսպէսով լեարդը որ $1\frac{1}{2}$ քիլո կուգայ՝ ո՛չ ստամոքսին, ո՛չ ալ աղիքներուն վրայ կ'իյնայ, և մարսողութիւնը մութին մէջ կը կատարուի։

Երբ — Ս. Բաղդոսյ Մօրնոյ հայրապետին
Մարտգրէ ճշմարտին և Մեթոսի
Եղիշեկոյտին

Ք Կիր — Գ. Սիմոնյոց։ Հոգեւոր։

ՃԱՇԱԿ ՀՆԴԻԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՍՏԻՉՆ ԶԱՄԱԳՈՅԻՑ

Ստեղծագործութեան հեղինակն եմ ես, և կազմա-
լուծումը՝ անհերքելի։ Ոչինչ կայ աւելի մեծ քան զիս,
ո՞վ Արճունա, և ինչ կախեալ են համօրէնք, ինչպէս իր
զրայ բռնող շրջանակի մը մարդրիւմները։ Ես չողին եմ
Չուրին մէջ, լոյսը՝ արեւին ու լուսնին մէջ, առնական
կորովը՝ մարդուն մէջ, անուշ բոյրը՝ հողին մէջ, շողիւնը
բոցին մէջ, յաւերժական սերմը՝ համայն բնութեան։ Ի-
մասառնին իմաստութիւնն եմ, և մաքրափայլ սէրը՝ շն-
չաւոր էակաց մէջ։ Ես սուրբ միալանկն եմ, Վետայից
երբեակ մատենան եմ, առաջնորդն եմ, անուղիշդ, տէրը,
ապաստանը։ Լնձրեւին ու ջերմութեան աղբիւրն եմ, ի
ձեռին ունիմ ամբրոսիան ու անէութիւնը։ Սկիզբը, մէ-
ջին ու վերջն եմ ես։ Աստուածներու մէջէն վիշնուն եմ,
սուրբ գրոց մէջէն օրհնութեանց մատենան եմ, մարմնոյն
մէջ հողին եմ, և հողւոյն մէջ՝ խնայալանութիւնը։ Լեռ-
ներէն Մէգուռն (*) եմ ես, ծովերէն՝ Ուլկէանն եմ, սլաշ-
տումներէն լոին երկրպագութիւնն եմ, և անխիրտ բա-
ներէն՝ Հիմալայան։ Բոլոր զիտութիւններէն՝ ես անիկա
եմ որ միտքը կը կանոնաւորէ, քեմբասացին մէջ՝ պեր-
ճախօտութիւնը։ Տառերէն Ա. ն եմ ես, և բարդ բա-
ռերէն՝ յողակապը։ Յաւիտենական ժամանակն եմ, նսե-
հը, համբաւը, յուշքն ու համբերութիւնը։ Տաղերէն
տաղարանն եմ ես, և առաջինը՝ ներդաշնակ չափերուն։

Մեծաշուք բաներէն փառքն եմ, յաղթանակն եմ,
արուեստն եմ, ոյժն եմ։ Փառամոլին մէջ խոհեմութիւնն
եմ, լուծիւնը՝ դաղանիքին մէջ, զիտութիւնը՝ զիտու-
նին մէջ։ Ի՞նչ հարկ, ո՞վ Արճունա, բարդել անքան
սպացոյց՝ իմ կարողութեան։ Ինչէ ելած միակ հիւլէ մը
Տիեզերքը գոյացուց. ու տակաւին կատարեալ ամբողջն
եմ ես։

ՄԱՀԱԳԱՐԱԹԱ

(*) Ոսկիով և մանկագին քարերով ծածկուած հնդկ. առասպելեալ
լեռ։

Բշ. — Ս. ճայրպետացն իզմաստիսի
և Ազրէի. և Մարտիայի
եղիկայութիւն։

Գշ. — Ս. Թէպոլայայ եղիկին, և Թէպոլայ
վիպին և 4 գիւմարացն Բասաի, Եւսերի,
Եւսերի և Բասիլիպայ։

ՉՄԵՌ ԳԻՇԵՐԻ ԶԲՅՍԱՆՔ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐ

* Աստին քստիմ, անդին քստիմ. քէն ընեմ՝ նրա-
տիմ: (Աւել):

* Մակիմ ծակիմ, ծակը ձգեմ: (Ասեղ):

* Ախոռ մը ունիմ մօռս մութ, մէջի ձիերը ձո՛ւր
ձութ: (Բերան-ակոյ):

* Մութիկ տուն, մախ՛ր դուն, քաշէ՛ քուն: (Գե-
րեզման):

* Էրկան է պոչը, կը կրէ կէօչը: (Շերեփ):

* Սեւ սեւ հատիկ, ձեւ ձեւ կուտիկ. ձեռքով ցանէ՛,
բերնով հանէ՛: (Նամակ):

* Մտուր մը ունիմ, մէջը լեցուն անիծ է: (Թուզ):

* Կապը կանանչ, կոլը կանանչ, կոլը կանանչին
տակն է պառկած: (Չմերուկ):

* Նեղ ճամբայ, լայն պառկ: (Կոկորդ ու փոր):

* Բոլորքը փուշ, մէջինը նուշ: (Ականոցի):

* Լիճ մը ունիմ կլոր է, մէջի օձը խղրոր է, ոսկին
բերանը բոլորէ: (Հողի կանրեղ):

* Երկայն աղիք, ճոթը ծաղիկ, երբոր հառնիմ կը
ծիծաղի՞ք: (Մում):

* — «Մուռ ու մուռ, ո՛ւր կ'երթաս»: — «Մա՛կ զը-
լուխ, քեզի՛ ինչ»: (Մուխ-Մխնելոյ):

* Հինգ ախպար բոյն պիտի չլնէին. մէկը մնաւ,
չորսերնին չի կրցան չլնել: (Գուլպայի ասեղներ):

* Կ'երթայ կուգայ, մասնոցի մը տեղ կանգ կ'առ-
նէ: (Յալիկ):

* Կակուղիկ կաշի, ո՛չ կը հալի, ո՛չ կը մաշի: (Լեզու):

(ՐԱՍԳԻՐԲԷՍ)

Գշ. — Գաթի:

Գշ. — Ս. Կոստանյան խնայի և Գաթիայի,
և Գաթիայի խնայի և Կոկորդի և Կոկորդի խնայի:

ԿԵՆՅԱՂԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՏԱՐԻՔ. — Տարեքի վրայ խօսիլը ներելի է: 80 տմեայ ծերունիներէն և մատղաշ աղջիկներէն զատ ոչ ոք փափաք կը յայտնէ իր ծննդեան թուականին վրայ խօսելու: Կոնջ մը տարիքը մէջտեղ հանելու միտքով՝ հեռաւոր ծանօթ պարագաներ յիշատակելը կենցաղադիտութեան հակառակ է:

ԴԻԱՄ. — Չտեսներ և բազդախնդիրներ դրամի վրայ կը խօսին: Մարդ՝ ունեցած հարստութեանը մասին որ և է ակնարկութիւն պէտք է ընէ. երբ հարկադրուի իսկ՝ չատ վերապահութեամբ պէտք է խօսի, մանաւանդ աղքատ կամ բարեկեցութիւնն իր կորսնցուցած անձերու ներկայութեանը:

ԳՈՎԵՍ. — Պէտք է որ փափկանկատութեամբ արտայայտուի գովեստ մը: Եթէ ձեր ներկայութեանը՝ չըսեալ մէկ անձերնուդ նկատմամբ գովեստ խօսուի, անհարկի է հակառակ դադափար մը յայտնելը: Պահեցէք խորին լուսթիւն մը, որ սուելի պիտեմատ է և որ զձեզ մեղադրանքի ենթարկելէ զերծ կը կացուցանէ:

ԲԱՄԲԱՍԱՆՔ. — Բարեկիրթ կին մը «բամբասանք»ը կ'արհամարհէ և չի ներեր որ իր սրտը սպասաւորի մը սննեակին երեսոյթն առնէ անպատշաճ խօսուրդաւորով: Զէղոք մնալ և բամբասանքի չի խառնուիլը բաւական է: Պէտք է զայն դադրեցունել ջանալ՝ խօսակցութեան նիւթը չըջելով:

ԸՆԿԵՐ. — Հարկ է որ մանկամարդ կին մը իր ամուսինին բարեկամներուն հետ չ'որհալիր և հաճայական քաղաքավարութեամբ վարուի. այսու հանդերձ պէտք է համարձակութիւն չի տայ ամուսինին՝ որ ամուրիութեան մամանակի սովորական ընկերներ նմին վաղեմի մտերմութեամբ իր տունը մանան կլլան: Ամուսնութիւնը վերջաշուն մ'է կարգ մը յարաբերութեանց, երկու ամուսնիքը իրենց յարաբերութիւնները կրնան պահել վաղեմիներու հետ, առանց սակայն չին ընտանութեան:

Ուր. — Պահք:

Ներ.— Ս. Բարազի հրապարակ և եզրանքի Գրիգորի
Ներսէս սրբայն, Սեպեմբեր 21-ին, 1907 թ. հոգեւոր
և արքայ-Երեմիա Բարսեղ Լեւոնյան:

ՕՐ ՀՆԵՐԳ

(Դեկտեմբեր 24, Օրուան Տօնախմբութեանն Առիթով)

Օրհնեցէ՛ք Տէրը, որովհետեւ բարի է մեր Աստուծոյ սաղմոս ըսելը, որովհետեւ քաղցր ու վայելուչ է օրհնութիւնը :

Անիկա կը բռնէ սրտարեկները, և անոնց բոլոր վերքերը կը պատէ :

Անիկա լուսաւորներուն բազմութիւնը կը համբէ և անոնց ամէնքը իրենց անուններովը կը կանչէ :

Մեծ է Տէրը, իր զօրութիւնն ալ մեծ, և խմսատութիւնը՝ ամբառ :

Անիկա կը բարձրացունէ հեզերը, և ամբարտաւանները ինչուան գետին կը խոնարհեցունէ :

Փառաբանելով օրհնեցէ՛ք Տէրը, և Սաղմոս ըսէ՛ք անոր՝ քնարով :

Անիկա երկինքը ամպերով հագուեցուց, իր անձրեւը երկրին պատրաստ ըրաւ, լեռները խոտ բուսցուց, ու գալարիք՝ մարդոց օգտին համար :

Անիկա՛ է որ իրենց կերակուրը կուտայ անասուններուն և ագռաթի ձագուկներուն՝ որ զինքը կը կանչեն :

Անիկա չէ՛ թէ ձիուն ոյժին և հակայ մարդուն ազդրերուն կը հաւնի, հապա իրեն պատկառ կեցողներուն և ամէն անոնց որ իր ողորմութեանը կ'ապաւինին :

Անիկա իր խօսքը երկիր կը խրկէ ու իր պատգամները շուտ շուտ կը սուրան :

Անիկա բուրդի պէս ձիւն կը տեղայ, մէզը կը ցանէ փոյի պէս և սառը պտտաւներու պէս կը նետէ : Ո՞վ անոր ցուրտին դէմ կրնայ կենալ :

Անիկա կը խրկէ իր խօսքը. «Հովերը փեհն և ջուրերը վաղեն», ու կը հալեցունէ սառնամանիքը : Ալէ՛լուիա :

ԴԱԽԹ՝ ՄԱՐԴԱՐԷ
(Սաղմոս)

Ռիբ. — Ե. Յիւնիստից :

Բէ. — Ս. Դաւիթ մարգարէին և Յակոբոյ
ստեփանոս :

ՀԱՐՅՈՒՐ ՈՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՄ

Ո՞ր գլուխին մէջ ուղեղ չիկայ :

— Գնդասեղին :

Ի՞նչ է այն որ ո՛չ միս, ո՛չ ալ ոսկոր ունի, և որ սակայն ունի չորս մաս և մէկ ճկոյթ :

— Զեռնոց մը :

Կանանչ՝ որպէս մարդ, ճերմակ՝ որպէս ձիւն, դառն՝ որպէս մաղձ, քաղցր՝ որպէս մեղր. գիտէ՞ք ասանկ բան մը :

— Ընկոյզը 1. իր փեճեկով, 2. ստրկուած, 3. չըստրկուած, 4. թարմը՝ ստրկուած :

Առաջին անգամ ի՞նչ դրաւ Ադամ գրախտին մէջ :

— Իր ոտքերը :

Ո՞րչափ քաշենք՝ ա՛յնչափ կը կարճընայ. ի՞նչ է :

— Վառուած սիկառ մը :

Ո՞րն է այն բանը որ միեւնոյն ատեն կ'երկարի ու կը կարճընայ :

— Կեանքը, որ երկնցած չափովն ալ կարճըցած կը սեպուի :

Ո՞րքան իրմէ պակսեցունես՝ ա՛յնքան կը մեծնայ : Ի՞նչ կրնայ ըլլալ ասիկա :

— Փոս մը :

Զեր հօրը դաւակն է, բայց ձեր եղբայրը չէ. ո՞վ է :

— Քոյրս :

Սանը առաջին անգամ ո՞վ եռացուց :

— Կրակը :

Մէկ «վայրկեան»ի մէջ 1 անգամ կը տեսնենք, «երկվայրկեան»ի մը մէջ՝ 2 անգամ, ու չենք կարող տեսնել «հարիւր տարուան» մէջ : Ի՞նչ է :

— «Ե» տառը :

Աստուած բնաւ չի տեսներ, միլիառատէր մը հազուադիւս կերպով կը տեսնէ, իսկ հասարակ մահկանացու մը ամէն օր կը տեսնէ դայն : Ո՞վ է :

— Իր նմանը :

Ո՞վ է այն որ երկտասարդ կը մնայ ծերանալով :

— Կենդանագիր մը :

Գլ. — Ս. Սահակեանի նախաստորագրին և Ա. մարտիրոսին :

Գլ. — Պատմ. :

Ս. ՊԵՏՐՈՍ ՈՒ ՊՕՂՈՍ

(Կենսագրական, Օրուան Տօնախմբութեանն Առիթով)

Առաքեալ կը յորջորջուին Քրիստոսի աշակերտներէն անոնք որոնք իրենց Վարդապետէն զլիսաւորաբար պաշտօն ստացան Աւետարանը քարոզելու ամբողջ աշխարհի։ Թիւով 12 էին նախ։ Քրիստոսի մահէն վերջ, Մատթէոս Յուդային տեղը անցաւ, Պօղոս ու Բառնարան ալ դերբնական հրաշքով մը կոչուեցան Աստուծոյ՝ Աւետարանի քարոզութեան համար։

ՊԵՏՐՈՍ առաջին աշակերտը եղաւ Քրիստոսի՝ Ուրուն չարչարանքին ատեն դարհուրած՝ ուրացաւ իր Տէրը։ Բայց իսկոյն զգլաց։ Մեծ յաջողութեամբ քարոզեց քրիստոնէութիւնը երուսաղէմ և հոն ի դիպահոջ կեցաւ։ Հաստատուեցաւ նախ Անտիօք, ապա Հռոմ ուղղուեցաւ՝ ուր մարտիրոսացաւ Ս. Պօղոսի հետ։ Ինք ու իր ընկերը «Առաքեալներու իշխանը» կոչուած են։ Պետրոս Գործք Առաքելոցին մէջ երկու թուղթ ունի։

Հեթանոսներու առաքեալն էր ՊՕՂՈՍ, Քրիստոսի 2 թուականին ծնած՝ հրեայ ծնողքէ։ Նորածագ Քրիստոնէութեան ոսոթներէն էր, բայց տեսիլքի մը հետեւանօք լոյս հաւատքին դառնալով՝ եղաւ է՛ն վառվռուն առաքեալներէն մէկը։ 66 ին էր որ Յովհաննու Կարապետի վախճանը ունեցաւ։ Տասնը չորս թուղթ ունի, բոլորն ալ այցելած տեղերուն ժողովուրդներուն ուղղուած, որոնք անստերիւր Տրամարանութեան դրոշմն ունին իրենց մէջ, հաւատքի տաք շունչով մը թրթռուն, և են. — Հոռոմայեցիներուն, Եփեսացիներուն, Փիլիպեցիներուն, Կողոտացիներուն, Թեսաղոնիկեցիներուն (2), Տիմոթէոսի (2), Տիտոսի, Փիլիմոնի և Եփրայեցիներուն։

Եւ. — Ս. առաքելոցն Պետրոս և Պօղոս։

Ուր. — Պօղոս։

Պ Տ Ո Ի Ղ Ն Ե Ր

(Կաղանդի Մերձնցումին Առիքով)

Երբ. — Ա. որդւոյն որսման Բազմայ առ
 արեւելքն և Բոֆաննու առասարակին,
 խորհրդարան պահոց ծննդեան,

Կիր. — Զ. Բիւնական, Ա. օր պահոց
 ծննդեան,

ՏԱՆԶ, ամբաստիկ (անշէ արմուտը), պէրլամնթ (պէշ արմուտը),
 սնչիկ, նոնիկ (ճերմակ), մալաշի (աղմու), կարմրասանձ, լղմար
 (մէջը սևուկ, հասուն), շթուկ (ԾԶու), ճեռն (ձմեռուան), ժանա-
 ասնձ (պողպղ սղան), քարճին կամ շիկոռ (ախլամ), ԽՆԶՈՐ, կաթ-
 նախնձոր, վարդախնձոր, լոյիկ, դալինչ կամ փացի (վայրի), ՍԱ-
 ԼՈՐ, կամ շլոր, հաղիճան (կէօթէ աւլթ. impériale), դաման (սրտ-
 տաղ), մամուխ կամ կոկան (վայրի), Դեղձ, ալոց (էթի շէֆթալի),
 լոզ (կարմա), ԵՐԴԱՆ (զայլաք), պարկուկ կամ խաթիկ (զէրտալի),
 ճեղքուկ (ծիրանին շոր և երկուքի բաժնուածը), ԽԱՂՈՂ, պիւտ-
 րուկ (մեծահաս ու ճերմակ), աշմալուկ, սխարուկ (բարեք խզիւմի),
 բուրդամուշ, նուարս, փուրփուղնայ, ժոխուր (նորճիկեար), Թնա-
 լառանց կուտի, չամիչ, կապուն կամ խառուզ (չորք), ԹՈՒԶ,
 պաղախ (ասպան ինճիքի), մղաթուզ (վայրի), ԹՈՒԹ, քուր (ճեր-
 մակը), խաշթուժ (սևը), ԿԱՂԻՆ, արքայկալին (համկ), ԸՆԿՈՅԶ,
 փուրխ (սորկուիլը դիւրին ընկոյզ), խժու կամ քցիք (սաքկուիլը զըժ-
 ուար), ՆՈՒՌ, շառնաջ (վայրի), ԿԵՌԱՄ, հալիք (կեռասի տեսակէն),
 բալ (ֆիշէ), ԶՂԵԱՐ կամ զկեռ (մուշմուլա), Շարնանկան զղեար
 (ֆրէնկ մուշմուլախ), ԳԻՍԱԿ (չամ ֆրաւորք), սանալը կամ նամ
 (չամ ֆրաւորք), զեռնապխաակ (ամերիքան ֆրաւորք, arachide), ԵԼԱԿ
 կամ լեռան Թուժ (չիլէք), ժոխ (աղան չիլէի), խմորուկ կամ մա-
 Թուզ (հանա էլճիլի), մորենի (մոսմենի), արքայամոր (ըզմուլալա),
 հաղաք (ֆրէնկ խզիւմի), կորգոշ (մասա խզիւմի),

Մշկընկոյզ, նարգիլակ (հիւտ. ճէվրի), Արմա, ժուր կամ
 մարմ (Թլապղան խուրմասի, plaquemine), Մերկեիլ, նոյշ, եղջիւր,
 յանչար կամ խառնուլ (քէշի պուշուգի), Արն (հալթ), Զոյ,
 զղալ, պրրի, չում կամ դաւաւայ (զըզըճըք), Սին կամ արտի (խ-
 վէզ), Փշառ կամ սնճի (իյուէ), Լաու, բոինչ կամ դուլիմ (շէրէ-
 տի), Յունալ, զուսլ կամ խլալ (հիւննալ), Կոնճեղ, զոնզ,
 դուն, կամ սոզ (ապալլէզիզ), նարինջ, Թուրինջ, Նումայ (մա-
 տալին), Անուշ լեմն, Սեխ, շամամ կամ խարրիզակ, Զմերուկ,
 մեղրապալ, Վարունզ, աճուր, շինկեր, Կիւր (աղան զապնձը),
 Շազանակ, մաշկամիւրզ, եւն.,

(ԲԱՌԴԻՐԲԷՄ)

ՊՕԼՍԱՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐ

«ՓՈԽՆՁ»

1866 Մաշխին կ'սկսի հրատարակուիլ այս թերթը Կ. Պոլսոյ մէջ Համարածու մ Ալաճաճեանի արտօնատիրութեամբ: «Փունջ» շարունակութիւնն է 1863 Յնդր. 1ին հրատարակուիլ սկսող «Կիլիկիա» թերթին՝ որուն արտօնատէրն էր Տօքթ. Իւթիւճեան, և տնօրէն՝ Հ. Ալաճաճեան:

Կանոնադրապէս շարունակուած է «Փունջ» շարաթախերթի հրատարակութիւնը, իր խմբագրական մարմինը կազմուած ըլլալով արտօնատիրոջմէն ու իր գաւկէն՝ Սիմոնիկ Հ. Ալաճաճեանէ, պարունակելով կարճ խմբագրականներ, ամբօրոյքը քաղաքական ու ներքին լրաց, թղթակցութիւնք, տեղագրականք, «Այլեւայլք» վերնագրին տակ զրօսուցիչ հատուածներ և «խմատուն խօսքեր»:

Իր աշխատակիցներն են՝ գաւառէն Յակոբ Յ. Թէրզեան, Գառնիկ Տաղկըճեան եւն.:

«Փունջ» բոլորած է 44րդ տարեշրջանը:

Բաժանորդագրութիւն. — Պոլսոյ և գաւառաց համար տարեկան 2½ մէճիս: Չեռքէ կը ծախուի թիւը մէկ զրուշի:

Հասցէ. — Պալք Բազար, Նաֆիէ խան, վերի յարկ, թիւ 16: Տպագր. «Ճիշան», Պապը Ալի ճատտէսի:

Մաւալ. — Չորս էջ՝ հինգական սիւներով. էջի լայնք 33 սանթիմ, երկայնք 45½ սանթիմ: Մանուցում գրէթէ չունի:

«ՓՈԽՆՁ»ով կ'աւարտի՝ այրուքնական կարգաւ՝ շաբթ մեր 14 հատ Երբանայ Երթերուն, որոնցմէ սակայն ԱՐԵՒԻԷԲ 1906 Նոյ. 1էն սկսաւ հրատարակուիլ — իբր ցերեկեայ օրաթերթ — նոյն ծաւալով, բայց նոր տառերով ու նոր խմբագրութեամբ, և 20 փարայի իր գինէն իշնելով 10 փարայի Աւելցուններ Թէ ՄԱՍԻՍ պարբերականն ալ 1906 տարւոյ զրէթէ կէսէն զազրեցաւ երեւալէ: և յոյս կայ իր 56րդ տարեշրջանին սկսման ներկայ տարեզմէն, խմբագրապետութեամբ Ե. Արմէնի:

Բ. — Բ. որ պոստի մընջողն է:

Ստանդարտ մեծիւն կը յաջորդէ տասնութ հոնիս:

Գ Ե Տ Ը

Հեռուէն, հիսիսի
Աղետը լերանց
Խորէն անքափանց՝
Դէտք կը հոսի:

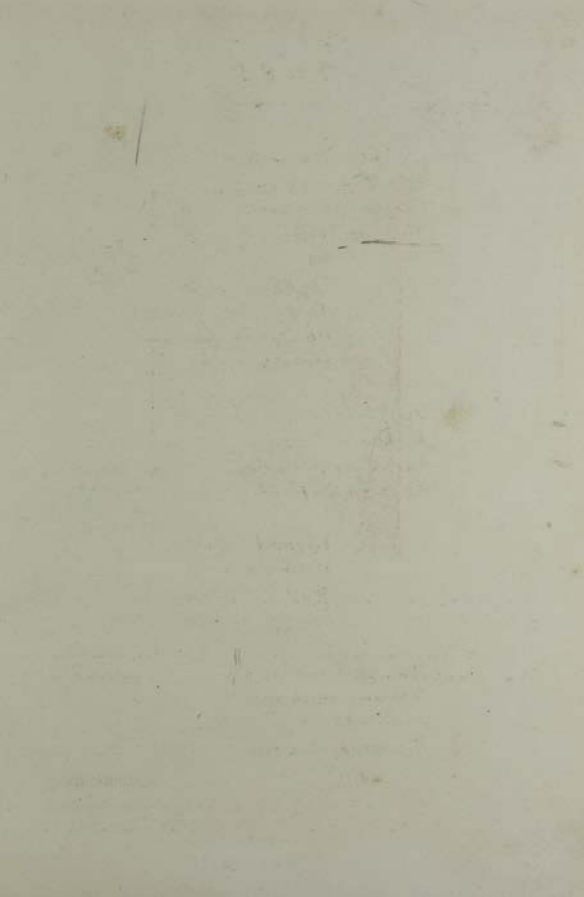
Լեռներու արշիւ
Գիտէ՛ յոյզն անքաւ
Անոնց՝ որ կանխաւ
Կոհակներ էին:

Չայնն իր ջուրերուն
Ու խաւարն հըգոր՝
Լերանց իղձն է զոր
Կը սանի ծովուն:

Անշարժ, դարաւոր
Լեռնասարերու
Թոյերու, ծիւղերու
Կտրոտն է քոր

Չոր զէտք սարսուռն
Կերքայ սաներու
Լեռներէն հեռու
Մշտառոյց ծովուն:

Տ. ՉՐԱՔԵԱՆ

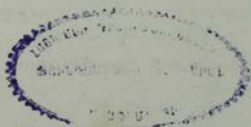

ԹԷՌՊԻՆ

ՆԵՂԻՆԱԿ

«Ամէնուն Տարեցույր» ին. և «Պօլիսի Հայեվար» անուն
 ժողովրդ. Բառգիրքին՝ 1905 ին իզմիւրեանցէն պատկուած
 Ա. մրցանակով

ՉՈՐՍ ՔՈՅՐ

(ՏԱՐԵՅՈՅՑԻ ԱՒԱՆԴԱՎԷՊ)

La Beauté, c'est la signature
de Dieu sur ses œuvres.

ԻՄԵՐՈՒՆ բարձունքէն զոյգ մը թեւեր՝ զոր
ցայգաթիթե՛ռն ալ չունի. անսուտկի ու
գորգինայի դրասանգներ՝ դեղձան մազերուն մէջ, և յա-
կինթի, մեղեդիկի ցոլքեր՝ աչքերուն նուշի՝ բացուածքին
խորը. Դիցանոյ՛ի բան մը կար այս աղջկան վրայ որ Զեփիփի-
անունով կը ճանչցուէր :

Մէկն էր ինք այն չորսերէն՝ որ ամայի ճամբայ մը
բռներ՝ կ'երթային, զուարթ, հպարտ ու աննպատակ :

Իր անձնիքը կ'ոտոտտէր ու կ'ելեւէջէր՝ հովի պէս
բարակ վտառակի մը ներքեւ. ու մետաքսի այդ ծոյլ ծը-
փանքին վերեւէն կը նշմարուէր թեթեւ մը դողանալը իր
դողարիկ մինինիկ կուրծքին, դամասկեան վարդի զոյգ կո-
կոններու հանդու՛նակ :

Երկու հատ ճերմակ խոշոր կակաջներ կային տափկներուն ճոթը, որոնք բերանարաց կ'ապասէին անոր մանրիկ ոտներուն տակ, իբր զոյգ մը կիսակոշիկ՝ Եղեմի գործարանին մէջ կարուած ։ Բամբիւռներ ունէր մատուրներուն ծայրը որ կը չաչէին շարունակ արտոյտի ճճուանքներով, ունէ՛ր նաեւ ապրնջաններ՝ դաստակներուն ազուցիկ, ուր սմբուլ, նարգէս ու կովացնծուկ իրենց շափրակներուն կիտուածը կը բանէին քովքովի ։

«Երբոր խօսիմ ես, — կ'ըսէր ան՝ բիւրեղի ցնծուն ձայնով մը, — խայտիտ, գեղձանիկ ու քանարեակ երգ կը «գիտնան ու «գէմ» կը բռնեն խկոյն» ։

«Ե՛ս եմ որ կուտամ գոյներ՝ թիթեռնիկին թեւերուն, «բոյրեր՝ ծաղիկներու բաժակին, ու սլացք՝ բոյսերու հասակին» ։

«Կեանքի անուշ արշալոյսն եմ ես, ու փափուկ շունչը «Լնու թեան . . . » ։

. . . Իր գնացքը վաղք մըն էր աւելի. քաղած պահուն կայծ ու փոշի կը ցատկէին կրուկներուն յատակէն ։ Արփի՛նէ էր անունը այս կոկոզավիղ բամբիւռին ։

Մնդուսէ պարեգօտին ճեղքերը փեղկեր էին երկրացիկ՝ ուրիշ գոլոշիներ ու մուշկի հոտեր կ'արձակուէին շարունակ. և կարմիր մը կը խաղար գէմքին վառ խնձորներուն վրայ՝ զոր հարսնուկներն ալ շունին ։

Մազերը քրքում՝ քրքրուած, վար կը սողոսկէին ինչուան սրունքներուն բարձքերը, իժերու ժիր գալարներու պէս. իսկ լանջամառը — անսահմա՞ն կերպով ուռուցիկ — հսկայ փքոցի մը տեսքով կ'ուռէր կ'ուռէր ու կ'իջնար ։ Տըրեխ էր ըրեր իր ոտներուն՝ կնիւնի հիւսքեր, կեռասներ՝ օղ իր ականջներուն, մինչ պտերներ ժանեակէ թաշկինակներու ձեւով առեն առեն կ'անցնէին այտերուն վրայէն ։

«Երբոր ե՛ս խօսիմ, — կ'աւելցունէր Արփինէ ամբարհա-
ւած շեշտով մը, — պիծակին հետ ծղրիթը և ճպուռին հետ
«լարամարդին գեղգեղ կը գիտնան ու «դէմ» կը բռնեն խկոյն»
«Ե՛ս եմ որ կուտամ փայլեր սաղարթներու երեսին,
«երանգներ՝ մաղէսի թեփերուն, ու սատերու մէջքին՝ ծան-
րութիւններ բոլորակ»:

«Կեանքի պերճ ցորե՛կն եմ ես, ու խրոխտ հե՛ւքք
«Բնութեան . . . »:

. . . Բուրիկներուն ոչ թռիչն ունէր ասիկա, ոչ ալ ա-
նոնց վաղքը ժիրածիր: Ծառէն նոր փրթած տերեւ մը՝ մի-
ջողին մէջ տարուբեր. ա՛տ էր իր երթը տատամստ: Մե-
կԱՆԻԱ. Բնչ տխրագին յորջորջում:

Խոպոպները թոյլ ծփանք մը ունէին ճակտին շուրջ,
ու գիտակէ պարզ լոգիկը կը պարփակէր անոր մարմինը՝
որ ուղիղ էր, որ վտիտ ու նո՛ւրբ էր իրաւցունէ: Ոսնած,
թօշ խոտեր գուլպայի դերը կը կատարէին կերպարանքին
խարիտին. ու վերէն, սէզներու վունջ մը փեղցոյրի բոլորչի
մը կը փռէր գլխուն վրայ, առջեւօք, մինչ սէզներուն ցանցա-
կերպ դորշ շուքը կ'իյնար երեսին, և անբջային չես գիտեր
ի՛նչ մը կը գնէր անոր գիմադիծերուն մէջ:

Տրամաթեան, խահանքի պաշտելի անգրի մըն էր ինք:
Ընթուինները քառորդ լուսնկայի իրենց կոր կամարը կը կար-
թէին ճակատն ի վեր, և անա՛նկ ցոյք մը կար իր բիրերուն
խորը, որ, վրան փոշի նստած մարդրիտի մը կը նմանէր քիչ
մը, և շա՛տ մըն ալ՝ հասնելու մօտ ճրագի մը պլպլուքին:
Անձին միակ շնորհը ու միա՛կ հմայքը կարծես ատ նայ-
ուածքին մէջ խառցեր էին:

«Երբոր ե՛ս խօսիմ, — կը կցէր Մեղանիա հազով մը, —
«բուեր կ'երեւայ թէ ողբ կը գիտնան ու կ'սկսին «դէմ»

«բռնել գիմացս, Հոգս . . . ։ ես իմ երազանքս, ապրելու,»
«գործելու իմ դե՛րս ունիմ անդին» :

«Ե՛ս եմ որ կը գողնամ զմրուխտ գոյները բուսական
«աշխարհին, տեղը իմ դեղինս քսելու համար» Եղտխրներու
«մէջ գորտերը կը կրկնացունենմ ե ծխներդոյններու կատար՝
«կուկուվակները՝ Վերջապէս, կը հանուեցունենմ ծառերը՝ Եր-
«կի՛րը գիրցունելու համար» :

«Կեանքի գորշ վերջալս՛յան եմ ես, ու մեղմ հառաչը
«Բնութեան . . . » :

. . . Ո՛չ իսկ թռիչ, ո՛չ իսկ վազք ու դեղերանքս՝ Բու-
րիկներուն կերպ կերպ քալուածքին մէ՛կն ալ չունէր ասիկա
ԱՄՊՐՈՊԼ՛ կոչած էին զինքը, ու այդ անունը բառական էր՝
իր սոնք ու դեզ նկարագիրը ցայտեցունելու համար :

Սեւ, խիտ մազերուն անցուցեր էր մասրենիի ոտերէ
շինուած ծամակալ մը, և հագած՝ տառատուկ մը վազրի
մորթէ, որուն տակ գիղուող բաշերը կը գիրցունէին իր կեր-
պարանքը, ա՛րդէն անհետեւի :

Իր խոշոր ճիւղերուն սանդալ ծառայելու համար տաշ-
ուե՛ր էին կաղնիներուն կոճղերը մամուսապատ. և թաթպան-
ներ ունէր ձեւ քերուն՝ որոնք սկիւռի մը կռնակէն հան-
ուեր էին։ Կը քայլէր, ինչպէս պիտի քայլէր բււեռային անա-
սունը՝ սառնակոյտի կարկառներուն վրայէն . ու կը նայէր,
ինչպէս պիտի նայէր անգղը՝ անդունդներու կատարէն :

«Իսկ երբոր ե՛ս խօսիմ, — սո՛նաց Ամպրոպէ՛ իր երեք
քոյրերէն վերջ, — ազաւաներ ե՛րգ կը գիտնան ու «դէմ»
կը բռնեն իսկոյն» :

«Ե՛ս եմ որ հպարտութեամբ կը նայիմ կաղամախի ան-
«տառներուն՝ զոր մատներովս, զոր վշումներովս դարձուցի
«կմախք, լեռներուն՝ որոնց գլխուն իմ ճերմակ թո՛ւքս թքի» :

«Լե ծովերուն՝ որոնց ծոցէն ներս նորէն ե՛ս կաթեցուցի սե
«մաղձը մրրիկներուն»:

«Կեանքի դոյ գիշերն եմ ես, ու ամեհի մառնչը Բնու-
«թեան . . . »:

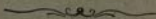

Ջեփիիֆ, ԱՐՓԻՆԷ, ՄԵԼԱՆԻԱ, ԱՄՊՐՈՊԷ, — Ձորս ե-
ղանակները Բնութեան, — այսպէս քալելով շաղիաղփելով
ու իրենց դերերուն ուրոյն հանգամանքները գրուածելով՝
հասեր էին անտառի մը բերան:

Եւ Աստուած որ զատ զատ մտիկ էր ըրեր զիրենք,
վար իջաւ սլահ մը իր ամպային սլարունակէն, թեւերուն
մէջ առաւ չորս քոյրերը մէկանց, և անհուն համբոյրով մը
ստորագրեց անոնցմէ մէկուն ճակատը միայն:

Գեղանին Ջեփիւռ, Օրիորդ Գարճւնն էր անիկա . . . :

≡ Ա Ի Ա Ր Տ ≡

Սիրելի ընթերցողներ եւ ընթերցուհիներ,

Այս տարի, առաջին անգամ ըլլալով, ծանօթ գրագէտ Տիար Թէոդիկէ պատ-
րաստուած սոյն ՏԱՐԵՑՈՅՑԱ, — զոր հրատարակելու համար ամէն զոհողութիւն
սիրայօժար յանձն առինք, — եթէ ձեզմէ հաճոյքով Թղթատուելու պատիւին ար-
ժանացաւ ու կրցա՛ւ զձեզ զրօցունել եւ հրահանգել միանգամայն, ցտեսութիւն
ուրեմն **1908** տարին:

Վ. եւ Հ. ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԷԱՆ

ՎՐԻՊԱԿ

Էջ	Սկսւմ	Ուղիւղ
41		(ԲԱՌԴԻՐՔԷՍ)
43	Իւրինեան	Իւրինեան
43	Տիր. Հ. Նազարեան	Հրանտ Տ. Նազարեան
70	Բրիչի մը պէս	Բրիչի մը պէս
75	Փնտնոցի	Փնտնոցի
123	(Եկնկէզ)	(Եկնկէն)
137	լավայի նայրքն	լավայի ժայրքն
152	որոնցմէ 70ր	որոնցմէ 40ր
160	Պատուաւունչ	Պատուաւունչ
169	կը կորսնցունեն :	կը կորսնցունեն :
172	կտրինիչն են կայացունեն	կտրինի չեն ենկայացունեն
186	29 Մարտ 1909	29 Մարտ 1906

ՏԱՐԵՅՈՅՅԻՍ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Տարեդարձ Դանակալուքեան Վեձ. ԿԱՅՍԵՐ (19 Օգոստոս)	179
Տարեդարձ Ծննդեան Վեձ. ԿԱՅՍԵՐ (11 Սեպտեմբեր)	201
Ս. Պատրիարք Հօր կարծիքը տարեցոյցիս մասին	4
Փոխան յառաջաբանի (Մեր նուէրները)	6
Իրաւագիտական	178
Դրուագ մը օրենսգիտութեան	200

ԲԱՆՍԱՐԱԿԱՆ

Յանգարի վայր տեսութիւն	5
Փետրվարի »	29
Մարտի »	53
Ապրիլի »	77
Մայիսի »	97
Յունիսի »	123
Յուլիսի »	145
Օգոստոսի »	169
Սեպտեմբերի »	195
Հոկտեմբերի »	221
Նոյեմբերի »	249
Դեկտեմբերի »	273
Տարեգրութիւն	7
Նշանակութիւն երբ. անուններու	12
Օրերուն անունները	91
Լուսանցիի ճօքեր	205
Պատուաւորութիւն	59

ԿՐԹՆԱԿԱՆ

Աղօթք	58
Օրհներգ	285
Տիեզերանէ Կղեր. ճնորհակարգութիւն	252
Հրեշտակները	254
Վարդապետ	160
Ս. Հեղինէ	147
Բերքեմէմ	136
Յովն. Կրտս.ի ծննդեան զիւղը	13

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Մայրական սէր	16
Մօր խրատ	232
Մութացիկ աղջիկը	278
Ժողովրդական առանձնէր	157
Փունջ տոկնազգի առանձնէր	182
Աննա առանձնէր հասցէին	34
Սիրամարգին զանգար	149
Խրատի քանակներ	18
Յարգութիւն	236
Անառակի խրատական	62
Պատուէր	78
Յանգարութիւն բան	209
Ամէն վիճակի վիճակ	114
Վիճակներ	127

ԴՐԱԿԱՆ

Հաւանք Ծած. զրականութեան	63
» Պարկ. »	230
» Արք. »	63
» Դրամատ »	88
» Հայ. աշխ. »	196
» Դատարանի »	146
» Անգլ. »	196
» Երբ. »	111
» Հնդկ. »	282
» Ռուս. »	14
» Գերմ. »	146
» Իտալ. »	125

Ճաշակ Սպան. գրականութեան . . .	125
» Խալ. » . . .	38
» Ռուման. » . . .	277
» Հելլեն » . . .	171
Գառունը կեանքիդ . . .	98
Ծիծեռնակին ծնունդը . . .	87
Սէրը . . .	108
Տապանագիր (2 հատ) . . .	129
Ալէմ-Տաղ . . .	158
Տիկինը կը զանգասի . . .	263
Լուսնակը . . .	181
Խնդակցական նամակ . . .	253
Նիւրի զոհ . . .	186
Սիրոյ երգեր . . .	60
Կանձերէւ . . .	70
Մայրիկի օրօրներ . . .	9
Գէսը . . .	290
Սիրոյ հանգանակ . . .	52
Խաչին ցաւը . . .	204
Գրական գլուխ-գործոցներ . . .	109

ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆ

Գաղափարի շիրքեր . . .	20
Փետր խոհեր . . .	82
Իմաստութեան քիթեռնիկներ . . .	102
Նշխարք փիլիսոփայութեան . . .	275
Փիլիսոփային բառգիրքը . . .	228
Մտածումներ . . .	210
Կինը . . .	194
Կարծիքներ կանանց մասին . . .	133
Կարծիքներ սիրոյ մասին . . .	259
Գեղեցիկներ կանանց շուրջ . . .	184
Ամուսնութիւնը . . .	132
Մահը . . .	89
Կը նմանին . . .	150

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍԱԿԱՆ

Ճաշակ Հայ. եկեղ. երգեցողութեան . . .	8
Ճաշակ Արեւելեան երգեցողութեան . . .	54
Նոյնին ձայնագրութիւնը . . .	55
Ճաշակ Եւրպ. երաժշ. (վալս) . . .	100-101
Ձուգերգ . . .	103

Հնչակաւոր նկարներ . . .	83
Արուեստի սէր . . .	113
Թատերական (Սիսակի դերը) . . .	162
Երաժշտական հրաշակներ . . .	203
Նուագներու մուսէոն . . .	116

ԿԷՍ-ԲԺՇԿԱԿԱՆ

Գիրութիւն եւ քանձաւանդութիւն . . .	15
Բժշկական Լոնիկ . . .	84
Գեղեցկութեան մեթոտ . . .	156
Թլուստութիւն . . .	154
Երգել . . .	210
Անարժաք բժշկութիւն . . .	198
Բազկերակ . . .	227
Բուսակերութիւն . . .	229
Բժիշկի խօսքեր . . .	248
Քունը . . .	281
Ծովի բռնուղներուն . . .	22
Ծովախա . . .	276
Լոյս եւ ալքի լոյս . . .	274
Մանկանց ակաւայի դեղ . . .	65
Շուրքերու հարստութիւն . . .	65
Չմեռնակ . . .	65
Լինք . . .	65
«Խորհրդէլ» . . .	90
Բոյր ու բուրում . . .	104
Խնայախաղ . . .	124
Ուղեղի հարբուխ . . .	148
Կրքիկ . . .	148
Գունաւորիչ . . .	148
Խալալ . . .	148
Ճերմակ քաթիկներ . . .	148

ԳԻՏԱԿԱՆ, Նալյն

Թռչունի վազ . . .	10
Թուխ . . .	17
Յղութիւն (անասնոց) . . .	17
Կենդանեաց հարիւր . . .	30
Ջերմաչափ . . .	33
Ժամ ու ժամացոյց . . .	39
Աղբ . . .	56
Հաւարածական . . .	79

Զիբեհի	85
Հակիքներուն բարձրօրինը	99
Վարդի իւղ	107
Որպէս զի չի բռնմին	107
Մանիւակի բոյր	107
Ժամ	137
Հաններուն շուրջը	152
Թոշնաւներուն	173
Աչաց լոյսին զօրօրինը	173
Խաղողը	175
Զգուելի միջասներ	207
Խոհանոցէն ներս	212
Դինին	225
Զի հանչնալ (Մասնագիտական)	250
Խօսքիւններ	256
Հրաբուխ	258
Երկարակեաց ծառեր	279
Սագ	279
Բուսական ախարհէն	248
Նորէն բուսակերութիւն	248

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ. Նալյն

Ս. Պարսիարֆ Հալը	32
Էոնէտը Ռոնան	40
Կիւրէնգէրէկէն մինչեւ այսօր	44
Մոցարդ	150
Զորս Աւեստարնիչֆ	231
Ս. Պետրոս ու Պօղոս	287
Հաչակատը ծերունիներ	36
Յիշատակարան	61
Մարդկութեան բարեբաններ	251
Գիւտերու բուսականներ	235
Դիցանոյցներ	134
Դիֆ	135

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

Ռամկական բառեր ու ոներ	41
Մանկական լեզու	68
Նոյնաձայն բառեր	112
Այբուբեններ	151
Միջազգային լեզուներ	180
Լեզուական հաշուեկէիւ	199

Պատգներու ցանկ	288
Մեր գրական մրցումը	177
Մէկ նախադասութիւն 17 լեզուով	128

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ. ՆԱԿԱԿԱՆ

Գայուս եւ հիւրի վայել մեծարանք	81
Քանի մը նօր կենցաղագիտութենէ	172
Կարդացէ՛ք, երբ պէ՛տք ունի՛ք	223
Այցաբարս	260
Դա՛րձեալ նօրեր կենցաղագիտական	284

ՀԵՏԱԳՐԱԿԱՆ

Հովանոցները	22
Քանի մը ծաղկանց լեզուն	106
Կօշիկը՝ հոգւոյն հայելի	183
Խնդուի ձայնաւորներ	183
Դրոշմաբուրդի լեզուն	206
Զայնէ՛՛ մարդ հանչնալ	233
Բերնի ձեւէ՛՛ մարդ հանչնալ	233
Զեւանոցներու լեզուն	261
Համբաւեալ բերքեր	234
Կիներուն ապրելակերպը	208
Այրերուն ապրելակերպը	208
Ֆէմինիզմ !	126

ՆԲԴԻՆԱԿԱՆ. Նալյն

Սիրոյ կրկնասումարը	153
Հայունին	86
Իմ մանր	31
Անուս տեսերը	255
Երկաշափուրթին !	168
Նկարչութիւն !	238
Ցանգապատում	176
Կամիքներ	280
Ազուաւիկ զրոյցներ	257
Թուարանական կասակներ	224
Ծառայի ծիծաղ	197
Էրիկ-կնկան ծիծաղներ	11
Մեծ-պահգու ծիծաղներ	67
Խնձիղ	110
Շոգմոզ խնդուներ	130

Պարկէտաւուն կանայք	153
Պոչաւոր սուսեր	80
Պատասխաններ	35

ԺԱՄԱՆՅՈՒ ՌԱԺԻՆ

Ինքնասիպ հրաւիրազիր	132
Զեռնածուրբեան փորձ	19
Անպարտութիւն	42
Կոչնակի ձայն	261
Զմեռ զիւրի զբօս. (հանելուկներ)	283
Քմածին ստուգաբանութիւններ	174
Տարբերութեանց փնտռում	222
Միսի մարգամ	262
Հարցո՛ւր որ բռն	286
Ըսի-բսաւ	170
Հարցոյց, պատասխանի դարձույց	37
Միամիտ տալանէն	105
Հարց-պատասխանի	155
Պզտիկի սրամտութիւններ	226

ԶԱՆԱԶԱՆՔ

Մէկ միլիառ ժամեր	66
Անկապ ծանօթութիւններ	64
Լուցկիին հնարիչներ	126
Տարեց լրագիրներ	126
Ինչ ինչ բիւրու յասկութիւն	131
Մամուկներուն ախարժակ	173
Խորագէտ կապիկներ	173
Աննուան կարասներ	202
Այլ (ծոճու)	202
Քառք-բօսքայի հնարիչ	279
Պատմական ամսաներ	57
Գարնանացած ձմեռներ	57

ԹՐԻԱԶԱՆ ԹԵՐԹԵՐ

(Այլուրեքնի կարգով)

Արեւելեան Մամուլ	21
Արեւելք	43
Աւետար	69
Բիւզանդի	92
Բիւրակ	115
Լոյս	138

Ծաղիկ	161
Հանրագիտակ	185
Ճերիսի Շարդի	211
Մանգումի Էփէար	237
Մասիս	43
Մէնմուրի Ախպար	211
Սուրհանդակ	264
Փունջ	289

ՅՕՂՈՒԱԾՆԵՐ

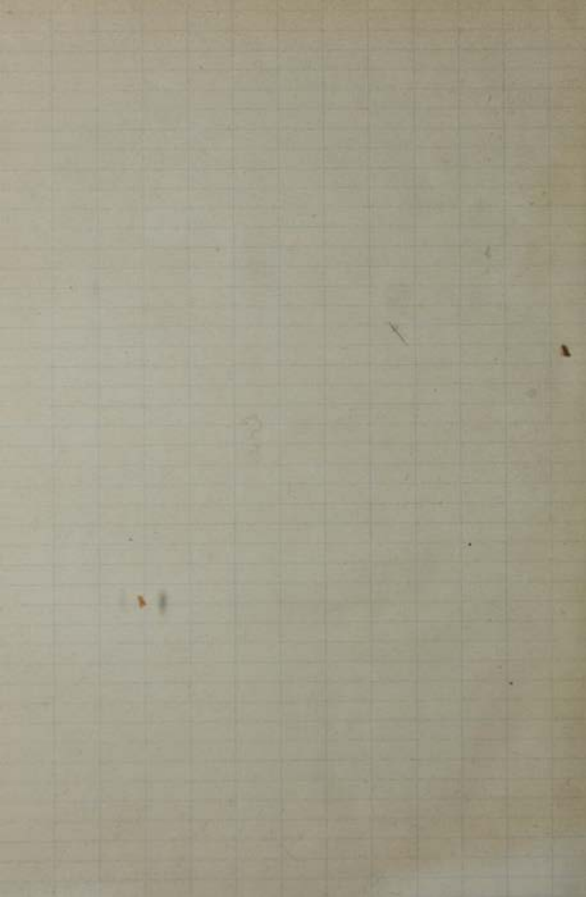
Ներումը	23
Հիացում	25
Զեռնարկ՝ Շէյքսպիրի մի գործին	45
Անցիկ էջեր	71
Մեծութեան համբան	93
Կնոսութիւն	117
Ընթերցումը հոգեկան սնունդ է	139
Լեզուական գոհարներ	163
Մօսն	187
Նոր Խաղ	213
Նկար	239
Արեւելեան հին գորգեր	265
Չորս տոյր	291

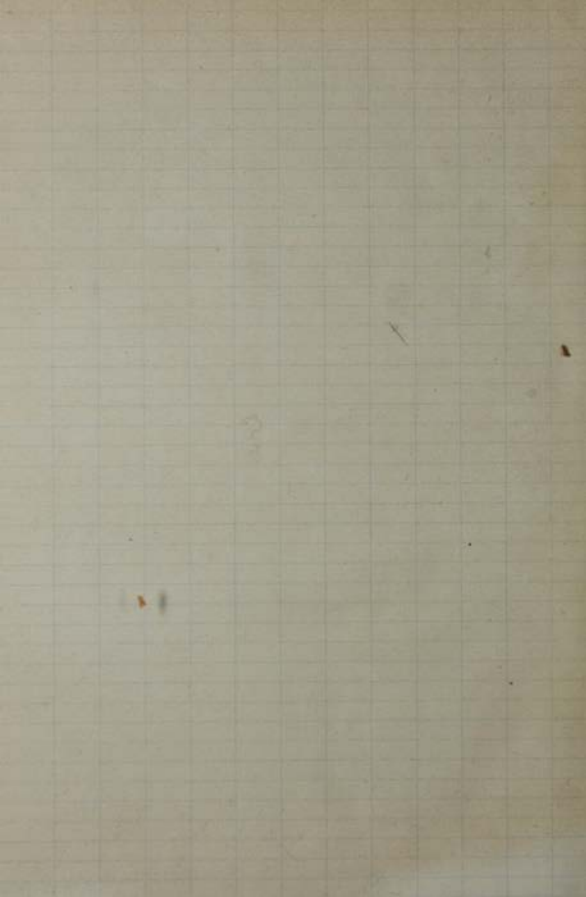
ԼՈՒՍԱՆԱԲՐՆԵՐ

Ս. ՊԱՏՐԻԱՐԺ ՀՕՐ
ԵՂԻՇԷ ԵՊԻՍԿ. ԳՈՒՐԵԱՆԻ
ՄՈՒՇԵՂ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՍԵՐՈՎԵԱՆԻ
ՄԵՍՐՈՊ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՆԱՐՈԵԱՆԻ
ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՄԻ ՏԻԼԻՍ ՍԻՐԱՆՈՅԵԻ
ՌԵԹԷՆՈ Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ
ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆԻ
ՀՐԱՆՏ ԱՍԱՏՈՒՐԻ
Յ. ԱԼՓԻԱՐԻ
ՅՈՎՀ. ՖԷՐԻՏ ԳԱՅՍԷՐԵԱՆԻ
ՅՈՎՀ. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆԻ
ԲՈՒԶԱՆԴ ՊՈԶԱՃԵԱՆԻ
ՌՈՏՈՒՅ ՍԱՄԻԿԵԱՆԻ
ԵՒ ՏԱՐԵՅՈՅՅԻՍ ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ

ՎԵՐԶԱՐԱՆ

Վերապակ	296
-------------------	-----

[52.]

ԳԱՍ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0339393

7ⁿ2

1987